

**LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE**

PROMOCIJAS DARBS

**PIERĀDĪJUMI UN PIERĀDĪŠANA
CIVILPROCESĀ**

Juridiskās zinātnes
doktora studiju programmas
doktorante
Daina Ose
st. apliec. numurs do09052
Promocijas darba vadītājs:
Dr. iur., prof. Jānis Rozenfelds

Rīga 2013

Šis darbs izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu projektā «Atbalsts doktora studijām Latvijas Universitātē».

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads.....	4
1. Pierādīšanas process kā civilprocesa sastāvdaļa.....	9
1.1. Pierādīšanas jēdziens un tā būtība.....	11
1.2. Pierādīšanas procesa principi civilprocesā.....	17
1.2.1. Sacīkstes principa, tiesneša neitralitātes principa un likumības principa savstarpējā mijiedarbība.....	19
1.2.2. Specifiskie pierādīšanas institūta principi.....	23
1.3. Objektīvās patiesības noskaidrošanas un argumentācijas ietekme uz pierādīšanas procesu.....	25
1.4. Pierādīšanas priekšmets.....	29
1.5. Pierādīšanas subjekti un to vieta pierādīšanas procesā.....	35
2. Pierādīšanas pienākums un tā izņēmumi civilprocesā.....	43
2.1. Pierādīšanas pienākums un pierādīšanas nasta.....	43
2.2. Prezumpcija kā pierādījums.....	49
2.3. Vispārzināmi fakti.....	61
2.4. Otrās puses faktu atzīšana.....	71
3. Pierādījumi, to nozīme	78
3.1. Pierādījuma jēdziens un būtība.....	79
3.2. Pierādījumu klasifikācija.....	83
3.3. Pierādījumu pieļaujamība un attiecināmība.....	97
3.4. Pierādījumu iesniegšana pirmās un apelācijas instances tiesās.....	103
3.5. Pierādījumu pārbaude un novērtēšana.....	108
4. Pierādījumu veidi	110
4.1. Personiskie (subjektīvie) pierādīšanas līdzekļi.....	110
4.1.1. Pušu un trešo personu paskaidrojumi.....	110

4.1.2. Liecinieku liecības.....	121
4.1.3. Eksperta atzinums un tam izvirzītās prasības.....	137
4.2. Lietiskie (objektīvie) pierādīšanas līdzekļi.....	142
4.2.1. Rakstveida pierādījumi.....	142
4.2.2. Lietiskie pierādījumi.....	153
5. Pierādīšanas pienākums atsevišķu kategoriju lietās.....	157
6. Elektroniskie rakstveida pierādījumi civilprocesā.....	166
Kopsavilkums.....	172
Anotācija latviešu valodā.....	180
Anotācija angļu valodā.....	181
Anotācija vācu valodā.....	182
Literatūras saraksts.....	184

IEVADS

Civilprocess nav iedomājams bez pierādījumiem un pierādīšanas procesa realizēšanas, kas veicina civiltiesiskā strīda pareizu izšķiršanu tiesā. Civiltiesisko attiecību daudzējādība rada nepieciešamību pilnveidot teorētiskos pētījumus par pierādīšanas procesa realizēšanu, optimizēt normatīvo regulējumu atbilstoši mūsdienu sabiedrības prasībām par civiltiesisko strīdu ātrāku izšķiršanu tiesās. Katra nacionālā valsts ir tiesīga patstāvīgi lemt par tiesvedības realizēšanas kārtību un gaitu tiesā, tajā skaitā noteikt pieļaujamos pierādīšanas līdzekļus, pierādīšanas procesa pamatprincipus un pierādījumu novērtēšanas kritērijus. Atšķirības un kopējās iezīmes dažādu valstu nacionālajos civilprocesa regulējumos ļauj izvērtēt civilprocesa attīstības tendences un pārņemt pozitīvās prakses piemērus.

Latvijā ir salīdzinoši maz veikti pētījumi civilprocesa atsevišķu institūtu attīstības pilnveidošanai. Izpratne par pierādīšanu lielākoties saistās ar sacīkstes principa kā viena no vadošajiem civilprocesa principiem piemērošanu civiltiesiskā strīda izšķiršanai tiesā, taču realizējot pierādīšanu, sacīkstes princips nav absolūts. Subjektīvo tiesību un interešu aizsardzība ir vērsta uz noteiktas formālas procedūras ievērošanu, kuras rezultātā pierādīšanas nasta pāriet no vienas civiltiesiskā strīda puses uz otru. Civilprocesa uzdevums ir radīt procesuālo līdzsvaru un vienlīdzīgas tiesības ekonomijas principa ietvaros. Tas ir panākams ar pilnīgāku un skaidrāku normatīvo regulējumu, samazinot esošo normu neatbilstošu interpretāciju. Latvijā vairāku gadu garumā notiek intensīvs darbs pie Civilprocesa likuma modernizācijas, tajā skaitā pievēršot uzmanību pierādīšanas procesa pilnveidošanai, pierādījumu iesniegšanas kārtībai un pierādīšanas līdzekļu precīzākam regulējumam, taču, lai veicamie grozījumi sasniegtu savu mērķi, ir nepieciešams plašāk izpētīt pierādījumu un pierādīšanas jēdzienus, šo civilprocesa institūtu vēsturisko attīstību, analizējot tiesību zinātnieku izstrādātās doktrīnas un jaunākos, Latvijas tiesību sistēmai radniecīgo valstu civilprocesa normatīvos regulējumus.

Pierādījumu un pierādīšanas jautājums ir viens no nozīmīgākajiem un tajā pat laikā sarežģītākajiem jautājumiem Civilprocesa zinātnē kopumā. Vairums gadījumos tiesvedības praksē un arī civilprocesa teorijā tiek neprecīzi lietoti termini un tulkotas esošās tiesību normas, kas nereti var novest pie netaisnīgiem tiesas spriedumiem. Jāatzīst, ka arī normatīvais pierādījumu regulējums Civilprocesa likumā¹ (turpmāk tekstā arī CPL) pieprasa laika garam atbilstošāku regulējumu, kas ļautu strīdus pusēm daudz optimālāk izmantot pierādīšanas līdzekļu veidus un sacīkstes principu, lai atspoguļotu pēc iespējas objektīvāk pagātnes notikumus, ļaujot tiesām noskaidrot atbilstoši pierādāmiem apstākļiem objektīvo patiesību.

---

¹ Civilprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.g.3. novembris, Nr. 326/330.

Pierādīšana ir civilprocesuālās tiesvedības neatņemama sastāvdaļa, kuras mērķis ir civiltiesiskajā strīdā iesaistītajām pusēm pārliecināt tiesu par noteiktu pagātnes notikumu un apstākļu esamību vai neesamību. Šī procesa ietvaros tiek izmantots cilvēka domāšanas process, taisot loģiskos secinājumus par iespējamajām pagātnes notikumu varbūtībām, novērtējot pierādījumus ar pierādījumu brīvo izvērtēšanas metodi. Tādējādi pētījumā tiek pievērsta uzmanība pierādīšanas priekšmeta analīzei un sniegts pierādīšanas priekšmeta definējums, kā arī tiek analizēts jautājums par pierādīšanas subjektiem civilprocesā.

Modernizējot civilprocesa normas ir jāņem vērā, ka mūsdienu civiltiesiskās attiecības iziet ārpus noteiktas valsts robežām, līdz ar to padarot arī civilprocesa daudz starptautiskāku. Latvijas Civilprocesa likums ir papildināts ar vairākām jaunām sadaļām, kurās tiek regulēts jautājums par pierādījumu iegūšanu ārvalstīs. Tas norāda uz nepieciešamību šos procesus vienveidot, lai veicinātu civiltiesisko institūtu vienveidīgāku izpratni. Tādējādi pētījuma ietvaros tiek analizētas un salīdzinātas dažādās tiesību sistēmās izstrādātās doktrīnas un sniegti priekšlikumi civilprocesa pierādīšanas un pierādījumu institūtu pilnveidošanai.

Līdzīgi var norādīt uz to, ka laika gaitā būtiski ir mainījušies pierādījumi, it īpaši rakstveida pierādījumi ir ieguvuši jaunas formas. V.Bukovskis savā Civilprocesa mācību grāmatā kā rakstveida pierādījumu nesēju min papīru, audeklu, ādu, koku, metālu vai akmeni.² Pašreiz spēkā esošā CPL 110.panta redakcija ir būtiski atšķirīga no pirmskara Latvijas Civilprocesa likuma³ definējuma, paredzot, ka par rakstveida pierādījumiem uzskata ziņas par faktiem, kuriem ir nozīme lietā, un šīs ziņas ar burtu, ciparu un citu rakstisku zīmju vai tehnisku līdzekļu palīdzību ierakstītas dokumentos, citos rakstos, kā arī attiecīgās ierakstu sistēmās (audio, video magnetofonu lentēs, datoru disketēs u.c.).⁴ Tātad, kā var secināt, mainījies ir informācijas (ziņu) nesējs, paredzot laika garam atbilstošākas formas. Neskatoties uz to, CPL nesatur atbilstošu regulējumu, kas ļautu tiesām pieņemt un izvērtēt elektroniska rakstura informāciju kā pierādījumus lietā. E-sarakste kā pierādījums visai subjektīvi tiek pamatots kā pieļaujama pierādījums CPL 97.panta kontekstā, padarot šī pierādījuma iesniegšanu lietā atkarīgu no tiesneša ieskata, kas nav pieļaujams ņemot vērā tiesiskās palāvības principu un tiesību zinātnē nostiprināto uzskatu, ka Civilprocess ir likumā noteikta formāla lietu vešanas kārtība, kas jāievēro tiesai un pusēm, pārbaudot pušu civilās tiesības prasības tiesvedībā un sevišķajā

---

² Bukovskis V. Civilprocesa mācību grāmata.R., Autora izdevums, 1933, 390. lpp.

³ Civilprocesa likums ar paskaidrojumiem. Sastādījuši : senators F.Konradi, Tiesu palātas Civildepartamenta priekšsēdētājs T.Zvejnieks u.c., Rīga, 1939.

⁴ Civilprocesa likums, "LV", 326/330 (1387/1391), 03.11.1998.; Ziņotājs, 23, 03.12.1998.) [stājas spēkā 01.03.1999.] ar grozījumiem līdz 01.01.2012., www.likumi.lv, aplūkots 2010.gada 23.martā.

tiesvedības kārtībā⁵. Tātad, maksimāli ietverot civilprocesa regulējumu tiesību normas ietvaros. Pētījuma rezultātā ir izteikti priekšlikumi pilnveidot esošo Civilprocesa likuma regulējumu, izdalot starp rakstveida un lietiskajiem pierādījumiem atsevišķu pierādījumu grupu – elektroniskie pierādījumi.

Izvērtējot civilprocesa kā zinātnes attīstību, jāatzīst, ka praksē joprojām nav skaidrības par to, ar kuru brīdi likumā noteiktajos pierādīšanas līdzekļos ietvertā informācija (ziņas) iegūst pierādījuma statusu. Pašreizējā Civilprocesa likuma regulējumā ir vērojama likumdevēja nekonsekvence, radot iespēju lietas dalībniekiem iesniegt jebkuras ziņas, kuras uzskata par nepieciešamām, neatkarīgi no tā vai tām ir vai nav pierādījuma nozīme lietā attiecībā uz pierādāmiem apstākļiem. Šādā veidā tiek „piesārņotas” lietas ar tādām ziņām, kurām nav nozīme civiltiesiskā strīda izšķiršanai, bet kuras tiesai ir jāvērtē, jo tā šīs ziņas ir pievienojusi lietai, piešķirot pierādījuma statusu. Tādējādi pētījumā tiek veltīta uzmanība pierādījuma avota analīzei un sniegti kritēriji šī avota norobežošanai no pierādīšanas līdzekļa un pierādījuma, jo praksē ir vērojama tendence šos jēdzienus lietot kā sinonīmus, kas nereti var novest pie nelikumīgi iegūtas informācijas izmantošanas civiltiesiskā strīda izšķiršanā.

Diskusijas izraisa jautājums par jaunu pierādījumu iesniegšanu un izvērtēšanu apelācijas instancē, kas vairums gadījumu ir pretrunā ar lietas sākotnējo izskatīšanu pirmajā instancē, jo, kā zināms, ar jaunu pierādījumu iesniegšanu mainās izskatāmās lietas būtība. Tādējādi tiek pārkāpts lietas izskatīšanas ekonomijas princips un lielā mērā tiek izjaukta Civilprocesa likumā nostiprinātā lietu izskatīšanas kārtība vairākās tiesu instancēs, jo apelācijas tiesvedībā ar jaunu pierādījumu iesniegšanu, lieta jauno pierādījumu kontekstā tiek vērtēta pirmreizēji, kas neatbilst apelācijas instances mērķiem un uzdevumiem. Ņemot vērā nepieciešamību veikt grozījumus Civilprocesa likumā, autore ir ņēmusi dalību jaunu Civilprocesa likuma grozījumu likumprojekta izstrādē, izmantojot pētījumā iegūtos rezultātus.

Visi šie minētie problēmjautājumi un vēl daudzi citi saistītie jautājumi ar pierādījumiem un pierādīšanu civilprocesā pieprasa daudz dziļāku un precīzāku izvērtējumu, ņemot par pamatu jaunākās tiesību zinātnieku atziņas, kā arī vadošo praksi ārvalstīs un Latvijā.

Darba mērķis – pilnveidot civilprocesa pierādījumu un pierādīšanas institūta teorētisko bāzi, izstrādāt un sniegt priekšlikumus civilprocesa normu pilnveidošanai un grozīšanai, kā arī izpētīt un izanalizēt pierādījuma un pierādīšanas jēdzienus, sniegt pilnveidotus atsevišķu terminu definējumus, ņemot vērā jaunākās civilprocesa teorijas atziņas un tendences.

---

⁵ Bukovskis V., Civilprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933., Autora izdevums, 11.lpp.

Darba uzdevumi:

1. apzināt pastāvošās problēmas pierādīšanas teorijas institūtos civilprocesā;
2. veikt apzināto problēmu analīzi un izteikt priekšlikumus par teorētisko jautājumu pilnveidošanu;
3. izstrādāt civilprocesa attīstības tendencēm atbilstošāku pierādījumu un pierādīšanas jautājumu tiesisko reglamentāciju;
4. izvērtēt pierādījumu un pierādīšanas jēdzienu dažādos traktējumus, sniegt to pilnveidotos definējumus;
5. analizēt pierādījumu iesniegšanas īpatnības pirmās un apelācijas instances tiesās;
6. analizēt tiesu praksi pierādījumus regulējošo normu piemērošanā, kā arī izvērtēt pierādījumu pārbaudes un novērtēšanas kritērijus;
7. analizēt izņēmuma gadījumus pierādīšanas procesā, kas izriet no darba strīdiem un komercstrīdiem.

Pētījuma teorētiskā un praktiskā nozīmei : Pētījuma izstrādes gaitā tika pilnveidoti pierādīšanas un pierādījumu teorijas jautājumi, izstrādāti priekšlikumi civilprocesa normu grozījumiem, ieviešot jaunu pierādījumu veidu –elektroniskie pierādīšanas līdzekļi, kā arī precizējot esošo regulējumu atbilstoši jaunākām civilprocesa attīstības tendencēm.

Promocijas darbs sastāv no sešām patstāvīgām daļām, kur katrā daļā tiek pētīts un analizēts kāds no pierādīšanas un pierādījumu būtiskiem teorijas un prakses jautājumiem. Atsevišķas daļas tiek iedalītas apakšnodalās, atkarībā no pētāmo jautājumu individuālajām īpatnībām, lai akcentētu to doktrinālās atšķirības un praksē sastopamās problēmas un izņēmumus no kopējiem pamatprincipiem.

Darba izstrādes gaitā tika izmantotas sekojošas zinātniskās pētniecības metodes: vēsturiskā metode, salīdzināšanas metode, analītiskā metode, gramatiskā metode, sistēmiskā metode un teleoloģiskā metode.

Ar vēsturiskās metodes palīdzību tika pētīta atsevišķu pierādīšanas procesa un pierādījumu jēdzienu izpratne atsevišķos laika posmos, kā arī analizētas pierādīšanas procesa nacionālās atšķirības un kopējās iezīmes Eiropā, ņemot vērā mūsdienu civilprocesa attīstības pirmsākumus, kad romiešu tiesību ietekmē un uz vietējām parašu normām sāka nodalīties divas būtiskākās tiesību saimes: romāņu-ģermāņu un vispārējās tiesības (common law), iezīmējot atšķirības civiltiesisko strīdu izšķiršanā un pierādīšanas procesos.

Ar salīdzinošo metodi tika analizētas atsevišķas civilprocesa doktrīnas, jēdzienu izpratne un to saturiskās robežas, nonākot pie precīzākiem pierādīšanas procesa elementu jēdzienu

traktējumiem, kā arī pētot dažādu valstu civilprocesuālos regulējumus, tika izstrādāti priekšlikumi Latvijas Civilprocesa likuma pilnveidošanai.

Analītiskā metode ļāva izvērtēt atšķirības teorētiskajos uzskatos par atsevišķiem pētāmā jēdziena elementiem, izvērtēt atšķirības dažādu valstu normatīvajos regulējumos, it īpaši izraugoties Vācijas civilprocesuālo regulējumu, no kura ir ietekmējies Latvijas civilprocess, kā arī vērtējot laika ziņā vienu no jaunākajiem civilprocesa regulējumiem – Igaunijas civilprocesa regulējumu, kas daudzos gadījumos tiek minēts kā pozitīvās prakses piemērs, pilnveidojot Latvijas Civilprocesa likumu. Analītiskā metode tiek izmantota analizējot prakses piemērus un izsakot priekšlikumus konstatēto trūkumu novēršanai.

Gramatiskā metode, sistēmiskā metode un teleoloģiskā metode tika izmantota izstrādājot priekšlikumus Latvijas Civilprocesa likuma grozījumiem, analizējot izteiktā priekšlikuma vietu un sistēmisko raksturu civilprocesa regulējumā.

Darba izstrādes gaitā tika analizēta gan nacionālā literatūra, gan ārvalstu literatūras avoti, tiesu prakse, judikatūra un cita interneta vietnēs pieejamā informācija, kas saistīta ar pētāmo jautājumu. Izmantoti informācijas avoti latviešu, angļu, vācu un krievu valodās. Atsevišķos gadījumos, lai izprastu ārvalsts civilprocesa kodeksā ietvertu normatīvo regulējumu, tika izmantoti civilprocesa kodeksi oriģinālvalodās, veicot normu tulkojumus no vācu, lietuviešu, igauņu u.c. valodām.

Pētījuma izstrādes gaitā autore aprobēja pētījuma rezultātus uzstājoties zinātniskajās konferencēs ar referātiem un publicējot rakstus konferenču zinātniskajos izdevumos, periodiskajā izdevumā „Jurista Vārds”, lasot lekcijas Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes mācību priekšmetā „Civilprocess” un „Civilprocesa aktuālās problēmas”, kā arī strādājot par juridisko padomnieci LR Saeimas Juridiskajā birojā ar likumprojektiem „Grozījumi Civilprocesa likumā”.

1. PIERĀDĪŠANAS PROCESS KĀ CIVILPROCESA SASTĀVDAĻA

Pierādīšana ir uzskatāma par atsevišķu institūtu civilprocesā, taču ar savu specifisko normatīvo regulējumu. Lai noskaidrotu pierādīšanas kā regulētas procedūras īpatnības, sākotnēji ir jānoskaidro paša civilprocesa kā procesa būtība un izvirzītie uzdevumi.

Latviešu konversācijas vārdnīcā jēdziens „process” tiek skaidrots kā norise, attīstības gaita.⁶ Jurisprudencē visbiežāk ar jēdzienu „process” saprot tiesāšanās kārtību. Līdz ar to, atsevišķās tiesību nozarēs ir raksturīgi nodalīt materiālo normu regulējumu no procesuālo normu regulējuma. Jebkura procesa mērķis, neatkarīgi no tā vai tas ir vērsts uz tiesvedības procesu vai cita veida sistemātisku darbību, ir sasniegt noteiktu rezultātu. Civilprocesa mērķis un galvenais uzdevums “pēc kura tiecas procesuālās tiesības, ir noskaidrot patiesību, atjaunot aizskartās tiesības, un tas notiek visas civiltiesiskās iekārtas, visas sabiedrības interesēs...”⁷ Profesora Vladimira Bukovska teiktajam var pievienoties daļā par patiesības noskaidrošanu un aizskarto tiesību atjaunošanu. Beidzamo gadu procesa normu attīstības tendences liecina, ka visai būtiski ir norobežot sabiedrības interešu aizsardzību no subjekta privāto interešu aizsardzības. Par to liecina Civilprocesā veiktā reforma attiecībā uz Administratīvā procesa nodalīšanu no Civilprocesa. Civilprocess vairāk ir tendēts aizsargāt indivīda – fiziskas vai juridiskas personas intereses vai aizskartās tiesības. Līdz ar to, jebkuras patiesības noskaidrošana ir akcentēta tikai uz to subjektu interešu aizsardzību, kuri vērsušies tiesā un ar pierādījumu un argumentācijas palīdzību ir spējuši pierādīšanas procesa ietvaros pārliecināt tiesu par noteiktas patiesības pastāvēšanu. Taču, tajā pat laikā, ja vērtējam tiesas sprieduma kā tiesību normu piemērošanas akta nozīmi, kad tajā paustās tiesiskās atziņas tiek piemērotas citu līdzīgu situāciju pamatošanai (judikatūra), tad Vladimira Bukovska teikto var attiecināt nevis uz Civilprocesu kā tiesvedības procesu kopumā, bet gan uz tā gala rezultātu – tiesas spriedumu. Līdz ar to svarīgi ir noskaidrot ar kādiem līdzekļiem un paņēmieniem tiesa tiesneša personā nonāk līdz taisnīga sprieduma taisīšanai strīda pušu sacīkstes principa realizācijas ietvaros.

Tādējādi civilprocesuālajā tiesvedībā īpaša uzmanība tiek veltīta tieši pierādīšanas procesam kā būtiskākai tiesvedības procesa sastāvdaļai, jo atkarībā no izvēlētajām pierādīšanas metodēm, pierādīšanas līdzekļiem un veidiem, strīda puses mēģina pārliecināt tiesu par savu skatījumu uz lietas apstākļiem.

---

⁶ Latviešu konversācijas vārdnīca.- 21. sēj. / galv. red. A.Švābe, A.Būmanis, K.Dišlers. – Rīga: A.Gulbja grāmatu spiestuve, 1940.- 34084.sleja.

⁷ Bukovkis V. Civilprocesa mācības grāmata.- Rīga: Autora izdevums, 1933. - 17. lpp.

Civilprocess ir pieskaitāms pie publiskajām tiesībām, kaut gan ir vērsts uz fizisko un juridisko personu privāttiesisko attiecību noregulēšanas kārtību, bet tikai tajos gadījumos, kad pašas personas ir nonākušas strupceļā un savstarpējo pārrunu ceļā vairs nespēj atrast risinājumu tām attiecībām, kas veidojušās privāto tiesību ietekmē. Civilprocess ir formālā lietu vešanas kārtība, kuru regulē procesuālās tiesības. Līdz ar to, vadoties no Civilprocesa likuma 8.panta, tiesa noskaidro lietas apstākļus, pārbaudot pierādījumus, kuri iegūti likumā noteiktajā kārtībā. Atbilstoši Civilprocesa likuma 93.pantam, katrai pusei jāpierāda tie fakti, uz kuriem tā pamato savus prasījumus vai iebildumus. Prasītājam jāpierāda savu prasījumu pamatotība. Atbildētājam jāpierāda savu iebildumu pamatotība. Tādējādi var secināt, ka patiesības noskaidrošana un aizskarto tiesību atjaunošana ir ne tikai noteikta subjekta interesēs, kurš ir vai nu vērsies tiesā ar prasību un piekritis izmantot likumā noteikto formālo patiesības noskaidrošanas procedūru, vai tiek aicināts iesaistīties patiesības noskaidrošanas procesā atspēkojot savu skatījumu par apstākļiem, kuri pamatojas uz pagātnes atspoguļojumu viņam pieejamajos, Civilprocesa likumā norādītajos informācijas nesējos – pierādīšanas līdzekļos, bet arī visas sabiedrības interesēs, lai veicinātu vienotu izpratni par likumību un taisnīgumu.

Latviešu konversācijas vārdnīca „procesuālās tiesības” skaidro kā normas, kas nosaka tiesāšanās kārtību un tiesu iekārtu.⁸

Tātad procesuālo tiesību uzdevums ir noskaidrot patiesību, ievērojot noteiktu kārtību kā līdz šai patiesībai nonākt. Tā kā Civilprocesuālās tiesvedības būtisku sastāvdaļu veido pierādījumi un pierādīšanas process, kur pierādījumus iesniedz lietas iznākumā ieinteresētas personas, tiesa ne vienmēr var noskaidrot objektīvas patiesības pastāvēšanu. Tiesvedības procesa gaitā, tiesai ir iespēja nonākt pie secinājuma, ka iesniegtie pierādījumi, sasaistot tos loģiski un vērtējot kopsakarībā, var veidot noteiktu pagātnes atspoguļojumu, kura ticamība ir pieļaujama. Tiesa, lai arī cik objektīvi vērtētu un noskaidrotu strīda būtību, pagātnes notikumu atspoguļojumu var iegūt tikai un vienīgi tādā kontekstā, kādā pašas puses ir ļāvušas realizējot civilprocesam raksturīgo sacīkstes principu.

---

⁸ Latviešu konversācijas vārdnīca.- 21. sēj. / galv. red. A.Švābe, A.Būmanis, K.Dišlers. – Rīga: A.Gulbja grāmatu spiestuve, 1940.- 34084.sleja.

1.1. Pierādīšanas jēdziens un tā būtība

Pierādīšanas jēdziens ir sastopams jebkurā zinātnes nozarē, tajā skaitā arī civilprocesā. Latviešu konversācijas vārdnīca jēdzienam „pierādīšana” sniedz sekojošu skaidrojumu – „darbība, kas vērsta uz apgalvojuma pareizības un patiesības apstiprināšanu.”⁹

Procesuālajā izpratnē pierādīšanas jēdziens dažādu autoru ieskatā tiek traktēts visai atšķirīgi, mēģinot skaidrot šo jēdzienu gan ar formālās¹⁰, gan ar dialektiskās¹¹ loģikas palīdzību, tātad vispārējā definējumā norādītajai darbībai tiek piesaistīts arī domāšanas process¹². Var piekrist Latvijas zinātnieku paustajam viedoklim, ka „pierādīšana kā loģiska darbība un kā loģiskas zinātnes kategorija ir vispārzinātniska, bet ne tikai juridiski procesuāla kategorijā”.¹³ Domāšanas procesa rezultātā, analizējot informāciju, kura ir pieejama vai zināma, tiek taisīti secinājumi par iespējamajiem tagadnes, nākotnes vai pagātnes notikumiem, vai arī citiem nozīmīgiem apstākļiem. Domāšanas procesu pēta divas zinātnes nozares – psiholoģija¹⁴ un formālā loģika.

Pierādīšanas procesam tiesā, atšķirībā no vispārzinātniskās pierādīšanas, raksturīgi, ka ar zināmo informāciju¹⁵, kuru iegūst no pierādījumiem, tiek taisīti secinājumi par pagātnes notikumiem, kuriem ir nozīme civiltiesiskā strīda atrisināšanai vai noteiktu pagātnes apstākļu konstatēšanai. Juridiskajā literatūrā, analizējot pierādīšanas institūta būtību civilprocesā, pārsvarā akcents tiek likts uz prasības tiesvedību, kurā pastāv strīds starp divām pusēm – prasītāju un atbildētāju. Jāņem vērā, ka arī citās civilprocesā raksturīgajās tiesvedībās, tādās kā sevišķā tiesāšanās kārtība vai saistību izpildīšana tiesas ceļā, personai, kura vērsās tiesā, ir jāiesniedz pierādījumi par tiem apstākļiem, kuri tiesai jānoskaidro un jātaisa lietā nolēmums. Līdz ar to, pierādīšana kā procesuāla darbība ir nepieciešams priekšnoteikums personas subjektīvo tiesību

---

⁹ Latviešu konversācijas vārdnīca. 16.sējums., Rīga, A.Gulbja apgādībā, 1937., 32124.sleja.

¹⁰ Formālā loģika- mācība par domāšanu, zinātne, kas nodarbojas ar analīzi, struktūras pārskatu un pierādījumiem, ir vērsta uz formu, novēršot uzmanību no satura.
<http://dic.academic.ru/dic.nsf/logic/392>, aplūkots 2011.gada 17.jūlijā.

¹¹ Dialektiskā loģika- zinātne par vispārējiem dabas likumiem, sabiedrību un domāšanu. Šie likumi atspoguļojas vispārīgas koncepcijas kategorijās. <http://dic.academic.ru/dic.nsf/logic/392>, aplūkots 2011.gada 17.jūlijā.

¹² Domāšana – cilvēka smadzeņu darbība, process, kurā objektīvā īstenība atspoguļojas priekšstatos, jēdzienos, spriedumos.// Latviešu valodas vārdnīca. Autoru kolektīvs, Rīga : Avots, 2005., 191.lpp., kā arī, Galvenās darbības domāšanas procesā ir: analīze, sintēze, salīdzinājumi, vispārinājumi, abstrakcijas un konkretizēšana. http://articles.famouswhy.com/the_process_of_thinking/, aplūkots 2012.gada 14.augustā.

¹³ Strada-Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Biznesa augstskola Turība, Rīga,2002., 30.lpp.

¹⁴ Psiholoģija – zinātne par psihi, par psihiskās darbības likumsakarībām. // Latviešu valodas vārdnīca. Autoru kolektīvs, Rīga : Avots, 2005., 653.lpp.

¹⁵ Informācija – zināšanas, kas tiek sniegtas saprotamā formā.//Stīvensone Dž. Bibliotēku un informācijas pārvaldība angļu-latviešu un latviešu-angļu terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 126.lpp.

un interešu aizsardzībai visos civilprocesa tiesvedības veidos¹⁶, lai pierādīšanas rezultātā tiesa taisītu atbilstošus secinājumus un ietvertu tos procesuālā dokumentā – spriedumā vai lēmumā.

Civilprocesā, it īpaši prasības tiesvedībā, katrai no strīdīgajām pusēm ir jāpierāda savu apgalvojumu vai pretargumentu patiesīgums, pārliecinot tiesu par pagātnes notikumu esamību vai neesamību. Tiesa, lai izspriestu civiltiesisko strīdu, iegūst nepieciešamās zināšanas par pagātnes notikumiem pastarpināti, izsecinot no lietā iesniegtajiem pierādījumiem iespējamo pagātnes varbūtību.

Var piekrist vairākkārt pamatotam un dažādos Latvijas zinātnieku darbos¹⁷ analizētajam viedoklim, ka pierādīšana ir domāšanas un praktiskās darbības norise, kurā, balstoties uz jau konstatētajiem faktiem, tiek izzināti meklējamie, vēl nezināmie fakti. Pierādīt nozīmē noskaidrot nezināmo ar zināmā palīdzību.¹⁸

Tātad var secināt, ka pierādīšana ir realitātes izziņas veids ar cilvēka domāšanas procesa un praktiskās darbības starpniecību. Taču arī šāds secinājums ir attiecināms uz jebkurā zinātnē izteikto apgalvojumu, tātad ir vispārināts un attiecināms uz pierādīšanu kā vispārēju zinātnisku kategoriju. Civilprocesā ir nepieciešams noteikt tikai šai tiesību zinātnei raksturīgās pazīmes, kuras norobežo civilprocesu arī no citiem radniecīgiem procesiem, tādiem kā administratīvais process un kriminālprocess, kuros pierādīšanas un pierādījumu institūts ieņem tikpat nozīmīgu vietu kā civilprocesā. Neapšaubāms ir fakts, ka visos tiesu procesos pierādīšanas institūtam ir kopīgas pazīmes un uzdevumi, kuru mērķis ir to pagātnes notikumu izzināšana, kurai ir nozīme lietas pareizai izskatīšanai tiesā. Tas ir redzams no zinātnieku pētījumos izmantotajām atziņām, kurās līdzās vispārīgajiem pierādīšanas pamatiem ir analizētas atšķirības starp dažādiem procesiem, piemēram, civilprocesa pierādīšanas teorijas norobežošana no kriminālprocesuālās pierādīšanas teorijas.¹⁹

Jāatzīst, ka civilprocesam, kurā raksturīgs procesa elements ir civiltiesiskā strīda pušu sacīkste, pierādīšana ir vērsta uz lietā nozīmīgu juridisko faktu noskaidrošanu tikai pierādīšanas priekšmeta noteiktajās robežās, kur pašas strīda puses iegūst, atlasa un iesniedz tiesai izvērtēšanai noteiktus pierādījumus. Tiesas iniciatīva pierādīšanas procesā aprobežojas ar

---

¹⁶ Izņēmums ir Saistību izpildīšanas tiesas ceļā viena no lietu kategorijām – Saistību piespiedu izpildīšana brīdinājuma kārtībā, jo Latvija ir izvēlējusies „bezpierādījuma modeli”, kurā pieteicējs pats ir atbildīgs par izpildāmās saistības esamību. Tiesa taisa lēmumu, ja ir iestājušies formālie procesuālie apstākļi, kuri nav saistīti ar materiāltiesiskajās normās regulētajiem juridiskajiem faktiem.

¹⁷ Līcis A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga, Tiesu nama aģentūra, 2003., 65.lpp., Plašāk pierādīšanas jēdziens analizēts Strada-Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Biznesa augstskola Turība, Rīga, 2002

¹⁸ Liede A. Kriminālprocess un tiesu pierādījumi. Rīga, „Zvaigzne”, 1970., 226.lpp.

¹⁹ Keane A. The modern law of evidence. Sixth edition, Oxford University Press, 2006.

iesniegto pierādījumu izvērtēšanu, nonākot pie iespējamās pagātnes notikumu izzināšanas. Tiesai civilprocesā nav raksturīgi pašai pēc savas iniciatīvas vākt pierādījumus, kā tas ir administratīvajā procesā. Savukārt, civilprocesā pašām strīda pusēm, kā materiāltiesisko attiecību dalībniecēm, pagātnes notikumi ir zināmi, vai šķiet zināmi. Tātad, viņu izziņa aprobežojas tikai ar otras strīda puses iesniegto pierādījumu analizēšanu un izvērtēšanu, jeb pretargumentiem. Līdz ar to, var secināt, ka civilprocesā izziņa par pagātnes notikumiem notiek pastarpināti tikai tiesai, kura izšķir civiltiesisko strīdu, bet strīda puses šo informāciju ir ieguvušas un uztvērušas tieši, ar savu klātbūtni pagātnes notikumos.

Apgalvojums, ka pierādīšana sastāv no divām savstarpēji saistītām darbībām – cilvēka domāšanas un darbības, zinātniskajā literatūrā ir nostiprinājies ilgstošas analīzes un pētījumu rezultātā un beidzamās desmitgades zinātniskajos darbos nav apšaubīts. Kaut gan pagājušā gadsimta piecdesmitajos gados dažādu autoru darbos ir vērojamas atziņas, kurās kļūdaini tika nodalītas šīs abas darbības, t.i., norādot, ka tiesas izziņa ir tikai procesuāla darbība, vai arī atzīstot, ka tā ir formālās loģikas pielietojums.²⁰

Kļūdaino atziņu iemesls ir saprotams, jo tiesai, kā neatņemamam civilprocesuālo tiesisko attiecību subjektam, jāvērtē pierādījumi atbilstoši civilprocesuālajām normām, tātad veicot attiecīgās formālās darbības, tajā skaitā arī tiesas izziņu un vērtēšanu, lai taisot spriedumu, atspoguļotu savus konstatējumus un secinājumus. Līdz ar to, saprotams, ka kļūdaino atziņu autori vadījās vienā gadījumā no tā, ka process uzliek par pienākumu tiesai veikt pierādījumu vērtēšanas un analīzes darbību, otrajā gadījumā, autori vadījās no tā, ka pierādījumu vērtēšana ir loģisku secinājumu izdarīšana, analizējot pierādījumus.

Pierādīšanas procesā ir jāņem vērā, ka civilprocess uzliek par pienākumu pierādīšanas darbības realizēt tikai pašiem civiltiesiskā strīda dalībniekiem, izvērtējot kādi pierādījumi ir nepieciešami iesniegšanai tiesā, kā tos iegūt un sasaitīt ar pagātnes notikumiem. Pierādīšanas procesā vienas puses savāktos un iesniegtos pierādījumus analizē un vērtē visi civilprocesuālo tiesisko attiecību subjekti, kas piedalās lietā un ir ieinteresēti strīda rezultātā.²¹

Līdz ar to, pierādīšanu gan kā faktisku darbību, gan kā domāšanas procesu realizē visi ieinteresētie lietas dalībnieki un noteiktā apjomā arī tiesa.

---

²⁰ Rozenbergs J., Briģis I. Padomju civilprocesuālās tiesības. Rīga, "Zvaigzne", 1978., 135.lpp.

²¹ Tie ir lietas dalībnieki: puses, trešās personas, viņu pārstāvji, prokurors, valsts un pašvaldības iestādes, institūcijas un personas, kurām ar likumu piešķirtas tiesības aizstāvēt tiesā citu personu tiesības un ar likumu aizsargātās intereses un jebkuras lietas obligātais subjekts - tiesa. Sīkāk par šo jautājumu lasīt : Rozenbergs J., Briģis I. Padomju civilprocesuālās tiesības. Rīga, "Zvaigzne", 1978., 21.-28.lpp.

Visai precīzi savā laikā pierādīšanas būtību ir skaidrojuši Latvijas civilprocesuālisti J. Rozenbergs un I. Briģis, norādot, ka pierādīšanā savijas divi zināšanu līmeņi – empīriskais un teorētiskais. „Empīriskais tiesas pierādīšanā izpaužas tiesas un citu procesa dalībnieku praktiskajā darbībā, noskaidrojot un savācot pierādījumus. Loģiskais tiesas izziņas procesā²² parādās, piemēram, tādu vispārīgās domāšanas formu un metožu kā dedukcijas un indukcijas, analīzes un sintēzes, analogijas un atšķirības, abstraktā un konkrētā pielietošanā pierādījumu pārbaudē un novērtēšanā, tiesas nolēmumu sastādīšanā un motivēšanā, personu, kas piedalās lietā, argumentos un apsvērumos, kurus viņi izsaka par atsevišķiem procesuālajiem jautājumiem un par strīda izšķiršanu.”²³ Taču arī šis skaidrojums ir attiecināms uz pierādīšanu kā tādu, bet neatklāj pierādīšanas civilprocesuālās īpatnības. Tas ir izskaidrojams ar to, ka gan romāņu-ģermāņu²⁴, gan arī anglo-amerikāņu (vispārējo tiesību)²⁵ tiesību sistēmām piederīgo valstu civilprocesos tiesai nav primāras funkcijas vākt pierādījumus.

Jāatzīmē, ka vēsturiski ir izveidojušās divas tiesvedības sistēmas – inkvizīcijas process un sacīkstes process, kuros ir atšķirīga pieeja pierādīšanas realizēšanai. Inkvizīcijas procesa ietekme ir vērojama romāņu-ģermāņu tiesvedības sistēmai piederīgajās valstīs, bet sacīkstes process izpaužas anglo-amerikāņu tiesību sistēmai piederīgajās valstīs. Abiem procesiem ir raksturīga sacīkstes principa vadošā loma, taču sacīkstes procesā ir vērojama strīda pušu aktīvā darbība pierādījumu iegūšanā un analīzē pirms lietas izskatīšanas tiesā, bet tiesneša loma lietas sagatavošanā ir pasīva. Sacīkstes procesā pierādīšana aizsākas pirms lietas izskatīšanas tiesas sēdē. Savukārt, inkvizīcijas procesā tieši tiesneša loma lietas sagatavošanā izskatīšanai ir vairāk aktīva kā strīda pusēm, jo tiesnesim var būt uzlikts pienākums vākt pierādījumus pašam vai kontrolēt to iegūšanu ar saviem lēmumiem, lai noskaidrotu pagātnes notikumu patiesumu, kā arī kontrolēt lietas dalībnieku procesuālo tiesību un pienākumu realizēšanu tiesas sēdē.²⁶

Sacīkstes principa ietekmē, tikai lietas dalībnieki atlasa un iesniedz tiesai izvērtēšanai pierādījumus. Turklāt, viena no pierādīšanas institūta īpatnībām, kura ir raksturīga tikai un

---

²² Izziņa ir objektīvās īstenības parādību, to būtības un likumsakarību atspoguļošana cilvēka apziņā. // Latviešu valodas vārdnīca. Autoru kolektīvs, Rīga : Avots, 2005., 338.lpp

²³ Rozenbergs J., Briģis I. Padomju civilprocesuālās tiesības. Rīga : Zvaigzne, 1978., 135.lpp.

²⁴ Romāņu-ģermāņu tiesību saime ietver valstis, kurās juridiskā zinātne veidojās uz romiešu tiesību pamata. Sk. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности. Пер. с фр. В.А. Туманова. М.: Междунар. отношения, 1999. с.21.

²⁵ Vispārējo tiesību sistēma (common law) ietver Anglijas tiesības un tās valstis, kuras sekoja Anglijas tiesību paraugam. Starp vispārējo tiesību valstīm ir tādas kā ASV un Kanāda, kurās veidojās tāda kultūra, kas daudzos aspektos atšķīrās no angļu tiesībām. SK. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности. Пер. с фр. В.А. Туманова., М.: Междунар. отношения, 1999. с.22-23.

²⁶ Решетникова И. В. Доказательственное право Англии и США., Екатеринбург: Изд-во УрГЮА, 1997., с.23.-30.

vienīgi romāņu-ģermāņu tiesību sistēmas valstīs, pierādījumu vākšanas funkcija parādās administratīvajā procesā un kriminālprocesā, kur kā viens no vadošajiem principiem ir izvirzīts objektīvās izmeklēšanas princips. Vispilgtāk tas akcentēts Administratīvajā procesa teorijā, kurā pastāv atzinums, ka tiesa administratīvajā procesā, pildot savus pienākumus, pati (ex officio) objektīvi noskaidro lietas apstākļus un dod tiem juridisku vērtējumu, ja administratīvajā procesa dalībnieku iesniegtie pierādījumi nav pietiekami, tiesa savāc tos pēc savas iniciatīvas.²⁷ Anglo-amerikāņu tiesību sistēmas valstīs pierādīšanas institūts ir aplūkots kā universāla parādība un tiek norobežots no konkrēta procesa kā tāda. Tātad pierādīšana civilprocesā būtiski neatšķiras no pierādīšanas kriminālprocesā un ir pakļauta vienādām likumsakarībām, principiem un nosacījumiem visos procesos, taču ņemot vērā katrā konkrētajā gadījumā precedentu noteikumus, kas padara katru procesu par kazuistisku, taču jebkurā no procesiem dominējošais ir sacīkstes princips ar tam raksturīgo lietas dalībnieku (pušu) aktīvo darbību pierādījumu vākšanā, analīzē un argumentācijā.²⁸

Pierādīšanas jēdziena divējādo dabu akcentē arī Krievijas civilprocesuālisti, tā piemēram, M. Treušņikovs norāda, ka tiesas jeb procesuālā pierādīšana ir ar civilprocesuālajām un arbitrāžas procesa normām noregulētais ceļš no iespējamajiem secinājumiem uz patiesības izzināšanu, kas nodrošina pamatota un likumīga tiesas sprieduma taisīšanu vispārīgās jurisdikcijas tiesā, kā arī arbitrāžas tiesā.²⁹ Arī viņa ieskatā pierādīšanā savijas domāšanas process, kurš ir vērsts uz patiesības izzināšanu ar normatīvi procesuālo darbību regulējumu.

Vairāku autoru darbos jēdziens „izzināšana” tiek identificēts ar jēdzienu „pierādīšana”, līdz ar to šie jēdzieni zinātniskajos darbos tiek lietoti kā sinonīmi.³⁰ Tātad, ja pierādīšana ir nezināmā noskaidrošana ar zināmajiem faktiem, tad arī izzināšanas procesā tiek noskaidrots nezināmais ar jau zināmo. Tādā veidā tiesa iegūst nepieciešamās zināšanas par lietas faktiskajiem apstākļiem sprieduma taisīšanai, analizējot un izvērtējot pušu iesniegtos pierādījumus un nonākot līdz savam skatījumam par iespējamo pagātnes īstenību. Taču pastāv arī atšķirīgi viedokļi, kuros pierādīšana ir sašaurināta un noteikta kā viens no izziņas veidiem.

Tā piemēram, krievu zinātnieks V.Jarkovs³¹ uzsver, ka tiesu pierādīšana ir izziņas veids, kurš tiek veikts specifiskā procesuālā formā, ietverot sevī subjektu domāšanu un procesuālo darbību,

---

²⁷ Objektīvās izmeklēšanas princips - interpretācija un piemērošana. Latvijas Republikas Augstākās tiesas pētījums, 2005.g. 3.lpp., www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 18.jūlijā.

²⁸ Munday R. Evidence. Third Edition. Oxford University Press, 2005., p.32.-36.

²⁹ Треушников М.К. Судебные доказательства., Москва: ОАО Издательский дом «Городец», 2004, с.30.

³⁰ Strada-Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā., Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002., 25.-26.lpp.

³¹ Ярков В.В. Гражданский процесс: учебник для вузов. Издательство Волтерс Клувер, 2006., с.99.

pamatojot dažādus apstākļus un tādējādi iegūstot jaunas zināšanas tiesā. Līdzīgi kā tas tika norādīts citu zinātnieku aplūkotajos viedokļos, arī V.Jarkovs liek akcentu uz to, ka pierādīšana sevī ietver procesuāli noregulētus elementus – domāšanu un civilprocesa normās noteikto procesuālo darbību, kas saistīta ar pierādījumu iegūšanu, novērtēšanu un pagātnes notikumu izzināšanu.

Jāatzīst, ka civilprocesa zinātnē izziņas process var sastāvēt no dažādiem informācijas iegūšanas ceļiem, tajā skaitā arī nonākot līdz noteiktiem secinājumiem ar domāšanas³² procesa starpniecību, izmantojot loģikas likumus. Taču domāšanas process nav pakļauts noteiktam normatīvajam regulējumam, tādējādi, par cik pierādīšana kā darbība civilprocesā ir reglamentēts formāls process, tad tā rezultātā iegūtie secinājumi un konstatējumi ir subjektīvi, ņemot vērā katra civiltiesisko attiecību subjekta, tajā skaitā arī tiesas, individuālās domāšanas, secinājumu taisīšanas un argumentācijas prasmes. Tādējādi pareizāk būtu tomēr traktēt, ka izziņas process ir viena no pierādīšanas procesa sastāvdaļām, kas noregulētas civilprocesa tiesību normās kā noteiktas formālas darbības, kuru rezultātā tiek iegūti subjektīvi secinājumi un konstatējumi. Tātad, šiem secinājumiem un konstatējumiem ir jābūt loģiski pamatotiem ar pierādījumiem un uztveramiem ar tiesas nolēmuma starpniecību.

Tātad, no iepriekš teiktā, apkopojot un ņemot vērā pierādīšanas institūta attīstības tendences, **pierādīšanu var definēt kā normatīvi reglamentētu un loģiski pamatotu tiesas un lietas dalībnieku darbību, kas vērsta uz pagātnes apstākļu izzināšanu pierādījumu novērtēšanas procesā, noskaidrojot nozīmīgus juridiskos faktus pierādīšanas priekšmeta noteiktajās robežās.**

1.2.Pierādīšanas procesa principi civilprocesā

---

³² Domāšana – tas ir sociāli nosacīts, ar valodu nesaraunami saistīts būtiski jaunā meklējumu un atklājumu psihisks process, realitātes pastarpināta un vispārīnāta atspoguļojuma process tās analīzes un sintēzes procesā. Domāšana rodas no jutekliskās izziņas, pamatojoties uz praktisko darbību, un aiziet tālu pāri tās robežām. Domāšanā vispilnīgāk un visadekvātāk izpaužas racionālā izziņa – Ņikoforovs O. Psihologija- Pedagogam, Rīga, 2006., psihoserviss.narod.ru/Texts/pirma.doc, aplūkots 2011.gada 19.jūlijā.

Pierādīšanas process civilprocesā ir viens no svarīgākajiem civilprocesa institūtiem, jo tā ietvaros tiek noskaidrota pierādāmo faktu pastāvēšana un strīda būtība. Tādējādi īpaša nozīme ir noskaidrot būtiskākos pierādīšanas principus civilprocesā, kuri individualizē pierādīšanu kā atsevišķu procesu un ļauj norobežot to no pierādīšanas procesiem administratīvajā procesā un kriminālprocesā. Jāatzīmē, ka principu dažādība ir vērojama ne tikai materiālajās normās, bet arī procesuālajās normās. Līdz ar to, vērtējot pierādīšanas institūta principus, akcentēti tiks tikai šī institūta specifiskie principi, kuru ietekme uz pierādīšanu kā noteiktu normatīvajos aktos nostiprinātu formālu procesu ir visbūtiskākā.

Ar jēdzienu „Principi” tiek saprasti pamatnoteikumi un vadošās idejas³³. Taču, lai šos pamatnoteikumus jeb idejas varētu piemērot, ir nepieciešams tos ietvert normatīvajā aktā vai arī tiem jāizriet no normatīvā akta regulējuma. Tādējādi, jebkurus principus var definēt kā attiecīgās nozares pamatu veidojošās tiesiskās idejas, kas nostiprinātas normatīvā akta vispārīgajā regulējumā. Šāds uzskats ir ietverts vairāku autoru darbos³⁴ un izriet no Civilprocesa likuma. Tā piemēram, Krievijas civilprocesuālists M. Treušņikovs norāda, ka principi vijās cauri visiem civilprocesa institūtiem un nosaka tādu civilprocesa uzbūvi, kas nodrošina likumīgu un pamatotu lēmumu pieņemšanu un izpildi.

Tiesiskā ideja, koncepcija, kura nav nostiprināta tiesību normās eksistē tikai kā tiesību doktrīna.³⁵ Šādai atziņai var piekrist daļēji, jo jebkura principa obligāto raksturu nodrošina tā ietveršana tiesību normā vai normu sistēmā, lai saglabātu principa nemainīgumu, taču daudzi tiesību principi izriet no normatīvajiem aktiem un to būtība ir konstatējama ar interpretācijas metožu starpniecību. Kā spilgtāko piemēru ir jāmin dispozitivitātes principu.

Savukārt, A.Līcis ir norādījis, ka jebkura pamatideja vai noteikums uzskatāms par principu gadījumā, ja tas noteiktā kārtībā ir nostiprināts likumdošanas aktos. Taču jāņem vērā, ka vairumā gadījumu vispārīgie tiesību principi nav tieši ietverti normatīvajos aktos, bet gan izriet no tiem vai pat no visas tiesību sistēmas kopumā un nostiprinās kā tiesību avots tiesu prakses rezultātā.³⁶ Šīs atziņas patiesumu, ka tiesu prakse ietekmē noteiktu izpratni par principiem un to piemērošanu, apstiprina arī judikatūra, tā piemēram, jautājumā par procesuālo analogiju, LR AT Senāts 2006.gada 14. jūnija lēmumā Lietā Nr. SKC – 488 ir konstatējis, ka „gadījumā, kad tiesa paziņojusi tikai lēmuma nolēmuma daļu, lēmuma pārsūdzības termiņa skaitījums nosakāms pēc

---

³³ Juridisko terminu vārdnīca. Autoru kolektīvs, Rīga, "Nordik", 1998.g.,214.lpp.

³⁴ Neimanis J., Ievads tiesībās.,2004., 68.lpp., kā arī Iļanova D., Vispārīgie tiesību principi kā tiesību avots. Latvijas Vēstnesis, 1997.gada 22.oktobris, Nr.277/278.

³⁵ Гражданский процесс, под редакцией М.К. Треушников, ОАО "Издательский Дом "Городец", 2007.,с.35.

³⁶ Līcis A., Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2003.,39.lpp.

analoģijas, piemērojot Civilprocesa likuma 415., 454.panta nosacījumus par saīsināta sprieduma pasludināšanu, t.i., pārsūdzēšanas termiņš skaitāms no datuma, kuru tiesa paziņojusi pilna lēmuma sastādīšanai.³⁷ Šādas atziņas pamatā ir tiesību doktrīnā nostiprinājies viedoklis, ka analoģiju dēvē par vienu no taisnīguma principa piemērošanas gadījumiem,³⁸ kas, savukārt, civilprocesā ir uzskatāms par vienu no vispārīgajiem pamatprincipiem, kurš attiecināms arī uz pierādīšanas procesa realizēšanu. Vienlaicīgi jāatzīst, ka analoģijas piemērošanas vide ir vērsta uz privāttiesībām, kuras ir salīdzinoši elastīgas un daudzveidīgas, bet attiecībā uz publiskajām tiesībām ir jāievēro noteikta piesardzība, lai, cenšoties aizpildīt likuma robos, nepārkāptu publisko procesuālo tiesību normatīvi nostiprinātos pamatprincipus. Tādējādi, civilprocesā un it īpaši pierādīšanas procesā principu nostiprināšanās ar tiesu prakses starpniecību nav vēlama parādība, jo pieļauj tieši normatīvi neregulēta jautājuma atšķirīgus procesuālus risinājumus, kas nav pieļaujams publiskajās tiesībās.

Latvijas Civilprocesa likuma Vispārīgajā daļā ir ietverti būtiskākie vispārīgie civilprocesa principi, tādējādi nodrošinot principu darbības un piemērošanas priekšnoteikumu – ietveršanu normatīvo aktu normās. Civilprocesa principi palīdz labāk saprast un tulkot Civilprocesa likuma normas un nonākt līdz tiesiskam rezultātam civiltiesiskā strīda izskatīšanas gaitā. Lielākā daļa civilprocesa principu ir nostiprināti Latvijas Civilprocesa likumā, daļa principu ietverti LR Satversmē³⁹ (piemēram, tiesības uz taisnīgu tiesu), bet pastāv arī tādi principi, kuri konstatējami iztulkošanas ceļā un izriet no pozitīvajām tiesībām (piemēram, dispozitivitātes princips).

Kā atzinusi Tallinas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesnese Mare Merimā (*Mare Merimaa*), procesa principu ievērošana ļauj izdarīt secinājumus par tiesas taisnīgumu un tiesas sprieduma legimitāti.⁴⁰ Tādējādi civilprocesa principu, it īpaši pierādīšanas procesa principu, ievērošana un piemērošana ļauj nodrošināt pušu procesuālo līdzsvaru un tiesības uz taisnīgu tiesu ievērošanu.

Pierādīšanas procesa principi pierādīšanas teorijā nereti tiek identificēti ar civilprocesa kopējiem principiem, taču gan praksē, gan tiesību teorijā ir nepieciešams tos savā starpā nošķirt un identificēt, lai varētu noteikt pierādīšanas procesa kopējās un atšķirīgās iezīmes, kā arī nospraust turpmākos attīstības virzienus.

---

³⁷ LR AT Senāta Civillietu departamenta 2006.gada 14. jūnija lēmums Lietā Nr. SKC – 488, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 19.martā.

³⁸ Kalniņš E., Privāttiesību teorija un prakse. Tiesu namu aģentūra, 2005., 326.lpp.

³⁹ Latvijas Republikas Satversme, "LV", 43, 01.07.1993., stājas spēkā 07.11.1922.

⁴⁰ Merimā M., Civilprocesa attīstība Igaunijas Republikā. Jurista vārds, 2008. gada 3.jūnijs, Nr.21 (255), pieejams: <http://www.juristavards.lv>, aplūkots 2011.gada 19.martā.

Latvijas civilprocesā ir vērojama līdzīga situācijā kā vairākums citu valstu civilprocesos, jo pierādīšanas procesa principu pētniecība ir mazattīstīta un līdz šim esošie pētījumi neizdalīja atsevišķi pierādīšanas procesa principus no kopējiem civilprocesā principiem.

Pierādīšanas procesa principus var iedalīt kopējos un specifiskos. Kopējie principi ir raksturīgi kopumā visam civilprocesam, bet specifiskie principi ir raksturīgi tikai un vienīgi pierādīšanas procesam. Līdz ar to, kā norādīts juridiskajā literatūrā⁴¹, pie kopējiem principiem pamatā var iedalīt tiesnešu neitralitātes principu, sacīkstes principu, likumības principu. Vērtējot šo principu nozīmi civilprocesā, jāatzīst to tiešā ietekme un saistība ar pierādīšanas procesu. Savukārt, pie specifiskajiem principiem, ņemot vērā pierādīšanas mērķi un uzdevumus, pieskaita patiesības noskaidrošanas principu, tikai faktu pierādīšanas principu, pierādījumu vienāda spēka principu, u.c.

1.2.1. Sacīkstes principa, tiesneša neitralitātes principa un likumības principa savstarpējā mijiedarbība

Pierādīšanas process civilprocesā ir norobežojams no citu procesu (administratīvā un kriminālprocesā) pierādīšanas procesiem galvenokārt ar specifiskajiem vadošajiem principiem, kuru starpā vienmēr tiek akcentēts sacīkstes princips un dispozitivitātes princips. Pārsvārā civilprocesam raksturīgie principi tiek analizēti īpaši tos neizdalot atsevišķās grupās, t.i., pierādīšanas institūtam raksturīgajos principos un vispārīgajos jeb kopējos civilprocesā principos. Tādējādi radot priekšstatu, ka attiecībā uz pierādīšanas institūtu ir attiecināmi visi tie paši principi, kas kopumā uz visu civilprocesā nozari. Šāds skatījums nepamatoti var sašaurināt pierādīšanas institūta attīstības izpētes robežas, jo netiek pievērsta pietiekama uzmanība atsevišķu principu izpētei un tālākai attīstībai.

Sacīkstes princips ir pieskaitāms pie civilprocesā kopējiem jeb vispārīgajiem principiem, kura uzdevums ir nodrošināt likumības un līdztiesības ievērošanu nolēmumu pieņemšanas procesā, vienlaicīgi garantējot tiesneša neitralitāti un objektivitāti. Tādējādi tiesnesis, kurš nav iesaistīts pierādījumu vākšanā un nerealizē objektīvo izmeklēšanu, ir daudz neitrālāks un objektīvāks. LR AT Senāts ir norādījis, ka „Atbilstoši civilprocesā noteiktajam sacīkstes principam, paši lietas dalībnieki lemj par savu procesuālo tiesību izmantošanas apjomu. Neesot

---

⁴¹ Медведев И.Г. Письменные доказательства в частном праве России и Франции. Санкт-Петербург, 2004.,с.55.

prasījumam par darījuma atzīšanu par spēkā neesošu un pušu iebildumiem pret attiecīgo aktu, tiesai nav juridiska pamata vērtēt tā tiesiskumu.”⁴² Tādējādi arī tiesu praksē iezīmējas sacīkstes principa un tiesneša neitralitātes un objektivitātes principu mijiedarbība.

Kā to savā rakstā ir uzsvērusi M.Paļčikovska, sacīkstes procesā puses sniedz tiesai informāciju - pierādījumus un argumentus, prezentējot savu lietas skatījumu, un fakti tiek noskaidroti, tiesai vērtējot šo informāciju caur savstarpējo pušu pozīciju, pierādījumu un argumentu kritisku izvērtējumu. Līdz ar to, tiesa vispilnīgāk spēj realizēt brīvās pierādījumu vērtēšanas metodi, kuras normatīvais pamatojums ir atrodams Civilprocesa likuma 97.pantā. Var piekrist atzinumam, ka sacīkstes principa un tiesneša neitralitātes un objektivitātes pamatā katra puse ir dabiski ieinteresēta maksimāli pierādīt savu pozīciju un maksimāli izkritizēt pretējās puses pierādījumus un argumentus, tā dabīgā ceļā sniedzot trešajai neitrālajai pusei - tiesai - maksimāli daudz informācijas, lai pieņemtu maksimāli objektīvu lēmumu, un tādējādi tiek noskaidrota patiesība.⁴³

Latvija civilprocesa attīstībā ir izvēlējusies klasisko sacīkstes procesu, kurā kā vadošie principi tiek norādīts sacīkstes princips un tam sekojošais dispozitivitātes princips, paredzot tiesnesim piešķirt pasīvo lomu pierādījumu vākšanā, bet uzliekot pusēm pienākumu pašām izvērtēt un izvēlēties kādus pierādījumus iesniegs lietā un kādā veidā pierādīs savu apgalvojumu patiesīgumu. Tādējādi civilprocesā tiek mazināta objektīvās izmeklēšanas principa loma, taču neizslēdzot to pilnībā no civilprocesa. Civilprocesa likuma 8.pantā tiek ietverts apstākļu noskaidrošanas princips, kurš uzliek tiesai pienākumu noskaidrot lietas apstākļus, pārbaudot pierādījumus, kuri iegūti likumā noteiktajā kārtībā. Tādējādi tiek nospraustas robežas, kuru ietvaros puses realizē savus procesuālos pienākumus, t.i., iesniedz pierādījumus par pierādāmiem faktiem, bet tiesai ir tiesības norādīt uz pierādījumu pietiekamību vai nepieciešamību tos papildināt ar citiem pierādījumiem. Šādā veidā tiek realizētas civilprocesuālās tiesiskās attiecības starp tiesu un lietas dalībniekiem.

Latvijas civilprocesuālists V.Bukovskis ir uzsvēris, ka prāvnieku strīdīgās attiecības tiesa apspriež pēc tiem datiem, kurus puses iesniegušas tiesai, un vienīgi šie dati ir tiesai nepieciešamais procesuālais pierādījumu materiāls.⁴⁴ Taču, tajā pat laikā, arvien lielāka nozīme ārvalstu civilprocesos tiek piešķirta tiesneša tiesībām iejaukties sacīkstes principā tiktāl, ciktāl to

---

⁴² LR AT Senāta 2010.gada 22.decembra Spriedums lietā SKC-966, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 20.martā.

⁴³ Paļčikovska M. Tiesneša objektivitāte un neitralitāte: sacīkstes principa realizācija. Jurista Vārds., 2007. Nr.48 (501), pieejams: www.juristavards.lv, aplūkots 2011.gada 19.martā.

⁴⁴ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933., 235.lpp.

pieļauj dispozitivitātes princips un patiesības noskaidrošanas nepieciešamība likumīga un taisnīga sprieduma taisīšanas nolūkā. Tā piemēram, vācu civilprocesuālisti Rozenbergs (Rosenberg) un Švābe (Schwab) savos darbos norāda, ka sacīkstes princips nav nesatricināma dogma, bet gan tiesvedības interesēs ir nepieciešama tiesneša līdzdarbība patiesības noskaidrošanā.⁴⁵ Līdzīgs ierosinājums piešķirt tiesnesim aktīvāku lomu tiesas procesā ir ietverts arī Eiropas Padomes Ministru komitejas 1984. gada 28. februārī pieņemtajā rekomendācijā Nr. R(84)5 par civilprocesa principiem tiesas spriešanas uzlabošanai, kurā norādīts, ka „Tiesai vajadzētu vismaz iepriekšējās izskatīšanas laikā, bet, ja iespējams, visa procesa laikā, uzņemties aktīvu lomu, lai nodrošinātu strauju procesa progresu, vienlaikus ievērojot pušu tiesības, to skaitā pušu līdztiesības principu.”⁴⁶ Latvijas civilprocesa likumā tiesneša līdzdarbība pierādījumu iegūšanā ir redzama Civilprocesa likuma 112.pantā, kurā norādīts, ka tiesa vai tiesnesis pēc lietas dalībnieka motivēta lūguma ir tiesīgs pieprasīt rakstveida pierādījumus no valsts un pašvaldību iestādēm, citām fiziskajām un juridiskajām personām. Līdzīgs normatīvs regulējums ietverts arī Civilprocesa likuma 116.panta pirmajā daļā, paredzot iespēju lietas dalībniekam, kurš iesniedz tiesai lietisko pierādījumu vai lūdz to pieprasīt, jānorāda, kādus lietā nozīmīgus apstākļus šis pierādījums var apstiprināt. Tādējādi var secināt, ka arī Latvijas civilprocesam ir vērojama tendence atsevišķos jautājumos sacīkstes procesu tuvināt inkvizīcijas procesam, palielinot tiesneša aktivitāti procesa ātrākai virzībai tiesas spriešanas nolūkos.

Tātad, attiecībā uz sacīkstes principu kā visa civilprocesa kopīgo principu, jāsecina, **ka tā darbība nav absolūta un atkarīga tikai no pušu zināšanām un spējas pierādīt, bet tiesai vai tiesnesim ir tiesības līdzdarboties tiesas spriešanas interesēs un noskaidrot iespējamo patiesību. Vienlaicīgi var atzīt, ka sacīkstes princips kā civilprocesa vadošais princips ir vērsts uz lietas dalībniekiem, kuriem procesuāli ir noteikts pierādīšanas pienākums, bet nevis uz tiesu vai tiesnesi, kura loma pierādīšanas procesā ir noskaidrot lietas faktiskos apstākļus. Līdz ar to var apgalvot, ka sacīkstes principa ievērošana vai pārkāpšana ir saistīta tikai un vienīgi ar lietas dalībnieku darbību vai bezdarbību. Tiesneša rīcība var būt saistīta tikai ar likumības principa ievērošanu vai pārkāpšanu.**

Tādējādi tiesnesim vai tiesai pierādīšanas procesā būtiski ievērot likumības principu, vienlaicīgi nodrošinot lietas dalībnieku procesuālo tiesību ievērošanu.

Likumības princips Latvijas Civilprocesā izriet no Civilprocesa likuma 1.panta otrās daļas, kurā norādīts, ka personai, kas griezusies tiesā, ir tiesības uz tās lietas izskatīšanu tiesā likumā

---

⁴⁵ Rosenberg/Schwab.Zivilprozessrecht. Munnchen, 1993.s.425

⁴⁶ Recommendation No. R(84) on the principles of civil procedure designed to improve the functioning of justice, <https://wcd.coe.int/com>, aplūkots 2011.gada 20.martā.

noteiktajā procesuālajā kārtībā. Saistībā ar pierādīšanas procesu, likumības princips ir attiecināms uz pierādījumu iegūšanu un novērtēšanu. Likumības principa ietekme ir vērojama gan uz lietas dalībniekiem, gan uz tiesu un tiesnesi. Galvenokārt prakses problēmas ir konstatējamas saistībā ar pierādījumu iegūšanu un vērtēšanu. Visiem pierādījumiem, kurus lietas dalībnieki iesniedz lietā, ir jābūt iesniegtiem pienācīgā formā un atbilstošā kārtībā. Tā piemēram, liecinieka liecība ir atzīstama kā iegūta pienācīgā formā tikai tad, ja tā iegūta atbilstoši Civilprocesa likuma 169.panta un 170.panta prasībām – pēc brīdināšanas par saukšanu pie kriminālatbildības par atteikšanos no liecināšanas vai par apzināti nepatiesas liecības došanu, turklāt liecības sniegšanas vieta ir tiesas sēde un liecības forma – mutiska liecināšana ar liecības fiksēšanu tiesas sēžu protokolā. Rakstveida liecinieku liecības Latvijas Civilprocesā nav pieļaujamas, kaut gan Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 861/2007, ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām, 9.panta pirmajā daļā ir noteikts, ka tiesa var atļaut pierādījumus iegūt, izmantojot rakstiskas liecinieku, ekspertu vai pušu liecības.⁴⁷ (Regula (EK) Nr. 861/2007). Rakstveida liecinieka liecības forma ir pieļaujama tikai gadījumos, ja tiesvedību regulē speciālās normas, kuras šādu liecināšanas formu pieļauj. Tātad, ja civillieta tiek skatīta atbilstoši Latvijas Civilprocesa likuma normām, tad, tiesai nākas vērtēt liecinieka liecību likumību atbilstoši nacionālā procesa prasībām, savukārt, skatot strīdu, kurš pamatots ar Regulas (EK) Nr. 861/2007 normām, atbilstoši regulējumam, būs pieļaujamas rakstveida liecības.

Attiecībā uz rakstveida pierādījumiem, likumības princips ir attiecināms uz dokumenta formas prasībām, t.i., materiālajās normās ir ietverta virkne norāžu, kādā formā attiecīgais darījums ir jānoformē, tā piemēram, Civillikuma⁴⁸ 1475.pantā ir norādīts, ka darījuma formas neievērošana tajos gadījumos, kad formu prasa likums vai kad līdzēji darījuši no tās atkarīgu sava darījuma spēku, padara pašu darījumu par spēkā neesošu. Iepriekšējām norunām, kas tādos gadījumos notiek starp līdzējiem, nav nekāda tiesiski saistoša spēka, un līdz to ietērpšanai attiecīgā formā katram līdzējam ir tiesība no tām vienpusēji atkāpties. Vērtējot rakstveida pierādījumus, tiesai nākas izvērtēt jautājumu par pierādījuma pieļaujamību, un, vai likumā noteiktās formas neievērošana rada neiespējamu (pieļauj) izmantot citus pierādīšanas līdzekļus, ņemot vērā, ka civilprocesā nevienam pierādīšanas līdzeklīm nav priekšroka attiecībā pret citiem pierādīšanas līdzekļiem.

---

⁴⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 861/2007 (2007. gada 11. jūlijs), ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām, pieejams: <http://eur-lex.europa.eu>, aplūkots 2011.gada 19.martā.

⁴⁸ Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības., 28.01.1937. likums, stājas spēkā 01.03.1993., [Zinotājs, 1, 14.01.1993.](#), pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2011.gada 19.martā.

Tātad likumības princips pierādīšanas procesā uzliek par pienākumu izvērtēt pieteiktajam pierādījumam ne tikai saturu, bet arī formu, kā arī tiesai jāņem vērā arī citas normatīvajos aktos nostiprinātās pierādījumu iegūšanas un novērtēšanas prasības.

1.2.2. Specifiskie pierādīšanas institūta principi

Specifiskie pierādīšanas principi ir raksturīgi tikai un vienīgi pierādīšanas procesam. To vidū kā nozīmīgākos var izdalīt:

1) Patiesības noskaidrošanas principu;

Vairākos avotos tiek analizēta mijiedarbība starp sacīkstes principu, kuru realizē civiltiesiskā strīda puses un patiesības noskaidrošanas principu, kurš ir attiecināms uz tiesu vai tiesnesi. Jānorāda, ka patiesības noskaidrošanas principa spilgtākā izpausme ir vērojama prasības tiesvedībā, kurā strīda puses ar iesniegtajiem pierādījumiem un saviem argumentiem mēģina pārliecināt tiesu par viņiem labvēlīgas patiesības pastāvēšanu, lai panāktu sev pozitīvu tiesas spriedumu. Kā apgalvojis A.Līcis, patiesības princips nebūt nenozīmē pienākuma uzlikšanu tiesai noskaidrot lietas apstākļus visos sīkumos, jo ir saprotams, ka tas nav iespējams un arī nav nepieciešams.⁴⁹ Tātad, tiesas uzdevums ir noskaidrot lietas apstākļus tiktāl, ciktāl tā ir iespējamā ticamā patiesība, kura izriet no iesniegtajiem pierādījumiem un pušu argumentiem. Tā rezultātā tiesa konstatē juridiskos faktus, kuru iekļaušana tiesas spriedumā, kas stājies likumīgā spēkā, liecina par to patiesumu un faktisko pagātnes atspoguļojumu. Konstatētajiem juridiskajiem faktiem ir jāizriet no lietā iesniegtajiem pierādījumiem, kuri ir pietiekami, lai tiesa varētu konstatēt tos apstākļus, kas ir prasības priekšmeta pamatā un ietverti attiecīgajā materiālajā normā kā pierādāmie apstākļi.

2) Tikai faktu pierādīšanas principu;

Faktu pierādīšanas principa pamats ir nostiprināts Latvijas Civilprocesa likuma 93.panat pirmajā daļā, kurā ir noteikts, ka katrai pusei jāpierāda tie fakti, uz kuriem tā pamato savu prasījumu pamatotību. Atbildētājam jāpamato savu iebildumu pamatotība. Šī principa ietvaros tiesai ir piešķirtas tiesības noteikt tiesas spriešanas robežas, noskaidrojot tikai tos apstākļus lietā, kuriem ir nozīme civiltiesiskā strīda izšķiršanai un kuri atrodas noteiktās materiāltiesiskās normas

---

⁴⁹ Līcis A., Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2003.,52.lpp.

pamatā. Kā norādījis I. Medvedjevs, faktu pierādīšanas principa sarežģītība izpaužas tā izņēmumos⁵⁰, starp kuriem ka nozīmīgākos var izdalīt :

- Nav jāpierāda tiesību normas pastāvēšana (*iura novit curia*)⁵¹.

Kā norādījis V. Bukovskis, tad, „...likuma neizrādīšana un pat nepareiza aizrādīšana neatņem prasītājam iespēju panākt taisnīgu tiesas aizsardzību, vēl vairāk tādēļ, ka *iura novit curia* – tiesai pašai jāzin likumi un jāpiemēro tie ne tikai pēc likuma burtā, bet arī pēc likuma gara.”⁵² Taču šī izņēmuma pamatā ir aprobežojums, kurš pēc būtības izriet no Latvijas Civilprocesa likuma 5.panta, t.i., Latvijas tiesai jāzina Latvijas likumi, Latvijai saistošie starptautiskie līgumi un Eiropas Savienības normas. Līdz ar to, attiecībās, kuras pamatojas uz ārvalstu normu, ārvalsts likuma saturs ir jāpierāda. Tas nozīmē, ka strīda pusei ir pienākums izvērtēt ne tikai noteiktu faktu pierādīšanas nepieciešamību, bet arī ārvalsts normas pastāvēšanu.

LR AT Senāts, vairākos spriedumos⁵³ ir taisījis atsauci uz *iura novit curia* principu, akcentējot tiesu praksē, ka tiesai jāizspriež civiltiesiskie strīdi, pamatojot spriedumu uz atbilstošām tiesību normām. Tādējādi, tikai faktu pierādīšanas princips, ļauj tiesai patstāvīgi darboties attiecībā uz tiesību normas izvēli, ar kuru jāpamato noteiktas pierādīšanas procesā konstatētās tiesiskās attiecības, par kurām pušu starpā pastāv strīds.

- Nav jāpierāda negatīvie fakti (*negativae non probantus*)

„Jau romiešu tiesībās bija izstrādāts princips - *negativae non probantus* (negatīvais nav jāpierāda). Šis pieņēmums ir pilnīgi pamatots, jo nevar, piemēram, pierādīt saistības vai pienākuma neesamību (...). Pierādīšanas pienākuma sadales pamatā ir princips *ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat* (jāpierāda, pierādījumi jāiesniedz tam, kurš apgalvo, un nevis tam, kurš noliedz).”⁵⁴ Taču tik viennozīmīgs nav arī šis princips, jo pierādīšanas institūta teorijā pastāv uzskats, ka negatīvos faktus var pierādīt ar pozitīviem faktiem. Tā piemēram, prasības tiesvedībā tiek izdalīta negatīvā atzīšanas prasība⁵⁵, kad strīda puse lūdz konstatēt tiesisko

---

⁵⁰ Медведев И.Г. Письменные доказательства в частном праве России и Франции. Санкт-Петербург, 2004., c.94.

⁵¹ *iura novit curia* nozīmē, ka tiesa vienīgā ir atbildīga, lai noteiktu, kurš likums ir piemērojams konkrētā gadījumā, un kā. Pieejams : http://dic.academic.ru/dic.nsf/brokgauz_efron/447/Jura, aplūkots 2011.gada 20.martā, kā arī World Dictionary of Foreign Expressions: A Resource for Readers and Writers. By [Gabriel G. Adeleye](#), [Kofi Acquah-Dadzie](#), [Thomas J. Sienkewicz](#), [James T. McDonough](#), Hardbound, 1999., p.203., pieejams: <http://books.google.ru/books>, aplūkots 2012.gada 15.jūlijā.

⁵² Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933., 305.lpp.

⁵³ LR AT Senāta 2005.gada 5.oktobra Spriedums lietā Nr.SK-543, www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 20.martā., kā arī LR AT Senāta 2005.gada 5.maija Spriedums lietā Nr.SK-303, www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 20.martā.

⁵⁴ Līcis A., Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2003., 70.-71.lpp.

⁵⁵ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933., 294.lpp.

attiecību neesamību (piemēram, saistības neesamību). Tādējādi, pierādīšanas procesā pierādot pozitīvo, vienlaicīgi tiek izslēgts negatīvais.

- Nav jāpierāda vienas puses neapstrīdētie fakti.

Šis principa izņēmums ir vērsts uz puses faktu atzīšanu vai arī neapstrīdēšanu jeb vienas strīda puses atbrīvošanu no pierādīšanas, jo nepastāv tādi apstākļi, kurus šī puse vēlētos apstrīdēt. Tādējādi otras puses pierādītie fakti ir pietiekams pamats tiesas sprieduma pamatošanai.

3) Pierādījumu vienāda spēka principu.

Latvijas Civilprocesa likuma 97.panta otrajā daļā ir noteikts, ka nekādiem pierādījumiem nav iepriekš noteikta spēka, kas saistītu tiesu. Tātad, akcentējot šo pierādīšanas principu, jāatzīst, ka tā darbība ir cieši saistīta ar noteiktu pierādīšanas līdzekļu izvēli, lai puse varētu pamatot savus apgalvojumus vai iebildumus. Pierādījumu iesniegšanas līdzekļu (avotu) izvēle ir saistīta ar puses sacīkstes principa realizēšanu pierādīšanas procesā, taču, tā ir jānorobežo no pierādījumu brīvās vērtēšanas principa, kurš attiecināms uz tiesām. Tiesai ir tiesības vērtēt pierādījumu ticamību un atbilstību noteiktiem pierādāmajiem apstākļiem. Tādējādi pierādījumu vienāda spēka princips nosaka, ka visi pierādījumi, kurus strīda puse ir iesniegusi un kas ir attiecināmi uz strīda apstākļiem un pieļaujami, tiesai ir jāvērtē.

Šajā apakšnodaļā norādīto pierādīšanas procesa kopējo un specifisko principu sīkāka ietekme uz pierādīšanas procesu tiks aplūkota un analizēta arī turpmākajās šī darba nodaļās un apakšnodaļās, kontekstā ar analizējamo jautājumu.

1.3. Objektīvās patiesības noskaidrošanas un argumentācijas ietekme uz pierādīšanas procesu

Pierādīšanas procesā, tiesnesim, kā civilprocesuālo tiesisko attiecību galvenajam subjektam, ir uzlikts pienākums ne tikai izšķirt civiltiesisko strīdu pēc būtības, bet pierādīšanas procesa ietvaros pēc iespējas noskaidrot objektīvo patiesību. Objektīvās patiesības noskaidrošana ir viens no procesuālajiem pamatprincipiem visos procesos, taču nonākšana līdz objektīvajai patiesībai ir pierādīšanas procesa pamatmērķis, kuru tiesai būtu jāsasniedz, bet kura sasniegšana subjektīvu un arī objektīvu iemeslu dēļ ne vienmēr civilprocesoprocesa ietvaros ir iespējama. Subjektīvais faktors šajā gadījumā ir pušu (lietas dalībnieku) un tiesneša kā subjekta empīriskā pieredze un spēja domāšanas procesā taisīt atbilstošus un pareizus secinājumus un tos atbilstoši argumentēt, lai iegūtu pārliecību par iespējamajiem pagātnes notikumiem. Savukārt, objektīvais faktors ir

civilprocesam raksturīgais dominējošais sacīkstes princips, kurš tiesai ļauj vērtēt tikai pušu (lietas dalībnieku) atlasītos un iesniegtos vērtēšanai pierādījumus. Jāatgādina, ka civilprocesā tiesai nav raksturīgi pašai vākt pierādījumus, lai to izziņas procesā nonāktu līdz objektīvajai patiesībai.

Objektīvās patiesības jēdziens tiek skaidrots kā faktu atspoguļojums personas psihē un, atkarībā no šīs personas pieredzes, izpratnes un informētības pakāpes viņas subjektīvā izpratne par patiesību var būt visnotaļ atšķirīga.⁵⁶ Tātad, jēdziens „objektīvā patiesība” ir salikts jēdziens un sastāv no divām sastāvdaļām – „objektīvs” un „patiesība”. Patiesība⁵⁷ tiek skaidrota kā visa tā informācija, kas atbilst īstenībai (realitātei), kā arī visi tie apgalvojumi, kas ir patiesi. Savukārt, jēdziens „objektīvs” tiek saprasts arī kā „paties” un „taisnīgs”.⁵⁸

Visai zīmīga ir septiņpadsmitā gadsimta vācu zinātnieka un filozofa Gotfrīda Vilhelma Leibnīca (*Gottfried Wilhelm Leibniz*, 1646-1716) atziņa saistībā ar patiesību, kuru var attiecināt arī uz pierādīšanas procesā noskaidrojamo patiesību. Gotfrīds Vilhelms Leibnīcs norāda: „Ir divu veidu patiesības: prāta un faktu patiesības.”⁵⁹

Šim apgalvojumam var piekrist un sasaistot ar pierādīšanas procesu, var secināt, ka ar prāta patiesību tiesa nosaka iespējamo pieļaujamo modeli kā strīdīgo pušu attiecības ir veidojušās vadoties no prasībā norādītā prasības priekšmeta. Vienlaicīgi ņemot par pamatu Civilprocesa likuma 97.pantā norādītos pierādījumu vērtēšanas kritērijus, t.i., savu iekšējo pārliecību, tiesisko apziņu un dzīvē gūtos novērojumus. Subjektīvais skatījums uz noteiktas tiesiskās attiecības veidošanas pamatiem ļauj tiesai atpazīt vērtējamajos pierādījumos faktu patiesību, aizpildot pierādījumu vērtēšanas modeli ar nepieciešamajām ziņām, kurām ir nozīme lietā, t.i., atsijājot būtisko no mazāk nozīmīgā.

Tiesas subjektīvisms pierādījumu vērtēšanas procesā nevar būt patvaļīgs, kaut arī neviens normatīvais akts nevar regulēt subjekta, tajā skaitā arī tiesneša, domāšanas procesu. Tiesnesim kā augstas kvalifikācijas speciālistam, izvērtējot pušu iesniegtos pierādījumus un argumentus, savi secinājumi un argumenti ir jāpamato ar iespējamo faktu varbūtību, t.i., notikumu ticamību,

---

⁵⁶ Šneiders A. Par likuma burtu un garu., pieejams: http://www.philos.lv/Likuma_burts.html, aplūkots 2011.gada 22.jūlijā.

⁵⁷ Patiesība- spriedums, t.i., apgalvojuma vai nolieguma saskaņā ar esošo kā sprieduma priekšmetu. Tāda saskaņā ir neatkarīga no tā, vai kāds šo spriedumu atzīst, noraida vai atstāj zem jautājuma, un ja atzīst – vai spriedums ietilpst atziņas vai ticības atzinumā. Avots: Latviešu konversācijas vārdnīca. 16.sējums., Rīga: A.Gulbja apgādība, 1937.-1938., 31211.sleja.

⁵⁸ Objektīvs – paties, taisnīgs. Avots: Akadēmiskā terminu datu bāze AkadTerm. Pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=objektivit%C4%81te&list=objektivit%C4%81te&lang=LV>, aplūkots 2011.gada 22.jūlijā.

⁵⁹ Gotfrīds Vilhelms Leibnīcs. Citātu kartotēka. Pieejams: <http://tikainesakinevienam.lv/tag/gotfrids-vilhelms-leibnics/>, aplūkots 2010.gada 15.maijā.

sasaistot loģiskā virknē pierādījumus. Pretējā gadījumā, neiegūstot atbilstošu pārliecību un pierādījumu pietiekamību, ir sagaidāms noraidošs spriedums.⁶⁰

Vērtējot civilprocesā esošā pierādīšanas procesa īpatnības, jāatsaucas uz profesora Vladimira Bukovska teikto, ka process ir divu pušu cīņa, kurā uzvar tas, kas tiesas priekšā pierāda savu taisnību ar iesniegto pierādījumu palīdzību.⁶¹

Tātad, taisnība būs tai pusei, kuras pierādījumi būs ticamāki un argumenti pārliecinošāki. Taču, norādītie apstākļi neliecina par nonākšanu pie objektīvās patiesības kā faktiskās pagātnes atspoguļojuma. Visdrīzāk tie ir patiesībai pietuvināti apstākļi, kas tiesu pārliecinājuši par noteiktu faktu pastāvēšanu un ļauj tos fiksēt tiesību normu piemērošanas aktā – tiesas spriedumā. Tādējādi jebkurš tiesneša lēmums ir varbūtības novērtējums, kur pierādāmo skaidro ar iespējamo.⁶²

Līdz ar to ir secināms, ka **civilprocesā objektīvās patiesības noskaidrošana tiesai ir iespējama tikai mijiedarbībā ar sacīkstes principu tiktāl, ciktāl ar pušu (lietas dalībnieku) pierādījumiem tas ir iespējams.**

Juridiskajā literatūrā, kas veltīta civilprocesam, atšķirībā no administratīvā procesa un kriminālprocesa, objektīvās patiesības noskaidrošana netiek akcentēta kā tiesas primāra funkcija un vairāk pierādīšanas procesā tiek vērsta uzmanība uz pušu iesniegto pierādījumu vērtēšanu un civiltiesiskā strīda dalībnieku spēju pārliecināt tiesu par iespējamo pagātnes īstenību.

Jebkura persona vēršoties tiesā savu aizskarto vai apstrīdēto civilo tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzībai cer uz taisnīgu tiesas spriedumu. Pierādījumu uzdevums ir radīt nepieciešamos priekšnoteikumus, lai tiesa, vērtēšanas un argumentācijas procesa ietvaros, nonāktu pie šī taisnīgā sprieduma. Pierādījumu vērtēšanas procesā tiesai ne tikai ir jācenšas noskaidrot objektīvo patiesību, bet arī jāpieņem taisnīgs spriedums, kas ir visai sarežģīts un atbildīgs intelektuālās darbības process. Tiesnesis šajā procesā iemieso ne tikai tiesu kā institūciju, bet vienlaicīgi ir arī valsts pārstāvis. Līdz ar to, valsts nodrošina strīdus pusēm iespēju nonākt pie taisnīga tiesas sprieduma. Jau Aristotelis (*Ἀριστοτέλης Aristotelēs*, 384- 322 p.m.ē.) norādīja, ka taisnīgums ir vienlīdzībā.⁶³ Pierādīšanas procesā strīdus pusēm tiek dotas vienlīdzīgas iespējas pierādīt savu patiesību ar iesniedzamajiem pierādījumiem, taču, kā norādījis Aristotelis – viss, kas ir, tiek salīdzināts ar patiesību, bet starp patiesību un meliem ļoti ātri ir

---

⁶⁰ Fröhlich, D. Die Beweisvereitelung im Zivilprozess. Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Würde eines Doctor iuris der Juristischen Fakultät der Julius-Maximilians-Universität, Würzburg, 2008, S.14

⁶¹ Bukovkis V. Civilprocesa mācības grāmata. - Rīga: Autora izdevums, 1933.- 237. lpp.

⁶² Uglow S. Evidence: Text and Materials. London: Sweet & Maxwell, 1997, p.60.

⁶³ Аристотель. Никомахова этика. - Москва : ЗАО "Издательство "ЭКСМО-Пресс", 1997.,
pieejams: <http://www.lib.ru/POEEAST/ARISTOTEL/nikomah.txt>, aplūkots 2010.gada 15.martā.

nosakāma pretruna.⁶⁴ Tiesas uzdevums, izvērtējot pušu argumentus un iesniegtos pierādījumus, noteikt ticamību pagātnes notikumiem. Vienlaicīgi konstatējot iespējamās nepatiesības un neatbilstības.

Pierādīšanas procesā liela nozīme tiek atvēlēta pušu spējai pārliecināt tiesu par savas patiesības pastāvēšanu. Līdz ar to, pierādīšanas procesā puses visai aktīvi izmanto argumentāciju. Diemžēl, ne vienmēr pierādīšanas process balstās uz argumentācijas zinātniskajiem pamatiem. Bieži vien puses nespēj pietiekami objektīvi sasaistīt atsevišķus pierādījumus vienā veselā pierādījumu kopumā, kā arī nespēj pārliecināt tiesu par pretējās puses pārdomātu un loģisku argumentu nepatiesību. Argumentācijas⁶⁵ jautājums ir nodarbinājis dažādu nozaru speciālistus, mēģinot atrast pārliecināšanas un pierādīšanas formulas.

Argumenti ir strīda līdzeklis, kura rezultātā var nonākt līdz patiesībai. Pušu argumentus vērtē tiesa pēc to ticamības un iespējamības. Kā jau tas tika norādīts iepriekš, Civilprocesa likuma 97.pants ir vienīgā norma, kas nosaka vērtēšanas līdzekļus – tiesneša iekšējā pārliecība, kas pamatota uz tiesas sēdē vispusīgi, pilnīgi un objektīvi pārbaudītiem pierādījumiem, vadoties no tiesiskās apziņas, kas balstīta uz loģikas likumiem, zinātnes atziņām un dzīvē gūtiem novērojumiem, bet nepasaka šo līdzekļu izmantošanas veidus un paņēmienus. Turklāt, norādītais Civilprocesa likuma pants ir attiecināms uz speciālo subjektu – tiesnesi. Visai zīmīgs ir Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 28.janvāra spriedums lietā Nr. SKC- 32, kurā tika norādīts, ka atbilstoši Civilprocesa likuma 193.panta piektajai daļai tiesai spriedumā jāizvērtē un juridiski jāpamato arī atbildētāju iebildumi pret celto prasību.⁶⁶ Tātad tiesnesis nedrīkst spriedumu pamatot tikai ar vienas puses pierādījumiem un argumentiem, kas pozitīvi pamato tiesas ieskatu par objektīvās patiesības esamību. Tiesnesim uzlikts par pienākumu sniegt vērtējumu arī pretējās puses pierādījumiem un argumentiem, norādot uz to nepatiesību vai neatbilstību iespējamajam pagātnes atspoguļojumam.

Attiecībā uz pašām strīda pusēm Civilprocesa likums uzliek vienīgo pienākumu – pierādīt to, ko pašas apgalvo.(CPL 93.panta pirmā daļa). Veidu un paņēmieni izvēle ir pušu strīda dalībnieku ziņā. Kā ierobežojums pušu izvēlei attiecībā uz iesniedzamajiem pierādījumiem ir vērtējams Civilprocesa likuma 94.pants, kurā noteikts, ka tiesa pieņem tikai tos pierādījumus,

---

⁶⁴ Аристотель. Никомахова этика.- Москва :ЗАО "Издательство "ЭКСМО-Пресс", 1997.,
pieejams: <http://www.lib.ru/POEEAST/ARISTOTEL/nikomah.txt>, aplūkots 2010.gada 15.martā.

⁶⁵ Argumentācija ir mutiska, sociālā, un racionāla darbība, kuras mērķis ir pārliecināt par saprātīgu kritikai pieņemamu viedokli. Pieejams: <http://grammar.about.com/od/ab/g/argmterm.htm>, aplūkots 2011.gada 22.jūlijā.

⁶⁶ 2009.gada 28.janvāra LR AT Senāta spriedums lietā Nr. 32, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2010.gada 16.martā.

kuriem ir nozīme lietā, kā arī Civilprocesa likuma 95.panta 1.daļa – pieļaujot tikai likumā noteiktos pierādīšanas līdzekļus.

Bez šaubām arī tiesai ir jāiegūst pārliecība par to, ka attiecīgā strīda puse pati tic iesniegto pierādījumu patiesumam un tam, kādus argumentus izvirza savas patiesības pamatošanai.

Līdz ar to tiesai kā vērtēšanas subjektam, jāveic savs iekšējs dialogs, kurā tiek analizēta strīda puses personība un viņas iesniegto pierādījumu un argumentu atbilstība iespējamajai īstenībai.

Pierādīšana un pārliecināšana ir dažādi argumentācijas procesi un savā starpā norobežojami. Pierādīšanas procesā strīda puse cenšas norādīt uz īstenību, kas pastāvējusi pagātnē, analizējot iesniegtos pierādījumus un piesaistot tos šai īstenībai. Savukārt, pārliecināšanas procesā tiek radīts iespaids, ka iesniegtie pierādījumi ir attiecināmi uz pierādāmajiem apstākļiem un atbilst īstenībai. Sacīkstes principa ietvaros, kad tiesai pašai nav tiesības iejaukties pierādījumu iegūšanas procesā, pušu sniegtajos paskaidrojumos un debatēs biežāk ir vērojams tiesas pārliecināšanas process, bet nevis pierādīšanas process. Vienlaicīgi strīda pusēm jāapzinās, ka tiesnesim ir piešķirtas ekskluzīvas tiesības ar Civilprocesa likuma 188.pantu atsākt lietas izskatīšanu pēc būtības, ja atzīst par nepieciešamu noskaidrot jaunus apstākļus, kuriem nozīme lietā, vai papildus pārbaudīt esošos vai jaunus pierādījumus. Tādējādi nevar uzskatīt, ka civilprocesam raksturīgais sacīkstes princips ir absolūts. Objektīvās patiesības noskaidrošanas nolūkos tiesa ar netiešu iejaukšanos pierādīšanas procesa norisē ir tiesīga sekmēt strīda kvalitatīvu izvērtēšanu, maksimāli cenšoties sasniegt taisnīgumu ar formālajā procesā nostiprinātajām metodēm, t.i., tiesībām norādīt uz nepieciešamību iesniegt jaunus vai papildus pierādījumus lietā, vai arī sniegt to pilnīgāku argumentāciju, lai radītu atbilstošu priekšstatu un pārliecību.

1.4. Pierādīšanas priekšmets

Pierādīšanas priekšmeta būtība ir vairāk teorētiska kategorija un tās definējums nav sastopams civilprocesu regulējošajos normatīvajos aktos. Civilprocesuālo tiesību teorijā un tiesu praksē vairāk uzmanības tiek veltīts prasības tiesvedībā pazīstamajam jēdzienam „prasības priekšmets”, kas vienlaicīgi ir noteikts kā obligāts prasības pieteikuma elements un tiek definēts kā apstrīdētās tiesības, tiesiskās attiecības, kuras pastāv starp prasītāju un atbildētāju, un kuru esamību vai neesamību prasītājs lūdz tiesu konstatēt un arī aizsargāt savas aizskartās tiesības vai

apstrīdētās tiesības vai likumiskās intereses.⁶⁷ Savukārt, pierādīšanas priekšmeta būtība dažādu autoru darbos tiek traktēta atšķirīgi.⁶⁸

Pierādīšanas priekšmeta pamatā ir noteiktu nepieciešamo faktu konstatēšana, kuru esamību vai neesamību nosaka ar pierādījumu palīdzību lietā. Vēsturiski tiek traktēts, ka par pierādīšanas priekšmetu var uzskatīt tikai tos faktus, kuri uzskatāmi par juridiskajiem faktiem, kas pamato prasītāja prasību vai atbildētāja iebildumus. Tātad ir cieši saistīti ar strīdīgo attiecību, kura ir izvērtējama civiltiesiskā strīda ietvaros. Tādējādi var secināt, ka „prasības priekšmets” ir daudz šaurāks jēdziens nekā „pierādīšanas priekšmets”, jo prasības priekšmets nosaka tikai viena civiltiesiskā strīda dalībnieka prasības tiesvedībā – prasītāja pienākumu norādīt uz aizskartajām subjektīvajām tiesībām un ar likumu aizsargātajām interesēm, neiekļaujot atbildētāja iebildumus. Tātad, prasības priekšmets nosaka tikai sākotnējās ievirzes civillietai, norādot uz civillietas ierosināšanas nepieciešamību, lai aizsargātu prasības pieteikuma iesniedzēja subjektīvās tiesības vai likumiskās intereses.

Jau 19.gadsimtā zinātnieku darbos ir atrodams viedoklis par pierādīšanas priekšmetu civilprocesā, vienkāršoti nosakot, ka pierādīšanas priekšmets ir tas, kas ir jāpierāda. Norādot, ka par pierādīšanas priekšmetu kalpo tikai strīdīgie juridiskie fakti, t.i., šo faktu esamība vai neesamība.⁶⁹ Šajā traktējumā netiek sīkāk analizēts vai šie fakti ir attiecināmi tikai uz materiāltiesiskajiem apstākļiem vai ietver sevī arī procesuālos apstākļus.

Krievu zinātniece I.Rešetņikova, pauž viedokli, ka pierādīšanas priekšmets ir materiāltiesisko un procesuālo apstākļu kopums, kas tiek noteikts, lai pareizi izspriestu civillietu.⁷⁰ Tātad, šajā gadījumā akcents tie likts uz jau esošās civillietas izspriešanu, kurā kā tiesisko attiecību dalībnieks parādās arī tiesa. Turklāt, I.Rešetņikovas ieskatā pierādīšanas priekšmetā ietilps jebkuri apstākļi, bet nenorādot uz faktiem, kas pakļauti pierādīšanai saistībā gan ar materiāltiesisko normu, gan ar procesuālo normu prasībām. Savukārt, M.Treušņikovs uzskata, ka pierādīšanas priekšmets ir īpaša procesuāla kategorija, kurā ietilpst fakti, kam ir materiāltiesiska nozīme⁷¹. Fakti, bez kuriem nav iespējams pareizi atrisināt civillietu pēc būtības un piemērot

---

⁶⁷ Civilprocesa likuma komentāri, autoru kolektīvs prof.K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcija, Rīga, 2006, 216.lpp.

⁶⁸ Треушников М.К. Судебные доказательства Москва: ОАО «Издательский дом « Городец», 2004, с. 13.

⁶⁹ Малышев К. Курс гражданского судопроизводства. Т. 1. Изд. 2. СПб., 1876. С. 267., citēts pēc Гражданский процесс : учеб. для вузов / Под ред. М. К. Треушникова д.ю.н., проф., засл. деятеля науки РФ. -2-е изд., перераб. и доп. – М.: Городец, 2007., с.282.

⁷⁰ Решетникова И.В. Курс доказательственного права в российском гражданском судопроизводстве. Москва., 2000. с.133.

⁷¹ Треушников М.К. Судебные доказательства Москва: ОАО «Издательский дом « Городец», 2004, с. 15.

materiālo tiesību normu. No norādītā ir secināms, ka M.Treušņikova ieskatā pierādīšanas priekšmeta noteikšanai akcents liekams tikai uz materiālo normu sastāvā noteiktajām tiesiskajām attiecībām, kuras tiek konstatētas ar procesuālajiem līdzekļiem un paņēmieniem, tajā skaitā arī ar pienācīgā kārtībā iegūtajiem pierādījumiem lietā. I.Rešetņikovas viedoklis ir ar plašāku skatījumu un tajā pat laikā daudz elastīgāks, jo strīda apstākļus tiesa konstatē no lietā iesniegtajiem pierādījumiem, kuri iegūti procesa likumā noteiktajā kārtībā un tādējādi nonāk tikai līdz faktiem, kuriem ir nozīme pareizai strīda atrisināšanai. Tādējādi var arī secināt, ka I.Rešetņikova ir vairāk ietekmējusies no Anglijas un ASV pierādīšanas sistēmas un tajā valdošajām atziņām, kuras autore ir padziļināti pētījusi. Viņas pētījumos par anglo-amerikāņu procesu ir norādīts, ka realizējot sacīksti, pašas puses nosaka pierādīšanas priekšmetu, jo prasītājam jāpierāda tikai tie fakti, kuri nepieciešami, lai uzvarētu procesā, savukārt, atbildētājam – tie fakti, kuri nepieciešami, lai sevi aizsargātu.⁷² Tātad, pierādīšanai tiek pakļauti tikai fakti, par kuriem pastāv strīds, bet tie fakti, kurus puses ir atzinušas apmainoties ar pierādījumiem pirmstiesas procesā, tiesā nav jāpierāda. Līdz ar to, tiesai nav jānosaka juridiskie fakti, kuri pusēm jāpierāda, lai izspriestu civiltiesisko strīdu, bet tiesas uzdevumā ietilpst izvērtēt attiecīgo pierādījumu pieļaujamību un attiecināmību. Līdzīgas atziņas tiek norādītas arī vairāku rietumvalstu zinātnieku darbos,⁷³ norādot, ka pierādāmie fakti tiesā ir principiālie (principal fact) jeb pamatfakti vai factum probandum (fakts, kas lietā tiek pierādīts)⁷⁴. Parasti tie tiek iekļauti prasības pieteikumā un atbildētāja iebildumos. Palīgfakti (fact revelant to the issue, evidentiary fact) jeb saistītie fakti, kurus strīda puses norāda, lai nonāktu līdz pamatfaktiem.⁷⁵ Šāds pierādīšanas priekšmeta traktējums ir daudz veiksmīgāks, ņemot vērā civiltiesisko strīdu daudzējādību, un nav pakļauts tik lielam formālismam kā tas ir vērojams civilprocesos romāņu-ģermāņu tiesību sistēmai piederīgajās Eiropas valstīs, tajā skaitā arī Latvijai.

Tā kā Eiropas valstu civilprocesa zinātnē lielāks akcents tiek likts tieši uz juridiskajiem faktiem, kuri izriet no materiāltiesiskajām attiecībā, strīda pusēm ir jāpierāda gan pamatfakti (die Haupttatsachen), gan arī palīgfakti (Hilfstatsachen)⁷⁶, pārlicinot tiesnesi par faktu apgalvojumu patiesumu. Pamatfaktos ietverot normatīvos kritērijus (normatives Tatbestandsmerkmal),

---

⁷² Решетникова И.В. Доказательственное право Англии и США., Екатеринбург: Изд-во УрГЮА, 1997. с.98.

⁷³ Keane A. The modern law of evidence. Sixth edition, Oxford University Press, 2006., p.7.

⁷⁴ factum probandum - Fact of a case to be proved. Skaidrojums atrodams: http://www.special-dictionary.com/latin/f/factum_probandum.htm, aplūkots 2011.gada 17.jūlijā.

⁷⁵ Keane A. The Modern Law of Evidence. Sixth edition, Oxford University Press, 2006., p.8.

⁷⁶ Balzer C. Beweisaufnahme und Beweiswürdigung im Zivilprozess: eine systematische Darstellung und Anleitung für die gerichtliche und anwaltliche Praxis. Berlin., 2001., s.17.

savukārt palīgfakti ir saistīti ar pamatfaktiem un ietver paziņojumus vai cilvēku zināšanas par apstākļiem, t.i., vispārzināmos faktus u.c.

Tātad, kopīgais visos civilprocesos ir tas, ka strīda pusēm ir jāpierāda civiltiesiskā strīda fakti, kuru noskaidrošanai var izmantot arī palīgfaktus. Domājams, ka tie ietver sevī procesuālo pierādījumu iegūšanas un novērtēšanas kārtību.

Pievēršoties Krievijas zinātnieku ieskatiem par pierādīšanas priekšmeta traktējumu, jāatzīst, ka šie viedokļi un to formēšanās gaita ir atstājusi diezgan lielu ietekmi uz Latvijas civilprocesu.⁷⁷

M. Treušņikovs savā izteiktajā atziņā nepieļauj varbūtību, ka tiesā var tikt iesniegti pierādījumi, kuri ir iegūti neatbilstoši civilprocesā regulētajai pierādījumu iegūšanas un iesniegšanas kārtībai, kā arī nenosaka kādā veidā tiesa nonāk līdz attiecīgajiem faktiem, atstājot procesuālās kārtības noregulēšanu katras valsts likumdevēja ieskatā.

Pastāv viedoklis, ka pierādīšanas priekšmets nosaka civiltiesiskā strīda pušu pierādīšanas pienākuma sadali un pierādījumu iesniegšanas pienākumu atbilstoši lietā nozīmīgiem faktiem, tādējādi nospraužot lietas izskatīšanas robežas.⁷⁸ Tātad, ja pierādīšanas priekšmets ir atkarīgs no faktiem, uz kuriem norāda strīda puses, pierādīšanas priekšmets pēc sava satura ir mainīgs. Tādējādi var secināt, ka pierādīšanas priekšmets sastāv no divām mainīgām sastāvdaļām, t.i., prasītāja norādītajiem faktiem, kuru pamatā ir prasības priekšmets jeb aizsargājamās tiesiskās attiecības un atbildētāja norādītajiem faktiem, kuru pamatā ir iebildumos un paskaidrojumos norādītie fakti kā pretargumenti prasītāja prasībai. Tiesai, kā civilprocesuālo tiesisko attiecību subjektam ir noteikts pienākums izvērtēt pušu iesniegtos pierādījumus un analizēt pierādīšanas priekšmetā ietvertos faktus saistībā ar materiālo normu tiesiskajiem sastāviem.

Vairāku Krievijas zinātnieku ieskatā attiecībā uz pierādīšanas priekšmetu tiek norādīts, ka pierādīšanas priekšmets ir apstākļi, uz kuru pamata tiesa nosaka tādu faktu esamību vai neesamību, kas pamatoti ar pušu paskaidrojumiem un iebildumiem, kā arī norāda uz citiem apstākļiem, kam ir nozīme lietas pareizai izskatīšanai un izspriešanai.⁷⁹ Viedokļa savdabība izpaužas apstākļī, ka tās autori norobežo savā starpā divus būtiskus jēdzienus – 1) apstākļus un 2) faktus, bet liek akcentu uz materiāltiesiskajiem apstākļiem un citiem apstākļiem, kam ir nozīme lietā. Šajā traktējumā tiek norādīts uz procesuālo kārtību, kādā realizējot pierādīšanu

---

⁷⁷ Bukovskis V. Civilprocesa maģības grāmata. Rīga, 1933.g., 12.-13.lpp.

⁷⁸ Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва: ОАО «Издательский дом «Городец», 2004, с.17.

⁷⁹ Суркова Т.В., Черникова О.С., Смушкин А.Б. Гражданский процесс. Учебное пособие, pieejams: <http://lib.rus.ec/b/176417/read#t42>, aplūkots 2011.g. 14.jūlijā.

civilprocesā, tiesa konstatē juridiskos faktus⁸⁰, bet tajā pat laikā pierādīšanas priekšmets tiek papildināts arī ar „citiem faktiem”, kam ir nozīme lietas pareizai izskatīšanai. Šāda atsauce uz „citiem faktiem” ir pieļaujama tiesvedībām, kuru pamatā ir sacīkstes principa akcentējošā ietekme. Jāatzīmē, ka norāde uz „citiem faktiem” bija raksturīga pagājušā gadsimta septiņdesmitajos gados atsevišķu zinātnieku⁸¹ pastāvošajiem viedokļiem, it īpaši Krievijā un citās padomju valstīs. Tā piemēram, Latvijas civilprocesuālisti J.Rozenbergs un I.Briģis, norādīja, ka pierādīšanas priekšmets civilprocesā ir visu to juridisko un nejuridisko faktū un apstākļu kopums, kam ir nozīme lietas pareizā izspriešanā.⁸² Šāds pierādīšanas priekšmeta skaidrojums ir visaptverošs un ļoti plašs, jo ietver sevī visus faktus (gan juridiskos faktus, gan nejuridiskos (citus) faktus), kuriem ir nozīme strīda kvalitatīvai izšķiršanai, kā arī paredz iespēju noskaidrot lietā nozīmīgus apstākļus, kuri ir saistīti ar faktiem, bet tos tieši nerada. No tā var secināt, ka pierādīšanas priekšmetā ietilpst visi apstākļi, kuriem ir nozīme lietas pareizai izspriešanai, jo arī faktū sastāvā ietilpst apstākļi, kuri veido šo faktū.

Jaunākās zinātnieku atziņas civilprocesā ir vērstas uz ātru un pareizu lietas izskatīšanu, nospraužot pierādīšanas robežas un nosakot pierādāmos faktus ar nozīmi civiltiesiskā strīda izšķiršanai. Tādējādi ir redzams ierobežojums un akcents tikai uz pierādāmiem faktiem (juridiskiem faktiem un nejuridiskiem (citiem) faktiem, norādot, ka tie nevar būt visi apstākļi, bet tikai faktū veidojošie. Līdz ar to pierādīšanas priekšmets kļūst vairāk formāls, izslēdzot iespēju tiesai vērtēt tos apstākļus, kuri neietilpst iepriekšnoteiktajās pierādīšanas robežās – pierādāmajos faktos.

Vērtējot un salīdzinot dažādos prasības priekšmeta traktējumus, ir jāpiekrīt krievu zinātniekam V.Jarkovam⁸³, kurš norāda, ka ir iespējams izdalīt vairākus atšķirīgus viedokļus par to, kas ir pierādīšanas priekšmets. Viena viedokļa piekritēji norāda, ka pierādīšanas priekšmetā ietilpst tikai materiāltiesiska rakstura fakti, savukārt, otrs paustais viedoklis paredz, ka pierādīšanas priekšmetā iekļaujas gan materiāltiesiskie, gan procesuāla rakstura fakti, gan arī citi lietā nozīmīgi fakti. Turklāt, pirmā viedokļa paudēji neizslēdz arī procesuāla rakstura faktū ietekmi uz

---

⁸⁰ Juridiskie fakti - tādi apstākļi, no kuriem rodas, tiek grozītas vai izbeidzas tiesiskās attiecības. Šie apstākļi tiek norādīti tiesību normu tiesiskajā sastāvā un, kad tie rodas dzīvē, tas noved pie tā, ka tiesību subjektiem vai nu rodas savstarpējas tiesības un pienākumi – rodas tiesiskās attiecības, vai arī notiek šo attiecību izmaiņas (mainās tiesību vai pienākumu apjoms vai saturs vai subjektu sastāvs), vai arī tiesiskās attiecības tiek pārtrauktas – norādītās tiesības un pienākumi izbeidzas.// Sīkāk sk. Neimanis J., Ievads tiesībās., Rīga, 2004., 131.lpp.

⁸¹ Sīkāk šo jautājumu ir iztirzājusi K.Strada-Rozenberga „Pierādīšanas teorija kriminālprocesā” Rīga, Biznesa augstskola „Turība”, 2002.

⁸² Rozenbergs J., Briģis I. Padomju civilprocesuālās tiesības. Rīga, „Zvaigzne”, 1978., 139.lpp.

⁸³ Ярков В.В. Гражданский процесс: учебник для вузов Издательство Волтерс Клувер, 2006., c.100.

pierādīšanas priekšmetu, bet attiecina tos uz pierādīšanas robežu noteikšanu, bet nevis uz pierādīšanas priekšmetu.

Savukārt, V.Jarkovs uzskata, ka pierādīšanas priekšmets ir lietā nozīmīgu apstākļu kopums, kurus nepieciešamas konstatēt, lai izšķirtu tiesā esošo lietu. Vienlaicīgi norādot, ka uz identificēto juridisko faktu pamata, kurus jāpierāda, tiek noteikti pierādījumi, bez kuriem nav iespējams atrisināt esošo lietu.⁸⁴

V.Jarkova izteiktais viedoklis saistībā ar pierādīšanas priekšmetu ietver sevī Vācijas civilprocesā nostiprināto kārtību attiecībā uz stingro pierādīšanu⁸⁵, t.i., tiesa nosaka kādus faktus strīda pusēm ir jāpierāda, bet ļaujot pusēm pašām brīvi izvēlēties pierādīšanas līdzekļus. Tādējādi, V.Jarkova doktrīnas pamatā ir gan materiāltiesiskajās normās ietvertie apstākļi, gan arī procesuālās kārtības ievērošana, gan arī pierādīšanas robežu noteikšana, jo atšķirībā no iepriekšējo zinātnieku norādītajiem viedokļiem, V.Jarkovs akcentē lietā iesniedzamo pierādījumu aprobežošanu tikai ar pierādāmajiem faktiem.

Visai atšķirīgs ir zinātnieku viedoklis par pierādīšanas priekšmeta saturu saistībā ar tādu nozīmīgu jēdzienu lietošanu kā „apstākļi” un „fakti”. Vienā gadījumā akcentējošā uzmanība tiek pievērsta „faktam” kā būtiskai pierādīšanas priekšmeta sastāvdaļai, bet citā gadījumā tiek akcentēts jēdziens „apstākļi”.

Juridisko terminu vārdnīcā ir norādīts, ka „apstākļi” ir faktors, kas pastāv līdzās citai parādībai vai faktam un kam ir noteikts sakars ar to.⁸⁶ Savukārt, „fakts” tiek skaidrots kā reāls, paties atgadījums, objektīvs notikums, parādība, rezultāts.⁸⁷ „Juridiskie fakti” tiek saistīti ar tiesību normās paredzētiem apstākļiem, kas nodibina, groza vai izbeidz tiesiskās attiecības.⁸⁸

No jēdzienu skaidrojuma ir redzams, ka katram terminam ir sava atšķirīga nozīme, līdz ar to, tie savā starpā ir jānorobežo un jānoskaidro, kas īsti veido pierādīšanas priekšmeta saturu – visi apstākļi vai juridiskie fakti?

Augstāk norādīto autoru viedokļus izvērtējot, jāatzīst, ka norāde tikai uz apstākļiem pierādīšanas priekšmeta saturā, neatsaucoties uz juridiskajiem faktiem, kuri ietverti materiāltiesiskajā normā un procesuālajās normās, ir pārāk neprecīzs pierādīšanas priekšmeta definējums un nepamatoti paplašina pierādīšanas robežas. Savukārt, atsauce tikai uz

---

⁸⁴ Ярко В.В. Гражданский процесс: учебник для вузов Издательство Волтерс Клувер, 2006.,с.100.

⁸⁵ Moritz Klaus, Beweisaufnahme und Beweiswürdigung, Pieejams:<http://bgj.jura.uni-hamburg.de/zivilprozess/beweis.htm>, aplūkots 2011.g.16.jūlijā.

⁸⁶ Juridisko terminu vārdnīca. Autoru kolektīvs, Rīga, Nordik, 1998., 19.lpp.

⁸⁷ Турпат, 72.lpp.

⁸⁸ Турпат, 72.lpp.

juridiskajiem faktiem, kas ietverti materiāltiesiskajās normās, nenosaka procesuālo kārtību, kādā notiek pierādījumu iegūšanā un izmantošanā civiltiesiskajā procesā.

Ja, saskaņā ar terminu „apstākļi” un „fakts” skaidrojumu, apstākļi pastāv blakus faktam un norāda uz to, tad varam secināt, ka būtiskākā nozīme pierādīšanas priekšmeta satura noteikšanā ir apstākļiem, kuri norāda uz juridisko faktu un šie apstākļi tiek identificēti ar pienācīgā procesuālā kārtībā un pietiekamā apjomā iegūtiem pierādījumiem, kurus iesniedz tiesā civiltiesiskajā strīdā iesaistītās puses. Tādējādi, jāatzīst, ka V. Jarkova izteiktais viedoklis par pierādīšanas priekšmetu ir viens no precīzākajiem traktējumiem, taču arī šajā gadījumā ir saskatāmas nepilnības, jo norāde „uz lietā nozīmīgu apstākļu kopumu”, liek domāt par apstākļiem, kuri izriet no civiltiesiskā strīdā iesaistīto pušu materiāltiesiskajām attiecībām, to esamību vai neesamību, bet neakcentē šo apstākļu fiksēšanas procesuālo dabu un citiem būtiskiem apstākļiem strīda pareizai atrisināšanai.

Līdz ar to, pierādīšanas priekšmetu var definēt kā **lietā nozīmīgu materiāltiesisko un procesuālo apstākļu kopums, kuru strīda pusēm nepieciešams pierādīt saistībā ar noteiktiem pierādāmiem juridiskajiem faktiem un citiem lietas izskatīšanā nozīmīgiem apstākļiem, kuri pamato juridiskos faktus, lai pareizi un taisnīgi izšķirtu tiesā esošo lietu.**

1.5. Pierādīšanas subjekti un to vieta pierādīšanas procesā

Pierādīšanas subjektu jautājums civilprocesa juridiskajā literatūrā tiek aplūkots un analizēts visai nelielā apjomā. Tikai atsevišķi autori izsakās par to, kādas personas ir pieskaitāmas pie pierādīšana subjektiem un kādas ir viņu tiesības un pienākumi. Jāatzīmē, ka visai atšķirīgs skatījums par pierādīšana subjektiem ir vērojams romāņu – ģermāņu tiesību sistēmai piederīgo valstu zinātnieku skatījumā un anglo-amerikāņu tiesību sistēmai piederīgo valstu zinātnieku skatījumā.

Pārsvārā visos avotos, kuros tiek vērtēts pierādīšanas process, kā pierādīšanas subjekts tiek minētas civiltiesiskā strīda puses, kurām, sacīkstes principa ietvaros primāri tiek piešķirtas tiesības vākt, atlasīt un iesniegt tiesā pierādījumus. Var piekrist izteiktajam novērojumam, ka Rietumvalstu zinātnieki vairāk analizē pierādīšanu kā procesu, tajā esošos pierādījumu veidus un īpatnības, taču sīkāk neiedziļinās pierādīšanas subjekta teorētiskajā pamatā⁸⁹, uzskatot to par pašsaprotamu jautājumu, kas veidojies laika gaitā vēsturiski, ka strīda pusēm (civiltiesisko

---

⁸⁹ Strada-Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002., 95.lpp.

attiecību dalībniekiem) jānoskaidro savā starpā par kādiem jautājumiem pastāv strīds un tikai tas ir jāpierāda. Tas ir arī skaidrs, ka strīda neesamības gadījumā prasības tiesvedība nevar tikt realizēta. Likumā „Par tiesu varu” 3.pantā ir nostiprinātas tiesības uz tiesas aizsardzību.⁹⁰ Tiesas aizsardzība var tikt realizēta tikai tad, ja pastāv aizskārums personas interesēm vai tiesībām. Līdz ar to, personai, kura vērsusies tiesā ar prasību, ir obligāts pienākums pierādīt aizskāruma esamību jeb prasības materiāltiesisko pamatu.⁹¹ Pretējā gadījumā netiks uzsākta tiesvedība lietā. Tātad prasītājam ir uzlikts obligāts pienākums veikt pierādīšanu, pamatojot un argumentējot savu prasījumu ar pierādījumiem. Bez tiesību un interešu aizskāruma pamatošanas un argumentēšanas tiesai nav pamata ierosināt civillietu un uzsākt procesu. Līdz ar to var secināt, ka prasītājs ir pieskaitāms pie aktīvajiem pierādīšanas subjektiem. Savukārt, atbildētājs ir tiesīgs iebilst vai arī piekrist prasībā norādītajiem apstākļiem. Pierādīšanas process šajā gadījumā tiks realizēts tikai tad, ja atbildētājs vēlsies aizstāvēties un pārliecināt tiesu par pretējo. Tas ļauj secināt, ka atbildētājs kā pierādīšanas procesa subjekts ir apveltīts gan ar tiesībām, gan ar pienākumu pierādīt, taču gan uzsākot, gan arī neuzsākot realizēt pienākumu pierādīt, atbildētājs kļūst par aktīvo pierādīšanas subjektu. Var piekrist civilprocesuālista A.Līča izteiktajam viedoklim, ka „atzīšanas, arī neapstrīdēšanas gadījumā tiesa var atzīt neapstrīdētos faktus vai apstākļus par nodibinātiem,...., atbrīvojot pretējo pusi no neapstrīdēto faktu pierādīšanas pienākuma.”⁹² Tātad arī neizmantojot savas tiesības pierādīt, atbildētājs ir iesaistījies pierādīšanas procesā un ļauj tiesai taisīt attiecīgos secinājumus par faktiskajiem strīda apstākļiem. Līdz ar to, jebkurā gadījumā atbildētājs ir pieskaitāms pie aktīvajiem pierādīšana subjektiem, jo ar savu rīcību izsaka vai nu piekrišanu, vai arī noliegumu prasītāja norādītajiem apgalvojumiem, kuri ir pamatoti ar pierādījumiem un tieši attiecās uz pašu atbildētāju, radot uz nākotni vērstas negatīvas mantiska vai nemantiska rakstura sekas.

Bez strīda pusēm, ar kurām tiek saprasti prasītājs un atbildētājs, juridiskajā literatūrā ir izteikts neviennozīmīgi vērtējams secinājums, ka „galvenais pierādīšanas subjekts civilprocesā ir tiesa.”⁹³ Šāds apgalvojums būtu patiess, ja civilprocesā joprojām dominētu objektīvās izmeklēšanas princips, taču sacīkstes principa ietekmē tiesas loma ir mazinājusies, no aktīvā procesa dalībnieka uz pasīvo, t.i., tiesai nav raksturīgi vākt pierādījumus, bet tiesai, kā visas tiesvedības procesa galvenajam civilprocesuālo attiecību dalībniekam, ir uzlikts pienākums

---

⁹⁰ 15.12.1992. likums "Par tiesu varu" , Ziņotājs, 1, 14.01.1993., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2011.gada 25.jūlijā.

⁹¹ Balzer Ch. Beweisaufnahme und Beweiswürdigung im Zivilprozess:eine systematische Darstellung und Anleitung für die gerichtliche und anwaltliche Praxis. Berlin, 2001, s.40

⁹² Līcis A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2003., 70.lpp

⁹³ Rozenbergs J.,Brīģis I. Padomju civilprocesuālās tiesības. Rīga: "Zvaigzne", 1978., 152.lpp.

vērtēt iesniegtos pierādījumus un uz to pamata taisīt nolēmumu lietā. Pierādīšanas procesā tiesas galvenais uzdevums ir sasniegt materiālo taisnību, uztverot pušu iesniegtos pierādījumus, tos pārbaudot, salīdzinot un novērtējot viņu pierādīšanas spēku. Tātad, kā pareizi ir norādījis šajā atziņā Latvijas civilprocesuālists V.Bukovskis, secinot, ka, „tiesa nebūt neizturas vienaldzīgi un pasīvi jautājumā par patiesības noskaidrošanu.”⁹⁴

Veicot sev uzticētos pienākumus, lai arī kā vadošais princips tiek akcentēta pušu sacīkste, tiesai, romāņu-ģermāņu tiesību sistēmas valstīs, ir piešķirta pietiekami aktīva loma visa tiesvedības procesa gaitā, tajā skaitā arī attiecībā uz pierādīšanas procesu ne tikai Latvijā, bet arī citās Eiropas valstīs, no kuru procesiem ir ietekmējies Latvijas civilprocess, tādās kā Vācija, Francija, Austrija. Uz tiesas aktīvo lomu norāda vairāki sekojoši piemēri. Tātad jau lietas sagatavošanas stadijā tiesai ir piešķirtas tiesības precizēt lietas apstākļus un pierādījumus⁹⁵. Lietas iztiesāšanas stadijā, pabeidzot lietu skatīt pēc būtības, tiesai ir piešķirtas tiesības atsākt lietas izskatīšanu pēc būtības, uzliekot pusēm pienākumu iesniegt papildus pierādījumus⁹⁶, kā arī tiesai ir tiesības pieņemt lēmumu atkārtotas ekspertīzes noteikšanai⁹⁷. Tātad, tie ir tikai daži no piemēriem, kad tiesas iniciatīva procesā regulētajā kārtībā ļauj veikt izmeklēšanas darbības. Šādi gadījumi procesos ir uzskatāmi par inkvizīcijas⁹⁸ procesa ietekmes pazīmi uz sacīkstes principu un savā ziņā uzskatāmi par sacīkstes principa likumā noteiktajiem ierobežojumiem. Vairāk vai mazāk, bet lielākā daļa Eiropas valstu procesu ietver sevī inkvizīcijas procesa izmeklēšanas aspektus, taču kontekstā ar sacīkstes principu strīda pusēm tiek piešķirta aktīvā pozīcija pierādīšanas realizēšanā, lai pārliecinātu tiesu par savu redzējumu saistībā ar faktiskajiem apstākļiem strīdā. Pašreizējā civilprocesa attīstības posmā ir vērojama lēna, bet noteikta inkvizīcijas procesa un sacīkstes procesa atsevišķu institūtu saplūšana, t.i., vienā un otrā procesā

---

⁹⁴ Bukovskis V., Civilprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933., Autora izdevums, 332 .lpp.

⁹⁵ 149.pants. LR Civilprocesa likums. Stājās spēkā 01.03.1999. Latvijas Vēstnesis,1998.g. 3. novembris, Nr.326/330

⁹⁶ 188.pants. LR Civilprocesa likums. Stājās spēkā 01.03.1999. Latvijas Vēstnesis,1998.g. 3. novembris, Nr.326/330

⁹⁷ 125.pants LR Civilprocesa likums. Stājās spēkā 01.03.1999. Latvijas Vēstnesis,1998.g. 3. novembris, Nr.326/330. Līdzīga norma ir arī Vācijas Zivilprozessordnung, 372.§, Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2010.20.11.

⁹⁸ Inkvizīcija (lat. *inquisitio* - "izmeklēšana") - apsūdzības pirmstiesas izmeklēšana, t.i. notiesāšana balstās nevis tikai uz citas privātpersonas izvirzītu apsūdzību un piestādītajiem pierādījumiem (akuzācijas process), bet pirms tiesas publiska institūcija speciāli izmeklē konkrēto gadījumu, meklē pierādījumus apsūdzētā vainai vai nevainīgumam. Savāktie pierādījumi un atzinums tiek nodoti tiesai, kas lemj par apsūdzētā vainu. Sk. pieejams: <http://vesture.eu/index.php/Inkviz%C4%ABcija>, aplūkots 2011.gada 23.jūlijā. Civilprocesā tiesa uzņemas aktīvo (izmeklētāja) lomu, bet strīda puses ir vairāk nosacīti pasīvas pierādījumu vākšanā. Sk. Решетникова И .В . Доказательственное право Англии и США., Екатеринбург: Изд-во УрГЮА, 1997., с.30.

tiek analizētās noteiktu institūtu, tajā skaitā arī pierādīšanas procesa, pozitīvās un negatīvās iezīmes un normatīvajos regulējumos tiek ieviestas par pozitīvām atzītās procesuālās nianšes.

Neskatoties uz iepriekš norādītajiem piemēriem tiesas aktīvai rīcībai, tomēr jāņem vērā, ka sākotnējā izvēle ko pierādīt un kādus pierādījumus iesniegt, ir atvēlēta strīda pusēm. Tiesa noskaidro patiesību iegūstot informāciju tikai no tiem informācijas avotiem, kurus lietas dalībnieki, primāri puses, piedāvā tiesai. Vairākās Latvijas Tieslietu ministrijas rīkotajās konferencēs par civilprocesa aktuālajām problēmām⁹⁹, kā arī Tieslietu ministrijas izveidotās Civilprocesa likuma grozījumu darba grupas sēdēs¹⁰⁰ ir izskanējis viedoklis, ka tomēr pierādījumu iegūšanas procesā daudz aktīvāk būtu jāiesaistās arī tiesai, līdzīgi kā tas ir Administratīvajā procesā. Pašreizējais Latvijas CPL normu regulējums paredz tiesas tiesības iegūt pierādījumus pēc savas iniciatīvas tikai divos gadījumos:

- 1) ja ir aizskartas nepilngadīgā bērna intereses, piemēram, 244.2.pantā.ir norādīts, ka lietā, kas izriet no aizgādības vai saskarsmes tiesībām, tiesa pēc savas iniciatīvas vai ieinteresēto personu lūguma pieprasa pierādījumus;
- 2) ja ir jāizlemj jautājums par personas rīcībspējas ierobežošanu un aizgādību garīga rakstura un citu veselības traucējumu dēļ, piemēram, 267.pantā., tiesa izlemj jautājumu par tiesu psihiatriskās un, ja nepieciešams, tiesu psiholoģiskās ekspertīzes noteikšanu.

Abos minētajos gadījumos tiesai kā valsts institūcijai ir jāaizsargā tādas personas intereses, kura pati par sevi nespēj parūpēties vai nu sava vecuma, vai arī ierobežoto prāta spēju dēļ. Tamdēļ, viennozīmīgi nevar apgalvot, ka pierādījumu vākšana kā pierādīšanas procesa sastāvdaļa Civilprocesā, balstās tikai un vienīgi un pušu sacīksti. Tas būtu neloģiski, jo, kā redzams no iepriekš minētā, arī tiesai atsevišķos gadījumos ir piešķirtas tiesības aktīvi iegūt pierādījumus, kā arī, saskaņā ar CPL 93.panta 4.daļu, ja tiesa atzīst, ka par kādu no faktiem, uz kuriem pamatoti puses prasījumi vai iebildumi, nav iesniegti pierādījumi, tā paziņo par to pusēm un, ja nepieciešams, nosaka termiņu pierādījumu iesniegšanai. Tātad tiesa norāda uz apstākļiem, kuru esamība vai neesamība nav pierādīta. Turklāt, mūsdienu tendences civilprocesā ir vērstas uz to, ka sacīkstes princips neizslēdz iespēju arī tiesai iesaistīties pierādīšanas procesā un vākt pierādījumus, tādējādi daudz efektīvāk noskaidrojot objektīvo patiesu par strīda apstākļiem. Kā pierādījumu tam var minēt Igauniju, kura modernizējot savu Civilprocesa likumu ir ietvērusi iespēju arī tiesām pieprasīt pierādījumus. Kā norāda Tallinas apgabaltiesas tiesnese Merimä

---

⁹⁹ Civilprocesa turpmākās attīstības tendences. Tieslietu ministrija. Rīga, 19.09.2007.g.

¹⁰⁰ Civilprocesa likuma grozījumu darba grupas sēžu protokoli 2007.-2009.gads, nepublicētie materiāli.

Mare, Igaunijas civilprocesā nevar runāt par procesu, kas būtu pilnībā balstīts uz sacīkstes principu, jo tiesai strīdos, kas skar publiskās intereses, ir dotas tiesības pieprasīt pierādījumus un vērst uzmanību uz pierādījumu trūkumu. Šajā virzienā attīstās arī Igaunijas tiesu prakse. Tiesneša loma civilprocesā kļūst aizvien aktīvāka.¹⁰¹

Līdzīgs piemērs tiesas aktivitātei ir redzams arī Vācijas ZPO (Zivilprozessordnung) § 372, kurā norādīts, ka tiesa, kura realizē lietvedību lietā, var pieņemt lēmumu par viena vai vairāku ekspertu pieaicināšanu pierādījumu apskatei.¹⁰² Kā arī, Vācijas ZPO § 398, ar kuru tiesai ir piešķirtas tiesības atkārtoti izsaukt liecinieku nopratināšanai.¹⁰³ Ņemot vērā tiesneša daudz aktīvāko lomu civilprocesā un arī Eiropas Padomes un Eiropas Savienības tiesību¹⁰⁴ ietekmi, jāatzīst, ka arī Latvijas civilprocesa attīstība ir vērsta uz to, ka sacīkstes principa izpratne pierādīšanas procesā nevar būt absolūta, izslēdzot tiesnesi kā būtisku procesa virzītāju. Pierādīšana kā process nekad nav bijis tikai un vienīgi strīdus dalībnieku ekskluzīvs process, kur tiesai ir atvēlēta pasīva vērotāja loma, lai vēlāk, taisot spriedumu, izdarītu nepieciešamos secinājumus. Tātad, tas norāda uz to, ka arī tiesu var pieskaitīt pie aktīvajiem pierādīšanas subjektiem.

Citāda tiesas loma tiek norādīta anglo-amerikāņu civilprocesos, kur tiesai ir noteikta pasīvā loma, bet pusēm, tieši pretēji, maksimāli aktīva loma.¹⁰⁵ Pretēji inkvizīcijas procesam, tas ir sacīkstes process, kurā tikai puses vāc pierādījumus. Tiesai nav tiesību iejaukties šajā procesā ar savām norādēm par pierādījumu nepietiekamību vai arī uzdot jautājumus lieciniekam un ekspertiem. Tiesas uzdevums ir procesa vadīšana.¹⁰⁶ Tātad formāli sekot līdz procedūras ievērošanai un atsevišķu procesuālu jautājumu izlemšana. Tā piemēram, ASV Federālajos noteikumos par pierādījumiem (Federal Rules of Evidence) 611.pantā ir regulētas tiesas kontroles tiesības, kurās noteikts, ka tiesa realizē samērīgu kontroli pār veidu un kārtību kā nopratina lieciniekus un iesniedz pierādījumus.¹⁰⁷

---

¹⁰¹ Merimā Mare „Civilprocesa attīstība Igaunijas Republikā”, Jurista Vārds, 2008.g. 3.jūnijs, Nr. 21(255).

¹⁰² Vācijas Zivilprozessordnung, 372.§, Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2010.20.11.

¹⁰³ Vācijas Zivilprozessordnung, 398.§, Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2010.20.11.

¹⁰⁴ Sk. Padomes regula (EK) Nr. [1206/2001](http://eur-lex.europa.eu) par sadarbību starp dalībvalstu tiesām pierādījumu iegūšanā civillietās un komerclietās. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu>, aplūkots 2011.gada 24.jūlijā.

¹⁰⁵ Решеникова И.В. Доказательственное право Англии и США., Екатеринбург: Изд-во УрГЮА, 1997. с.21.

¹⁰⁶ Munday R. Evidence. Third Edition. Oxford University Press, 2005., p.17.

¹⁰⁷ Federal Rules of Evidence. Rule 611. Pieejams: <http://federalevidence.com/rules-of-evidence>, aplūkots 2011.gada 24.jūlijā.

Kā pozitīvais attiecībā uz pierādīšanas procesa subjektiem anglo-amerikāņu civilprocesā, kurā, pēc vairāku autoru viedokļiem ļoti spilgti izpaužas sacīkstes princips, tiek minēti vairāki aspekti :

1. puses pašas kontrolē lietas sagatavošanu izskatīšanai, apmainoties ar pierādījumiem pirmstiesas procesā (*discovery*);
2. pusēm tiek dota vienāda iespēja savākt un iesniegt tiesai nepieciešamos pierādījumus pietiekamā apjomā;
3. puses pašas veic pierādījumu izziņāšanu;
4. tiesa kontrolē procedūras ievērošanu, risina strīdus par procesuālajiem jautājumiem, noņem neatbilstoši uzdotos jautājumus u.c.
5. tiesa neveda pierādījumu vākšanas, iesniegšanas un izziņas procesu.¹⁰⁸

Ieguvums no šādas lietu kārtības, kā norāda un atzīst vairāki autori¹⁰⁹, ir tas, ka vairums strīdu tiek atrisināti jau lietas sagatavošanas stadijā, apmainoties ar pierādījumiem, tātad nenonākot līdz tiesas sēdei, kurā šos pierādījumus izziņāt un vērtēt. Līdz ar to tiesas loma pierādīšanas procesā kā tādā procesuāli ir nebūtiska. Neskatoties uz to, pastāv viedoklis, ka attīstoties pierādīšanas procesu normatīvajam regulējumam, tiek novērots, ka angļu-amerikāņu pierādīšanas procesā tiesneša loma pieaug, tā piemēram, tiek norādīts, ka Lielbritānijas tiesu tiesnešiem tiek piešķirtas tiesības kontrolēt pierādījumu iesniegšanu, norādot, ka attiecībā par noteiktiem apstākļiem, nav iesniegti pierādījumi¹¹⁰. Tātad, var secināt, ka tiesneša loma kā pierādīšanas procesa subjektam anglo-amerikāņu procesā pieaug, pārņemot no Eiropas procesiem atsevišķas aktīvā dalībnieka tiesības.

Kopumā izvērtējot pierādīšana subjektu – strīda pušu un tiesas lomu pierādīšanas procesā, ir jāsecina, pusēm visos procesos, neatkarīgi no tā vai tas inkvizīcijas process vai sacīkstes process, sacīkstes princips uzliek pienākumu pierādīt strīda apstākļus, iesniedzot atbilstošus pierādījumus. Attiecībā uz tiesu kā pierādīšanas subjektu, ir jāsecina, ka tikai inkvizīcijas procesā, tiesai lietas sagatavošanā iztiesāšanai un tiesas sēdē ir atvēlētas tiesības aktīvi iesaistīties pierādīšanas procesā normatīvi atrunātajos gadījumos un apjomā, lai veicinātu strīda atrisināšanu un taisītu strīdā taisnīgu spriedumu.

---

¹⁰⁸ Решетникова И.В. Доказательственное право Англии и США., Екатеринбург: Изд-во УрГЮА, 1997. с.23.

¹⁰⁹ Roger C.P., David P.L. Steven H. Goldberg. Evidence Law, A students Guide to the Law of evidence as applied in American Trials. St. Paul, Minn, 1988., p.4, citēts pēc Аболонин, Г. О. Гражданское процессуальное право США. Москва: Волтерс Клувер, 2010., с. 209.

¹¹⁰ Кудрявцева Е.В. Английское гражданское судопроизводство: Сборник статей, publicēts pirmavotā: Институт раскрытия доказательств в России и в Англии // Законы России: опыт, анализ, практика. - № 1. - 2007., с.72.

Tādējādi gan uz inkvizīcijas procesa tiesām, gan arī uz sacīkstes procesa tiesām ir atzīstams kā pareizs secinājums, ka pierādījumu pārbaudi un novērtēšanu realizē tiesa¹¹¹.

Kā vēl viens visai būtisks jautājums attiecībā uz personām, kuras civilprocesā realizē pierādīšanas procesu, ir jānorāda, ka subjektu loks, kurš vāc, atlasa un iesniedz tiesas vērtēšanai pierādījumus neaprobežojas tikai ar civiltiesiskā strīda pusēm – prasītāju un atbildētāju. Juridiskajā literatūrā ir sastopams jēdziens „personas, kas piedalās lietā”¹¹², bet normatīvajos aktos tiek lietots jēdziens „lietas dalībnieki.”¹¹³ Civilprocesā ar tiesībām sniegt paskaidrojumus, vākt un iesniegt tiesā pierādījumus lietā, ir tiesīgas piedalīties trešās personas ar/bez patstāvīgiem prasījumiem. Visas norādītās personas civilprocesā ir apveltītas ar lietas dalībnieka statusu, līdz ar to arī ar tiesībām realizēt pierādīšanu.

Atšķirībā no strīda pusēm, trešajām personām bez patstāvīgiem prasījumiem pierādīšanas procesā pastāv stingri ierobežojumi, jo viņas ir pakļautas lietā noteiktajam pierādīšanas priekšmetam un pierādīšanas robežām, kuras ir noteikusi tiesa, saistībā ar pušu civiltiesisko strīdu. Visprecīzāk šo personu procesuālo stāvokli raksturo Vācijas ZPO § 66 nosakot, ka persona, kura ir juridiski ieinteresēta vienas puses uzvarā, var pievienoties šai pusei ar mērķi atbalstīt to.¹¹⁴ Tātad, šo personu uzdevums ir atbalstīt noteiktas puses centienus uzvarēt civiltiesiskajā strīdā, bet nevis patstāvīgi realizēt pierādīšanas procesu. Līdz ar to trešās personas bez patstāvīgiem prasījumiem var uzskatīt par personām, kuras ir tiesīgas realizēt pierādīšanas procesu, bet tikai attiecīgās puses vadībā, neklūstot par procesuāli aktīvo pierādīšanas subjektu. Trešās personas bez patstāvīgiem prasījumiem ir pakļautas vispārējam pierādīšanas principam, kurš ko apgalvo, tam pienākums to pierādīt. Savukārt, trešā persona ar patstāvīgiem prasījumiem, par cik viņas prasība vienlaicīgi ir vērsta gan pret prasītāju, gan pret atbildētāju lietā, realizē pierādīšanas procesu savās interesēs, bet ar lietā noteikto pierādīšanas priekšmeta un pierādīšanas robežu aprobežojumu. Zināmās prasības patstāvības ietvaros, trešo personu ar patstāvīgiem prasījumiem arī var pieskaitīt pie aktīvajiem pierādīšanas subjektiem, jo tās interesēs ir pašai vākt, atlasīt un iesniegt tiesā pierādījumus, lai pamatotu savus apgalvojumus lietā.

Savukārt tādi lietas dalībnieki, kā pušu un trešo personu pārstāvji, prokurors prasības tiesvedībā pieļaujamajos gadījumos un institūcijas, kurām ar likumu piešķirtas tiesības aizstāvēt tiesā citu personu tiesības un ar likumu aizsargātās intereses, nav uzskatāmas par pierādīšanas

---

¹¹¹ Rozenbergs J., Briģis I. Padomju civilprocesuālās tiesības. Rīga, "Zvaigzne", 1978., 152..lpp.

¹¹² Turpat, 152..lpp.

¹¹³ 73.pants LR Civilprocesa likums. Stājās spēkā 01.03.1999. Latvijas Vēstnesis, 1998.g. 3. novembris, Nr.326/330.

¹¹⁴ Vācijas Zivilprozessordnung, 66.§, Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2010.20.11.

subjektiem civilprocesā, jo to uzdevums ir nevis patstāvīgi realizēt pierādīšanas procesu, bet gan darboties to personu interesēs, kuras ir atzīstamas par civiltiesiskā strīda pusēm, līdz ar to, norādītās personas patstāvīgi, realizējot paši savu gribu, bet gan tā subjekta gribu, kuru pārstāv procesā. Šādām attiecībām ir materiāltiesiskais pamats¹¹⁵ un pārstāvja un pārstāvamās personas starpā ir nodibinātas jaunas, patstāvīgas civiltiesiskas attiecības, kuras neattiecas uz civiltiesisko strīdu konkrētajā lietā, par kuru pastāv strīds.

Apkopojot teikto var secināt, ka visas „**personas, kas piedalās lietā**” var iedalīt aktīvajos pierādīšanas subjektos – pusēs (prasītājs, atbildētājs), trešā persona ar patstāvīgiem prasījumiem. Savukārt, pasīvajos pierādīšanas subjektos, jeb personās, kuras atbalsta puses – trešajās personās bez patstāvīgiem prasījumiem. Kā arī atsevišķi ir izdalāms tāds pierādīšanas subjekts kā tiesa, kurš ir pieskaitāms pie nosacīti aktīvā subjekta, jo neatkarīgi no procesa, jebkuras tiesību sistēmas tiesai ir pienākums konstatēt juridiskos faktus, vērtēt un analizēt pierādījumus ar mērķi taisīt pamatotu spriedumu par strīda apstākļiem.

---

¹¹⁵ Piem. Civillikuma 2289.pants nosaka: Ar pilnvarojuma līgumu viena puse (pilnvarnieks, uzdevuma ņēmējs) uzņemas izpildīt otru (pilnvaras devējam, pilnvarotājam, uzdevuma devējam) - zināmu uzdevumu, bet pilnvaras devējs apņemas pilnvarnieka rīcību atzīt sev par saistošu. 28.01.1937. likums "Civillikums. Ceturtnā daļa. SAISTĪBU TIESĪBAS" [stājas spēkā 01.03.1993.] ar grozījumiem: 22.12.1992. likums (Ziņotājs, 1, 14.01.1993.), pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2011.gada 26.jūlijā.

2. PIERĀDĪŠANAS PIENĀKUMS UN TĀ IZŅĒMUMI CIVILPROCESĀ

2.1. Pierādīšanas pienākums un pierādīšanas nasta

Pierādīšanas pienākums un pierādīšanas nasta juridiskajā literatūrā nereti tiek apzīmēta ar jēdzienu „*onus probandi*” (lat. Pierādīšanas nasta). Abi šie jēdzieni tiek savstarpēji vienādoti un juridiskajā literatūrā saprasti kā sinonīmi, nosakot prioritāri strīda pusēm pierādījumu iesniegšanas nepieciešamību un piedalīšanos pierādīšanas procesā, ja ir uzsākta lietas izskatīšana tiesā. Lai arī *onus probandi* kā vispārējs tiesvedības princips ir pazīstams jau romiešu tiesībās kā viens no senākajiem procesuālajiem principiem „kas tiesā kaut ko apgalvo, tam tas ir jāpierāda.”¹¹⁶, diskusijas par tā saturisko būtību un nozīmi zinātnieku vidū turpinās. Tas ir saistīts ar viedokļu atšķirību par dažādām pierādīšanas pienākuma teorijām un pierādīšanas pienākuma sadali starp pierādīšanas subjektiem.

Pierādīšanas procesa teorijā pierādīšanas pienākuma sadale un teorētiskais skatījums ir visai atšķirīgs, ja tiek aplūkotas pierādīšanas pienākuma īpatnības civilprocesā, administratīvajā procesā un kriminālprocesā, uz to savos darbos norāda dažādi autori¹¹⁷. Civilprocess šo pienākumu iesniegt pierādījumus, galvenokārt uzliek tādiem pierādīšana subjektiem kā strīda pusēm, pieļaujot arī trešo personu ar/ bez patstāvīgiem prasījumiem, savukārt kriminālprocesā par pierādīšanas subjektiem var būt visi procesa dalībnieki,¹¹⁸ tātad šo personu loks netiek ierobežots tikai ar tām personām, kuras tieši vai netieši ir ieinteresētas lietas iznākumā, kas ir raksturīgi tikai civilprocesam.

Kriminālprocesā, attiecībā uz pierādījumu iesniegšanas pienākumu, galvenā atšķirība no civilprocesa ir tā, ka apsūdzētā vainas juridiskais slogs gulstas uz valsti, kuru pārstāv attiecīgās iestādes (policija, prokuratūra, jeb procesa virzītājs), jo apsūdzētajam ir tiesības neliecināt, izvēlēties aizstāvības veidu, kā arī visas šaubas tiek tulkotas par labu apsūdzētajam.¹¹⁹ Tātad nevainīguma prezumpcija sargā apsūdzēto kā procesa dalībnieku un ļauj panākt sev pozitīvu procesa iznākumu arī tajā gadījumā, ja tiek izvēlēta pasīva pierādīšanas subjekta loma. Savukārt civilprocesā strīda pusei, kurai ir uzlikts pierādīšanas pienākums, jāpierāda, ka faktu esamības

---

¹¹⁶ Līcis A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2003., 67.lpp.

¹¹⁷ Bukovkis V. Civīlprocesa mācības grāmata.- Rīga: Autora izdevums, 1933.- 340. lpp., kā arī Munday R. Evidence. Third Edition. Oxford University Press, 2005., p.68., Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва: ОАО «Издательский дом «Городец», 2004, с.52.

¹¹⁸ Strada-Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002., 102.lpp.

¹¹⁹ Turpat, 131.lpp.

jautājums ir vairāk iespējams vai neiespējams.¹²⁰ Pasīva procesa dalībnieka loma var radīt negatīvu procesa iznākumu attiecīgai personai, jo privātajās tiesībās valdošā vainīguma prezumpcija pozitīva procesa iznākuma iegūšanai paredz aktīvi atspēkot vienas puses apgalvojumus un pierādījumus ar likumā noteikto pretdarbību - iebildumiem un noteiktu pierādījumu iesniegšanu.

Administratīvais process savukārt uzliek par pienākumu pierādīt iestādei, bet pieteicējam atbilstoši savām iespējām jāpiedalās pierādījumu savākšanā.¹²¹ Tātad katrs no norādītajiem procesiem jautājumu par pierādīšanas pienākumu regulē ņemot vērā katra procesa īpatnības un to pamatā nostiprinātos principus. Ņemot vērā šī pierādīšanas institūta atšķirības pēc procesa nozarēm, būtiski ir pievērsties pierādīšanas pienākuma civilprocesuālajiem aspektiem.

Latvijas Civilprocesa likuma īpatnība ir tā, ka CPL 93.panta pirmajā daļā ietverts vispārīgais pierādīšanas pienākuma princips, kurš nosaka, ka prasītājam jāpierāda savu prasījumu pamatotība, bet atbildētājam jāpierāda savu iebildumu pamatotība, liek domāt, ka pusēm attiecībā uz pierādījumu iesniegšanu ir uzlikts imperatīvs pienākums iesniegt visus viņiem zināmos un viņu rīcībā esošos pierādījumus, par argumentiem, kuri tiek izteikti realizējot pierādīšanas procesu civiltiesiskajā strīdā, nepieļaujot ne izņēmumus, ne arī atkāpes no tā. Taču šī principa dziļāka teorētiskā būtība nav tik skaidri normatīvā līmenī izteikta. Neskaidrības rada Civilprocesa likums, kurš 74.panta 2.daļā ir norādījis, ka pusēm ir procesuālās tiesības iesniegt pierādījumus. Tātad jau pašā Civilprocesa likumā ir ietverta pretruna, ka, no vienas puses pierādījumu iesniegšana ir tiesības (CPL 74.panta otrā daļa), bet no otras puses, noteikts kā pienākums (CPL 93.panta pirmā daļa, 129.pants). Viedokļu atšķirība ir vērojama arī zinātnieku darbos, kas prasa šī institūta detalizētāku analīzi.

Analizējot jautājumu par *onus probandi* būtību, uzmanību piesaista divi jēdzieni, t.i., „pierādīšanas pienākums” un „pienākums pierādīt”. Jēdziens „Pierādīšanas pienākums” ir jānorobežo saturiski no jēdziena „Pienākums pierādīt”. Pierādīšanas pienākums jeb *onus probandi*, saturiski ir daudz plašāks jēdziens. Tas lielā mērā ietekmējas no sacīkstes principa un procesuālā līdzsvara saglabāšanas starp civiltiesiskā strīda pusēm, kura realizāciju civilprocesā nodrošina līdztiesības princips, paredzot, ka strīda dalībnieki, kā procesa puses ar pretējām interesēm, iesniegs noteiktus faktus apliecinošus pierādījumus, iesaistoties pierādīšanas procesā mazāk vai vairāk aktīvi, jo pierādījumu neiesniegšana var radīt procesa zaudēšanas risku. Tādējādi pierādījumu iesniegšana kā strīda puses darbība ir tikai viens no *onus probandi*

---

¹²⁰ Munday R. Evidence. Third Edition. Oxford University Press, 2005., p.68.

¹²¹ 150.pants. Administratīvā procesa likums, "LV", 164 (2551), 14.11.2001.; Ziņotājs, 23, 13.12.2001., stājās spēkā 01.02.2004.g.

aspektiem, lai attiecīgā pusē iegūtu sev labvēlīgu strīda iznākumu nākotnē, kad tiesa, noskaidrojot faktiskos strīda apstākļus, taisīs nolēmumu lietā.

Pienākums pierādīt ir jāsaprot kā pierādīšanas sastāvdaļa, kuras rezultātā, strīda pusē izvēlās savu apgalvojumu vai iebildumu pamatošanas līdzekli – pierādījumu, noteikta pierādīšanas priekšmeta robežās. Tādējādi daļēji var nepiekrīst paustajam viedoklim, ka „pierādījumu iesniegšanas pienākums klasiskā pierādīšanas procesa izpratnē neattiecas uz pierādīšanu, bet tikai rada pamatu vēlāk notiekošai pierādīšanai.”¹²² Pierādīšanas process, līdz ar to arī pierādīšanas pienākums, sākas ar puses apgalvojumu, kura ticamība tiek pamatota ar atbilstošu pierādījumu. Civiltiesiskajā strīdā prasītājs nevar panākt civillietas ierosināšanu tikai ar apgalvojumu par savu civilo tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizskārums, tādējādi katram sākotnējam apgalvojumam seko atbilstošais pierādījums par faktiskajiem apstākļiem, kuri ietilpst pierādīšanas priekšmetā. Vairāku zinātnieku darbos tiek akcentēts, ka, līdz brīdim, kamēr prasītājs nav pamatojis ar pierādījumiem savu prasību, tikmēr atbildētājam nekas nav jāpierāda.¹²³ Sacīkstes principa ietvaros, kamēr nav pierādīts aizskārums, pretējai pusei nav pamata iesniegt pretargumentus un pierādījumus. Tādējādi var teikt, ka pierādīšana sākas ar pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo apstākļu noteikšanu, kuri ir jāpierāda atbilstoši materiālajā tiesību normā (dispozīcijā) ietvertajiem apstākļiem. Tikai pēc tam seko puses apgalvojums par noteiktu juridisko faktu pastāvēšanu, kas tiek pamatots ar atbilstošiem apstiprinošiem pierādījumiem. Tātad veidojas pierādīšanas sistēma, ar klasisko pierādīšanas pienākuma sadali starp strīda pusēm, kuras elementi sastāv no: 1. apgalvojums-pierādījums (no prasītāja puses) un 2. iebildums-pierādījums (no atbildētāja puses). Vadoties no šīs struktūras, jāsecina, ka pierādījumu iesniegšanas pienākums rodas tikai pēc noteikta viedokļa izteikuma (rakstiskā vai mutiskā formā), kuru obligāti ir jāpamato ar pierādījumu, taisot atbilstošus secinājumus, argumentējot un vērtējot. Viedokļa izpaušme tiesā, bez pierādījuma iesniegšanas un otrādi, nerada pierādīšanas pienākumu pretējai pusei, jo nepastāv arī pierādīšanas process kā tāds. Tādējādi var secināt, ka pierādīšanas pienākums ir komplicēta darbība, kuras rezultātā noteiktu apstākļu apgalvojums ir jāpamato ar pierādījumu. Līdz ar to, atsaucoties uz iepriekš norādīto juridiskajā literatūrā pastāvošo viedokli, ka pierādījuma iesniegšanas pienākums neattiecas uz pierādīšanu, bet rada pamatu vēlāk notiekošai pierādīšanai, jāsecina, ka pats par sevi pierādījuma iesniegšanas pienākums tiešām neattiecas uz pierādīšanu, ja tas nav saistīts ar pierādīšanas

---

¹²² Strada-Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Biznesa augstskola Turība, Rīga, 2002., 129.-130.lpp.

¹²³ Līcis A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga, Tiesu nama aģentūra, 2003., 72.lpp., kā arī Bukovkis V. Civīlprocesa mācības grāmata. - Rīga: Autora izdevums, 1933.- 341. lpp.

priekšmetā ietilpstošajiem apstākļiem, uz kuriem norāda strīda puses noteikta apgalvojuma vai iebilduma pamatošanai, kas pats par sevi ir vērsts uz pierādīšanas procesa realizēšanu ar pierādījuma iesniegšanas pienākuma rašanās brīdi.

Civilprocesa zinātnieku starpā pastāv diskusija par pierādīšanas pienākuma sadali starp pusēm un sekām, kuras iestājas, ja pierādīšanas pienākums netiek pilnībā ievērots.

Civilprocesuālists V.Bukovskis norāda, ka pierādīšanas pienākums ir pierādīšanas smaguma sadalīšana starp pusēm, pieņemot, ka katra puse ir ieinteresēta noskaidrot tiesas priekšā tos faktiskos apstākļus, uz kuriem tā pamato savus prasījumus.¹²⁴

Savukārt Vācijas civilprocesa tiesībās attiecībā uz pierādīšanas pienākumu ir nostiprinājies uzskats, ka likumā nav skaidri atrodams pierādīšanas pienākuma sadalījums, bet tiek piemērots princips, ka katrai pusei pierādīšanas procesā jāiesniedz visus pierādījumus par faktiskajiem apstākļiem, kuri norādīti pusei labvēlīgā tiesību normā.¹²⁵ Var piekrist apgalvojumam, ka strīda katra puse ir ieinteresēta iegūt sev labvēlīgu spriedumu, tādējādi pierādīšanas pienākuma regulējums nosaka sekas pierādījumu neiesniegšanai.¹²⁶ Tiesnesis var vērtēt tikai iesniegtos pierādījumus lietā un taisīt atbilstošu spriedumu. Pierādīšanas pienākuma ignorēšanas sekas ir procesa zaudēšana. Tās ir savdabīgas civilprocesuālās sekas, kuras pusei iestājas, ja *onus probandi* princips tiek pārkāpts. Līdz ar to var secināt, ka pierādīšanas pienākuma juridiskā daba ne tikai uzliek pusei pienākumu pierādīt civiltiesiskajā strīdā nozīmīgos apstākļus, bet arī ļauj vienlaicīgi izvēlēties ar kādiem pierādīšanas līdzekļiem procesa mērķis tiks sasniegts un kādas sekas procesa dalībnieks vēlās ciest.

Taču neskaidrs paliek jautājums par pierādīšanas pienākuma juridisko dabu, jo, ņemot vērā gan Latvijas Civilprocesa likuma nekonsekvenci, gan arī dažādos zinātnieku viedokļus, var diskutēt par to, vai *onus probandi* ir tiesības, kuras civilprocesā strīda puses var izmantot vai neizmantot, vai arī tas ir obligāts pienākums, no kura izpildes nav iespējams izvairīties. Krievu zinātnieks M.Treušņikovs norāda, ka procesuālo attiecību specifika izpaužas tādējādi, ka pierādīšanu vienlaicīgi var uzskatīt gan par pušu tiesībām, gan par pienākumu.¹²⁷ To var skaidrot tādējādi, ka puses apgalvojums vai iebildums rada pienākumu pierādīt, taču noteikta apgalvojuma vai iebildumu izteikšana ir puses tiesība, bet nevis pienākums. Savukārt tiesai, kā

---

¹²⁴ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. - Rīga: Autora izdevums, 1933.- 340. lpp.

¹²⁵ Deixler Hübner A. Zivilverfahren: Erkenntnisverfahren und Grundzüge des Exekutions- und Insolvenzrechts. Wien: Orac, 2000, s.91

¹²⁶ Vogel O. Grundriss des Zivilprozessrechts und des internationalen Zivilprozessrechts der Schweiz. Bern: Stampfli, 1997, s.242.

¹²⁷ Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва., ОАО «Издательский дом «Торорец», 2004, с.52.

pierādīšanas procesa dalībniekam, ir noteikts obligāts pienākums pamatot savu spriedumu lietā ar procesā iegūtajiem pierādījumiem par strīda faktiskajiem apstākļiem, tie var būt arī negatīvi, proti, attiecīgā puse nav iesniegusi pierādījumus un tiesa taisa atbilstošus secinājumus par pagātnes notikumiem.

Pēc vispārējā civilprocesuālā principa – tiesa pati nevāc pierādījumus, „pierādīšanas process nedos vajadzīgo rezultātu, ja netiks noskaidroti nozīmīgi fakti vai arī pastāvēs neskaidri un apstrīdami fakti (*non liquet*¹²⁸).”¹²⁹ Bet tā kā, tiesnesim ir pienākums jebkurā civillietā taisīt nolēmumu, tad arī attiecībā uz *non liquet* gadījumiem, tiesai ir jāizvērtē apstākļi pamatojoties uz brīvo pierādījumu novērtēšanas principu¹³⁰, kas ļauj tiesai nosvērties par labu vienai vai otrai pusei. Tās ir tā sauktās „bezpierādījumu sekas”.¹³¹

Igaunijas Civilprocesa likuma 230.pantā ir norāde, ka katrai no pusēm prasības tiesvedībā ir jāpierāda tie apstākļi, uz kuriem pamatojas viņas prasījumi un iebildumi, ja likumā nav noteikts citādi. Pusēm ir tiesības vienoties par citu pierādīšanas nastas sadali, kas ir atšķirīgs no likumā noteiktā.¹³² Tātad pierādīšanas nastas sadalē ir pieļaujami izņēmumi, kad pašas strīda puses var vienoties par citādu pierādīju iesniegšanas kārtību, bet neviena no pusēm netiek atbrīvota no pierādījumu iesniegšanas kā tādas. Tas ir uzskatāms par puses pienākumu.

Tātad analizējot pierādīšanas pienākumu (*onus probandi*) civilprocesā, akcents ir liekams uz šī jēdziena otru traktējumu – pierādīšanas nasta, kas jēdzieniskajā ziņā ir daudz precīzāks traktējums kā „pierādīšanas pienākums”. Dispozitivitātes principa ietekmē, pierādīšanas pienākums tiek noteikts tikai tad, ja attiecīgā strīda puse kaut ko apgalvo vai pret kaut ko iebilst. Pierādīšanas process neuzliek par pienākumu iesaistīties pierādīšanā. Tādējādi var secināt, ka strīda pusei ir tiesības izvēlēties, vai piedalīsies pierādīšanas procesā, lai iegūtu sev labvēlīgu spriedumu. Tā ir puses, precīzāk sākotnēji atbildētāja, tiesība ieņemt pasīvu procesa dalībnieka lomu un ļaut tiesai izšķirt strīdu tikai uz pretējās puses, prasītāja, iesniegtajiem pierādījumiem. Taču, vienlaicīgi pasīvu puses rīcību un atturēšanos no savu pierādījumu iesniegšanas arī var uzskatīt par attiecīgās puses attieksmi par strīdu. Savukārt iepriekš pieminētais jēdziens „pienākums pierādīt” ir attiecināms uz puses apgalvojumu un iebildumu pamatošanu ar

---

¹²⁸ *Non liquet* ir latīņu frāze, kas nozīmē "tas nav skaidrs." Pieejams: <http://definitions.uslegal.com/n/non-liquet/>, aplūkots 2011.gada 19.augustā.

¹²⁹ Deixler Hübner A. Zivilverfahren: Erkenntnisverfahren und Grundzüge des Exekutions- und Insolvenzrechts. Wien: Orac, 2000, s.91

¹³⁰ Seibl M. Die Beweislast bei Kollisionsnormen. Mohr Siebeck Tübingen, 2009., s. 121.

¹³¹ Vogel O. Grundriss des Zivilprozessrechts und des internationalen Zivilprozessrechts der Schweiz. Bern: Stampfli, 1997, s.245.

¹³² Tsiviilkohtumenetluse seadustik, RT I 2005, 49, 395.

noteiktiem pierādījumiem, kas katrai strīda pusei ir obligāti jāievēro, ja šāds apgalvojums vai iebildums ir izteikts procesā noteiktajā kārtībā.

Anglo-amerikāņu tiesību zinātnieku vidū attiecībā uz pierādīšanas pienākumu tiek lietots jēdziens „*The legal burden*”, kurš tiek definēts kā pienākums, kas uzlikts personai ar likumu, lai pierādītu faktu. To, vai puse ir izpildījusi šo pienākumu, tiesa lemj tikai vienu reizi, kad puses ir iesniegušas savus pierādījumus.¹³³ Līdzīgs skatījums ir vērojams arī Šveices un Vācijas civilprocesuālistu darbos, kur attiecībā uz pierādīšanas nastu (*die Beweislast*) tiek izdalīts likumiskais pierādīšanas pienākums (*gesetzliche Beweislastregeln*)¹³⁴, kurš izpaužas tādējādi, ka, ja likums nenosaka citādi, katram jāpierāda tie nozīmīgie fakti, kas izriet no attiecīgā likuma.¹³⁵

Arī Latviešu konversācijas vārdnīca latīnisko jēdzienu „*onus probandi*” traktē kā „pierādīšanas nasta, kas procesa gaitā gulstas uz prāvas dalībniekiem.”¹³⁶ Prasītājam, pierādot tiesību vai interešu aizskārumu, rodas risks atbildētājam pasīvas rīcības jeb pierādījumu neiesniegšanas gadījumā zaudēt procesu un saņemt sev nelabvēlīgu spriedumu. V.Bukovskis norādījis, ka „*onus probandi*” šādā gadījumā katru reizi gulstas uz to pusi, kurai pēc lietas apstākļiem jāzaudē prāva, ja tai neizdosies pārliecināt tiesu, ka pretējās puses prasījums pamatots vai nu uz nepareiziem apgalvojumiem, vai nepietiekošiem pierādījumiem.”¹³⁷ Vācu zinātnieks K. Balzers (Balzer, Christian) saistībā ar pierādīšanas pienākumu norāda uz pušu atbildības pienākumu. Akcentējot, ka atbildības un pierādīšanas pienākuma norobežošana vienai vai otrai pusei ir jāizsecina no materiālajām tiesību normām. Daudzos gadījumos likums skaidri nosaka, kam, kas ir jāpierāda.¹³⁸ Ar atbildību šajā gadījumā var secināt, ir domātas sekas, kuras iestāsies pusei, ja attiecīgie pierādījumi netiks iesniegti. Par to liecina arī cita šī zinātnieka atziņa, ka process atsevišķos gadījumos attiecībā uz to pašu apstākli atbildību uzliek abām pusēm, bet tikai tad, kad viens jau ir devis pierādījumus.¹³⁹ Tādējādi var secināt, ka **onus probandi, sasaistot ar atbildību un pierādīšanas procesa mērķi – noskaidrot lietā nozīmīgus faktus, ir vērtējams kā puses pienākums, bet nevis tiesība, kurš ir mainīgs, atkarībā no tā, kurai pusei savi apgalvojumi vai iebildumi par juridiski nozīmīgiem faktiskajiem apstākļiem jāpamato ar pierādījumiem. Līdz ar to, būtu lietderīgi arī Latvijas Civilprocesa likuma 74.panta 2.daļā,**

¹³³ Keane A. The modern law of evidence. Sixth edition, Oxford University Press, 2006., p.83

¹³⁴ Deixler Hübner A. Zivilverfahren: Erkenntnisverfahren und Grundzüge des Exekutions- und Insolvenzrechts. Wien: Orac, 2000, s.91,

¹³⁵ Vogel O. Grundriss des Zivilprozessrechts und des internationalen Zivilprozessrechts der Schweiz. Bern: Stampfli, 1997, s.246.

¹³⁶ Latviešu konversācijas vārdnīca. 15.sējums., Rīga: A.Gulbja apgādībā, 1937., 29837.sleja.

¹³⁷ Bukovkis V. Civīlprocesa mācības grāmata. - Rīga: Autora izdevums, 1933., 341. lpp.

¹³⁸ Balzer Chr. Beweisaufnahme und Beweiswürdigung im Zivilprozess: eine systematische Darstellung und Anleitung für die gerichtliche un anwaltliche Praxis. Berlin: Erich Schmidt, 2001, s.27.

¹³⁹ Turpat

kurā tiek regulētas puses tiesības, izslēgt vārdus „iesniegt pierādījumus” un ietvert šo regulējumu CPL 74.panta 7.daļā kā puses pienākumu iesniegt pierādījumus.

2.2. Prezumpcija kā pierādījums

Jautājums par prezumpcijām ir saistīts ar pierādīšanas pienākumu, jeb precīzāk ir vērsts uz pierādīšanas pienākuma sadali starp pusēm, taču ir aplūkojams kā izņēmums vispārpieņemtajam principam, „kurš ko apgalvo tiesā, tas iesniedz pierādījumus”. Prezumpcijas gadījums rada labvēlīgus apstākļus tai pusei, kura izsaka atbilstošu apgalvojumu, neiesniedz par šo apgalvojumu pierādījumus, taču neatbrīvo pretējo pusi, kura ceļ iebildumus, to pamatošanai iesniegt atbilstošus pierādījumus. Prezumpcijas jēdziens tiek lietots attiecībā uz faktu pieņēmumiem.

Latvijas Civilprocesa likums attiecībā uz prezumpciju kā faktu pieņēmumu sniedz visai nepilnīgu regulējumu. Jāatzīst, ka tas ir vairāk civilprocesa teorijas jautājums, jo pašā likumā nav sniegtas ne legāļdefinīcijas, ne arī norādīti iespējamie prezumpciju veidi. Civilprocesa zinātnieki Latvijā visai atturīgi atsaucas uz prezumpcijas teorētiskajiem pamatiem, bet vairāk norāda uz prezumpciju materiāltiesisko regulējumu, neanalizējot prezumpciju civilprocesuālos aspektus.

Par prezumpciju ir pieņemts uzskatīt vispāratzītus pieņēmumus, kas pamatojas uz iepriekšējo pieredzi. Visai precīzu prezumpcijas definējumu sniedz Latviešu konversācijas vārdnīca, norādot, ka tas ir pieņēmums, kaut kāda fakta atzīšana uz varbūtības¹⁴⁰ pamata.¹⁴¹

Varbūtības teorijā nav vienotas izpratnes par varbūtību kā tādu un tās veidiem, taču ir noformulētas atsevišķas varbūtības izpausmes, kuras izpaužas trīs varbūtības izteiksmēs : objektīvā varbūtība, subjektīvā varbūtība un loģiskā varbūtība.¹⁴² Visa pamatā ir empīriskā pārbaude, nosakot attiecīgo apstākļu iestāšanās biežumu ar statistikas pētījumiem, eksperimentiem u.t.t.¹⁴³ Varbūtības izpausmēm ir pielietojums arī attiecībā uz pierādīšanas norisi tiesā, taču atšķirībā no varbūtības zinātnes, tiesā tiek izteikti empīriskā rakstura

---

¹⁴⁰ Varbūtība- objektīva iespēja, ka (kas) var notikt, realizēties. Latviešu valodas vārdnīca. Autoru kolektīvs, Rīga : Avots, 2005., 841.lpp.

¹⁴¹ Latviešu konversācijas vārdnīca.Rīga:Grāmatu apgādniecība A.Gulbis., 1938., 33921.sleja.

¹⁴² Musielak H.J. Die sog. tatsächliche Vermutung. pieejams: www.ja-aktuell.de/cms/website.php?id=/de, aplūkots 2011.gada 23.augustā.

¹⁴³ Varbūtiskā loģika. Pamatprincipi. Žurnāls”Sakaru Pasaule”, 2004.,4(36), pieejams: <http://www.sakaru-pasaule.lv/main.php3?sub=view&RID=1061>, aplūkots 2011.gada 23.augustā.

apgalvojumi bez jebkāda zinātniskā pamatojuma.¹⁴⁴ Šādam apgalvojuma ir saprotams arī izskaidrojums, jo pierādīšanas procesā noteikta apgalvojuma izteikšana par novērotām parādībām, kuras cilvēku ikdienā tiek praktiski novērotas, neprasa pierādījumu iesniegšanu vai cita veida pamatojumu no civiltiesiskā strīda lietas dalībnieka puses. Empīrisko pieredzi rada personas subjektīvā attieksme pret parādībām, kas pie noteiktiem apstākļiem vairākkārtīgi atkārtojas, radot objektīvu pamatu pieņemt to kā varbūtību. Tādējādi arī tiesai, vērtējot apstākļus, nerodas šaubas par atbilstošas varbūtības pastāvēšanu, kas nereti atspoguļojas tiesas spriedumu motīvu daļā kā tiesas secinājums par faktiem.

Civilprocesa likuma 96.pantā ir norādīti pamati pierādīšanas subjekta atbrīvošanai no pierādīšanas, kuru starpā tiek noteikts, ka fakti, kas saskaņā ar likumu uzskatāmi par nodibinātiem, nav jāpierāda. Vienlaicīgi norādot, ka tādu pieņēmumu var apstrīdēt vispārīgā kārtībā. Tātad tikai prasības tiesvedības kārtībā ir apstrīdams prezumpcijas pieņēmums, iesniedzot prasības pieteikumu un pievienojot tam atbilstošus pierādījumus, kuri norādīs uz pretējiem faktiem nekā pieņēmumā pieņemts uzskatīt.

Jau seno romiešu juristu darbos pieminēja prezumpciju pastāvēšanas iespējamību, norādot, ka prezumpcija rodas tad, ja kaut kas atkārtojas vairākkārtīgi.¹⁴⁵ Ļoti dažāda ir pieredze ar prezumpcijas tiešu atrunu civilprocesa normās. Neskatoties uz to, ka prezumpciju piemērošana pierādīšanas procesā bija pazīstama jau ilgu laiku, Latvijas Civilprocesa likuma 96. pantā norāde uz attiecīgo vienas strīda puses atbrīvošanu no pierādīšanas pienākuma, tika normatīvi ietverta tikai ar Civilprocesa likuma 2002.gada 31.oktobra grozījumiem¹⁴⁶. Attiecībā uz Latvijas Civilprocesa likuma regulējumu ir jānoskaidro, kāda prezumpcija ir pamatā atbrīvošanai no pierādīšanas pienākuma. Jo atsevišķos avotos prezumpcijas tiek klasificētas : likumiskajās prezumpcijās un faktiskajās prezumpcijās,¹⁴⁷ tiešajās un pastarpinātajās prezumpcijās, apstrīdamajās un neapstrīdamajās prezumpcijās, materiāltiesiskajās un procesuālajās prezumpcijās.¹⁴⁸ Šo prezumpciju uzskaitījums ir visai dažāds un, veicot to būtības detalizētāku izpēti, ir jāsecina, ka nereti vairāki autori vienai un tai pašai prezumpcijai ir piešķirušī atšķirīgus

---

¹⁴⁴ Musielak H.J. Die sog. tatsächliche Vermutung. Pieejams: www.ja-aktuell.de/cms/website.php?id=/de, aplūkots 2011.gada 23.augustā.

¹⁴⁵ Сериков Ю.А. Презумпции в гражданском судопроизводстве. Москва: Волтерс Клувер 2006., c.12 .

¹⁴⁶ Grozījumi Civilprocesa likumā, "LV", 169 (2744), 20.11.2002., stājas spēkā 01.01.2003., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2011.gada 23.augustā.

¹⁴⁷ Musielak H.J. Die sog. tatsächliche Vermutung. Pieejams: www.ja-aktuell.de/cms/website.php?id=/de, aplūkots 2011.gada 23.augustā.

¹⁴⁸ Сериков Ю.А. Презумпции в гражданском судопроизводстве. Москва: Волтерс Клувер 2006.,c.13

apzīmējumus, kas vien liecina, ka pētījumi atbilstošajā jomā tiek veikti, taču iztrūkst vienota teorētiskā bāze, kas ļautu šīs prezumpcijas sistematizēt. Kā norādīts jaunākajos pētījumos attiecībā uz civilprocesā izmantotajām prezumpcijām kā faktu pieņēmumu, zinātnieku vidū valda neskaidrība gan terminoloģijas ziņā, gan arī attiecībā uz prezumpciju vietu un nozīmi pierādīšanas procesa atslogošanā.¹⁴⁹

Kā jau tika norādīts, attiecībā uz prezumpciju pieņēmuma regulējuma ietveršanu civilprocesā, dažādu valstu Civilprocesa likumos pastāv visai atšķirīgs viedoklis, tā piemēram, Vācijas Civilprocesa likumā (ZPO) ir ietverts atsevišķi izdalīts 292. §, kurā ir taisīta atsauce uz prezumpciju, nosakot, ka, ja likums nosaka attiecīga prezumpcijas fakta esamību, tad pretējā pierādīšana ir pieļaujama, ja likums neparedz citu kārtību.¹⁵⁰ Savukārt Igaunijas Civilprocesa kodeksā¹⁵¹ (Tsiiviilkohtumenetluse seadustik), kurš pieņemts jaunā redakcijā 2005.gadā, attiecībā uz prezumpcijas regulējumu ne atsevišķa norma, ne arī norāde uz pierādīšanas pienākuma atbrīvojumu kā tas ir redzams Latvijas Civilprocesa likumā, nav ietverta. Tajā pat laikā 283.pantā un 284.pantā ir ietverta civilprocesuālā prezumpcija par rakstveida dokumenta neiesniegšanas sekām, ja tas ir izprasīts iesniegšanai tiesā no pretējās puses, tad tiesa var pieņemt par pierādītiem puses norādes par dokumenta raksturu un saturu.¹⁵² Tātad jāsecina, ka normatīvais regulējums vienā gadījumā norāda uz likumiskās prezumpcijas, bet otrā gadījumā uz faktiskās prezumpcijas piemērošanu civilprocesā.

Likumiskā prezumpcija un faktiskā prezumpcija ir visbiežāk dažādu autoru darbos pieminētais prezumpciju iedalījums.¹⁵³

Likumiskās prezumpcijas jēdzienu var formulēt kā abstraktu pieņēmumu, kurš ietverts likumā un der visiem līdzīgiem dzīves gadījumiem, taču šo prezumpciju ir iespējams atspēkot ar pierādījumu iesniegšanu par faktu, kurš ir pretējs, kā izņēmumu no vispārējā pieņēmuma, tādā veidā konkretizējot noteikto dzīves gadījumu.

Likumiskās prezumpcijas būtības noskaidrošanai vispirms ir jāsaprot kādi ir vispārējā pieņēmuma rašanās priekšnoteikumi. Galvenokārt, kā jebkura veida prezumpcijai, tie ir pamatoti ar dzīvē gūtajiem novērojumiem, kas rada likumsakarības. Vispārējā pieņēmuma nozīme ir tā,

---

¹⁴⁹ Wodage W.Y. Operation And Effect Of Presumptions In Civil Proceedings: An Inquiry Into The Interpretation Of Art 2024 Of The Ethiopian Civil Code, s. 262. , pieejams: www.ajol.info/index.php/mlr/article/viewFile/63089/50957, aplūkots 2011.gada 25.augustā.

¹⁵⁰ Zivilprozessordnung. Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2010.gada 20.novembrī.

¹⁵¹ Tsiiviilkohtumenetluse seadustik, RT I 2005, 49, 395.

¹⁵² Ibid., 395.

¹⁵³ Pfeiffer, T., Der Beweis im Zivilprozess.s.12, pieejams: <http://www.muenster.de/~texte/thomas/Beweis%20ZPO.pdf> , aplūkots 2010.gada20.novembrī.

ka noteiktu notikumu rezultātā vienmēr iestājās noteiktas sekas, tādējādi ir iespējams secināt, ka arī nākotnē novērojot noteiktos notikumus, vienmēr iestāsies šīs pašas noteiktās sekas.¹⁵⁴

Likumiskā prezumpcija ne visos gadījumos ir uzskatāma par pierādījumu. Katrā noteiktā gadījumā faktu kopums jāvērtē atsevišķi, jo pieņēmums ne vienmēr ir saistīts ar reālo pagātnes atspoguļojums. Ja likumdevējs CPL 96.panta 4.daļā ir pieļāvis iespēju apstrīdēt prezumpciju ar prasības celšanu tiesā, tad prezumpcijas esamība atvieglo pierādīšanas pienākumu vienai no pusēm, bet, ļaujot arī otrai pusei šo pieņēmumu neapstrīdēt un piekrist tam.

Prezumpcija nozīmē, ka likuma normā ir noteikta iespēja apstrīdēt fakta pieņēmumu¹⁵⁵ un lietas dalībnieks, realizējot sacīkstes principu, pieņem noteiktu lēmumu attiecībā uz savu rīcību. Saskaņā ar dispozitivitātes principu, lietas dalībnieka izvēle rada viņam attiecīgas tiesiskās sekas, kas tiks nostiprinātas tiesas spriedumā. Prezumpcijai pakļauto faktu tiesa ar savu spriedumu padara par neapstrīdamu un patiesu faktu.

Prezumpcijas pieņēmuma esamību nevar uzskatīt kā absolūto pamatu atbrīvošanai no pierādīšanas. Drīzāk to var uzskatīt kā pamatu pierādīšanas procesa atslogošanai no tādu faktu esamības pierādīšanas, kas materiālās normās ir guvuši apstiprinājumu uz daudzkārtēju piemēru pamata. Jo vienlaicīgi atbrīvojot vienu no strīda pusēm no pierādīšanas pienākuma saistībā ar prezumpcijas esamību, otrai strīda pusei tiek saglabātas tiesības apstrīdēt noteikto pieņēmumu un iesniegt pretējus fakta pierādījumus. Tā piemēram, Civillikuma 1839.pants ietver sevī „trīs kvīšu prezumpciju”, paredzot, ka, ja par termiņa maksājumu samaksu kāds uzrāda kvītis, kas izdotas bez jebkāda piebilduma, par trim termiņiem no vietas, tad pieņemams, kamēr nav pierādīts pretējais, ka viņš samaksājis arī visus iepriekšējos termiņu maksājumus.¹⁵⁶ Minētajā pantā likumdevējs nav noteicis apgalvojuma neapstrīdamību, bet pieņēmis varbūtību, ka parādsaistība nepastāv, jo par to maksājuma kvītis nav ietverta nekāda atruna. Visplašākais prezumpciju klāsts ir atrodams Civillikuma Ģimenes tiesībās. Tā piemēram, Civillikuma 89.pants paredz, ka viss, ko laulības laikā laulātie iegūst kopīgi vai ar otra laulātā darbības palīdzību, ir abu laulāto kopīga manta. 2008.gada 14.maija LR Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta lietā Nr. SKC-209, tiesa secināja, ka mantas iegūšanas fakts laulības kopdzīves laikā pats par sevi nedod pamatu uzskatīt šo mantu par kopīgu mantu. Secinājuma pamatā ir tas, ka viens laulātais var laulības laikā iegūt savu atsevišķu mantu arī citos, ne tikai Civillikuma 91.panta pirmajā daļā norādītajos gadījumos, tas izriet no Civillikuma 90.panta

---

¹⁵⁴ Сериков Ю.А. Презумпции в гражданском судопроизводстве. Москва: Волтерс Клувер 2006., с.2.

¹⁵⁵ Līcis, A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 70.lpp.

¹⁵⁶ Civillikums. Stājās spēkā 01.03.1993. Ziņotājs, 1, 14.01.1993., 1839.pants.

pirmās daļas, kurā noteikts, ka katram laulātajam visā laulības pastāvēšanas laikā ir tiesība pārvaldīt un lietot visu savu mantu – kā pirms laulības piederējušo, tā arī laulības laikā iegūto. Šajā tiesību normā, norādot uz viena laulātā laulības laikā iegūto mantu, nav atsauces uz Civillikuma 91.pantu, kurā dots laulātā atsevišķās mantas uzskaitījums.¹⁵⁷ Līdzīga atziņa ir nostiprinājusies arī tiesību doktrīnā, paredzot, ka strīda gadījumā arī tam laulātajam, kurš prasa atzīt viņa tiesību uz noteiktu daļu no laulāto kopīgās mantas, ir jāpierāda sava līdzdalība attiecīgās mantas iegūšanā.¹⁵⁸

Var piekrist Krievijas zinātnieku paustajam viedoklim, ka prezumpcijas pieņēmums ir vērtējams kā viens no likumā paredzētajiem izņēmumiem pierādīšanas pienākumā. Tā ir pierādīšanas pienākuma pārlikšana uz pretējo pusi.¹⁵⁹

Latvijas civilprocesā ietvertais regulējums attiecībā uz likumisko prezumpciju, norādot, ka tas ir pamats atbrīvošanai no pierādīšanas pienākuma ir neatbilstošs, jo pretējai pusei ir piešķirtas prezumpcijas apstrīdēšanas tiesības. Tātad, pierādīšanas pienākums uzlikts pretējai pusei, kura nepiekrīt prezumpcijas pieņēmumam. Prezumpcija atbrīvo no pierādīšanas tikai vienu pusi. Tā kā prezumpcija ir pieņēmums uz varbūtības pamata, tā nekad nedrīkst izslēgt arī citu varbūtību.¹⁶⁰

Līdz ar to, precīzāk būtu izdalīt CPL 96.panta 4.daļu – likumiskā prezumpcija un arī 5.daļu – otras strīda puses neapstrīdēti fakti, atsevišķā pantā 96.¹ar nosaukumu – pierādīšanas pienākuma pāreja uz pretējo strīda pusi.

Likumiskās prezumpcijas vērā ņemamu definējumu Latvijas civilprocesā ir devis A.Līcis, norādot, ka ar likumisko prezumpciju (praesumptio iuris) jāsaprot kāda juridiski nozīmīga, nepierādīta fakta esamības pieņēmums, pamatojoties uz likuma noteikumiem.¹⁶¹ Savukārt, V.Bukovskis ir norādījis, ka likumiskās prezumpcijas var iedalīt vēl sīkāk, sadalot tās obligatoriski nepieciešamās, kas nav apgāzamas ar pretpierādījumiem, kad likums uz tāda pieņēmuma pamata atzīst zināmus aktus par neesošiem, jeb nedod tiesību celt uz šādu aktu pamata prasību un vienkāršās, kuras pretējā puse var gan atspēkot, bet līdz tādām atspēkojumam atbrīvo no pierādījumiem to pusi, kuras labā prezumpcija pastāv.¹⁶² Obligatori nepieciešamo

---

¹⁵⁷ AT Senāta spriedums 2008.g. Lietā Nr. SKC-209, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2010.gada 20.novembrī.

¹⁵⁸ Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās., Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010.g.,17.lpp.

¹⁵⁹ Треушников М.К. Гражданский процесс . Москва: Издательский Дом "Городец", 2007. с. 185.

¹⁶⁰ Civīlprocesa likuma komentāri.Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra.,2006. , 181.lpp.

¹⁶¹ Līcis, A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 70.lpp.

¹⁶² Bukovskis V., Civīlprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933., Autora izdevums, 334-335. .lpp.

prezumpciju ir pieņemts apzīmēt ar latīnisko jēdzienu – „*Praesumptio juris et de jure*”¹⁶³. Atsevišķos avotos tai tiek iedalīts patstāvīgas prezumpcijas statuss, dēvējot arī par neapstrīdamo prezumpciju.¹⁶⁴ Šīs prezumpcijas neapstrīdamības dēļ, zinātnieku vidū¹⁶⁵ pastāv atšķirīgi uzskati par iespēju pieskaitīt to pie prezumpcijām vispār, jo pamatā ir neapstrīdams pieņēmums. Pretruna tiek saskatīta tai apstākļi, ka pieņēmums pats par sevi ir iespējamā varbūtība, kurai var pretstatīt citu varbūtību.

Kā obligatoriski nepieciešamo prezumpciju, kas izslēdz prasības celšanas iespēju tiesā var minēt CPL 132.pantā norādīto, ka tiesa atkārtoti neskata strīdu starp tām pašām pusēm, par to pašu priekšmetu un uz tā paša pamata, ja ir stājies spēkā nolēmums.

Vienkāršās prezumpcijas ir vairāk sastopamas kā vispārīgi pieņēmumi, kā piemēram, bērna mātes vīrs ir bērna tēvs (paternitātes pieņēmums), kuru saskaņā ar Civillikuma 148.pantu, var apstrīdēt tiesā. Jēdziena „vienkāršā prezumpcija” lietošana ir visai nekorekta, jo tādā gadījumā būtu jāpastāv arī „saliktai prezumpcijai”, kura ne literatūrā, ne arī V.Bukovska darbos nav norādīta. Līdz ar to, precīzāka likumisko prezumpciju klasifikācija būtu apstrīdamās un neapstrīdamās prezumpcijas, akcentējot šo prezumpciju raksturojošo pazīmi, t.i., iespēju apstrīdēt likumā ietvertu pieņēmumu, iesniedzot pierādījumus par pretējo.

Turklāt, V.Bukovskis norāda, ka bez likumiskajām prezumpcijām var pastāvēt arī faktiskās prezumpcijas, kas pieņemtas sabiedrības zināmās aprindās, tās nav noteiktas likumā un tādēļ tiesai nav saistošas.¹⁶⁶ Attiecībā uz iedalījumu faktiskās prezumpcijas un tiesiskās prezumpcijas, pastāv norāde arī Latviešu konversācijas vārdnīcā. Faktiskā prezumpcija tiek skaidrota kā loģisks secinājums uz piedzīvojumu pamata. Tiesnesis, pamatojoties uz jau pierādītiem faktiem, taīsa secinājumu par pierādāmiem un procesuāli nozīmīgiem faktiem.¹⁶⁷ Savukārt tiesiskā prezumpcija ir identificējama ar likumisko prezumpciju – pieņēmums, kurš ietverts likumā. Uz likumiskajām un faktu prezumpcijām, norādīts arī anglo-amerikāņu tiesību zinātnieku darbos, kur faktu prezumpcija tiek dēvēta arī par cilvēku prezumpciju (“*presumption by law*” and

---

¹⁶³ Praesumptio juris et de jure – neapstrīdamā prezumpcija. Avots: World Dictionary of Foreign Expressions: A Resource for Readers and Writers. by [Gabriel G. Adeleye, Kofi Acquah-Dadzie, Thomas J. Sienkewicz, James T. McDonough](#). Hardbound, 1999., p.205, pieejama: <http://books.google.ru/books>, 2011.gada 23.augustā.

¹⁶⁴ Сериков Ю.А. Презумпции в гражданском судопроизводстве. Москва: Волтерс Клувер 2006.,с.36.

¹⁶⁵ Сериков Ю.А. Презумпции в гражданском судопроизводстве. Москва: Волтерс Клувер 2006., с.37

¹⁶⁶ Bukovskis V., Civīlprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933., Autora izdevums, 335.lpp.

¹⁶⁷ Latviešu konversācijas vārdnīca. Grāmatu apgādniecība / galv. red. A.Švābe, A.Būmanis, K.Dišlers. – Rīga: A.Gulbis., 1938., 33921.sleja.

“*presumption by man*”) ¹⁶⁸. Turklāt, līdzās likumiskajai un faktiskajai prezumpcijai tiek izdalīta arī *praesumptios juris et de jure*.¹⁶⁹ Tātad, atbilstoši V.Bukovska norādītajai koncepcijai, *praesumptios juris et de jure*, jeb obligatoriski nepieciešamā prezumpcija ir likumiskās prezumpcijas veids, jo tās esamībai, lai tā būtu saistoša strīda pusēm un arī tiesai, ir jābūt ietvertai normatīvā aktā, bet tās neapstrīdamības pamatā ir sabiedrības interešu prevalēšana pār indivīda interesēm. Šādu piemēru var redzēt arī Latvijas Civilprocesa likuma 203.panta 5.daļā, kurā noteikts, ka „spriedumam, kas stājies likumīgā spēkā, ir likuma spēks, tas ir obligāts un izpildāms visā valsts teritorijā, un to var atcelt tikai likumā noteiktajos gadījumos un kārtībā.” Tātad pat, ja spriedums kaut kādu iemeslu dēļ ir kļūdainš, tas ir izpildāms un apveltīts ar likumam pielīdzinātu spēku, jo civiltiesiskā strīda puse, kurai par sliktu spriedums ir taisīts, nav vēlējusies šo spriedumu pārsūdzēt augstākā tiesu instancē, lai veiktu šī sprieduma pārbaudi (apelācijas kārtībā vai kasācijas kārtībā). Līdz ar to likumdevējs nevienam, izņemot attiecīgos lietas dalībniekus, nav piešķīris tiesības pārsūdzēt tiesas spriedumu, pieņemot, ka tiesa, vērtējot vispusīgi un pilnīgi iesniegtos pierādījumus, analizējot pušu argumentus, ir taisījusi atbilstošu vērtējumu faktiskajiem lietas apstākļiem un pieņēmusi likumīgu nolēmumu lietā. Tādējādi ir realizējušās tiesības uz taisnīgu tiesu.

Vērtējot CPL 96.panta 4.daļu, jāatzīst, ka likumdevējs kā pamatu atbrīvošanai no pierādīšanas pienākuma ir norādījis tika likumisko prezumpciju, bet noklusējis attiecībā uz faktisko prezumpciju. Taču tas nenozīmē, ka šādas faktiskās prezumpcijas netiek ņemtas vērā. Kā piemēru var minēt lietas dalībnieka parakstu līgumā. Šajā gadījumā, tiek prezumēts, ka līgumu par attiecīgās saistības nodibināšanu ir parakstījusi atbilstoša persona. Lietas dalībniekam attiecīgais fakts nav jāpierāda ar citiem pierādījumiem, taču tajā pat laikā Civilprocesa likuma 178.pants nosaka kārtību rakstveida pierādījuma apstrīdēšanai, bet Civilprocesa likuma 179.pants norāda, ka viltojuma prasības gadījumā tiesa var noteikt ekspertīzi vai pieprasīt citus pierādījumus. Jebkurā gadījumā, lai apstrīdētu rakstveida pierādījuma īstumu, likumdevējs ir noteicis nepieciešamību celt atsevišķu prasību tiesā un tās ietvaros izvērtēt dokumenta viltošanas iespējamību.

---

¹⁶⁸ Wodage W.Y. Operation And Effect Of Presumptions In Civil Proceedings: An Inquiry Into The Interpretation Of Art 2024 Of The Ethiopian Civil Code, s. 262., pieejams: www.ajol.info/index.php/mlr/article/viewFile/63089/50957, aplūkots 2011.gada 25.augustā.

¹⁶⁹ Read also Shain, M. (1944), ‘Presumptions under the Common and the Civil Law’, 18 S. Cal. L. Rev., at 92 ff citēts pēc Wodage W.Y. Operation And Effect Of Presumptions In Civil Proceedings: An Inquiry Into The Interpretation Of Art 2024 Of The Ethiopian Civil Code, s.264. , pieejams: www.ajol.info/index.php/mlr/article/viewFile/63089/50957, aplūkots 2011.gada 25.augustā.

Vācijas civilprocesa likums (ZPO) attiecībā uz prezumpcijām un to apstrīdēšanas procedūru paredz daudz detalizētāku un skaidrāku procesa norisi nekā tas ir atrunāts Latvijas Civilprocesa likumā. Tā piemēram, Vācijas civilprocesa likuma (ZPO) 440.pagrāfā ir ietverts regulējums par paraksta īstuma uz privātā dokumenta faktiskās prezumpcijas apstrīdēšanu, norādot, ka to var atspēkot, iesniedzot tiesai dokumentu ar notariāli apliecinātu parakstu un tiesai, atbilstoši 441.pagrāfā norādītajai kārtībai, ir tiesības salīdzināt rokrakstus dokumentos, taisot atbilstošu lēmumu lietā. Tātad, nav pieprasīta atsevišķas prasības iesniegšana un jaunas civillietas uzsākšanai, lai pierādītu dokumenta viltošanas fakta pastāvēšanu.

Savukārt, Latvijas Civilprocesa likumā nav atsevišķu normu, kas regulētu, ar kādiem līdzekļiem atspēkot faktiskās prezumpcijas. Gluži pretēji, Augstākās tiesas Senāta judikatūrā ir vairākkārtīgi izteikta atziņa, ka pierādīšanas līdzekļu izvēle ir lietas dalībnieka tiesība. 2008.gada 29.oktobra LR Augstākās tiesas Senāta lietā Nr.386 ir norādīts, ka lai ievērotu Civilprocesa likuma 10.pantā nostiprināto sacīkstes principu, atbildētājam jādod iespēja pierādīt savus iebildumus pret celto prasību. Noraidot lūgumu par liecinieku nopratināšanu, nav dota iespēja ar visiem atļautajiem pierādīšanas līdzekļiem aizstāvēties pret celto prasību, ar ko pārkāpti Civilprocesa likuma 9., 10. un 95.panta noteikumi.¹⁷⁰

Faktiskās prezumpcijas pamatā ir dzīvē gūtie novērojumi, bet kuri nav guvuši savu iekļaušanu normatīvajā regulējumā. Literatūrā¹⁷¹ pastāv viedoklis, ka faktisko prezumpciju var uzskatīt kā palīg līdzekli, lai noteiktu atbilstošu apstākļu pastāvēšanu. Uzskatot to par zemāka standarta pierādīšanas veidu. Šādam uzskatam nevar piekrist, jo tiesai pierādīšanas procesā ir noteikts pienākums konstatēt iespējamus faktiskus apstākļus, ņemot vērā pušu pierādījumus un argumentāciju. Faktiskās prezumpcijas ticamība pastāv līdz pat tam brīdim, kad civiltiesiskā strīda puse iesniedz pierādījumus par pretējo. Piemēram, faktiskā prezumpcija ir pieņemums, ka vecāki mīl un rūpējas par saviem bērniem. Ka attiecīgais kaitējuma atlīdzības apmērs ir taisnīgs u.t.t. Faktiskā prezumpcija ir vairāk vērsta uz sadzīvē novērotiem faktiem. Lai arī vairākos avotos ir norāde uz to, ka tiesai nav saistoša faktiskā prezumpcija, tomēr tiesa var pieņemt noteiktu faktu patiesību, jo tas izriet no lietā iesniegtajiem pierādījumiem. Latvijas Civilprocesa likuma 97.pants, nosakot pierādījumu novērtēšanas kritērijus, piešķir tiesai tiesības ņemt vērā arī

---

¹⁷⁰ AT Senāta spriedums 2008.g. Lietā Nr. SKC-386, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2010.gada 20.novembrī.

¹⁷¹ Steinringer C. Beweisrechtliche Aspekte des Verbraucherschutzes bei allgemeinen oder für den Einzelfall vorformulierten Vertragsbedingungen im italienischen und deutschen Recht. Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der juristischen Fakultät der Universität Regensburg. 2002.,s.54., pieejams: http://epub.uni-regensburg.de/10141/1/Dissertation_Cora_Steinringer.pdf, aplūkots 2011.gada 30.augustā.

dzīvē gūtos novērojumus, tātad to varētu attiecināt arī uz faktiskajām prezumpcijām, taču, par cik prezumpcija pati par sevi nav pierādījums¹⁷², bet tikai pieņēmums, tiesa nevar vērtēt pieņēmumu pēc būtības vai apšaubīt tā ticamību, ja pieņēmums nav atspēkots ar pretējās puses pierādījumiem. Visai precīzi prezumpcijas lomu civilprocesā traktē Beltons, kurš norāda, ka prezumpcija nav ne pierādījums, ne arī aizstāj pierādījumus, bet ir procesuāls instruments, kurš novirza pierādīšanas pienākumu no puses, pret kuru tas darbojas. Prezumpcija ir pierādīšanas pienākuma mainītāja.¹⁷³ Tātad tiesnesim, kā pierādīšanas procesa subjektam, taisot spriedumu, ir jāizvērtē prezumpcijas un lietā iesniegto pierādījumu savstarpējā mijiedarbība, lai nonāktu līdz atbilstošiem faktu secinājumiem. Faktiskās prezumpcijas gadījumā, tiesa nedrīkst taisīt secinājumus par fakta pastāvēšanu bez attiecīgiem pierādījumiem, no kuriem attiecīgais secinājums par fakta pastāvēšanu ir veidojies, jo pretējā gadījumā, var rasties situācija, kad tiesa, izmantojot tiesības konstatēt faktiskās prezumpcijas, jeb dzīvē gūtos novērojumus, var nonākt līdz maldīgiem secinājumiem. Faktiskās prezumpcijas nereti tiek noteiktas judikatūrā, it īpaši kasācijas instances spriedumos. Tā piemēram, AT Senāta 2011.gada 26.janvāra lietā Nr. SKC – 47/2011 ir ietverta šāda faktiskā prezumpcija attiecībā uz laulāto mantas sadali, konstatējot, ka, ja strīdus īpašums iegādāts un reģistrēts uz viena laulātā vārda laikā, kad pušu laulība faktiski jau bija izirusi un laulātajiem nebija kopīgas saimniecības, laulātais, uz kura vārda īpašums nav reģistrēts, nevar pretendēt uz šo īpašumu, - viņam, pierādot savu līdzekļu ieguldījumu īpašuma iegādē, ir tiesības atprasīt ieguldīto līdzekļu atmaksāšanu.¹⁷⁴ Tātad pie norādītajiem apstākļiem, tiesa ir taisījusi faktisko prezumpciju, konstatējot, ka laulības iziršanas fakta pierādīšana ļauj konstatēt, ka laulāto starpā nepastāv arī kopmantas attiecības un laulātais, kurš pretendē uz kopmantas sadali nevar atsaukties uz likumisko prezumpciju, kura nostiprināta Civillikuma 89.panta otrajā daļā. Faktiskās prezumpcijas pamatā ir tiesas loģisks secinājums, kuru iegūst ar indukcijas metodi¹⁷⁵, t.i., no zināma, ar pierādījumiem pamatota fakta tiesa taisa konstatējumu par iespējamu faktu pastāvēšanu.

---

¹⁷² Wodage W.Y. Operation And Effect Of Presumptions In Civil Proceedings: An Inquiry Into The Interpretation Of Art 2024 Of The Ethiopian Civil Code, s.267, pieejams: www.ajol.info/index.php/mlr/article/viewFile/63089/50957, aplūkots 2011.gada 25.augustā.

¹⁷³ Ibid., s.268.

¹⁷⁴ AT Senāta 2011.gada 26.janvāra lietā Nr. SKC – 47/2011, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 29.augustā.

¹⁷⁵ Indukcija- prāta darbība, ar ko no atsevišķu gadījumu novērošanas nonākam līdz vispārīgiem spriedumiem, no faktiem līdz likumiem.// Avots: Latviešu konversācijas vārdnīca. 7.sējums., / galv. red. A.Švābe, A.Būmanis, K.Dišlers., Rīga: A.Gulbja apgādībā, 1931-1932.g.,12832.sleja.

Zināmas šaubas var radīt apstākļi, ka tiesa, atzīstot faktisko prezumpciju, nonāk pretrunā ar likumisko prezumpciju, t.i., rodas prezumpciju kolīzija. Pie norādītajiem apstākļiem jāsecina, ka atšķirībā no likumiskās prezumpcijas, kura tiesai ir saistoša pati par sevi, bet ir atspēkojama ar pierādījumu iesniegšanu par pretējo, faktiskā prezumpcija izriet kā loģisks pieņēmums no jau pierādītiem faktiskiem apstākļiem, kuri pamatoti ar atbilstošiem pierādījumiem lietā.

Pārsvārā Latvijas Civilprocesa likums atbrīvo no pierādīšanas pienākuma attiecīgo strīda pusi pamatojoties uz materiālajās tiesību normās nostiprinātajām likumiskajām prezumpcijām, bet faktisko prezumpciju pamatā ir induktīvs secinājums, kurš pamatojas uz citiem ar pierādījumiem konstatētajiem faktiem.

Par materiālajās tiesību normās ietvertajām prezumpcijām un to izmantošanu civilprocesā kā vienas puses atbrīvošana no pierādīšanas pienākuma, ir sastopami daudz plašāki pētījumi kā par civilprocesa normās norādītajām civilprocesuālajām prezumpcijām. Lielā mērā tas ir saistīts ar to, ka civilprocesuālās prezumpcijas vairāk tiek identificētas ar civilprocesā sastopamajiem funkcionālajiem un organizatoriskajiem principiem, neaplūkojot šos principus kā varbūtējos pieņēmumus.

Civilprocesuālajām prezumpcijām, atšķirībā no materiālajās normās ietvertajām prezumpcijām ir vairāk publisks raksturs un tās ir vērstas uz valsts interešu aizsardzību, lai radītu efektīvu tiesu sistēmu civiltiesisko strīdu risināšanai.¹⁷⁶ Tādējādi civilprocess ir vērsts uz to, lai aizsargātu fiziskas vai juridiskas personas aizskartās vai apstrīdētās civilās tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses, mazāk pētītas ir valsts intereses mijiedarbībā ar personas (lietas dalībnieka) interesēm attiecīgajā procesā. Tā kā civilprocesuālās prezumpcijas izriet no civilprocesuālajiem principiem, tad šīs prezumpcijas ir nostiprinātas likumā, tādējādi uzskatāmas par likumiskajām prezumpcijām, kuras pierādīšanas procesā ir saistošas tiesai. Līdz ar to visas likumiskās prezumpcijas var iedalīt vēl divās lielās grupās : **prezumpcijas, kuras nostiprinātas materiālajās normās un prezumpcijās, kuras nostiprinātas procesuālajās normās.** Šajā gadījumā kā raksturojošā klasifikācijas pazīme ir normatīvais akts, kurā prezumpcija ir ietverta. Jānorāda arī tas, ka materiālajās normās ietvertās prezumpcijas attiecās uz civiltiesisko strīdu pēc būtības, bet civilprocesuālās prezumpcijas ir saistītas ar formālu procesuālo darbību realizēšanu tiesvedības gaitā, kuras nav tieši attiecināmas uz pierādīšanas priekšmetu, taču var ietekmēt pierādīšanas procesu civiltiesiskajā strīdā.

---

¹⁷⁶ Сериков Ю.А. Презумпции в гражданском судопроизводстве. Москва: Волтерс Клувер 2006., с.109.

Krievu civilprocesuālists J.Serikovs¹⁷⁷, savos pētījumos ir nonācis pie secinājuma, ka pie civilprocesuālajām prezumpcijām ir pieskaitāmas : tiesneša un citu personu, kuras piedalās procesā objektivitāte, procesuālā rīcībspēja, procesuālā likuma zināšana, procesuālā godprātība, atbildētāja nevainīgums, tiesas sprieduma patiesums u.c. Izvērtējot šo nosaukto prezumpciju attiecināmību uz pierādīšanas procesu civillietā, jāatzīst, ka līdzīgas procesuālās prezumpcijas ir nostiprinātas arī Latvijas Civilprocesa likumā, kā arī ieguvušas apstiprinājumu arī citu valstu civilprocesa normās.

Kā vienu no būtiskākajām civilprocesa prezumpcijām var minēt tiesnešu objektivitāti un neatkarību lietas izskatīšanā. Tas ir vispārējais pieņēmums un pamatojas uz taisnīgas tiesas principu. Latvijas Civilprocesa likumā tiesnešu objektivitātes un neatkarības prezumpcija izriet no 18.panta un 19.panta, bet tās likumiskais nostiprinājums ir meklējams Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantā, kurā noteikts, ka ikvienam ir tiesības, nosakot civilo tiesību un pienākumu vai viņam izvirzītās apsūdzības krimināllietā pamatotību, uz taisnīgu un atklātu lietas savlaicīgu izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā ar likumu noteiktā tiesā.

¹⁷⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā *Le Compte, Van Leuven, De Meyere v.Belgium*¹⁷⁹, izvērtējot tiesas objektivitātes jautājumu, konstatēja, ka tiesas objektivitāte ir jāpieņem līdz brīdim, kamēr nav pierādīts pretējais. Latvijas Tiesnešu ētikas komisijas 2008.gada 1.augusta Skaidrojumā ir norādīts, ka tiesnesim, izpildot savus amata pienākumus, ir jābūt brīvam no jebkādiem aizspriedumiem, iepriekšējiem pieņēmumiem, priekšrocībām.¹⁸⁰ Šis pieņēmums par tiesneša objektivitāti ir apstrīdams, norādot noraidīšanas iemeslu (CPL 19.panta 4.daļa) un tiesnesim ir pienākums attiecīgo noraidījumu izlemt (CPL 21.pants). Šī jautājuma regulējumā Civilprocesa likums nesniedz ne skaidrojumu, ne arī norādes, vai šajā gadījumā pietiek ar personas šaubām par attiecīgo apstākļu pastāvēšanu, vai arī jāsniedz faktiskie pierādījumi. Ņemot vērā, ka pieteiktais noraidījums ir jāizlemj tiesnesim ar lēmumu, tad atbilstoši CPL 230.panta 5. punktā norādītajam, tiesnesim savs lēmums ir jāmotivē. Tātad var secināt, ka arī tiesneša noraidīšanas pieteikšanai, apstrīdot objektivitātes un neatkarības prezumpciju, nepieciešams iesniegt pierādījumus, taču Civilprocesa likums neparedz tiesai lemt strīdu par tiesneša objektivitātes un neitralitātes neesamību. Civilprocesa likumā ir noteikts, ka lietas

---

¹⁷⁷ Сериков Ю.А. Презумпции в гражданском судопроизводстве. Москва: Волтерс Клувер 2006.

¹⁷⁸ Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija.(1950), pieejams: www.humanrights.lv/doc/.../eckkons.htm, aplūkots 2010.gada 20.novembrī.

¹⁷⁹ *Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium*, 6878/75, 7238/75, European Court of Human Rights ECHR, pieejams: www.iidh.ed.cr/.../le.../le%20compte, aplūkots 2011.gada 30.augustā.

¹⁸⁰ Latvijas tiesnešu ētikas komisijas 2008.gada 1.augusta Skaidrojums. Pieejams: www.tiesas.lv/files/Ētikas_komisijas_lēmumi/skaidrojums, aplūkots 2010.gada 20.novembrī.

dalībniekam tikai jānorāda iemesls. Līdz ar to var piekrist atzinumam, ka līdz ar iemeslu norādīšanu objektivitātes un neitralitātes prezumpcija zūd un tās vietā iestājas neobjektivitātes un ieinteresētības prezumpcija¹⁸¹, kura tiesnesim ir vai nu jāatspēko sava lēmuma motīvu daļā, vai arī jāpiekrīt tai. Civilprocesa likuma 160.pantā ir norādīts, ka tiesa noskaidro, vai lietas dalībniekiem ir noraidījumi tiesnesim, prokuroram, tiesas sēdes sekretāram, ekspertam vai tulkam. Tādējādi, ja lietas dalībnieks ir tiesīgs pieteikt noraidījumu attiecīgajām personām, ir secināms, ka attiecībā uz šīm personām darbojas tie paši objektivitātes un neitralitātes kritēriji, kas izvirzīti tiesnesim. Tādējādi objektivitātes un neitralitātes prezumpcija aptver visai plašu personu loku, attiecībā uz kuriem, lietas dalībnieks ir tiesīgs pieteikt noraidījumu, minot ieinteresētības un neobjektivitātes iemeslu, kura rezultātā attiecīgai personai ir piešķirtas tiesības piekrist norādītajam iemeslam, vai arī pārņemt uz sevi pierādīšanas pienākumu par pretējo.

Kā vēl vienu nozīmīgu civilprocesa prezumpciju var minēt pušu godprātīgu tiesību izmantošanas prezumpciju, kura izriet no CPL 74.panta 6.daļas, nosakot, ka pusēm savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda godprātīgi. Šī prezumpcija ir spēkā līdz brīdim, kad iegūti pierādījumi par negodprātīgu rīcību no strīda puses – prasītāju un atbildētāju, bet nav attiecināma uz citiem lietas dalībniekiem. Tā piemēram, CPL 112.pantā ir norādīts pamats pušu godprātīgu tiesību izmantošanas prezumpcijas aizstāšanai ar jaunu prezumpciju – tiesa pieņem, ka puses neiesniegtais, bet no viņas izprasītais dokuments, pierāda otras puses norādīto apstākļu esamību. Šī prezumpcija lielā mērā ir saistīta ar sacīkstes principa realizāciju un ir ietverta daudzu valstu civilprocesa regulējošajās normās.¹⁸²

Latvijas Civilprocesa likumā ir sastopama arī civilprocesuālās rīcībspējas prezumpcija, kura paredz, ka spēja realizēt civilprocesuālās tiesības un izpildīt pienākumus (civilprocesuālā rīcībspēja) ir pilngadīgām rīcībspējīgām fiziskām un juridiskām personām.(CPL 72.pants). Tātad šajā gadījumā prezumpcija izpaužas kā pieņēmums, ka pilngadīga persona vienlaicīgi ir arī rīcībspējīga, atbilstoši materiālajās tiesību normās ietvertajai prezumpcijai un spējīga realizēt lietas dalībniekam procesā paredzētās tiesības un pienākumus līdz ar procesuālā stāvokļa piešķiršanu. Tātad tiklīdz tiesa ir pieņēmusi lēmumu par civillietas ierosināšanu, ar to brīdi personai sāk darboties civilprocesuālā rīcībspēja kā lietas dalībniekam realizēt savas procesuālās tiesības un pienākumus. Tiesa, ierosinot civillietu, nepārbauda subjekta rīcībspēju, bet

---

¹⁸¹ Сериков Ю.А. Презумпции в гражданском судопроизводстве. Москва: Волтерс Клувер 2006., с.111.

¹⁸² Vācijas Zivilprozessordnung, 441.§, Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, Pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2010.gada 20.novembrī, kā arī Tsiviilkohtumenetluse seadustik, RT I 2005, 49, 395.

konstatējot fiziskai personai noteikta vecuma sasniegšanu, vai arī juridiskai personai reģistrācijas faktu, pieņem, ka šīm personām ir iestājusies procesuālā rīcībspēja līdz brīdim, kamēr nav pierādīts pretējais. Procesuālās rīcībspējas prezumpcijas pastāvēšana uzliek pienākumu lietas dalībniekam iesaistīties pierādīšanas procesā līdz ar civillietas ierosināšanu tiesā.

Citas J.Serikova norādītās civilprocesuālās prezumpcijas, tādas kā procesuālā likuma zināšana, procesuālā godprātība, tiesas sprieduma patiesums, nav attiecināmas uz pierādīšanas procesu.

Līdz ar to var secināt, ka materiālajās normās ietvertās likumiskās prezumpcijas tiek pārsūdzētas (iesniedzot prasību tiesā), apstrīdot pieņēmumu un pierādot pretējo ar pierādījumiem par attiecīgo faktu esamību vai neesamību, bet civilprocesuālās prezumpcijas tiek aizstātas ar pretēja pieņēmuma prezumpciju (apgriezto prezumpciju), kura ir spēkā līdz netiek atspēkota ar pierādījumiem par pretējo.

2.3. Vispārzināmi fakti

Pierādīšanas pienākuma vispārējais princips paredz, ka tas, kurš kaut ko apgalvo vai iebilst, iesniedz atbilstošus pierādījumus apgalvojuma vai iebilduma pamatošanai. Tomēr ne visu faktu esamība vai neesamība ir jāpierāda ar noteiktiem pierādījumiem. Pierādīšanas procesa teorija paredz trīs izņēmumus, kad pierādījumi nav jāiesniedz un attiecīgais fakts no tiesas puses tiek uzskatīts kā ticams un paties, t.i., prezumpcijās ietvertie fakti (varbūtības), vispārzināmie fakti, ja tiesa tos par tādiem atzīst, un otras strīda puses atzītie fakti, ja atzīšanu tiesa ir pieņēmusi kā patiesu.

Jebkura atbrīvošana no pierādīšanas pienākuma ir pamatota ar noteiktiem priekšnoteikumiem, kuri jāievēro, lai pierādāmā fakta ticamība no tiesas puses tiktu akceptēta, t.i., tiesa ir ieguvusi pārliecību par to, ka fakta pastāvēšanai ir liela varbūtība.

Pierādīšanas procesā jautājums par vispārzināmiem faktiem romāņu-ģermāņu tiesību lokam piederošajās valstīs ir maz pētīts tā iemesla dēļ, ka pastāv uzskats, ka tas, kas ir acīmredzams, nav jāpierāda. Tādējādi salīdzinoši nedaudzi autori tiesību zinātnē ir pievērsušies šī jautājuma padziļinātai izpētei, kaut gan anglo-amerikāņu un anglo-sakšu tiesību lokam piederošo valstu zinātnieki aktīvi diskutē par vispārzināmā fakta būtību un tiesas lomu šo faktu atzīšanā par

vispārzināmiem faktiem.¹⁸³ Oksfordas universitātes izdotajā Juridisko terminu skaidrojošajā vārdnīcā saistībā ar vispārzināmiem faktiem tiek dots visai neitrāls un maz pamatots termina skaidrojums, norādot, ka vispārzināmie fakti (angļu val. *Notorious facts*) (t.i. lietas, zināmas visiem / vispārzināmas lietas) varētu būt pieņemti tiesā bez izmeklēšanas.¹⁸⁴ Tās ir tiesneša (tiesas) zināšanas (angļu val. *Judicial notice* vācu val. *Offenkundige Tatsachen*).¹⁸⁵

Vispārzināmā fakta teorētiskais pamatojums sastāv no diviem savā starpā nesaistītiem patstāvīgiem elementiem, t.i., no empīriskā ceļā iegūtas dzīves pieredzes un zinātnē nostiprinātām atziņām. Empīriskā ceļā iegūtā pieredze ir uzskatāma par jebkuras personas patstāvīgām zināšanām par ikdienā izmantojamām lietām sadzīvē noteiktā vidē un sabiedrībā, tādējādi netiek prasīts šo faktu atsevišķi pierādīt. Piemēram, tiesā nav jāpierāda fakts kā automašīna ir pārvietošanās līdzeklis. Savukārt zinātnē nostiprinātās atziņas kā vispārzināms fakts ir uzskatāmas tikai tad, ja tās arī ir saistītas ar ikdienas parādībām un nav nepieciešams eksperta viedoklis, lai šīs atziņas padarītu par ticamām. Piemēram, ņemot vērā ūdens fizikālo īpašību, ir vispārzināms fakts, ka tas pa slīpu virsmu plūst no augšas uz leju. Tādējādi civiltiesiskā strīdā par nodarītā kaitējuma piedziņu sakarā ar dzīvokļa appludināšanu daudzdzīvokļu dzīvojamajā mājā, šis fakts nav jāpierāda un ir uzskatāms par vispārzināmu tiktāl, ciktāl strīda dalībnieks, nepierāda izņēmuma apstākļus, kuri ietekmēja ūdens plūšanas ceļu. Tādējādi attiecībā uz vispārzināmiem faktiem, var secināt, ka tos, līdzīgi kā prezumpcijas, ir iespējams apstrīdēt, pierādot pretējo, vai arī tā brīža ziņu un uzskatu maldīgumu, iesniedzot atbilstošus apgalvojumu pamatojošus pierādījumus tajā pašā procesā, pusēm realizējot pierādīšanas pienākumu. **Pie vispārzināmā fakta apstrīdēšanas, atšķirībā no prezumpcijas apstrīdēšanas, nav jāceļ jauna prasība.**

Apstrīdot vispārzināmo faktu un pierādot uzskatu maldīgumu, var secināt, ka iepriekšējais uzskats par noteiktu vispārzināmu faktu ir bijis nepatiess. Tātad pieņēmums, kas īstenībā nav un attīstoties zinātnei, cilvēku izpratnei par dabu, atklājoties jauniem faktiem par vēstures notikumiem, kā arī vispārīgi paplašinoties cilvēku redzeslokam par noteiktām parādībām, var tikt mainīts.

Jautājums par zinātnes sasniegumiem un to izpratni ikdienas dzīvē ir visai komplicēts, jo vieni fakti ir nostiprinājušies cilvēku ikdienā un neprasa papildus skaidrojumus, bet citi vēl tikai

---

¹⁸³ Allen Ch. Practical Guide to Evidence. Third Edition. London: Cavendish Publishing Limited, 2004., p.55.

¹⁸⁴ Dictionary of Law. Seventh edition. Oxford University Press, 2009., p.306.

¹⁸⁵ Deutsch-Englisch-Wörterbuch, pieejams: <http://www.dict.cc/deutsch-englisch/offenkundige+Tatsachen.html>, aplūkots 2011.gada 12.oktobrī.

iegūst atpazīstamību. Eiropas Savienības Tiesas Ģenerālvokāte Eleanora Šarpstone [*Eleanor Sharpston*] 2006. gada 14. decembra secinājumos Lietā C-273/05 P Iekšējā tirgus saskaņošanas birojs (preču zīmes, paraugi un modeļi) (ITSB) pret *Celltech R&D Ltd*, norāda, ka „ šūnu tehnoloģijas esamība un raksturs nav vispārzināms fakts un ka tādēļ Apelāciju padomei bija jāpierāda savu konstatējumu šajā sakarā pareizība, Pirmās instances tiesa ir veikusi faktu izvērtējumu, kurš, izņemot faktu sagrozīšanas gadījumu, apelācijas procesā ir ārpus Tiesas kontroles.”¹⁸⁶ Tātad ne visus zinātnes sasniegumus var uzskatīt par vispārzināmiem faktiem. Tiem ir jābūt vispārpieejamiem un izmantojamiem ikdienā, kā arī viegli pārbaudāmiem. Turklāt, norādītajā spriedumā tiek identificēta vēl viena būtiska problēma saistībā ar vispārzināmiem faktiem, t.i., ja tiesa attiecīgo faktu atzinusi par vispārzināmu, tā kontrole sprieduma pārsūdzības gadījumā nav iespējama, jo lietas dalībnieki ir atbrīvoti no attiecīgā apgalvojuma pamatojošo pierādījumu iesniegšanas lietā. Pastāv uzskats, ka tiesnešiem, jāievēro piesardzība, pieņemot noteiktus faktus par vispārzināmiem un neprasot iesniegt par tiem pierādījumus.¹⁸⁷ Šajā gadījumā ir jāizvirza vairāki vērtējamie kritēriji, kuri tiesai jāņem vērā atzīstot faktu par vispārzināmu:

1) Fakta zināšanas nedrīkst būt īslaicīgas.

Empīriskā ceļā un zinātnē iegūtās atziņas var atzīt par vispārzināmu faktu tikai noteiktā laika periodā, kad attiecīgā pieredze ir aktuāla un attiecīgais zinātniskais sasniegums ir ieguvis plašu pielietojumu cilvēku sadzīvē. Laika gaitā vieni vispārzināmi fakti tiek aizstāti ar citiem, kuriem attiecīgajā laika periodā ir aktuāla nozīme un pielietojamība cilvēku ikdienas sadzīvē. Līdz ar to, fakta zināšanām laika ziņā jābūt pastāvīgām, neapstrīdamām un ticamām, t.i., saistītām ar cilvēku ikdienu un sadzīvi tik lielā mērā, ka attiecīgie apstākļi neizraisa šaubas un jebkurš cilvēks tos uztver kā pašsaprotamus.

2) Fakts ir zināms arī tiesnesim.

Termins „Vispārzināmi fakti” (*Factum notorium*) tiek skaidrots, kā fakti, kuri zināmi plašam personu lokam, tajā skaitā arī tiesnesim.¹⁸⁸

No sniegtā definējuma ir redzami divi būtiski priekšnoteikumi, kuriem pastāvot, faktu var atzīt par vispārzināmu. Pirmkārt, faktu zina plašs personu loks; otrkārt, faktu zina arī tiesnesis.

---

¹⁸⁶ Eiropas Savienības Tiesas Ģenerālvokāte Eleanora Šarpstone [*Eleanor Sharpston*] 2006. gada 14. decembra secinājumos Lietā C-273/05 P Iekšējā tirgus saskaņošanas birojs (preču zīmes, paraugi un modeļi) (ITSB) pret *Celltech R&D Ltd*, pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62005J0273:LV:HTML>, aplūkots 2011.gada 25.septembrī.

¹⁸⁷ Munday R. Evidence. Third Edition. Oxford University Press, 2005., p.29.

¹⁸⁸ Vispārzināmie fakti. Juridiskā vārdnīca. pieejams: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/lower/16602>, aplūkots 2011.gada 5.septembrī.

Jēdziens „Plašs personu loks” netiek definēts pēc noteikumiem rādītājiem vai kritērijiem. Taču juridiskajā literatūrā¹⁸⁹ ir sastopams iedalījums pēc ģeogrāfiskā principa, nosakot, ka pirmkārt, vispārzināms fakts var būt zināms visā pasaulē. Piemēram, pirmais janvāris ir gada pirmā diena. Šis fakts tiesā nav jāpierāda un tiesa to vērtēs kā pašsaprotamu parādību. Otrkārt, fakti, kuri zināmi noteiktas valsts teritorijā. Piemēram, Gaiziņkalns ir augstākā Latvijas virsotne. Treškārt, lokālas nozīmes fakti. Šo faktu nozīme var saistīties ar dažādām dabas parādībām, sabiedriskiem notikumiem u.t.t. Piemēram, negaisa radītiem postījumiem noteiktā apdzīvotā vietā. Konkrētā fakta esamībai ir jābūt zināmai pietiekami plašam personu lokam, kas ļauj lietas dalībniekam prezumēt, ka arī tiesnesim šis fakts ir zināms. Taču katrā konkrētā gadījumā lietas dalībniekam, kurš vēlēts atsaukties uz vispārzināmā fakta esamību, ir jāiegūst pārliecība, ka arī tiesnesis šo faktu zina un neapšaubā tā pastāvēšanu vai nenorāda uz „plaša personu loka” maldīgu kolektīvo uzskatu.

Attiecībā uz lokālas nozīmes faktiem, tiesnesim, kurš taisa spriedumu pamatojoties uz šādu lokālo faktu, ir jānorāda tā esamības atzīšana noteiktajā teritorijā, kura būtu mazāka par attiecīgās valsts teritoriju. Tas ir saistīts ar to, ka spriedums var tikt pārsūdzēts un augstākas instances tiesai lokālas nozīmes fakts var nebūt zināms. Tādējādi lokālas nozīmes fakta zināšanas teritorijas ir visai nekonkrētas un līdz ar to, prasa precīzāku identificēšanu, vai attiecīgā fakta neatzīšanu par vispārzināmu faktu tieši šī fakta šaurās lokālās nozīmes dēļ.

Varētu teikt, ka vispārzināmo faktu iedalījums pēc ģeogrāfiskā vai teritoriālā principa civilprocesa teorijā ir vēsturiski nostiprinājies un uzskatāms par tradicionālu iedalījumu. Līdz ar to var apgalvot, ka šāda iedalījuma nozīmība civilprocesā mūsdienās ir zaudējusi savu vadošo ietekmi skatoties no teorētiskajiem jautājuma aspektiem, jo nav uzskatāma par pietiekami objektīvu. Faktu zināšana ģeogrāfiskās robežās tiek aizstāta ar fakta pieejamību elektroniskajos informācijas avotos, kā arī citos publiskos izziņas avotos. Tādējādi ģeogrāfiskais jeb teritoriālais kritērijs ir jāsasaista ar jēdzienu „plašs personu loks”, jo tas, kas zināms „plašam personu lokam” var nebūt zināms tiesnesim, kurš darbojas noteiktā tiesas jurisdikcijas teritorijā. Tieši tiesneša zināšanas par noteiktajiem apstākļiem ir uzskatāmas par primāro kritēriju, bet „plašs personu loks” ir vērtējams kā pakārtots kritērijs, kas ierobežo tiesneša individuālās personiskās zināšanas noteiktos specifiskos jautājumos, pieprasot tiesneša zināšanu sasaisti ar noteiktām cilvēku vispārīgajām zināšanām. Tas nozīmē, ka tiesnesis nedrīkst atzīt faktu par vispārzināmu tikai tāpēc, ka viņam ir savas personiskās zināšanas noteiktā zinātnes vai mākslas jomā, vai vēstures

---

¹⁸⁹ Ярков В.В. Гражданский процесс: учебник для вузов Издательство Волтерс Клувер, 2006.,с.103.

notikumos, bet šīs zināšanas ir specifiska rakstura un nav sasaistāmas ar jēdzienu „plašs personu loks”.

Krievu zinātnieks M.Treušnikovs norāda, ka plaša personu loka zināšanas par faktu ir uzskatāmas par objektīvo priekšnoteikumu fakta atzīšanai par vispārzināmu, bet tiesneša zināšanas ir uzskatāmas par subjektīvo priekšnoteikumu. Šis priekšnoteikumu iedalījums ir nostiprinājies pierādīšanas teorijā. Tas vēlreiz apstiprina iepriekš izteiktā apgalvojuma pareizību un liek secināt, ka, ja kāds fakts nav tiesnim zināms, bet ir zināms noteiktam plašam personu lokam, šādu faktu atzīt par vispārzināmu nevar. Vācijas civilprocesa likuma (ZPO) § 291 saistībā ar vispārzināmiem faktiem norāda, ka fakti, kuri tiesai ir vispārzināmi, nav jāpierāda.¹⁹⁰ Tātad akcents tiek likts uz subjektīvo priekšnoteikumu – tiesneša zināšanām, bet netiek norādīts objektīvais priekšnoteikums – plaša personu loka zināšanas. Taču arī vācu juridiskajā literatūrā attiecībā uz vispārzināmā fakta raksturojumu, tiek norādīts, ka bez pierādījumiem ir patiesi fakti, kuri ir acīmredzami, kurus var zināt jebkurš cilvēks un kuri iegūstami no drošiem un pieejamiem avotiem.¹⁹¹

Anglo-amerikāņu tiesībās attiecībā uz vispārzināmiem faktiem ir nostiprinājies princips – tiesas zināšanas (*judicial notice*)¹⁹², kad tiesa kā vispārzināmu faktu var pieņemt zināšanai tādu faktu, kurš ir pietiekami neapstrīdams, t.i., zināms tiesas darbības teritorijā un to var pareizi un ātri noteikt no tādiem avotiem, kuri nerada šaubas. Turklāt juridiskajā literatūrā¹⁹³ pastāv viedoklis, ka par vispārzināmu faktu var uzskatīt tikai tādu faktu, kurš ir zināms tikai pirmās instances tiesas jurisdikcijas teritorijā. Šim apgalvojumam nevar pilnībā piekrist tā iemesla dēļ, ka arī apelācijas instancē lietas dalībnieks var norādīt uz apstākļiem, kuri nebija zināmi skatot lietu pirmajā instancē, kā arī iesniegt jaunus pierādījumus, kuri netika iesniegti pirmās instances tiesā¹⁹⁴. Tādējādi ir jānorāda uz diviem būtiskiem apstākļiem, pirmkārt, arī apelācijas instance veic ne tikai kontroles funkciju par pirmās instances tiesas sprieduma likumību un pamatotību, bet arī vērtē no jauna iesniegtos pierādījumus un no jauna norādītos apstākļus. Otrkārt, tiek būtiski sašaurināta vispārzināmā fakta pastāvēšanas teritorija un tiek

---

¹⁹⁰ Zivilprozessordnung. Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2011.gada 20. septembrī.

¹⁹¹ Balzer Chr. Beweisaufnahme und Beweiswürdigung im Zivilprozess:eine systematische Darstellung und Anleitung für die gerichtliche un anwaltliche Praxis.Berlin: Erich Schmidt, 2001, s.17.

¹⁹² Federal Rules of Evidence.Rule 201., pieejams: <http://federalevidence.com/rules-of-evidence>, aplūkots 2011.gada 24.jūlijā.

¹⁹³ American Jurisprudence, Second Edition, Lawyers Cooperative Publishing, 1994. p.85, pieejams: <http://books.google.lv>, aplūkots 2011.gada 12.oktobrī.

¹⁹⁴ Civilprocesa likuma 430.pants. Civilprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.g.3. novembris, Nr. 326/330., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2011.gada 1.novembrī.

radīti nevienlīdzīgi apstākļi vispārzināmo faktu atzīšanā dažāda līmeņa pirmās instances tiesās.

Nenoliedzami, ka visi strīdi tiek sākotnēji skatīti pirmās instances tiesā, taču apelācijas instances tiesnesim ir kontroles tiesības pār pirmās instances tiesas sprieduma likumību, līdz ar to, apelācijas instances tiesnesim arī tiek dotas iespējas vērtēt vispārzināmā fakta pastāvēšanu un pušu atbrīvošanas pamatotību no pierādīšanas pienākuma, jo attiecīgais fakts pastāv arī apelācijas instances tiesas jurisdikcijas teritorijā. Turklāt, jāņem vērā, ka noteiktu kategoriju lietas tiek skatītas otrā līmeņa tiesās, kā pirmajā instancē. Piemēram, Latvijas Civilprocesa likums piekritības jautājumā ir norādījis uz izņēmumiem, CPL 25.pantā ietverot normu, ka apgabaltiesa kā pirmā instance skata lietas, kurās ir strīds par īpašuma tiesībām uz nekustamo īpašumu, izņemot laulāto mantas dalīšanu, lietas, kas izriet no saistību tiesībām, ja prasības summa pārsniedz 150 000 latu, lietas par patenttiesību, preču zīmju un ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu aizsardzību un lietas par kredītiestāžu maksātnespēju un likvidāciju. Uz dažādo noteiktu lietu kategoriju priekšmetisko piekritību dažādās tiesu instancēs arī citu valstu tiesās, norāda savos pētījumos arī L.Rasnačs.¹⁹⁵ Tātad šajās lietu kategorijās tiek būtiski ierobežota vispārzināmā fakta atzīšanas varbūtība pēc tiesai piesaistītās darbības teritorijas principa, jo apgabaltiesas, kā otrā līmeņa tiesas darbības teritorija ir daudzkārt plašāka kā tās teritorijā ietilpstošo rajona (pilsētas) tiesu teritorijas. Līdz ar to, tiesneša zināšanas par fakta esamību, kuram ir izteikti lokāla nozīme, var netikt atzīts par vispārzināmu, jo tā pastāvēšana jāpierāda ar noteiktiem pierādīšanas līdzekļiem.

Ziņojumā par Austrālijas Unificēto pierādījumu likumu (Uniform Evidence Law)¹⁹⁶, Austrālijas tiesību reformu komisija attiecībā uz vispārzināmiem faktiem atsaucās uz diviem šo faktu raksturojošiem kritērijiem, t.i., pirmkārt, kopējās zināšanas vietā, kurā notiek process, vai vispārīga rakstura zināšanas un otrkārt, faktu iespējams pārbaudīt, atsaucoties uz dokumentu, kuru izsniegusi kompetenta iestāde.

Tātad kā vispārējais kritērijs arī Austrālijas tiesībās parādās ģeogrāfiskais princips – tiesas darbības teritorija, kuru var identificēt ar tajā dzīvojošajām personām, kas atbilst „plaša personu loka” jēdzienam jeb zināšanu vispārīnājumam un kā jauns elements parādās avota ticamība. Norādītie kritēriji ietver sevī vispārzināmā fakta objektīvos un subjektīvos priekšnoteikumus, liekot akcentu uz tiesneša zināšanām un avota ticamību.

---

¹⁹⁵ Rasnačs L. Jurisdikcija un tās noteikšana civiltiesiska rakstura lietās. Rīga, 2009., 19.lpp., pieejams: https://luis.lanet.lv/pls/pub/luj.fprnt?l=1&fn=F1598257487/Lauris_Rasnacs_2009.pdf, aplūkots 2011.gada 1.novembrī.

¹⁹⁶ Uniform Evidence Law (ALRC Report 102), pieejams: <http://www.alrc.gov.au>, aplūkots 2011.gada 20.oktobrī.

Anglo-amerikāņu un anglo-sakšu tiesību loka tiesību doktrīnās ir sastopama atziņa, ka tikai tiesa (tiesnesis) var paziņot, ka attiecīgais fakts ir uzskatāms par vispārzināmu.¹⁹⁷

Tiesas kompetencē ir konstatēt lietā nozīmīgus apstākļus, līdz ar to, fakta atzīšana par vispārzināmu ir tikai un vienīgi tiesas kompetencē. Strīda puses nevar atsaukties uz vispārzināma fakta pastāvēšanu, ja tas tiesnesim nav pieejams un nav zināms, vai arī tā zināšanai vai izpratnei ir nepieciešama noteiktā fakta pierādošo materiālu izpēte vai eksperta viedoklis.

Kā avota ticamības fakts pie noteiktiem apstākļiem var tikt pieņemts arī spēkā stājies tiesas spriedums. Pat, ja šis spriedums ir tiesnesim pieejams (publicēts Tiesu informācijas sistēmā¹⁹⁸), kas ir valsts informācijas sistēma, bet ir ierobežotas pieejamības datu bāze, spriedumā konstatētos apstākļus nevar atzīt par vispārzināmiem faktiem, jo tie ir konstatēti, pamatojoties uz citā lietā iesniegtiem pierādījumiem un šie fakti nav zināmi „plašam personu lokam”.

Visai būtiska ir Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2006. gada 1. februāra lēmuma lietā SKK – 01-0038/06 (krimināllieta Nr. 1087134201)¹⁹⁹ ietvertā atziņa, ka „spriedums civillietā un tajā nodibinātie fakti nav atzīstami par vispārzināmiem faktiem Kriminālprocesa likuma 125.panta 1.daļas 1.punkta izpratnē”, jo „atšķirības krimināllietas iztiesāšanā un civillietas izspriešanā dod pamatu apgalvojumam, ka civillietā tiesas nolēmumā nodibinātie fakti bez papildu procesuālo darbību veikšanas paši par sevi krimināllietā var būt pierādījumi, bet tikai kā Kriminālprocesa likuma 135. pantā norādītie dokumenti.” Šo atziņu var pārnest arī attiecībā uz civillietām, jo arī civiltiesiskajā strīdā citā tiesas spriedumā konstatētie fakti nav uzskatāmi kā vispārzināmi fakti, bet ir uzskatāmi par rakstveida pierādījumu, kurā ietverts prejudiciālais fakts.²⁰⁰ Prejudiciālie fakti ir jānorobežo no vispārzināmiem faktiem. Tātad fakta konstatēšana tiesas spriedumā, kurš ir stājies likumīgā spēkā, nav uzskatāms par vispārzināmu faktu, jo tiesas taisītais secinājums par noteiktu apstākļu esamību vai neesamību pamatojas uz pušu iesniegtajiem pierādījumiem un attiecās tikai un vienīgi uz saistībām vai attiecībām, kuras pastāv starp konkrētajām strīda pusēm.

---

¹⁹⁷ Munday R. Evidence. Third Edition. Oxford University Press, 2005., p.25.

¹⁹⁸ TIS izmantošanas noteikumi. Tiesu informācijas sistēma. tis.lursoft.lv, aplūkots 2011.gada 1. novembrī.

¹⁹⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2006. gada 1. februāra Lēmums lietā SKK – 01-0038/06 (krimināllieta Nr. 1087134201), pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 25.septembrī.

²⁰⁰ Prejudiciālie (no fr.*prejudiciel*) fakti ir fakti, kas nodibināti ar spēkā stājušos tiesas spriedumu. Spriedumam vienā civillietā ir prejudiciāla nozīme citas civillietas izspriešanā attiecībā uz visiem faktiem, kas tajā konstatēti. *Avots* : Civilprocesa likuma komentāri, autoru kolektīvs prof.K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcija, Rīga, 2006, 180.lpp.

3) Fakts ir redzams publiska rakstura dokumentā vai publiskā reģistrā.

Attīstoties dažādām zinātnes nozarēm un paplašinoties informācijas pieejamībai ar elektronisko līdzekļu starpniecību, jautājums par „plašam personu lokam” pieejamās informācijas atzīšanu par vispārzināmiem faktiem, ir visai diskutējams arī tādā aspektā, kā ātra informācijas pieejamība elektroniskajā vidē (e-vidē). Tādi sociālie tīkli kā „face book” un „draugiem.lv” arī satur informāciju, kura ir plaši pieejama un sniedz ziņas par noteiktiem apstākļiem. Šī informācija ir pieejama visiem šo tīklu lietotājiem, kuru starpā var atrasties arī tiesnesis, kurš izšķir civiltiesisko strīdu. Tomēr sociālā tīklā esošās informācijas atzīšana par vispārzināmu faktu ir apšaubāma kā pierādījums tā iemesla dēļ, ka informācija ir subjektīva rakstura un tās atbilstība īstenībai nav objektīva. Līdz ar to par vispārzināmu faktu var atzīt informāciju, kura ievietota publiskā reģistrā, jo šī informācija ir pamatota ar atbilstoša satura dokumentiem un tās ticamību pārbauda reģistra turētājs. Turklāt atbilstošo publisko reģistru reglamentējošās normas, nosaka ieraksta saistošo spēku attiecībā uz visām personām. Tā piemēra, Komerclikuma 12.panta pirmā daļa nosaka ierakstu publiskās ticamības principu, paredzot, ka ieraksti komercreģistrā ir spēkā attiecībā uz trešajām personām ar to izsludināšanas dienu.²⁰¹ Var piekrist apgalvojumam, ka trešā persona ir tiesīga paļauties uz komercreģistra ierakstiem, un tai nav jāpārbauda vai jāpierāda izsludināto ziņu pareizums vai patiesums.²⁰² Līdzīga norāde par publisko ticamību ir atrodama arī Zemesgrāmatu likuma 1.pantā, kurā norādīts, ka Zemesgrāmatās ieraksta nekustamus īpašumus un nostiprina ar tiem saistītas tiesības. Zemesgrāmatas ir visiem pieejamas, un to ierakstiem ir publiska ticamība.²⁰³

Tādējādi var apgalvot, ka pie vispārzināmiem faktiem ir pieskaitāma informācija, kura ir vispārpieejama publiskajos reģistros, jo tā atbilst vispārzināmā fakta kritērijiem, t.i, faktu zina plašs personu loks un faktu zina arī tiesnesis.

4) Vispārzināma fakta atzīšana ir tiesneša tiesības, bet nevis pienākums.

Juridiskajā literatūrā neviennozīmīgi tiek vērtēts jautājuma par to, vai tās ir tiesneša tiesības atzīt noteiktu faktu par vispārzināmu, vai arī pienākums.²⁰⁴ Ņemot vērā, ka attiecīgais fakts par vispārzināmu tiek atzīts bez jebkādiem apgalvojumu pamatojošiem pierādījumiem, tiesneša zināšanas ne visos gadījumos var tikt uzskatītas par tādām, kas ir attiecināmas uz vispārzināmu

---

²⁰¹ Komerclikums, pieņemts 13.04.2000, spēkā no 01.01.2002, LV 04.05.2000, pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2011.gada 25.oktobrī.

²⁰² Strupiņš A. Komerclikuma komentāri. A daļa, Komerccarbības vispārīgie noteikumi. „A.Strupiņa juridiskais birojs” SIA, 2003, 83.lpp.

²⁰³ 22.12.1937. likums "Zemesgrāmatu likums", stājās spēkā 05.04.1993., LV 11, 08.04.1993., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2011.gada 25.oktobrī.

²⁰⁴ Allen Ch. Practical Guide to Evidence. Third Edition. London: Cavendish Publishing Limited, 2004., p.55.

faktu, jo nepieciešams norobežot tiesneša personiskās zināšanas no zināšanām, kuras piemīt „plašam personu lokam”. Fakta atzīšanai par vispārzināmu faktu, primāras ir tiesneša personiskās zināšanas. Tātad kā tas tika noskaidrots iepriekš, tas, par ko tiesnesis ir ieguvis pārlicību un kas neizraisa šaubas. Šaubu gadījumā, tiesnesim ir tiesības neatzīt faktu par vispārzināmu un pieprasīt atbilstošu pierādījumu iesniegšanu no attiecīgā lietas dalībnieka.

Princips, ka vispārzināmi fakti nav jāpierāda, ir ieguvis arī normatīvu nostiprinājumu arī Latvijas civilprocesu regulējošās normās kā pamats puses atbrīvošanai no pierādīšanas. Tā Civilprocesa likuma 96.panta pirmajā daļā ir norādīts, ka pamats atbrīvošanai no pierādīšanas, „ja tiesa atzīst kādu faktu par vispārzināmu.”²⁰⁵ Tādējādi arī Latvijas Civilprocesa likums norāda netieši uz tiesneša tiesībām atzīt vai neatzīt kādu faktu par vispārzināmu, taču netiek norādīti nekādi citi kritēriji, no kuriem vadoties tiesa var konstatēt, ka tas ir vispārzināms fakts. Latvijas Civilprocesa likuma 96.panta redakcija nepieprasa tiesneša zināšanu pastāvēšanu, līdz ar to pieļaujot, ka tiesa var atzīt par vispārzināmiem arī tādus faktus, kuri ir zināmi noteiktam ierobežotam personu lokam, bet nav zināmi pašam tiesnesim, ja civiltiesiskā strīda puses būs spējušas pārliecināt tiesu par to, ka noteiktie apstākļi ir attiecināmi pie vispārzināmiem faktiem. Tādējādi Latvijas Civilprocesa likums pieļauj iespēju tiesnesim iegūt faktu zināšanas arī civiltiesiskā strīda procesa laikā, atzīstot, ka noteiktie apstākļi ir pieskaitāmi pie vispārzināmiem faktiem. Latvijas Augstākās tiesas Senāts, judikatūras veidošanas nolūkā norāda, ka „Civilprocesa likuma 96.panta pirmā daļa noteic, ka, ja tiesa atzīst kādu faktu par vispārzināmu, tas nav jāpierāda. Pie šādiem faktiem pieder vēstures notikumi, dabas notikumi, kā arī vispārzināmas uz pieredzi pamatotas patiesības. Jautājumu par to, vai fakts uzskatāms par vispārzināmu, izšķir tiesa. Tādējādi tiesa var atbrīvot lietas dalībniekus no pierādījumu iesniegšanas, ja tiesa atzīst par vispārzināmu, ka bērnam uzturēšanas izdevumos iekļaujami izdevumi par ēdienu, apģērbu, mājokli, higiēnas piederumiem u.t.t.. Tā kā šīm empīriskām patiesībām (*uz pieredzi pamatotām patiesībām*) nav faktisku apstākļu nozīmes, bet tās ir tikai secinājumi un loģiski slēdzieni no zināmiem faktiem, tad tās pusēm nav jāpierāda, bet pati tiesa izlieto empīriskās patiesības kā loģiska slēdziena locekļus.”²⁰⁶

Jāatzīst, ka AT Senāta taisītā atziņa, ka par vispārzināmiem faktiem ir atzīstami vēstures notikumi, dabas notikumi, kā arī uz pieredzi pamatotas patiesības, ir sašaurināts un nepilnīgs šī jautājuma skaidrojums, kurš pieprasa papildus interpretāciju gan judikatūrā, gan arī zinātniskajās

²⁰⁵ Civilprocesa likuma 430.pants. Civilprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.g.3. novembris, Nr. 326/330., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2011.gada 1.novembrī.

²⁰⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 18.maija Spriedums Lietā Nr. SKC-863/2011, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 1.novembrī, kā arī sal. Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933., 333.–336.lpp.

doktrīnās. Ņemot vērā aplūkoto uzskatu daudzējādību attiecībā uz vispārzināmu faktu būtību, jāsecina, ka arī Latvijas civilprocesa doktrīnā ir nepieciešams precīzāks vispārzināmā fakta skaidrojums, kā arī precizējumi Civilprocesa likuma 96.panta pirmajā daļā.

Izvērtējot dažādās Eiropas Savienības dalībvalstīs spēkā esošo Civilprocesa likumu normu redakcijas²⁰⁷ par pušu atbrīvošanu no pierādīšanas pienākuma saistībā ar vispārzināmā fakta esamību, ir jāsecina, ka par visprecīzāko ir atzīstama Igaunijas Civilprocesa kodeksa (Tsiiviilkohtumenetluse seadustik) 231.panta redakcija, kurā norādīts, ka „pierādīšana nav nepieciešama apstākļiem, kurus tiesa atzinusi par vispārzināmiem. Tiesa var atzīt apstākli par vispārzināmu, ja par to ir iegūstama informācija no patiesiem neprocesuāliem avotiem.”²⁰⁸ Salīdzinot dažādu Eiropas Savienības dalībvalstu civilprocesa normu redakcijas par vispārzināmo faktu, izkristalizējas atšķirība jēdzienos, kas tiek atzīti par vispārzināmiem faktiem – „fakti” vai „apstākļi”. Šajā sakarā ir atzīstams, ka precīzāk ir lietot jēdzienu „fakts”, jo jēdziens „apstākļi” ir uzskatāms par izplūdušu un neskaidrāku jēdzienu, jeb faktu raksturojošu elementu, jo apstākļi ir faktors, kas pastāv līdzās citai parādībai vai faktam un kam ir noteikts sakars ar to.²⁰⁹ Izvērtējot iespēju pilnveidot Latvijas Civilprocesa likuma 96.panta pirmās daļas redakciju, ar mērķi noteikt precīzākus vispārzināmā fakta atzīšanas kritērijus, Latvijas Civilprocesa likuma 96.panta pirmā daļa ir izsakāma sekojošā redakcijā :„Ja tiesa atzīst kādu faktu par vispārzināmu un par to ir iegūstama informācija no patiesiem neprocesuāliem avotiem, tas nav jāpierāda.”

Apkopojot visus vispārzināma fakta noteikšanas kritērijus, jāsecina, ka par vispārzināmiem faktiem ir atzīstami ikdienā izmantojami zinātniskie sasniegumi, cilvēku kopējā empīriskā pieredze un zināšanas, kas ieguvušas plašu pielietojumu sadzīvē, ir zināmas arī tiesnesim, vai viegli pārbaudāmas publiskos reģistros vai citos ticamos neprocesuālos avotos.

---

²⁰⁷ Slovēnija: „Fakti, kas ir labi zināmi, nav jāpierāda.”, 214.pants 4.daļa, Zakon o pravdnem postopku(ZPP), spēkā no 25.03.1999., pieejams: <http://www.uradni-list.si>, Čehija :„Nav jāpierāda fakti, kurus tiesa parasti pazīst vai tie ir zināmi no tiesas darbības, kā arī publicēti likuma normās vai paziņots oficiālajā Čehijas Republikas avīzē.”, 121.pants, Občanský soudní řád, spēkā no 01.04.1964., pieejams: <http://zakony-online.cz/?s22&q22=all>, Lietuva: Nav jāpierāda apstākļi, kurus tiesa atzina par vispārzināmiem.” 182.pants, Civilinio proceso kodeksas, spēkā no 28.02.2002., pieejams: http://www.wipo.int/clea/docs_new/pdf/lt/lt074lt.pdf, aplūkots 2011.gada 5.novembrī.

²⁰⁸ Tsiiviilkohtumenetluse seadustik, RT I 2005, 49, 231.

²⁰⁹ Juridisko terminu vārdnīca, Rīga: „Nordik”, 1998., 19.lpp.

2.4. Otrās puses faktu atzīšana

Kā vēl viens izņēmums no pušu pierādīšanas pienākuma ir jānorāda faktu atzīšana. Šī jautājuma juridiskā daba ir neviennozīmīga un juridiskajā literatūrā ir sastopami pretrunīgi viedokļi par faktu atzīšanu kā vienas puses atbrīvošanu no pierādīšanas pienākuma.

Jānorāda, ka faktu atzīšana tiesā kā atbrīvošana no pierādīšanas pienākuma ir civilprocesa pierādīšanas procesa viens no institūtiem un sastopams visās civilprocesa tiesību sistēmās, taču atšķirības pastāv kārtībā, kādā faktu atzīšana tiek sniegta un šādas atzīšanas ticamībā.

Anglo-sakšu civilprocess pieļauj iespēju vienai strīda pusei atzīt noteiktus faktus tiesā, taču daudzi neapstrīdamie fakti tiek pieņemti iepriekšējā izmeklēšanā (pirmstiesas sarunās) pirms tiesas procesā ar formālu procedūru, apmainoties ar procesuālajiem dokumentiem, ja tos puses uzskata par patiesiem, nevar apšaubīt un nav jāpierāda ar pierādījumiem.²¹⁰ Vispārīgos vilcienos var piekrist juridiskajā literatūrā paustajam viedoklim, ka jebkuri fakti, kas formāli atzīti, nav jāpierāda.²¹¹ Tādējādi tiesvedības process pārsvarā turpinās tikai par tiem faktiem, par kuriem pastāv strīds un kuri ir jāpierāda vai jāatspēko ar atbilstošiem pierādījumiem, vai attiecībā uz kuriem vienai strīda pusei iestājas bezpierādījuma sekas, jo otra puse šos faktus ir pierādījusi ar ticamiem pierādījumiem.

Pieļaujot iespēju atzīt noteiktus faktus tiesā tiesvedības procesā, anglo-sakšu un anglo-amerikāņu civilprocesā²¹² ir pazīstams jēdziens „formal admissions” (formālā atzīšana).²¹³ Formālā atzīšana var tikt veikta gan uz visiem lietas apstākļiem kopumā, gan uz atsevišķu faktu.²¹⁴ Tā var tikt sniegta labprātīgi vai atbildot uz procesuālajos dokumentos norādītajiem apstākļiem. Formālai atzīšanai var būt pierādījuma statuss.²¹⁵ Anglo-amerikāņu juridiskajā literatūrā apgalvojums, ka formālā atzīšana ir ar pierādījuma spēku, ir sastopams samērā bieži, taču formālo kārtību, kādā šādu atzīšanu viena no strīda pusēm var sniegt, nosaka normatīvais regulējums. Vistiešāk formālās atzīšanas procedūra ir regulēta Lielbritānijas normatīvajos aktos, kas pašreizējā juridiskajā literatūrā tiek atzīts kā viens no progresīvākajiem faktu atzīšanas regulējumiem civilprocesā, kas neļauj novilcināt lietas izskatīšanu ar smagnējām pierādīšanas

---

²¹⁰ Clore J. Civil Litigation. Second edition, London, 1996., 299.p.

²¹¹ Nokes GD. An Introduction to Evidence. London: Sweet&Maxwell, 1967., p.287.

²¹² Iedalījums „anglo-sakšu” un „anglo-amerikāņu” tiek lietots ar nolūku akcentēt atšķirības starp vienā tiesību lokā ietilpstošiem procesiem, nodalot Anglijas tiesības no ASV un Kanādas tiesībām.

²¹³ Allen Ch. Practical Guide to Evidence. Third Edition. London : Cavendish Publishing Limited, 2004., p.53.

²¹⁴ Murphy P. Murphy on Evidence. Tenth Edition. Oxford University Press, 2009., p.625.

²¹⁵ Salako S. Insite Law - Evidence. Pieejams: <http://www.insitelawmagazine.com/evidencech4.htm>, aplūkots, 2012.gada 5.janvārī.

procedūrām, padarot lietas izskatīšanu par ilgtermiņa un ekonomiski negatīvu pasākumu²¹⁶. Tā piemēram 1998.gadā stājās spēkā Lielbritānijas Civilprocesa noteikumi²¹⁷, kuru 14.pants detalizēti regulē formālās atzīšanas procedūru, nosakot gan atzīšanas kārtību, gan apjomus.

Formālā atzīšana ir jānorobežo no neformālās atzīšanas, jo formālā atzīšana tiek sniegta apzināti un ir saistoša pusei, kura šādu atzīšanu ir sniegusi, tai jābūt ietvertai rakstiskā procesuālā formā un ar attiecīgās puses vai viņa pārstāvja (advokāta) paraksta apliecinājumu, taču, tajā pat laikā, Lielbritānijas Civilprocesa noteikumi pieļauj arī citādākā kārtībā dotu atzīšanu:

- 1) noklusējot, ja atbildētājam nav atspēkojošu pierādījumu (p.16.5(5));
- 2) kā atbilde uz pieprasījumu atzīt faktu (p.32.18);
- 3) kā atbilde uz tiesas rakstisku pieprasījumu vai lēmumu sniegt papildus informāciju(p.18.1 un p.26.5(3)).²¹⁸

Tātad var secināt, ka Lielbritānijas Civilprocesa noteikumi pieļauj veikt faktu atzīšanu gan tieši ar strīda puses noteiktām darbībām un apliecinājumiem, gan arī netieši (ar noklusēšanu tiesai), ar vienas strīda puses apzinātu bezdarbību tiesvedības procesā, kas ļauj tiesai formāli pieņemt, ka puse ar savu pasīvo rīcību neapstrīd strīdā norādīto faktu esamību, kuri pamatoti ar attiecīgās puses iesniegtajiem pierādījumiem. Taču arī šajā gadījumā tiesa var secināt tikai to, ka atbildētāja noklusēšana ir pamats uzskatīt, ka viņa rīcībā nav atspēkojošo pierādījumu, lai atspēkotu prasītāja norādītos faktus, kas pamatoti ar noteiktiem prasītāja rīcībā esošiem pierādījumiem.

Tādējādi visstrīdīgākais faktu atzīšanas jautājums gan no teorētiskā, gan praktiskā viedokļa ir faktu atzīšana klusējot, jo noteiktu faktu neapstrīdēšana ir jānorobežo no faktu atzīšanas kā tādas. Kā norādījis savos darbos A.Līcis, atzīšana un neapstrīdēšana ir dažādi jēdzieni²¹⁹, tādējādi arī tie rada atšķirīgas tiesiskās sekas. Lielbritānijas Civilprocesa noteikumos ietvertais regulējums, ka noklusēšana ir uzskatāma par fakta atzīšanu, ir vairāk vērsta uz bezpierādījuma sekām, kas ļauj tiesai taisīt spriedumu, pamatojoties tikai uz vienas puses iesniegtajiem pierādījumiem par noteiktiem faktiem, jo otras strīda puses rīcībā nav atspēkojošu pierādījumu. Tādējādi nav uzskatāms, ka vienas puses noklusēšana ir piekrišana otras puses norādītajiem faktiem.

---

²¹⁶ Reinhard Greger, Erlangen. Veränderungen und Entwicklungen des Beweisrechts im deutschen Zivilprozess. BRAK-Mitteilungen 4/2005, S. 150-155, pieejams: www.brak-mitteilungen.de, aplūkots 2012.gada 5.janvārī.

²¹⁷ The Civil Procedure Rules 1998, pieejams: <http://www.legislation.gov.uk>, aplūkots 2012.gada 5.janvārī.

²¹⁸ Allen Ch. Practical Guide to Evidence. Fourth Edition. London: Cavendish Publishing Limited, 2008., p.68.

²¹⁹ Līcis A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2003., 70.lpp.

Jebkurā puses sniegtā faktu atzīšanas veidā, pastāv risks attiecībā uz to atzīto faktu norobežošanu no tiem faktiem, kuri ir tikai šķietami atzīti un pieprasa pamatojumu ar atbilstošiem pierādījumiem lietā. Visprecīzāk šis jautājums ir regulēts Vācijas Civilprocesa likumā, kurā ir ietverti atsevišķi norobežojoši regulējumi faktu neapstrīdēšanas kārtībai (138. §) un faktu atzīšanas kārtībai (288. §).

Vācijas Civilprocesa likums ietver tiešu normu, kas regulē atzīšanu tiesā²²⁰ (Gerichtliches Geständnis), nosakot, ka faktus, kurus atzina viena no pusēm, nav jāpierāda, ja tiesiskā strīda gaitā puse šo faktu atzina mutiski vai arī tas tika ierakstīts protokolā. Tātad Vācijas tiesībās tiek pieprasīta tieša puses rīcība, lai tiesa varētu pieņemt, ka ir notikusi fakta atzīšana. Par to liecina arī Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas atziņa 2001.gada 6. februāra lietā Nr. 1BvR 1030-1000, kurā norādīts, ka vienas puses klusēšana attiecībā uz pretējās puses apgalvojumiem, nav pietiekams pamats uzskatīt faktu par atzītu.²²¹ Savukārt Vācijas Civilprocesa likuma 138. § 3.daļa paredz, ka fakti, kurus tieši neapstrīd, uzskatāmi par atzītiem, ja nolūks tos apstrīdēt neizriet no puses citiem apgalvojumiem.²²² Tātad arī Vācijas civilprocess paredz strīda pusei bezpierādījumu sekas, bet uzliek tiesai pienākumu izvērtējot strīda apstākļus pamatojošos pierādījumus, vērtēt tos kopsakarā un norobežot tiešu atzīšanu no neapstrīdēšanas.

V. Bukovskis, jautājumā par pierādīšanas kārtību, ir norādījis, ka nav jāpierāda fakti, ko pretējā puse tieši vai netieši atzīst. Tādu netiešu atzīšanu tiesai ir tiesības prezumēt vienmēr, kad, uz tiesas priekšlikumu dot paskaidrojumu par kādu jautājumu, puse izvairās no skaidras atbildes vai arī, pretēji tiesas aicinājumam, neierodas tiesā un arī rakstiski nedod pietiekoši skaidru atbildi uz uzstādītiem noskaidrojamiem jautājumiem.²²³ Šādam V.Bukovska vienkāršotam konstatējumam, ka faktus var atzīt netieši, nevar pierīst, jo bezpierādījumu sekas var būt saistītas ne tikai ar puses nevēlēšanos realizēt pierādīšanas pienākumu piekrītot pretējās puses norādītajiem un pierādītajiem faktiem, bet gan ar nespēju tieši pierādīt noteiktu apstākļu esamību vai neesamību attiecīgu pierādījumu neesamības vai trūkuma dēļ, vai arī tam par iemeslu var būt citi būtiski pamatoti šķēršļi, kuri traucē strīda pusei kvalitatīvi realizēt savas pašizstāvības tiesības tiesā. Kā iemesls tam var būt arī juridiskajā literatūrā²²⁴ norādītās sacīkšu principa

---

²²⁰ Vācijas Zivilprozessordnung, 288.§, Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2012.gada 5.janvārī.

²²¹ Bundesverfassungsgericht-1BvR 1030/00 vom 06.02.2001., pieejams: www.bundesverfassungsgericht.de, aplūkots 2012.gada 5.janvārī.

²²² Vācijas Zivilprozessordnung, 138.§, Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2012.gada 5.janvārī.

²²³ Bukovkis V. Civīlprocesa mācības grāmata., Rīga: Autora izdevums, 1933., 334.lpp.

²²⁴ Bukovkis V. Civīlprocesa mācības grāmata., Rīga: Autora izdevums, 1933., 236.-237.lpp. un A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2003., 60.lpp.

negatīvās sekas, t.i., nevienādas pušu zināšanas vai finansiālās iespējas civilajā tiesvedībā. Līdz ar to, neierašanās uz tiesu, vai neskaidra atbilde nav uzskatāma par faktu netiešu atzīšanu. Tādējādi par netiešu atzīšanu var uzskatīt tikai Lielbritānijas Civilprocesa noteikumos ietverto noklusēšanu, proti, gadījumu, ja atbildētājam nav atspēkojošo pierādījumu.

Ņemot vērā, ka tiesai ir pienākums noskaidrot strīda apstākļus lietā, „netiešā atzīšana” ir uzskatāma par faktu neapstrīdēšanu, jo puses pasīvu rīcību nevar iztulkot paplašināti kā personas tiešu gribas izpaudumu. Arī vācu civilprocesuālisti atzīst, ka Vācijas Civilprocesa likuma 138§ ir paplašināti tulkojams ar judikatūrā noteikto kazuistiku, kas norāda uz nepieciešamību pierādīšanas pienākuma jautājumu daudz detalizētāk regulēt normatīvajā līmenī, jo tiesai ir pienākums noskaidrot patiesību par strīda apstākļiem.²²⁵

A.Līča apgalvojums, ka atzīšana ir nevis pierādījums, bet gan atbrīvošana no pierādīšanas pienākuma,²²⁶ ir daļēji paties. Ar atzīšanu nevar tikt pierādīta faktu esamība vai neesamība.²²⁷ Šāds paustais viedoklis par faktu atzīšanas nozīmi un vietu civilprocesā ir daudz pamatotāks un patiesāks nekā iepriekš norādītais anglo-amerikāņu literatūrā paustais atzinums, ka faktu atzīšanai ir pierādījuma statuss.²²⁸ Līdzīgu ieskatu, ka faktu atzīšana ir pierādījums, ir paudis arī Krievijas civilprocesuālists M.Treušņikovs.²²⁹ Tādējādi var secināt, ka civilprocesa teorijā pastāv divi atšķirīgi viedokļi par faktu atzīšanas tiesisko dabu. Analizējot viedokļu atšķirību, ir jānorāda uz būtiskākajiem apstākļiem vienam vai otram apgalvojumam par labu. Ar vienas puses tiešu faktu atzīšanu var uzskatīt, ka nepastāv strīds par noteiktiem materiāltiesiskajiem apstākļiem un abām strīda pusēm ir līdzīgs viedoklis par apstākļiem, kuri saistīti ar attiecīgo civiltiesisko strīdu, līdz ar to, ekonomijas principa ietekmē, tiesai nav jāpārbauda tas, kas no vienas puses iesniegtajiem pierādījumiem izriet un ko neapstrīd otra puse. Tātad vienai pusei nav jārealizē attiecīgajā jautājumā pierādīšana kā procesuāla darbība. Savukārt pierādījums ir ziņas, uz kuru pamata tiesa nosaka tādu faktu esamību vai neesamību, kuriem ir nozīme lietas izspriešanā.²³⁰ Tātad pierādījums ir ziņas par faktu, bet faktu atzīšana norāda uz to, ka strīda puses piekrīt un neapstrīd civiltiesiskajā strīdā procesuālā kārtībā iegūtas ziņas patiesumu. Tādējādi faktu atzīšana

---

²²⁵ Reinhard Greger, Erlangen. [Veränderungen und Entwicklungen des Beweisrechts im deutschen Zivilprozess](#). BRAK-Mitteilungen 4/2005, S. 150-155, www.brak-mitteilungen.de, aplūkots 2012.gada 5.janvārī.

²²⁶ Līcis A. Personiskie pierādīšanas līdzekļi civilprocesā. Latvijas Universitātes raksti. Juridiskā zinātne.Nr.667., 2004, 83.lpp.

²²⁷ Līcis A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga, Tiesu nama aģentūra, 2003., 69.lpp.

²²⁸ Salako S.Insite Law - Evidence. <http://www.insitelawmagazine.com/evidencech4.htm>, aplūkots , 2012.gada 5.janvārī.

²²⁹ Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва., ОАО «Издательский дом «Торорец», 2004, с162.

²³⁰ Civilprocesa likuma 92.pants. Civilprocesa likums, „LV”, 326/330 (1387/1391), www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 5.janvārī.

ir vienas puses iesniegto pierādījumu patiesuma atzīšana kā procesuāla darbība, bet nevis kā ziņa par lietā pierādāmiem faktiem.

Dažādo uzskatu pamatā ir arī neskaidrais normatīvais regulējums, kas nesniedz pietiekamu skaidrību jautājumā par fakta atzīšanas juridisko dabu. Aplūkojot Latvijas Civilprocesa likuma normas, fakta atzīšanas jautājums ir ietverts divos Civilprocesa likuma pantos, t.i., CPL 96.panta piektajā daļā, nosakot, ka pusei nav jāpierāda fakti, kurus noteiktajā kārtībā nav apstrīdējusi otra puse. Šī panta regulējums attiecās uz gadījumiem, kas nosaka pamatu atbrīvošanai no pierādīšanas. Savukārt neskaidrību rada CPL 104.panta otrā daļa, kura ir vairāk adresēta tiesai, nosakot, ka tiesa faktu atzīšanu var uzskatīt par pierādītu, ja tai nav šaubu, ka atzīšana nav notikusi viltus, vardarbības, draudu vai maldības ietekmē, vai arī, lai slēptu patiesību. Šī norma ir ievietota nodaļā, kas regulē pierādīšanas līdzekļus, tātad pierādījumu (ziņu) avotus (nesējus). Šāda nekonsekven²³¹ ļauj nonākt pie nepareiza secinājuma, ka puses fakta atzīšana ir jāvērtē kā pierādījums. Aplūkojot Igaunijas Civilprocesa regulējumu attiecībā uz puses faktu atzīšanu, jānorāda, ka šajā jautājumā Igaunijas Civilprocesa kodeksa²³² 231.pants otrajā, trešajā un ceturtajā daļā sniedz izsmeļošu un viennozīmīgi vērtējamu regulējumu, kas attiecina puses fakta atzīšanu pie pierādīšanas procesuālajām darbībām, bet nevis pie pierādījumiem. Līdzīgs regulējums ir sastopams Vācijas civilprocesa likumā²³³ (ZPO), kurā puses faktu atzīšana ir atrodama sistemātiski regulētos trijos pantos, t.i., 288. §, nosakot fakta atzīšanu kā atbrīvošanu no pierādīšanas, 289. §, kurš regulē papildinājumus faktu atzīšanai, bet 290. § nosaka atteikšanos no faktu atzīšanas. Tādējādi arī Latvijas Civilprocesa likumā būtu lietderīgi redakcionāli sakārtot puses fakta atzīšanu, lai nepieļautu turpmāku šī jautājuma dažādu interpretējumu, izslēdzot no CPL 104.panta otro daļu, bet papildinot CPL 96.panta piekto daļu ar sekojošu teikumu : „ **Tiesa var atzīt šādus faktus par pastāvošiem, ja tai nav šaubu, ka atzīšana nav notikusi viltus, vardarbības, draudu vai maldības ietekmē, vai arī, lai slēptu patiesību.**”

A.Līcis savā apgalvojumā nodala atzīšanu kā tiešu, puses apzinātu darbību no neapstrīdēšanas kā puses bezdarbības, taču sekas abos gadījumos ir vienas – tāpat kā atzīšanas, arī neapstrīdēšanas gadījumā tiesa var atzīt neapstrīdētos faktus vai apstākļus par nodibinātiem, t.i., konstatētiem likumā noteiktajā kārtībā, atbrīvojot pretējo pusi no neapstrīdēto faktu

---

²³¹ Konsekven²³¹ - atbilstība loģikas prasībām, noteiktām likumsakarībām, noteiktai sistēmai; noteiktība, mērķtiecība, nelokāmība (piem., spriedumos, rīcībā). *Avots* :Latviešu valodas skaidrojošā vārdnīca, pieejams: <http://www.latvianforyou.com>, aplūkots 2012.gada 15.janvārī.

²³² Tsiviilkohtumenetluse seadustik, RT I 2005, 49, 231.

²³³ Zivilprozessordnung. Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2012.gada 15.janvārī.

pierādīšanas pienākuma.²³⁴ Kā jau iepriekš tika norādīts, šādam apgalvojumam nevar piekrist pilnā apjomā, jo faktu neapstrīdēšana jeb bezpierādījuma sekas nevis atbrīvo no pierādīšanas pienākuma jeb pareizāk – no pierādīšanas nastas (*onus probandi*), bet ļauj tiesai formāli taisīt spriedumu uz vienas puses iesniegto pierādījumu pamata. Tiesa nevar iejaukties pušu sacīkstē un atbrīvot vienu no strīda pusēm no pierādīšanas nastas, jo tādā gadījumā tiktu pārkāpts likumības princips un varētu apšaubīt tiesas neitralitāti un objektivitāti. Pierādīšanas nastas institūta būtība pieļauj, ka tikai pašai strīda pusei ir piešķirtas subjektīvās tiesības, izvēlēties noklusēt un neapstrīdēt tos faktus, kurus ir pierādījusi pretējā strīda puse, vai arī aktīvi realizēt pierādīšanas procesu. Atzīstot noteiktu faktu esamību vai neesamību, attiecīgā puse var tikt atbrīvota no pierādīšanas kā formāla, civilprocesa normās nostiprināta procesa tikai tad, kad noteiktā fakta esamība vai neesamība jau ir pierādīta ar atbilstošiem un neapstrīdamiem pierādījumiem. Tādējādi var secināt, ka **faktu atzīšana tiesā var notikt tieši, ar puses noteiktām aktīvām darbībām, fiksējot atzīšanu procesuālos dokumentos – puses rakstveida paskaidrojumos tiesai vai tiesas sēdes protokolā, kā arī pasīvi, neapstrīdot otras puses pierādītos faktus. Faktu atzīšana ir pamats puses atbrīvošanai no pierādīšanas kā procesuālas darbības tiesā.**

Kā jau iepriekš tika norādīts, viedokļi juridiskajā literatūrā par faktu atzīšanu ir visai atšķirīgi gan attiecībā uz atzīšanas veidiem un formām, gan arī atzīšanas kārtību.

Kā viens no šādiem viedokļiem, ir apgalvojums, ka atzīšana ir tādu faktu paziņošana, kurus ir jāpierāda otrai pusei vai piekrišana otras puses faktu traktējumam.²³⁵ Faktu paziņošana, kuri ir jāpierāda otrai pusei nevar uzskatīt par faktu atzīšanu, jo faktu paziņošanas gadījumā netiek iesniegti atbilstoši pierādījumi par šāda fakta esamību vai neesamību. Prezumējams, ka faktu paziņošanas gadījumā arī tā puse, kurai par labu paziņojums sniegts, neiesniedz tiesā attiecīgos pierādījumus. Tādējādi tiesai nav dota iespēja vērtēt fakta esamību. Faktu atzīšanas pamatā ir piekrišana jau esošajiem, vienas puses pierādītajiem faktiem tos neapstrīdot vai tieši apliecinot to esamību. **Faktu paziņošana, kura ir jāpierāda pretējai pusei, pēc savas būtības ir pretējās strīda puses apgalvojums par strīda apstākļu neesamību. Saņemot pretējās puses paziņojumu, jāsecina, ka nepastāv strīds par šiem faktiem un tie nav jāpierāda tiesā.** Strīda neesamība par noteiktu faktu nerada personas tiesību aizskaršanu vai apstrīdēšanu attiecīgajā jautājumā, līdz ar to nav pamats vērsties tiesā šo personas tiesību aizsardzībai. Tādējādi faktu paziņošana ir attiecināma uz pirmstiesas strīda risināšanas procedūru, kura nav attiecināma uz

---

²³⁴ Līcis A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2003., 70.lpp.

²³⁵ Гражданский процесс. Под редакц. Мусина В.А., Чечиной Н.А., Чечет Д.М., Москва, 1998., стр.208. kā arī līdzīgs uzskats Bukovkis V. Cīvilprocesa mācības grāmata.- Rīga: Autora izdevums, 1933., 370.lpp.

pierādīšanas procesu tiesā. Šāda apgalvojuma pareizība ir pamatojama ar civilprocesā nostiprināto pierādīšanas principu – kurš tiesā kaut ko apgalvo, tam tas ir jāpierāda.²³⁶ Taču šajā sakarā var piekrist apgalvojumam, ka jebkura ārpus tiesas fakta atzīšana ir jāpierāda tiesā.²³⁷ Tādējādi fakta atzīšana ārpus tiesas ir jāietver ticamā pierādījumā, kas izteikts rakstveida formā un no kura tiesa var secināt par noteiktu apstākļu esamību, kuriem ir nozīme lietā, bet par kuriem nepastāv strīds.

Procesuāli, fakta atzīšana ir jānorobežo no prasības atzīšanas. Fakta atzīšana atbrīvo pusi no pierādīšanas, uzliekot par pienākumu tiesai vērtēt fakta atzīšanas patiesumu, bet prasības atzīšana ir pamats taisīt pozitīvu spriedumu par labu prasītājam. Tādējādi ir secināms, ka prasības atzīšana, atšķirībā no fakta atzīšanas, atbrīvo abas civiltiesiskā strīda puses no turpmākā pierādīšanas procesa realizēšanas tiesā un izbeidz civiltiesisko strīdu. Šāda apgalvojuma pamatā ir arī tiesu prakses gadījumu izpēte, kur vienā no civillietām, pamatojot prasītājam pozitīvu spriedumu, tiesnesis motīvu daļā norādīja, ka, tā kā Atbildētājs tiesas sēdē prasību atzina pilnā apjomā, tiesa uzskata, ka atbilstoši CPL 193.panta piektajai daļai, spriedumā iekļaujama tikai atsauce uz normatīvajiem aktiem, no kuriem tiesa vadījusies.²³⁸ Tātad tiesnesis taisot spriedumu, nav analizējis un vērtējis lietā iesniegtos pierādījumus, bet atzinis tos par patiesiem civillietas apstākļiem. Līdz ar to var secināt, ka ar prasības atzīšanu, vienlaicīgi var pieņemt, ka puse formāli ir atzinusi prasības pieteikumā ietvertos faktus un arī tiesiskās attiecības.

Apkopojot teikto par puses faktu atzīšanu, ir jānorāda, ka pastāvot nepieciešamībai izskatīt pēc iespējas ātrāk civiltiesiskos strīdus tiesā, puses faktu atzīšana ir viens no veidiem, kā paātrināt lietas izskatīšanas gaitu, kas formāli atbrīvo vienu pusi no pierādīšanas realizēšanas tiesā, ļaujot tiesai pamatot spriedumu tikai ar otras puses iesniegtajiem pierādījumiem. Puses faktu atzīšana tiesā var notikt tieši, fiksējot faktu atzīšanu procesuālā dokumentā vai arī noklusējot un neapstrīdot otras puses iesniegtos pierādījumus.

---

²³⁶ Civilprocesa likuma 93.pants. Civilprocesa likums, „LV”, 326/330 (1387/1391), pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 5.janvārī.

²³⁷ Гражданский процесс. Под редакц. Мусина В.А., Чечиной Н.А., Чечет Д.М., Москва, 1998., стр.208

²³⁸ Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2011.gada 15.novembra spriedums lietā Nr.C31444111. (Nepublicētie materiāli).

3. PIERĀDĪJUMI, TO NOZĪME

Pierādījums kā jēdziens ir sastopams dažādās zinātnes nozarēs, taču katrā no tām ir izdalītas būtiskās prasības attiecībā uz to, ko uzskatīt par pierādījumu un kādi ir tā raksturīgie kritēriji. Tiesību zinātnēs ar pierādījumiem tiek saprasti noteikti loģiski secinājumi un tiesu pierādījumi. Loģiskie secinājumi ir vērsti uz pierādīšanu kā procesu ar normatīvi reglamentētu un loģiski pamatotu tiesas un lietas dalībnieku darbību, kas saistīta ar pagātnes apstākļu izzināšanu pierādījumu novērtēšanas procesā, noskaidrojot nozīmīgus juridiskos faktus pierādīšanas priekšmeta noteiktajās robežās. Tiesu pierādījumi tiek definēti kā ziņas par pagātnes faktiem, kas ietvertas noteiktas formas ziņu nesējā jeb pierādīšanas līdzeklī. Tādējādi tiesu pierādījumu jēdzieniskā un saturiskā būtība ir jānorobežo no pierādīšanas jēdziena un satura būtības, kaut gan tiesu praksē ir vērojama šo abu jēdzienu saplūšana un lietošana sinonīmu nozīmē.

Juridiskajā literatūra un praksē tiek akcentēts, ka savstarpēji tiek jaukti arī tādi jēdzieni kā pierādījumi un pierādīšanas līdzekļi, lietojot abos gadījumos vienoto jēdziena izpratni „pierādījumi”, kas arī norāda uz to, ka šo jēdzienu saturiskā nozīme un savstarpējā norobežošana ir nepietiekami akcentēta un analizēta juridiskajā literatūrā.

Izvērtējot civilprocesu kā patstāvīgu tiesību zinātnes nozari, neprecīza jēdzienu lietošana ir nekonsekventa un var novest pie kļūdainu un nelikumīgu spriedumu taisīšanas civiltiesiskajos strīdos, jo tiesas vērtēšanai var tikt nodotas jebkādas ziņas, kas neatbilst procesuālās pieļaujamības un attiecināmības kritērijiem, kā arī atstāj paliekošas sekas tiesību normu veidošanas procesā. Piemēram, analizējot Latvijā spēkā esošo civilprocesuālo normatīvo regulējumu, ir redzams, ka Civilprocesa likuma 95.panta nosaukumā tiek lietots termins „pierādījumu pieļaujamība”, kaut gan panta saturs attiecās uz pierādīšanas līdzekļu izmantošanu civilprocesā un pierādīšanas līdzekļu pieļaujamību. Tādējādi pamatots ir K.Torgāna atzinums, ka dažos jautājumos par jēdzieniem „pierādījums” un „pierādīšanas līdzeklis” teorijā jau panākta lielāka skaidrība nekā CPL tekstā.²³⁹

Atsevišķos gadījumos, līdzās jau norādītajiem jēdzieniem „pierādījums” un „pierādīšanas līdzeklis”, tiek minēts arī jēdziens „pierādījumu avots”, tādējādi sarežģījot pierādījuma jēdziena civilprocesuālo izpratni. Arī šajā gadījumā neskaidrības terminoloģijā var radīt nepareizu tiesību normu interpretāciju, pieļaujot izmantot pierādīšanas procesa gaitā arī tādus pierādījumus, kas nav ietverti likumā noteiktā pieļaujamā pierādīšanas līdzeklī, kā rezultātā civiltiesiskā strīda

---

²³⁹ Civilprocesa likuma komentāri. 1.daļa (1.-28.nodaļa), sagatavojis autoru kolektīvs prof.K.Torgāna zinātniskajā redakcijā, Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2011., 253.lpp.

iztiesāšanas process ir pakļauts prettiesiski iegūta pierādījuma izmantošanai un vērtēšanai, jo lietas izskatīšanas gaitā izmantotie pierādījumi, lai konstatētu nozīmīgus pagātnes faktus, ir iegūti pretrunā ar normatīvajos aktos nostiprināto procesuālo formu vai kārtību.

3.1. Pierādījuma jēdziens un būtība

Analizējot pierādījuma jēdziena izpratni civilprocesā, ir jāsecina, ka tā ir visai daudzējāda, atkarībā no valdošās tiesību doktrīnas.

Vērtējot Latvijas civilprocesa zinātnieku darbus, jākonstatē, ka nereti arī šajos darbos pierādījuma jēdziens tiek jaukts ar pierādīšanas jēdzienu, uzskatot procesuālo darbību realizēšanu par pierādījumiem tiesā. Šāds skaidrojums ir atrodams V.Bukovska atziņās, kurš norāda, ka pierādījumi ir tie līdzekļi, ar kuriem puses pārliecina tiesu par zināmu apstākļu esamību vai neesamību²⁴⁰. Ar jēdzienu „līdzeklis” tiek saprasts priekšmets, rīks, ierīce, viela kāda mērķa sasniegšanai.²⁴¹ No V.Bukovska definīcijā norādītā satura jāsaprot, ka ar jēdzienu „pierādījums” tiek jaukts pierādīšanas līdzeklis, kas pēc savas būtības plašākā nozīmē ir informācijas nesējs (avots). Latvijas Civilprocess kā tiesību zinātne savstarpēji norobežo šos divus jēdzienus, ar pierādīšanas līdzekļiem saprotot tikai normatīvajos aktos noteiktos pierādīšanas avotu veidus, kādus lietas dalībnieki var izmantot pierādīšanas procesā, bet **ar tiesu pierādījumu starpniecību tiek konkretizēts puses izvēlētais vai tai pieejamais ziņu avots noteiktā civiltiesiskajā strīdā, lai pierādītu pagātnes faktu esamību vai neesamību.** Neatbilstošā pierādīšanas līdzeklī ietvertās ziņas, nevar uzskatīt par pierādījumiem tiesā.

Tomēr, pētot pierādījuma jēdziena dažādās izpratnes, jāatzīst, ka atsevišķos avotos tiesību zinātnieki uzsver jēdziena „pierādījumi” divējādo izpratni, saprotot vienlaicīgi gan pierādīšanas līdzekļus, gan arī noteiktus pierādāmos faktus, uzskatot šo duālismu par pašsaprotamu un jēdziena atšķirīgo izpratni viegli konstatējamu no jēdziena lietošanas konteksta.²⁴² Kā jau iepriekš tika norādīts, šādam viedoklim nevar piekrist, jo pierādīšanas līdzekļa veids un informācijas iegūšana no šāda pierādīšanas līdzekļa ir stingri jāreglamentē civilprocesa normās, bet civiltiesiskajā strīdā pierādāmo faktu informācija atsevišķos gadījumos var tikt ietverta

---

²⁴⁰ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933., 352.lpp.

²⁴¹ Juridisko terminu vārdnīca. Autoru kolektīvs, Rīga: „Nordik”, 1998., 145.lpp.

²⁴² Гражданский процесс- Учебник . Под ред. В.А. Мусина, Н.А. Чечиной, Д.М.Чечота М., 1996. с. 187, kā arī Сергун А.К Судебные доказательства. Гражданское процессуальное право России: Учебник . Под рел. М.С. Шакарнн. М.. 1996.с. 146-147.

procesuāli neatbilstošā formā. Piemēram, liecinieka liecības ietvertas rakstveida paskaidrojumā, kas adresēts tiesai, vai arī audio ieraksts, kurš iegūts slepeni, ierakstot sarunu bez attiecīgās personas piekrišanas.

Juridiskajā literatūrā ir sastopams viedoklis, ka pierādīšanas līdzekļi ir pierādījumu avoti. Šādam uzskatam var pievienoties, bet saprotot, ka katrā civiltiesiskajā strīdā puses izvēlēsies atšķirīgus pierādījumu avotus, bet tikai no tiem pierādīšanas līdzekļiem, kurus pieļauj civilprocesuālās tiesību normas. Turklāt pierādīšanas līdzeklis pats par sevi nesniedz informāciju par pierādāmajiem apstākļiem. Pierādīšanas līdzeklis ir informācijas nesējs, no kura šī informācija ir jāiegūst uz klausot vai pratinot to tiesas sēdē, nolasot tieši vai ar pielāgotu palīglīdzekļu starpniecību, vai arī apskatot. Pierādāmā fakta informācija ir jāiegūst pierādīšanas procesa ietvaros, izmantojot izziņas procesu, loģikas likumus un puses argumentāciju. Tādējādi jēdzieniskās skaidrības nolūkos ir pamats apgalvot, ka pierādījums kā pierādāmā fakta informācija tiek iegūts no pierādīšanas līdzekļa kā ziņu avota pierādīšanas procesā.

Vērtējot pierādījuma jēdziena būtību, ir nepieciešams norobežot pierādīšanas jēdzienu arī no pierādījuma jēdziena. Kā tas iepriekš jau tika noskaidrots, pierādīšanu var definēt kā normatīvi reglamentētu un loģiski pamatotu tiesas un lietas dalībnieku darbību, kas vērsta uz pagātnes apstākļu izziņāšanu pierādījumu novērtēšanas procesā, noskaidrojot nozīmīgus juridiskos faktus pierādīšanas priekšmeta noteiktajās robežās.

Savukārt, vērtējot pierādījuma jēdzienu, ir nepieciešams analizēt Latvijas Civilprocesa likuma 92.pantā sniegto legāļdefinīciju, kas nosaka, ka pierādījumi ir ziņas, uz kuru pamata tiesa nosaka tādu faktu esamību vai neesamību, kuriem ir nozīme lietas izspriešanā, atbilstību tiesību zinātnē sastopamajām koncepcijām par pierādījuma jēdziena saturisko izpratni.

Tādējādi var secināt, ka Latvijas Civilprocesa likumā pašlaik normatīvi ir nostiprināta viena no trijām pierādīšanas procesā valdošajām koncepcijām, ka pierādījumi ir ziņas par faktiem. Bez šīs jau norādītās koncepcijas pierādīšanas teorijā dominē vēl divas citas koncepcijas, nosakot, ka pierādījumi ir fakti un ka pierādījumi ir faktiskās ziņas.²⁴³ Attiecīgo koncepciju patiesīgums ir jānoskaidro, analizējot tiesību zinātnieku izteiktos viedokļus un atziņas.

Jāatzīmē, ka pierādījuma definējumam ir vairāk teorētiska nozīme un daudzu valstu civilprocesa likumos nav ietvertas pierādījuma legāļdefinīcijas, atstājot šī jautājuma izpratnes veidošanu tiesību zinātniekiem.

---

²⁴³ Līcis A., Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 62.lpp.

Vērtējot dažādo izpratni par pierādījuma būtību, jāatzīmē, ka juridiskajā literatūrā pat pastāv viedoklis, ka pierādījuma jēdziena izpratnei ir maza praktiska nozīme, lai šo jēdzienu definētu.²⁴⁴ Šāds viedoklis ir kritizējams, jo izpratne par pierādījumu nevar būt abstrakta un atstāta tikai tiesneša, kurš izskata civiltiesisko strīdu un lietas dalībnieku subjektīvai interpretācijai, tamdēļ, ka tiesu praksē īpaša vērība jāpievērš jautājumam par to, vai lietā ir iesniegti nepieciešamie pierādījumi, kas pamatotu noteiktu apstākļu esamību vai neesamību un pierādījumu pietiekamību. Tādējādi neizprotot pierādījuma būtību, nav iespējams nonākt līdz patiesam un pilnīgam un taisnīgam spriedumam. Vienlaicīgi, neskaidrības rodas ar pierādījuma civilprocesuālo raksturu, jo pamatā tiktu pārkāptas arī tiesības uz taisnīgu tiesu un likumības princips. Tiesai, taisot spriedumu lietā, ir jāvērtē strīda ietvaros iesniegtie pierādījumi pēc noteiktiem ticamības, pieļaujamības un attiecināmības kritērijiem, kurus var izvērtēt tikai tad, ja ir saprotams, kas ir pierādījums.

Anglo-amerikāņu juridiskajā literatūrā ir sastopami atšķirīgi viedokļi par pierādījuma būtību, piemēram, pierādījumi ir „ kaut kas, kas vērsts uz to, lai pierādītu kāda fakta esamību vai neesamību”.²⁴⁵ Tādējādi nav skaidrs, vai šis definējums ir attiecināms uz procesuālajām darbībām, ziņām par pagātnes faktiem vai arī faktiskajām ziņām.

Citā gadījumā ir norādīts, ka „pierādījumi ir informācija, kas vērsta uz fakta pamatošanu,”²⁴⁶ taču netiek skaidrots, kas tiek saprasts ar jēdzienu „informācija” konkrētajā gadījumā.

Terminu skaidrojumos ar jēdzienu „informācija” vispārīgā nozīmē tiek saprastas iepriekš nezināmas ziņas (dati) par kādu priekšmetu, jēdzienu, notikumu vai ko citu, kas ir objekts kādām operācijām, kurām ir saturiska interpretācija. Šajā gadījumā par operācijām saprot uztveri, nodošanu, pārveidošanu, glabāšanu un izmantošanu. Informācijai, atšķirībā no datiem, ir jēga.²⁴⁷

Ja pieņemam, ka informācija ir ziņas, tad A. Kīna (Keane) definējums ir vistuvāk Latvijas Civilprocesa likumā ietvertajam definējumam un apstiprinās paustais viedoklis, ka pierādījumi ir ziņas par faktiem. Neskatoties uz to, Lielbritānijas zinātnieku viedokļi par pierādījuma būtību ir salīdzinoši dažādi, tā piemēram, tiek uzskatīts, ka pierādījumi ir jebkuri materiāli, kas vērsti uz tiesas pārliecināšanu par noteiktu, tiesai paziņotu faktu patiesumu vai iespējamību.²⁴⁸ Šis ir pārāk plašs un nekonkrēts definējums, kuram nevar piekrist tamdēļ, ka ar jēdzienu „jebkuri materiāli”

---

²⁴⁴ Allen Ch. Practical Guide to Evidence. Fourth Edition. Cavendish Publishing Limited, London, 2008., p.6.

²⁴⁵ A Dictionary of Law. Seventh edition. Oxford, 2009.,p.213.

²⁴⁶ Keane A. The Modern Law of Evidence. Sixth edition, Oxford University Press, 2006.,p.1.

²⁴⁷ informācija — ziņa vai ziņu kopums jebkurā tehniski iespējamā fiksēšanas, uzglabāšanas vai nodošanas veidā.// Avots: Informācijas atklātības likums "["LV", 334/335 \(1395/1396\), 06.11.1998.](#)", pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 25.janvārī.

²⁴⁸ Murphy P.A. Practical Approach to Evidence. 3rd edition.London,1988.,p.1.

tiek pieļauts iesniegt lietā absolūti visu, ko lietas dalībnieks uzskata par nepieciešamu iesniegt, izejot ārpus noteikuma, ka lietā iesniedzamiem pierādījumiem ir jābūt pieļaujamiem un attiecināmiem. Jo par pierādījumiem varam uzskatīt tikai tādas ziņas, kurām ir saistība ar pierādāmiem apstākļiem un kuri iegūti normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. Ņemot vērā, ka Latvijas civillietās ir vērojama tendence pārpludināt tās ar materiāliem, kuriem ir visai nosacīta saistība ar pierādāmiem apstākļiem, jēdziena „jebkuri materiāli” ietveršana pierādījumu definīcijā ir nevēlama. A.Līcis savos darbos ir norādījis, ka tiesai, lai izspriestu lietu pēc būtības, jākonstatē pagātnes faktu esamība vai neesamība. Līdz ar to ir kritizējama otrā koncepcija, ka pierādījumi ir fakti. Puses tiesai nevar iesniegt pašus faktus, bet tikai objektus, kas satur noteiktu informāciju par faktiem.²⁴⁹ Par šo jautājumu, ka jāpierāda fakti ar ziņām (informāciju), domstarpības aplūkotajos pierādījumu definējumos nepastāv. Tādējādi droši var apgalvot, ka viena no iepriekš norādītajām koncepcijām, ka pierādījumi ir fakti, sevi nav attaisnojusi ne tiesu praksē, ne arī civilprocesa teorijā. „Fakts” tiek saprasts kā notikums.²⁵⁰ Pierādīšanas procesā nozīme ir tikai pagātnes faktiem, tādējādi notikumu nevar pierādīt ar notikumu. Ir nepieciešama šī notikuma restaurēšana (atveidošana) ar noteiktu informāciju par šiem notikumiem. Tādējādi atkārtoti apstiprinās uzskats, ka pierādījumi var būt ziņas par faktiem jeb veids kā tiesa iegūst patiesas zināšanas par lietā nozīmīgiem faktiem, t.i., uzklusot un analizējot šīs ziņas.

Visai precīzu viedokli par pierādījuma jēdziena saturu ir sniedzis Krievijas civilprocesuālists M.Treušņikovs, norādot, ka tiesu pierādījumi ir ziņas par faktiem, kuras ir attiecināmas, spējīgas tieši vai netieši apstiprināt nozīmīgumu civiltiesiskā strīda izšķiršanai, izteiktas stingri noteiktā procesuālā formā, iegūtas un izzinātas stingrā procesuālā kārtībā.²⁵¹ Šajā definījumā ir ietvertas būtiskākās pamatprasības, kādas ir izvirzāmas pierādījumam, t.i., attiecīgā informācija ir saistīta ar pierādāmiem apstākļiem, tai ir nozīme lietā, lai izšķirtu civiltiesisko strīdu, tā ir ietverta civilprocesa likumā regulētajā pierādīšanas līdzeklī un pārbaudīta tiesās sēdē civilprocesā noteiktā kārtībā.

Izvērtējot A.Līča norādīto koncepciju, ka pierādījumi ir faktiskās ziņas vai faktiskie dati, jāatzīst, ka šī koncepcija jau tika kritizēta J.Rozenberga un I.Briģa darbos, norādot, ka tas ir neprecīzs tiešs tulkojums no krievu valodas, kas pēc būtības ir vērsts uz ziņām par faktiem.²⁵²

---

²⁴⁹ Līcis A., Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 63.lpp.

²⁵⁰ Fakts - (lat. *factum* padarītais) - Reāls notikums, parādība, atgadījums (objektīvais fakts), Sociālā darba terminoloģijas vārdnīca.- Rīga, SDSPA "Attīstība", 2000, 58.lpp., pieejams: <http://www.social.lv/portal/component/glossary/?id=69>, aplūkots 2012.gada 25.janvārī.

²⁵¹ Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва: ОАО «Издательский дом « Городец», 2004, с.73.

²⁵² Rozenbergs J., Briģis I. Padomju civilprocesuālās tiesības., Rīga, 1978., 140.lpp.

Arī M.Treušņikovs norāda, ka Krievijas Civilprocesā tika veikti grozījumi, kas novērsa redakcionālās nepilnības pierādījuma jēdziena traktējumā. Tādējādi tika sakārtots pierādījuma definējums atbilstoši citu valstu civilprocesa likumos ietvertajam pierādījuma jēdziena traktējumam.²⁵³

Līdz ar to var secināt, ka pierādījuma jēdziena pamatā kā valdošā koncepcija dažādu valstu zinātnieku vidū ir uzskats, ka pierādījumi ir ziņas par faktiem, ar kuriem civiltiesiskajā strīdā tiek noskaidroti būtiski apstākļi par pagātnes notikumiem. Pārējās norādītās koncepcijas ir atsevišķas interpretācijas par informācijas iegūšanas veidiem un paņēmieniem, kas ir kritizējamās pēc savas būtības, vai arī ir saistītas ar dažādo viena un tā paša jēdziena atšķirīgu vārdiskās nozīmes traktējumu.

3.2. Pierādījumu klasifikācija

Saprotot pierādījuma jēdziena būtību un nepieciešamību pierādījumu nošķirt no pierādīšanas līdzekļa, gan civilprocesa teorijā, gan arī civilās tiesvedības praksē ir nepieciešams visus pierādījumus sistematizēt noteiktās grupās pēc raksturīgām pazīmēm, kuru izpēte ļauj pievērsties atsevišķu pierādījumu veidu attīstībai un pilnveidošanai. Attīstoties dažādām zinātnes nozarēm, cilvēku ikdienā tiek ieviesti praktiskie zinātniskie atklājumi, kuri atvieglo cilvēku sadzīvi, ļauj izmantot tehnoloģiskās iespējas, pilnveido cilvēku zināšanas par atsevišķām parādībām un maina sabiedrības kopējo uztveri, veidojot informatīvi-analītisku pieeju cilvēku savstarpējās attiecībās. Tādējādi ir nepieciešams pārskatīt līdzšinējo klasisko pierādījumu iedalījumu, papildinot esošos pierādījumu veidus ar atsevišķām jaunām apakšgrupām un tos raksturojošām pazīmēm.

Pierādījumu daudzējādība pieprasa to iedalīšanu noteiktos veidos un apakšgrupās, veidojot noteiktu loģiski pamatotu klasifikāciju, izvērtējot katra pierādījuma piederību noteiktam pierādīšanas līdzekļu veidam, pamatojoties uz pierādījuma saturu, kas atvieglo pierādījumu izmantošanu un arī novērtēšanu tiesas procesa ietvaros, lai nonāktu pie ātrākas un kvalitatīvākas iespējamo pagātnes apstākļu noskaidrošanas. Tradicionāli, vērtējot un analizējot pierādījumu raksturīgās pazīmes, ir pieņemts tos klasificēt pēc:

- 1) satura, izvērtējot to informatīvo nozīmi civiltiesiskajā strīdā;
- 2) formas, kas izpaužas noteiktos pierādīšanas līdzekļos;

---

²⁵³ Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва: ОАО «Издательский дом «Городец», 2004, с.74.

3) funkcionālās nozīmes pierādīšanas procesā.²⁵⁴

Jebkuri pierādījumi, neatkarīgi no tā kādā pierādīšanas līdzeklī ir ietverti, tiek uztverti un vērtēti kā noteikti informācijas avoti pēc to satura. Gan tiesnesis, gan lietas dalībnieki, kuri piedalās pierādījumu novērtēšanā, iegūst informāciju par pagātnes faktiem no pieļaujamajiem pierādīšanas līdzekļiem, t.i., pušu paskaidrojumiem, trešo personu paskaidrojumiem, liecinieku liecībām, eksperta atzinumiem, institūciju atzinumiem, rakstveida pierādījumiem un lietiskajiem pierādījumiem. Juridiskajā literatūrā ir nostiprinājies viedoklis, ka pierādījumu iegūšanas veidus (formas) sauc par pierādīšanas līdzekļiem.²⁵⁵ Pierādīšanas līdzekļu kopējās un atšķirīgās pazīmes ļauj norobežot pierādīšanas līdzekļus savā starpā un konstatēt attiecīgā pierādījuma piemērošanas pieļaujamību pierādīšanas procesa ietvaros un tā attiecināmību noteiktu strīdīgo apstākļu pierādīšanā, izvērtējot šā pierādīšanas līdzekļa izcelsmi un saturisko nozīmi attiecībā uz noskaidrojamajiem strīda apstākļiem, kā arī spēju ilgstoši saglabāt informāciju nepārveidotā un nemainīgā veidā, izvērtējot tās noturību gan pret ārējiem, gan iekšējiem ietekmējošiem apstākļiem.

Attiecībā uz pierādījumu klasifikācijas nozīmi tiesu praksē, kā piemēru var minēt LR AT Senāta atziņas spriedumā 2005.gada 7.jūnija lietā SKA-176, kurā, neskatoties, ka spriedums ir taisīts administratīvā procesa ietvaros, tajā ietvertās atziņas ir attiecināmas arī uz pierādījumiem civilprocesā. LR AT Senāts norāda, ka "... tiesai izvirza vairākas prasības, kas jāievēro, lai pareizi novērtētu lietā esošos pierādījumus. Pirmkārt, tiesai pierādījumi jāvērtē to kopumā, nevis izolēti, turklāt tie jāvērtē kopā ar pierādīšanas līdzekļiem. Otrkārt, tiesai vienlaikus ir jāvērtē arī pierādījuma forma un saturs. Treškārt, tiesai ir jānosaka pierādījumu nozīmība saistībā ar lietā nepieciešamajiem konstatējamajiem apstākļiem un faktiem. Visbeidzot, tiesai ir jāizdara secinājumi par pierādījumu pietiekamību."²⁵⁶ Visas norādītās prasības ir cieši saistītas ar raksturīgajām pierādījumu pazīmēm, t.i., saturu, formu un funkcionālo nozīmi, kas norāda uz pierādījumu klasifikācijas ne tikai teorētisko, bet arī praktisko nozīmi.

Juridiskajā literatūrā pastāv atziņa²⁵⁷, ka vislielākā vienprātība pierādījumu klasifikācijā ir saistīta ar to iedalījumu pēc savstarpējā sakara starp pierādījumiem un pierādāmajiem faktiem, jo

---

²⁵⁴Треушников М.К. Судебные доказательства Москва: ОАО «Издательский дом «Городец», 2004, с.95.

²⁵⁵Rozenbergs J., BriģisI. "Padomju civilprocesuālās tiesības", Rīga: „Zvaigzne ABC”, 1978., 140.lpp.

²⁵⁶LR AT Senāta Administratīvo lietu departamenta 2005.gada 7.jūnija spriedums lietā Nr. SKA-176, pieejams : www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 6.aprīlī.

²⁵⁷Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва: ОАО «Издательский дом «Городец», 2004, с.95.

šāds pierādījumu iedalījums ir pazīstams visās valstīs²⁵⁸ un uzskatāms par klasisko iedalījumu. Tādējādi sākotnēji ir jāanalizē pierādījumu iedalījums tiešajos un netiešajos pierādījumos.

Tiešo pierādījumu definējumi dažādos avotos satur kopējas un atšķirīgās pazīmes. Piemēram, J.Rozenbergs un I.Briģis norāda, ka par tiešajiem pierādījumiem uzskata tādus pierādījumus, kas satur viennozīmīgas ziņas un attiecas tikai uz pierādāmo faktu. Tiešie pierādījumi ietver sevī pierādāmo faktu.²⁵⁹ Tātad šo pierādījumu, pastāvot citiem pierādāmajiem apstākļiem, kā tiešo pierādījumu izmantot nevar. M.Treušņikova ieskatā tiešie pierādījumi ir tādi, kuru saturs ir viennozīmīgi saistīts ar pierādāmiem faktiem. Viennozīmīgais sakars ļauj nonākt pie vienīgā iespējamā secinājuma par fakta esamību vai neesamību.²⁶⁰ K.Strada-Rozenberga konstatē, ka pierādījums ir tiešs, ja tā izmantošana nozīmē pierādāmā apstākļa tiešu, nepastarpinātu pierādīšanu.²⁶¹ Vācijas autoru V.Ceisa un K.Šraibera vērtējumā, pierādījums ir tiešs, ja tas saistīts ar faktu, kura kritērijs ietverts normā.²⁶² Tas ir visai vispārināts secinājums, jo praksē nereti nākas pierādīt arī tādus faktus, kas nav izrietoši no tiesību normas sastāva. Civiltiesiskās attiecības savas daudzējādības dēļ, pieļaujot materiālajās normās analogiju, izslēdz iepriekš norādīto vācu autoru apgalvojuma pareizību. Tātad pēc savas būtības, šāds apgalvojums par tiešajiem pierādījumiem ir visai šaurš un ietver sevī tikai tiesību normās regulētās civiltiesiskās attiecības un nav piemērojams gadījumiem, kad tiesai tiesību normas neesamības dēļ civiltiesiskais strīds ir jāizšķir vadoties tikai pēc vispārējiem tiesību principiem un taisnprātības apsvērumiem.

Nedaudz atšķirīgu un vispārinātu atziņu ir paudusi Vācijas Federālā tiesā civillietās kā judikatūras atziņu, kas ietverta tiesu prakses apkopojumā (BGHZ²⁶³ 53,260), norādot, ka pierādījums ir tiešs, ja tas tieši sevī ietver priekšmetiskā fakta apgalvojumu.

Savukārt Civilprocesa terminu skaidrojošā vārdnīcā norādīts, ka tiešie pierādījumi ir skaidri pierādījumi par faktu, notikumu vai lietu, kad nav jāizdara papildus secinājumi, lai pierādītu fakta eksistenci. Tiešiem pierādījumiem ir lielāks ticamības spēks.²⁶⁴ Katrs autors ir mēģinājis

---

²⁵⁸Strada-Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga :Biznesa augstskola Turība, 2002., 195.lpp.

²⁵⁹Rozenbergs J., Briģis I."Padomju civilprocesuālās tiesības", Rīga: „Zvaigzne ABC”, 1978., 141.lpp.

²⁶⁰Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва: ОАО «Издательский дом «Городец», 2004, с.96.

²⁶¹Strada-Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002., 196.lpp.

²⁶²Zeiss W., Schreiber K. Zivilprozessrecht. 10. Auflage. Tübingen, 2003.,s.171

²⁶³Saīsinājuma „BGHZ” skaidrojums - DieEntscheidungen des Bundesgerichtshofs in Zivilsachen (BGHZ)(vācu val.) Vācijas Federālajā tiesas lēmums (tulkojums), kas citēts no Lēmumu apkopojuma 53 sējuma, un sākas 260 lpp.

²⁶⁴Civil Procedure Direct Evidence Law & Legal Definition, pieejams: <http://definitions.uslegal.com/c/civil-procedure-direct-evidence/>, aplūkots 2012.gada 6.aprīlī.

izteikt tiešā pierādījuma būtību, nosakot tā raksturojošās pamatpazīmes: nepastarpinātu, viennozīmīgi saprotamu tiešu saikni starp pierādāmajiem apstākļiem un pierādījumā ietvertajām ziņām.

Tātad izvērtējot dažādos skatījumus uz tiešo pierādījumu, ir secināms, ka **tiešie pierādījumi ir tādi pierādījumi, kuri saturiski ietver sevī konkrētas ziņas par noteikta pierādāmā fakta esamību vai neesamību un tieši saistīti ar pierādāmiem apstākļiem.**

Netiešo pierādījumu definējumi ir daudzkārt sarežģītāki un komplicētāki. Dažādu autoru viedokļos tiek uzsvērta netiešo pierādījumu ziņu daudznazīmība un nepieciešamība taisīt loģiskus secinājumus par pierādāmo faktu esamību vai neesamību. J.Rozenberga un I.Briģa ieskatā netiešie pierādījumi satur daudznazīmīgas ziņas, kas var attiekties gan uz pierādāmo faktu, gan arī uz citiem blakus apstākļiem.²⁶⁵ M.Teušņikovam ir līdzīgs viedoklis kā J.Rozenbergam un I.Briģim, akcentējot netiešo pierādījumu daudznazīmīgo sakaru attiecībā uz pierādāmo faktu, kas ļauj nonākt pie vairākiem iespējamiem secinājumiem. Taču būtiski šādā pierādīšanas procesā izdalīt vienu noteiktu pazīmi, abstrahējoties no citām.²⁶⁶ Šajā gadījumā, uzskatāms, ka M.Treušņikova sniegtais ieskats par netiešajiem pierādījumiem ir nepilnīgs, jo, kā uzsvērts juridiskajā literatūrā, arī viens pats netiešais pierādījums nevar sniegt patiesu informāciju par pierādāmo faktu²⁶⁷, ir nepieciešams netiešo pierādījumu kopums, kas savstarpēji saistīts ar noteiktām pazīmēm, ļauj veidot vienīgo loģisko secinājumu ķēdi²⁶⁸, kurai ir nozīme attiecībā uz meklējamajiem apstākļiem. Pierādījumu ķēdes veidošana no dažādiem zināmiem faktiem konstatējot nezināmos meklējamus faktus, kā netiešo pierādījumu raksturojoša pazīme, ir sastopama arī Vācijas autoru darbos,²⁶⁹ kā arī angļu un amerikāņu autoru darbos²⁷⁰. Netiešajam pierādījumam ir priekšmetiska saistība ar pierādāmo faktu, taču tas ir apslēps un to var konstatēt vadoties no vispārējiem principiem un dzīvē gūtajiem novērojumiem.²⁷¹ Netiešā pierādījumā ietverto ziņu saistība ar pierādāmo meklējamo faktu ir atsevišķi konstatējama, taisot empīriskus pieņēmumus. Tādējādi ir secināms, ka netiešos pierādījumus izmantot pierādīšanas

---

²⁶⁵ Rozenbergs J., Briģis I. "Padomju civilprocesuālās tiesības", Rīga: „Zvaigzne ABC”, 1978., 141.lpp.

²⁶⁶ Треушников М.К. Судебные доказательства .Москва: ОАО «Издательский дом «Городец», 2004, с.96.

²⁶⁷ Rozenbergs J., Briģis I. "Padomju civilprocesuālās tiesības", Rīga: „Zvaigzne ABC”, 1978., 141.lpp.

²⁶⁸ Алехина С. А, Блажеев В. В. и др.; под ред. Шакарян М. С. Гражданское процессуальное право., Москва, 2004., с. 180.

²⁶⁹ Deixler-Hübner A. Zivilverfahren : Erkenntnisverfahren und Grundzüge des Exekutions- und Insolvenzrechts. Wien: Orac, 2000, s.89.

²⁷⁰ Bentham J., Rationale of Judicial Evidence Part 2. The Works of Jeremy Bentham, vol. 7, piejams : http://oll.libertyfund.org/?option=com_staticxt&staticfile=show.php%3Ftitle=1998&chapter=130778&layout=html&Itemid=27, aplūkots 2012.gada 15.maijā.

²⁷¹ Jauernig O. Zivilprozessrecht, München, 1998, s.188. ISBN 3406439071

procesā ir daudz sarežģītāk kā tiešos pierādījumus, jo pastāv nepieciešamība atlasīt tikai noteiktu ziņu kopumu, kas var veidot likumsakarību loģisko pierādīšanas ķēdi. Kā riska faktoru pie netiešo pierādījumu izmantošanas pierādīšanas procesā ir jānorāda uz virkni blakus secinājumu iespējamību, kas var novest pie loģiskās pierādīšanas ķēdes pārrāvuma vai nonākšanas pie nepareiziem secinājumiem par pagātnes apstākļiem. Lielākas noteiktu faktu esamības vai neesamības interpretācijas iespējas paaugstina kļūdainu secinājumu varbūtību, kas rada nepieciešamību izvērtēt pierādījumu pietiekamību, lai savirknējot noteikto ziņu kopuma būtiskās pazīmes, varētu nešaubīgi taisīt atbilstošu secinājumu par meklējamo faktu, vienlaicīgi atzīstot par kļūdainiem citus iespējamus secinājumus. V.Bukovskis ir norādījis, ka ar netiešajiem pierādījumiem noskaidro zināmus mazāksvarīgus apstākļus, no kuriem tiesa vai nu salīdzināšanas ceļā, vai taisot zināmus slēdzienus, var nākt pie pārliecības, ka tādā ceļā pierādāmais fakts ir noticis. V.Bukovska sniegtais definējums ir vērtējams kritiski, jo nevar piekrist, ka tiesa noskaidro „mazsvarīgus”²⁷² apstākļus”. Mazsvarīgiem apstākļiem nav nozīmes strīda izšķiršanā un pastāv iespēja, ka šāda veida pierādījumi, vērtējot tos pēc attiecināmības prasībām, var netikt pievienoti lietas materiāliem. Tādējādi svarīgi ir norādīt uz pierādījuma saturā esošo būtisko ziņu kopumu jeb palīgfaktu, kas kopsakarā ar citam ziņām (palīgfaktiem), ļauj konstatēt noteiktu apstākli, kas liecina par meklējamā (galvenā) fakta esamību vai neesamību. Vācijas juridiskajā literatūrā pastāv uzskats, ka netiešie pierādījumi ir ietverti citos galvenajos faktos²⁷³, tātad tiem nevar būt mazsvarīga nozīme, bet tie satur tādu informāciju, kuru iespējams izmantot, lai noskaidrotu pierādāmos (galvenos) faktus.

Netiešo pierādījumu izmantošana civiltiesiskajā strīdā pieprasa no lietas dalībnieka spēju argumentēt un pamatot dažādus savā starpā nesaistītus faktus, lai taisītu secinājumus par meklējamajiem faktiem. Civiltiesiskajā strīdā netiešajiem pierādījumiem ir tikpat liela nozīme kā tiešajiem pierādījumiem, taču to ticamība un saistība ar lietā noskaidrojamajiem apstākļiem ir pakļauta komplicētākai vērtēšanai gan no tiesneša, gan no lietas dalībnieku puses. Latvijas tiesu praksē ir sastopamas atziņas par tiešo un netiešo pierādījumu nozīmi. Piemēram, LR AT Senāts ir atzinis, ka „tikai pareiza pierādījumu novērtēšana ļauj tiesai pareizi konstatēt lietā esošos faktiskos apstākļus, kam savukārt ir būtiska loma pareizas tiesību normas piemērošanā. Tiesai ir jāņem vērā, ka lietā var pastāvēt gan tiešie, gan netiešie pierādījumi. Pēdējā gadījumā jo īpaši

---

²⁷²Mazsvarīgs - tāds, kam ir maza nozīme; tāds, kas nav svarīgs., Latviešu valodas skaidrojošā vārdnīca. Pieejams: <http://www.latvianforyou.com/cgi-bin/l.pl?word=mazsvar%C3%AEgs&pos=371393>, aplūkots 2012.gada 6.aprīlī.

²⁷³Pfeiffer T. Der Beweis im Zivilprozess, pieejams: <http://www.muenster.de/~texte/thomas/Beweis%20ZPO.pdf>, s.8, aplūkots 2012.gada 6.aprīlī.

aktuāls kļūst jautājums par pierādījumu vērtēšanu kopumā, neizolējot tos, jo vairāki netiešie pierādījumi tikai kopumā sniedz pilnīgu izpratni par lietas faktiskajiem apstākļiem.”²⁷⁴

Tādējādi var secināt, **ka netiešo pierādījumu izmantošana civilprocesā ir balstīta uz būtisku, lietā nozīmīgu apstākļu noskaidrošanu ar tādiem pierādījumiem, kuros tikai atsevišķi noteikts ziņu kopums ļauj konstatēt pierādāmos faktus.**

Pēc izcelšanās veida pierādījumi tiek klasificēti sākotnējos un atvasinātajos pierādījumos. Sākotnējie pierādījumi ir pirmavots ziņām par pierādāmo faktu, savukārt atvasinātie pierādījumi ir ziņas par pierādāmo faktu, kas radušās pastarpināti no citiem pierādījumiem.²⁷⁵ Šis iedalījums arī ir saistīts ar pierādījuma satura vērtēšanu. Sākotnējais pierādījuma avots ir tieši uztvēris informāciju, kurai ir nozīme civiltiesiskajā strīdā, savukārt, atvasināto pierādījumu avots informāciju ieguvis no cita ziņu avota, kas noteiktā gadījumā var būt arī sākotnējais pierādījums. Piemēram, dokumenta kopijas izgatavošana kopējot oriģināldokumentu.

Pastāv uzskats, ka meklējamā fakta nepastarpinātā un tiešā ietekme uz informācijas avotu ļauj taisīt tikai vienu noteiktu secinājumu par to,²⁷⁶ kas ir visai līdzīgs un sajaucams ar tiešā pierādījuma definējumu. Pirmavots tieši ir saistīts ar faktu, kuram ir nozīme civiltiesiskā strīda izskatīšanā, tādējādi nodrošinot informācijas precizitāti un ticamību. Pirmavots pēc satura var būt tiešs, bet pēc formas sākotnējs jeb oriģināls. Tādējādi sākotnējais pierādījums vienlaicīgi var būt arī tiešais pierādījums. Piemēram, līguma oriģināls vienlaicīgi satur gan tiešā pierādījuma pazīmi, t.i., tajā nepastarpināti ir ietverts pierādāmais fakts, kā arī pēc savas formas tas ir pieskaitāms pie sākotnējiem pierādījumiem, jo ir vērtējams kā pirmavots saistībā ar pierādāmo faktu. **Par sākotnēju un tiešu pierādījumu informācijas avotu var uzskatīt tikai tajā gadījumā, kad tā forma un saturs ir pastāvīgs un nemainīgs atkarībā no ārējo un iekšējo apstākļu ietekmes, tas nozīmē, ka civiltiesiskajā strīdā nozīmīga informācija ir ietverta vai nu rakstveida pierādīšanas līdzeklī vai arī lietiskajā pierādīšanas līdzeklī.**

Formas un satura ziņā mainīgus pierādīšanas līdzekļus nevar uzskatīt vienlaicīgi gan par tiešajiem, gan par sākotnējiem pierādīšanas līdzekļiem. Tā, piemēram, liecinieks, kurš tieši kaut ko ir redzējis, nav uzskatāms par sākotnējo pierādījumu, jo liecinieks kā fiziska persona, uztverot informāciju tieši, šo informāciju noraida tālāk citām personām pārveidotā formā, pievienojot informācijai personiska rakstura pazīmes vai izslēdzot no tās tāda veida pazīmes, kas

---

²⁷⁴LR AT Senāta Administratīvo lietu departamenta 2005.gada 7.jūnija spriedums lietā Nr. SKA-176, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 6.aprīlī.

²⁷⁵Rozenbergs J., Briģis I."Padomju civilprocesuālās tiesības", Rīga: „Zvaigzne ABC”, 1978., 141.lpp.

²⁷⁶Бабарыкина О.В. О структуре классификации доказательств в гражданском процессе. Pieejams: http://www.juristlib.ru/book_5427.html, aplūkots 2012.gada 6.aprīlī.

nav savienojamas ar noteiktā subjekta personību vai personiskām spējām uztvert notiekošo un noraidīt to tālāk pietiekami objektīvā formā, lai nemainītu pagātnes faktu būtiskās pazīmes.

Pastāvot fiziskas personas kā noteiktu pagātnes faktu liecinieka uztveršanas un noraidīšanas psiholoģiskajām barjerām, var secināt, ka liecinieka liecības ir uzskatāmas par atvasinātu pierādījumu, jo fiziskas personas loģisko pārdomu un analīzes rezultātā sākotnēji uztvertā informācija par pagātnes faktiem var mainīties. Līdzīgi ir vērtējami arī citi pierādīšanas līdzekļi, kuru avots ir fiziska persona. Tādi kā eksperta atzinums, speciālista viedoklis, pušu un trešo personu paskaidrojumi.

Atvasinātie (derivatīvie) pierādījumi tiek iegūti no citiem informācijas avotiem, tajā skaitā gan no pirmavotiem jeb sākotnējiem pierādījumiem, gan arī no cita atvasinājuma. Piemēram, kā atvasinātais pierādījums visbiežāk tiek minēts rakstveida pierādījuma kopija. Par to, ka atvasinātos pierādījumus iegūst no cita pierādījuma, par šo tēzi juridiskajā literatūrā strīda nav. Strīdīgs ir jautājums par to, vai par atvasināto pierādījumu ir uzskatāms tikai tāds pierādījums, kas iegūts no sākotnējā pierādījuma²⁷⁷, vai arī atvasināto pierādījumu ir iespējams iegūt arī no cita šī pierādījuma atvasinājuma²⁷⁸. Izvērtējot atšķirīgos viedokļus, var secināt, ka **par atvasināto pierādījumu ir pamats uzskatīt arī sākotnējā pierādījuma atvasinājuma turpmākos atvasinājumus, kas atveidoti dažādās informācijas fiksēšanas sistēmās.** Piemēram, dokumenta kopija, tiek nofotografēta, bet fotogrāfija tiek ieskanēta elektroniskā formātā. Tādējādi mainoties dokumenta formai, tā saturs paliek nemainīgs. Šajā gadījumā netiek vērtēta varbūtība, ka dokumenta saturs varētu tikt mainīts un pārveidots.

Attīstoties dažādām ierakstu sistēmām, kā arī tehnoloģiskajām kopēšanas iespējām, atvasinātie pierādījumi civilprocesā iegūst arvien būtiskāku nozīmi civiltiesisko strīdu izskatīšanā. Tādējādi mazinās tendence civillietas skatīt pamatojoties tikai uz pirmavotiem vai oriģināldokumentiem. Kā tas ir norādīts juridiskajā literatūrā, dažkārt atvasinātie pierādījumi ir kvalitatīvāki par sākotnējiem pierādījumiem.²⁷⁹ Piemēram, elektroniski ieskanēta dokumenta atvasinājums papīra formātā var būt kvalitatīvāks par laika gaitā bojātu dokumenta oriģinālu. Turklāt atsevišķos gadījumos kā pierādījumu ir iespējams izmantot vienīgi pierādījuma atvasinājumu. Kā šāds pierādījums ir norādāms skaņu ieraksts, fotogrāfijas un cita ierakstu

---

²⁷⁷Mellifont K.A. The Derivative Imperative : How Should Australian Criminal Trial Courts Treat Evidence Deriving from Illegally or Improperly Obtained Evidence? Queensland University of Technology, 2007, s.14.

²⁷⁸Бабарыкина О.В. О структуре классификации доказательств в гражданском процессе.

Pieejams: http://www.juristlib.ru/book_5427.html, aplūkots 2012.gada 6.aprīlī.

²⁷⁹Rozenbergs J., Briģis I. "Padomju civilprocesuālās tiesības", Rīga: „Zvaigzne ABC”, 1978., 141.lpp.

sistēmās fiksēta informācija, kurai ir fakta nozīme civiltiesiskajā strīdā. Šādos gadījumos oriģinālais pierādījums bez pielāgotas projicēšanas ierīces jeb datu lasītāja, nav uztverams.

Atvasināto pierādījumu raksturīga pazīme ir to savstarpējā aizstāšana jeb aizvietošana. No viena pirmavota ir iespējams izgatavot neskaitāmus atvasinājumus, kuriem būs vienāds juridisks spēks. Tādējādi attiecībā uz atvasinātajiem pierādījumiem var izdalīt tos raksturojošās pazīmes:

- 1) atvasinātā pierādījuma pastāvēšana ir cieši saistīta ar pirmavota esamību tagadnē vai pagātnē;
- 2) pavairošanas rezultātā atvasinātais pierādījums tieši atspoguļo sākotnējā pierādījuma saturu, bet ne formu (forma var atšķirties no pirmavota);
- 3) atvasinātā pierādījuma ticamība ir pārbaudāma ar sākotnējo pierādījumu (pirmavotu).

Izvērtējot atvasināto pierādījumu izmantošanu tiesvedības procesā, jāatzīst, ka civiltiesiskajos strīdos nozīmīgāku vietu ieņem tieši atvasinātie pierādījumi. Tā piemēram, saistībā ar rakstveida pierādījumiem, civiltiesiskie strīdi var tikt atrisināti arī ar dokumentu kopiju starpniecību, ja civiltiesiskajā strīdā pušu starpā nepastāv strīds par dokumenta satura īstumu. Turklāt atsevišķos gadījumos iesniegt tiesā dokumenta oriģinālu nav iespējams. Notariāta likuma²⁸⁰ 100.pantā ir norādīts, ka ar ierakstīšanu notariālo aktu grāmatā saprotama dokumentu ierakstīšana reģistrā un ievietošana notariālo aktu grāmatā. Savukārt 101.pants nosaka, ka par notariālo aktu grāmatā ierakstīto notariālo aktu zvērināts notārs izdod notariāli apliecinātus notariālo aktu grāmatas izrakstus un notariālo aktu norakstus. Līdz ar to pie noteiktajiem apstākļiem, strīda pusei nav dota iespēja iesniegt tiesā kā pierādījumu dokumenta oriģinālu, jo tas atrodas notāra aktu grāmatā un izsniegts netiek. Civillietā Nr. SPC-16/2009 LR AT Senāts atzina, ka notariāli apliecinātajam aizdevuma līguma izrakstam ir tāds pats spēks kā notariālā akta oriģinālam.²⁸¹ Līdz ar to saistību izpildīšanas tiesas ceļā tiesvedības gadījumā, oriģināldokumenta vietā ir pieļaujams iesniegt notariālā akta izrakstu. Dokumentu juridiskā spēka likums²⁸² norāda, ka dokumenta atvasinājums ir noraksts, izraksts, kopija. Tādējādi zvērināta notāra apliecinātais izraksts ir uzskatāms par dokumenta kā rakstveida pierādījuma atvasinājumu, kuram ar likumu piešķirta oriģinālā dokumenta (pirmavota) ticamība. No teorētiskā skatījuma, notariāli apliecināts dokumenta izraksts ir atvasinātais pierādījums. Līdzīgs vērtējums ir attiecināms uz publiskajos reģistros ierakstītajām ziņām. Jebkurš izsniegtais vai no

---

²⁸⁰ Par Latvijas Republikas 1937.gada Notāru likuma spēka atjaunošanu un grozījumiem un papildinājumiem tajā (Notariāta likums), "LV", 48, 09.07.1993 stājas spēkā 01.09.1993. , pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 5.maijā.

²⁸¹ LR AT Senāta 2009.gada 14.janvāra lēmums lietā Nr.SPC-16/2009, nepublicēts materiāls.

²⁸² Dokumentu juridiskā spēka likums, „LV”, 78 (4270), 19.05.2010., stājas spēkā 01.07.2010., pieejams : www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 5.maijā.

reģistra elektroniskā formāta atveidotais izraksts, ir uzskatāms par atvasināto rakstveida pierādījumu.

Dažādu valstu normatīvais regulējums attiecībā uz atvasināto pierādījumu izmantošanu civiltiesiskā strīda risināšanā ir visai atšķirīgs. Piemēram, Vācijas civilprocesa likums (ZPO)²⁸³ dod priekšroku tā saucamajiem stingrajiem pierādījumiem, tādiem, kuri formas ziņā atbilst normatīvajos aktos noteiktai atbilstošā pierādījuma formai, tātad oriģināldokumentiem vai tiem juridiskā spēka ziņā pielīdzinātiem notariāli apliecinātiem dokumentu atvasinājumiem, vai citādi apliecinātiem atvasinājumiem. Savukārt Igaunijas civilprocesa kodeksa 273.pantā ir norādīta iespēja iesniegt lietā gan oriģināldokumentu, gan kopiju. Turklāt tiesai ir piešķirtas tiesības, gadījumā, ja strīda puse pēc tiesneša pieprasījuma nespēj uzrādīt oriģināldokumentu salīdzināšanai, izlemt jautājumu par kopijas kā pierādījuma izmantošanu procesā.²⁸⁴ Latvijas Civilprocesa likuma 111.pants netieši pieļauj civiltiesiskos strīdus tiesā izšķirt pamatojoties uz lietā iesniegtajiem dokumentu atvasinājumiem, bet saglabājot iespēju strīda gadījumā pieprasīt, lai attiecīgais lietas dalībnieks uzrāda arī dokumenta oriģinālu. Piemēram, vairākās civillietās²⁸⁵ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ir taisījusi atzinumu, ka CPL 111.panta otrā daļa pieļauj kā rakstveida pierādījumu iesniegt dokumenta kopiju, kuras apliecinājums ir nepieciešamas tikai tad, ja tas ir norādīts citā likumā, kurā faktu ticamību nevar citādi pierādīt kā tikai ar apliecinātu dokumenta atvasinājumu. Līdzīga atsauce ir arī attiecībā uz oriģināldokumenta iesniegšanas prasību – tā nepieciešamība strīda izšķiršanai ir jābūt pamatotai ar tiesneša šaubām par atvasinājuma ticamību vai speciālajā tiesību normā izvirzīto prasību. Tādējādi var secināt, ka Latvijas Civilprocesā sāk iezīmēties tendence vienkāršot rakstveida dokumentu ticamību, paralēli dokumentu pirmavotiem, pieļaujot faktu konstatēšanu arī uz atvasināto pierādījumu pamata, ja lietas dalībnieki neapstrīd un tiesai nerodas šaubas par atvasinājuma ticamību. Šāda vienkāršota pieeja attiecībā uz strīdu izšķiršanu tiesā, pamatojoties tikai uz atvasināto pierādījumu pamata, izriet no sacīkstes principa un ekonomijas principa ietekmes uz civilprocesu. Tiesai ir jāizšķir civiltiesiskais strīds un jāvērtē apstākļi tikai tādā apjomā, kādā ir radies strīds starp pusēm, un gadījumā, ja pašas puses prasības tiesvedībā skatāmajā lietā apliecina, ka rakstveida pierādījuma atvasinājums, tajā skaitā arī neapliecināts atvasinājums, ir pietiekami ticams un atspoguļo noteiktos faktiskos apstākļus, tiesa var pieprasīt

---

²⁸³Zivilprozessordnung, 415-418.§, Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2012.gada 5.maijā.

²⁸⁴Tsiviilkohtumenetluseeadustik, RT I 2005, 273.

²⁸⁵Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas lēmumi par Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2012.gada 24.janvāra lēmuma lietā Nr. 3-11/64-12, kā arī 2012.gada 24.februāra lēmuma lietā Nr. 3-11/175-12 atcelšanu. (nepublicēts)

pusēm iesniegt ticamākas formas pierādījuma avotus tikai tajā gadījumā, ja rakstveida pierādījuma noteiktu formu pieprasa speciālas materiālās vai procesuālās normas. Kas attiecās uz sevišķo tiesāšanās kārtību un saistību izpildīšanu tiesas ceļā, likumdevēja prasība iesniegt lietā kā pierādījumus tikai pirmavotus (oriģinālos dokumentus), ir attiecīgās tiesvedības veida noteiktās lietu kategorijas obligāta prasība. Tā piemēram, Civilprocesa likuma 404.pantā ir izvirzīta prasība pieteicējam pievienot pieteikumam bezstrīdus piespiedu kārtībā izpildāmo aktu un tā norakstu, kas nepieļauj tiesā iesniegt neapliecinātu dokumenta kopiju, jo tiesnesim, izvērtējot tikai pieteicēja iesniegtos pierādījumus rakstveida procesa ietvaros, nav iespējams iegūt pārliecību par pierādāmo faktu ticamību pilnā apjomā, jo šī procesa ietvaros netiek uzklauts parādnieka viedoklis, kā arī parādniekam nav dota iespēja apšaubīt iesniegtā pierādījuma ticamību citādi kā tikai uzsākot jaunu tiesvedību prasības tiesvedības kārtībā ar apvērsuma prasību.

Pierādījuma klasifikācija pēc formas ir cieši saistīta arī ar pierādījuma avota izvērtēšanu, iedalot pierādījumus pēc informācijas nesēja personiskajos un lietiskajos pierādījumos. Pie personiskajiem pierādījumiem pieskaita tos pierādījumus, kas ietverti tādos pierādīšanas līdzekļos, kuru avots ir cilvēks, t.i., pušu paskaidrojumi, trešo personu paskaidrojumi, liecinieku liecības un eksperta atzinums. Savukārt, pie lietiskajiem pierādījumiem pieskaita rakstveida pierādījumus un lietiskos pierādījumus.²⁸⁶ Vērtējot šo pierādījumu iedalījumu, jāatzīst, ka tā pamatā ir ziņu ietveršana noteiktā pierādīšanas līdzeklī un sniegtās informācijas objektivitātes un nemainīguma saglabāšana. Personiskajiem pierādījumiem raksturīgs sniegtās informācijas subjektīvisms, kas padara šos pierādījumus par grūtāk novērtējamiem. Tādējādi **būtu precīzāk šos pierādījumus dēvēt nevis par personiskajiem²⁸⁷ pierādījumiem, bet gan par subjektīvajiem²⁸⁸ pierādījumiem.** Terminoloģiski tas būtu precīzāk, taču juridiskajā literatūrā ir pieņemts izmantot jēdzienu „personiskais” apzīmējot pierādījumus, kuri ietverti tādā pierādīšanas līdzeklī, kura avots ir cilvēks, tādējādi terminoloģiskās skaidrības nolūkos tiks izmantots šis jēdziens. Personisko pierādījumu daudzējādā pierādīšanas procesa ietvaros ļauj šos pierādījumus iedalīt vēl sīkāk, t.i., atkarībā no informācijas sniegšanas formas - mutiskajos

---

²⁸⁶ Rozenbergs J., Briģis I. "Padomju civilprocesuālās tiesības", Rīga: „Zvaigzne ABC”, 1978., 141.lpp.

²⁸⁷ Personisks – 1) Tāds, kas pieder, ir paredzēts kādai personai. 2) Tāds, kas attiecas uz atsevišķu personu, ir ar to saistīts. Latviešu valodas skaidrojošā vārdnīca, pieejams: <http://www.latvianforyou.com>, aplūkots 2012.gada 15.maijā.

²⁸⁸ Subjektīvs - Tāds, kas attiecas tikai uz subjektu, kādu noteiktu personu un ir šai personai raksturīgs. Latviešu valodas skaidrojošā vārdnīca, pieejams: <http://www.latvianforyou.com>, aplūkots 2012.gada 15.maijā.

pierādījumos un rakstiskajos pierādījumos.²⁸⁹ Izvērtējot šo iedalījumu, jāatzīst, ka tam ir zināmi trūkumi un tas ir kritiski vērtējams. Gan pusēm, gan trešajām personām paskaidrojumu sniegšana tiesā var izpausties gan mutiskā, gan rakstiskā formā. Tādējādi nav kritērija, kas norobežotu tikai mutisku vai tikai rakstisku paskaidrojumu sniegšanas gadījumus. Attiecībā uz eksperta atzinumiem, jāatzīst, ka arī šajā gadījumā eksperts savus atzinumus sniedz gan mutiskā formā, gan rakstveida formā, tādējādi ir sastopamas abas informācijas sniegšanas formas. Sarežģītāk ir vērtējamas liecinieku liecības, kuru sniegšanas formā prevalē mutiskuma elements. Tā piemēram, Latvijas Civilprocesa likuma 105.pants nosaka liecinieka nopratināšanas formu tiesas sēdē. Līdzīgs regulējums ir ietverts Vācijas civilprocesa kodeksā (ZPO) 394-396§²⁹⁰, kuros norādīts, ka liecinieks tiek izsaukts uz tiesu un nopratināts. Tātad ir saskatāma liecības sniegšanas mutiskā forma, taču tajā pat laikā Vācijas civilprocesa kodeksa (ZPO) 377§ 3.daļa pieļauj liecinieka liecības ietvert arī rakstiskā formā. Igaunijas Civilprocesa likumā (RT I) ir sastopama liecinieka nopratināšana tiesā, gan arī rakstveida liecību sniegšana,²⁹¹ gadījumos, ja tiesa atzīst, ka pastāv objektīvi šķēršļi vai lietderības apsvērumi, kad liecinieks nevar ierasties tiesā un sniegt mutisku liecību. Tādējādi var teikt, ka liecinieka liecību mutiskā sniegšanas forma turpina saglabāt savu prioritāti, taču pakāpeniski civilprocesā ieiet arī liecinieka liecību rakstiskā formā. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 861/2007(2007. gada 11. jūlijs), ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām, 9.pantā nosaka, ka tiesa var atļaut pierādījumus iegūt, izmantojot rakstiskas liecinieku, ekspertu vai pušu liecības, kā arī var atļaut pierādījumus iegūt, izmantojot videokonferences vai citu saziņas tehnoloģiju – ja tehniskie līdzekļi ir pieejami.²⁹² No norādītā ir secināms, ka attiecībā uz liecinieku liecības formu, civilprocesā ir pieļaujama ne tikai liecinieka pratināšana tiesā, sniedzot mutisku liecību, bet arī visai plaši var tikt izmantotas un vērtētas liecinieka rakstveida liecības. Šajā jautājumā Latvijas Civilprocesa likuma normas ir visai konservatīvas, paredzot kā vienīgo liecības sniegšanas formu – liecinieka mutisku liecināšanu, kaut gan, ieviešot iespēju pie noteiktiem apstākļiem iesniegt rakstveida liecinieku liecības tiesā, tiktu veicināta procesuālā ekonomija un samazinātas pašreizējās lietas dalībnieku un tiesas izmaksas attiecībā uz liecinieku aicināšanu un viņa tēriņu

---

²⁸⁹ Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва: ОАО «Издательский дом «Городец», 2004, с.98.

²⁹⁰ Zivilprozessordnung, 394-396., 377§, Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2012.gada 5.maijā.

²⁹¹ Tsiviilkohtumenetluseeadustik, RT I 2005, 253.

²⁹² Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 861/2007(2007. gada 11. jūlijs), ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām. Pieejama: <http://eur-lex.europa.eu>, aplūkota 2012.gada 15.maijā.

nosegšanu saistībā ar ierašanos uz tiesu liecināt. Līdz ar to būtu lietderīgi arī Latvijas Civilprocesa likuma 108.pantu papildināt ar jaunu ceturto daļu:

„(4) Tiesa ar lēmumu var uzdot lieciniekam sniegt rakstiskas atbildes uz tiesas uzdotajiem jautājumiem, ja atzīst, ka pastāv objektīvi šķēršļi, kas traucē liecinieka ierašanos uz tiesu un liecinieka rakstiskas atbildes ir pietiekamas, lai noskaidrotu lietā nozīmīgus apstākļus.”

Par objektīviem šķēršļiem var uzskatīt liecinieka ģeogrāfisko atrašanos, sabiedriskās un ekonomiskās intereses u.tml., kad ir nepieciešams izvērtēt samērīgumu izmaksās un laika patēriņā ar iegūtās mutiskās liecības nozīmīgumu un ticamību atsevišķu privāto tiesību subjektu civiltiesiskā strīda atrisināšanā.

Līdz ar to personisko pierādījumu iedalījums mutiskajos pierādījumos un rakstiskajos pierādījumos ir uzskatāms par savu laiku nokalpojušu iedalījumu, kad mutiskuma elements civilprocesā prevalēja pār rakstiskuma elementu. Attīstoties tehnoloģiskajām iespējām mijiedarbībā ar ekonomijas principu un privāttiesisko attiecību ātrumu, civilprocesā kā blakus mērķis tiek izvirzīta nepieciešamība pēc iespējas ātrāk, ekonomiskāk un ar minimāliem resursiem sasniegt civiltiesiskā strīda izskatīšanu tiesā. Tādējādi arī personisko pierādījumu rakstiskā forma sāk dominēt pār mutisko formu, kā arī tiek pieļauta informācijas iegūšana no vieniem un tiem pašiem pierādīšanas līdzekļiem gan mutiskā, gan rakstiskā formā.

Lietisko pierādījumu raksturīgākais kritērijs ir informācijas ietveršana noteiktā priekšmetiskā formā, t.i., atsevišķos materiālās dabas objektos kā informācijas nesējos. Tā kā lietisko pierādījumu pamatā ir noteiktas informācijas fiksēšana nosacīti nemainīgā formā, tad šo pierādījumu sniegtā informācija par lietā nozīmīgiem faktiem ir uzskatāma par objektīvu un patstāvīgu ar lielāku ticamību kā personiskais pierādījums. Atkarībā no informācijas nesēja, lietiskos pierādījumus var iedalīt dokumentos, dažādos elektroniskos ierakstos un priekšmetos.

Pēc funkcionālās pierādījumu nozīmes pierādījumus var iedalīt pietiekamos un nepietiekamos, ticamos un apšaubāmos²⁹³. Šis iedalījums ir saistīts ar pierādījumu vērtēšanu, pieļaujāmību un attiecināmību. Par pietiekamiem pierādījumiem ir atzīstami tādi pierādījumi, kas satur pilnīgu un izsmeļošu informāciju par meklējamiem pagātnes faktiem. Tā piemēram, no tiešā pierādījuma tiesa var iegūt pietiekamu informācijas apjomu, lai taisītu atbilstošus secinājumus un pamatotu spriedumu. Ar nepietiekamiem pierādījumiem var saprast netiešos pierādījumus, kuru apjoms un loģiskā saikne rada šaubas par pagātnes notikumu patiesumu. Pie nepietiekamiem pierādījumiem var pieskaitīt pušu un trešo personu paskaidrojumus, kuriem

---

²⁹³ Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва: ОАО «Издательский дом «Городец», 2004, с.99.

piemīt izteikti subjektīvs raksturs un kuru pietiekamība tiek vērtēta tikai kopsakarā ar citiem pierādījumiem. Pierādījumu iedalījums ticamos un apšaubāmos pierādījumos ir atkarīgs no ziņu avota, tā formas un informācijas atvasinājuma veida. Piemēram, neskaidrais un apšaubāmas liecinieku liecības var tikt vērtētas kā apšaubāmas.

Bez pierādījumu klasifikācijas klasiskajiem veidiem : tiešie un netiešie pierādījumi, sākotnējie un atvasinātie pierādījumi, personiskie un lietiskie pierādījumi, civilprocesa pierādīšanas procesā ir sastopami arī citi iedalījumi, kuru nozīme un pamatotība ir vērtējama.

V. Bukovskis norāda, ka pierādījumus var iedalīt ārējos līdzekļos un iekšējos līdzekļos.²⁹⁴ Pie ārējiem pierādījumiem pieskaitot ārējās pasaules parādības un notikumus, kurus tiesnesis var uztvert ar maņu orgāniem (oža, tauste, dzirde, redze, garša), savukārt iekšējie līdzekļi izriet no pašām pusēm ar viņu sniegtajiem paskaidrojumiem par noteiktiem apstākļiem. Šādam pierādījumu iedalījumam vairāk ir funkcionāla nozīme, jo V.Bukovska sniegtais pierādījumu iedalījums ir vērsts uz pierādījumu vērtēšanu, pēc to ticamības un pilnīguma. Taču arī šim iedalījumam ir redzamas savas vājās puses, jo pie iekšējiem pierādījumiem V.Bukovskis norāda tikai tādus pierādījumus, kuriem ir nepilns pierādījuma spēks, t.i., tikai pušu paskaidrojumus, kaut gan šis pats kritērijs pierādīšanas procesā ir attiecināms arī uz trešajām personām kā pierādīšanas subjektiem. Juridiskajā literatūrā pastāv pamatots uzskats, ka ne katrs pušu un trešo personu apgalvojums uztverams kā pierādījums.²⁹⁵ Līdzīgu ieskatu pauž arī pats V.Bukovskis, norādot, ka „pušu prāvnieku liecības, pēc vispārējā noteikuma, neņem vērā; tās nebauda ticamību.”²⁹⁶ Tādējādi tajos gadījumos, kad pušu paskaidrojumiem ir nozīme, lai noskaidrotu lietā nozīmīgus pagātnes faktus kopsakarā ar citiem lietā iesniegtajiem pierādījumiem, iekšējie līdzekļi V.Bukovska izpratnē ir pieskaitāmi pie personiskajiem pierādījumiem un citādam šo pierādījumu iedalījumam nav būtiskas klasifikācijas nozīmes. Savukārt ārējo līdzekļu norādītā raksturojošā pazīme – pierādījuma uztveršana ar jutekļiem (redzi, dzirdi, ožu u.t.t) ir vairāk attiecināma uz lietisko pierādījumu raksturojošām pazīmēm, jo tiesa iegūst lietas izskatīšanai nepieciešamo informāciju un taša secinājumus vadoties no ziņām, ko satur priekšmets. Tādējādi, kā tas jau tika norādīts iepriekš, juridiskajā literatūrā šo klasifikācijas veidu attiecina pie lietiskajiem pierādījumiem.

---

²⁹⁴ Bukovskis V., *Civilprocesa mācības grāmata*, Rīga, 1933., Autora izdevums, 353 .lpp.

²⁹⁵ *Civilprocesa likuma komentāri. Pirmā daļa (1.-28.nodaļa)*, autoru kolektīvs prof.K.Torgāna zinātniskajā redakcijā, Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011., 286.lpp.

²⁹⁶ Bukovskis V., *Civilprocesa mācības grāmata*, Rīga, 1933., Autora izdevums, 353 .lpp.

Tā kā Latvijas likumdevējam ir tendence vērtēt un ieviest Latvijas normatīvajā regulējumā atsevišķus Vācijas tiesību normu institūtus, tad nozīmīgi ir izvērtēt Vācijas tiesību zinātnieku ieskatus par pierādījumu klasifikāciju.

Vācijas autori, attiecībā uz pierādījumu klasifikāciju, izdala sekojošus pierādījumu veidus : pilnie pierādījumi (der Vollbeweis), apgalvojuma pierādījumi (die Glaubhaftmachung), pamatpierādījumi (der Hauptbeweis), kontrargumenti jeb pretējie pierādījumi (der Gegenbeweis), tiešie pierādījumi (der unmittelbarer Beweis), netiešie pierādījumi (der Indizienbeweis), stingrie pierādījumi (der Strengbeweis) un brīvie pierādījumi (der Freibeweis)²⁹⁷.

Par pilnajiem pierādījumiem uzskata tādus pierādījumus, no kuriem tiesa tieši var izsecināt apgalvojuma patiesumu vai maldīgumu.²⁹⁸ Tātad šajā gadījumā tiesai nav nepieciešami nekādi citi papildus pierādījumi, lai izšķirtu civiltiesisko strīdu. Pilnie pierādījumi ir tie, kas atbilst normatīvo aktu prasībām par pierādījuma pieļaujamību un attiecināmību.²⁹⁹ Apgalvojuma pierādījumi (prezumpcijas) pieļauj iespējamā fakta esamības vai neesamības pieņēmumu, kas jāpamato ar visa veida normatīvajos aktos pieļaujamajiem pierādījumiem, tajā skaitā ar Vācijas ZPO pieļaujamo personas zvērestu. Šī pierādījuma veida prasības ir regulētas Vācijas Civilprocesa likuma (ZPO) 294.§,³⁰⁰ nosakot, ka par faktisko apgalvojumu nevar būt tādi apgalvojumi, kas nav pamatoti ar pierādījumiem. Turklāt šo pierādījumu izmantošana ir pieļaujama tikai atsevišķos tiesību normās regulētos gadījumos.³⁰¹ Faktisko apgalvojumu piemēri ir atrodami arī Latvijas Civilprocesa likumā, piemēram, CPL 43.panta ceturtā daļa paredz, ka tiesa vai tiesnesis, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, pilnīgi vai daļēji atbrīvo to no tiesas izdevumu samaksas valsts ienākumos, kā arī atliek valsts ienākumos piespriesto tiesas izdevumu samaksu vai sadala to termiņos. Tātad tiesai vai tiesnesim, bez attiecīgās personas apgalvojuma par savu mantisko stāvokli, jāpārlicinās par to no attiecīgās personas iesniegtajiem pierādījumiem, kas pamato šos apgalvojumus. Šāds pierādījumu atsevišķs iedalījums Latvijas civilprocesa pierādījuma teorijā ir svešs un, ņemot vērā tā šauru specifiku – virzību uz pierādīšanas mērķi, šāda pierādījumu klasifikācija ir bez būtiskas funkcionālās nozīmes, jo tiesai, izskatot civiltiesisko strīdu ir jāvērtē gan pierādījumu pietiekamība, gan arī personai, kura kaut ko apgalvo, ir jāpamato savs

---

²⁹⁷ Давтян А.Г. Гражданское процессуальное право Германии, Москва: Городец-издат, 2000., 107.с.

²⁹⁸ Jauernig O. Zivilprozessrecht, München, 1998, s.187.

²⁹⁹ Давтян А.Г. Гражданское процессуальное право Германии, Москва: Городец-издат, 2000., 107.с.

³⁰⁰ Zivilprozessordnung, 294.§, Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2012.gada 5.maijā.

³⁰¹ Rosenberg / Schwab / Gottwald. Zivilprozessrecht, 17., neubearbeitete Auflage 2010.,s. 639 ISBN 978-3-406-59514-1

apgalvojums ar pierādījumiem. Turklāt attiecīgais iedalījums sasaucās ar pierādījumu iedalījumu pēc satura, t.i., tiešajos un netiešajos pierādījumos.

Pamatpierādījumi ir cieši saistīti ar pierādījuma nastas realizēšanu pierādīšanas procesā, t.i., vienas puses iesniegtos pierādījumus par fakta esamību vai neesamību sauc par pamatpierādījumiem, savukārt, otras puses pretargumentus ar atbilstošu fakta atspēkojumu - par pretpierādījumiem.³⁰² Pierādījumu iedalījumam atkarībā no pierādīšanas pienākuma realizēšanas ir vairāk teorētiska nozīme, lai konstatētu sacīkstes principa ievērošanu un nodrošinātu pusēm vienlīdzīgas tiesības iesniegt pierādījumus un piedalīties pierādīšanas procesa realizēšanā.

Pierādījumu iedalījums stingrajos un brīvajos pierādījumos ir saistīts ar šo pierādījumu procesuālo formu un funkcionālo nozīmi, tā piemēram, stingrie pierādījumi tiek iegūti atbilstoši normatīvajos aktos noteiktai procesuālajai formai, t.i., liecinieks liecību sniedz mutiski, liecinot, informācija par lietisko pierādījumu tiek iegūta to apskatot tiesas sēdē u.tml. Savukārt brīvie pierādījumi nav piesaistīti noteiktai procesuālai formai, bet informācija, ko satur pierādījums ir nozīmīga civiltiesiskā strīda izšķiršanai, piem., ārvalsts materiālās normas skaidrojums, uz kuru puses atsaucās strīda risināšanas gaitā.

Kopumā jāsecina, ka juridiskajā literatūrā attiecībā uz pierādīju klasifikāciju, autori pieturās pie klasiskā pierādījumu iedalījuma : tiešajos un netiešajos pierādījumos, sākotnējos un atvasinātos pierādījumos, personiskajos un lietiskajos pierādījumos. Šāda pierādījumu klasifikācija ir pazīstama arī Latvijas civilprocesā un ir uzskatāma par pietiekamu, lai izvērtētu attiecīgā pierādījuma vietu un nozīmi pierādīšanas procesā. Visi cita veida pierādījumu klasifikācijas gadījumi ir vai nu sīkāka jau esošās klasifikācijas veidu izdalīšana, kuriem pārsvarā var būt sekundārs vai lokāls raksturs, vai arī tiek izdalītas noteiktas apakšgrupas ar maznozīmīgu civilprocesuālu lomu.

3.3. Pierādījumu pieļaujamība un attiecināmība

Civilprocesa pierādīšanas procesa teorijā kā viens no nozīmīgākajiem institūtiem tiek norādīts pierādījumu pieļaujamība un attiecināmība. Šī institūta pamatā var aplūkot vairākas pierādījumu teorijas doktrīnas ar visai atšķirīgiem skatījumiem un atziņām. Svarīgi ir noskaidrot un saprast kādu šī institūta attīstības ceļu izvēlas Latvija. Pamatā ir vērtējamas un salīdzināmas tādu valstu pierādīšanas teorijas kā Francijas un Vācijas, kuru pierādīšanas tradīcijas un pamati civilprocesā

---

³⁰² Schliemann H. Das Arbeitsrecht im BGB. 2.Auflage, Berlin, 2002, s.567.

ir attīstījušies un nostiprinājušies vairāku gadsimtu laikā, aplūkojot tās kontekstā ar Latvijas un Igaunijas pierādīšanas teoriju izstrādes pamatiem.

Jāatzīst, ka Latvijā nav veikti būtiski pētījumi pierādījumu attiecināmības un pieļaujamības jautājumā saistībā ar civilprocesuālajā tiesvedībā izmantojamajiem pierādījumiem. Atsevišķos teorijas aspektos ir iespējams atrast kopējas iezīmes ar administratīvā procesa un kriminālprocesa pierādījumu attiecināmības un pieļaujamības jautājumiem, bet, jāatzīmē, ka civilprocesā ir jāņem vērā tieši šim procesam raksturīgās īpatnības un valdošie pamatprincipi – sacīkstes princips kopsakarā ar dispozitivitātes principu.

Latvijas pašreizējās civilprocesuālās pierādīšanas teorijas izstrādes pirmsākumi ir vērojami pagājušā gadsimta trīsdesmitajos gados V. Bukovska darbos, kuros vairāk uzmanības tiek veltīts pierādījumu pieļaujamības institūtam. Gan attiecināmības jēdziens, gan pierādījumu attiecināmības un pieļaujamības institūta izvērtējums ir vispārīga rakstura, bez atsevišķu elementu un detalizētākas būtības izvērtēšanas. Tā piemēram, V. Bukovskis norāda, ka, lai gan pierādījumus iesniedz vai uz tiem atsaucas katra no pusēm, tiesai tomēr jāraugās uz tiem kritiski, jānoskaidro to objektīvā vērtība un jācenšas noskaidrot patiesos, faktiskos lietas apstākļus, kam gala rezultātā jānovēd pie patiesības.³⁰³ Šī institūta attīstības turpinājums, kā arī būtiska iezīmēto uzskatu attīstības virzība aizsākās deviņdesmito gadu otrajā pusē. A. Līcis, savos darbos ir atzinis, ka jautājuma izlemšana par to, vai pušu un citu lietas dalībnieku iesniegtās ziņas atzīstamas par pierādījumiem, ir tikai un vienīgi tiesas kompetencē.³⁰⁴ Tātad pierādījumu attiecināmības izvērtēšanas galvenais subjekts ir tiesa. Uz pusēm un trešajām personām gulstas pienākums pašām izvērtēt un izanalizēt, kuri no viņu rīcībā esošajiem pierādījumiem sniegs pietiekami saturīgu informāciju par tiesā izskatāmās lietas pierādāmiem apstākļiem un, vadoties no ekonomijas principa un godprātības principa, iesniegt lietā tikai atbilstošos pierādījumus, „nepārpludinot” lietas materiālus ar neatbilstošu un maznozīmīgu informāciju. Latvijas Civilprocesā ir nepieciešams daudz precīzāk pateikt, ka tiesai ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums pieņemt un vērtēt tikai tos pušu iesniegtos pierādījumus, kuriem ir nozīme pierādot noteiktu apstākļu esamību vai neesamību. Tas nozīmē, ka tiesai būtu jau sākotnēji, lietas sagatavošanas stadijā jāļauj izslēgt no lietas materiāliem tos pierādījumus, kuri nosacīti ir saistāmi ar pierādāmiem apstākļiem.

Pierādījumu pieļaujamības un attiecināmības institūts ir cieši saistīts ar pierādāmajiem faktiem civiltiesiskajā strīdā, nosakot pierādījumu iesniegšanas robežas. Vērtējot Latvijas pierādīšanas

---

³⁰³ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933., autora izdevums, 333.lpp.

³⁰⁴ Līcis A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi, Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 65.lpp.

teorijas pamatus, jāsecina, ka gan materiālās normas, gan arī civilprocesuālās normas tieši nenosaka kādā veidā un ar kādiem pierādīšanas līdzekļiem būtu jāpierāda vienu vai otru pierādāmo faktu esamība vai neesamība. Līdz ar to lietas dalībniekiem ir piešķirtas tiesības brīvi iesniegt pierādījumus un izmantot tos pierādīšanas līdzekļus, kurus uzskata par būtiskiem un nepieciešamiem attiecīgajā lietā.

Pašreizējais Latvijas Civilprocesa likuma sniegtais regulējums pierādījumu pieļaujamības un attiecināmības jautājumā ir visai nekonkrēts un plaši interpretējams. Tā CPL 94.pants paredz, ka tiesa pieņem tikai tos pierādījumus, kuriem ir nozīme lietā, taču nepasaka, ierobežojošos faktoros, kuri sākotnēji izslēgtu tādu pierādījumu iesniegšanu, kuriem nav nozīme lietā. No vienas puses CPL 93.pants uzliek par pienākumu strīda pusei pierādīt faktus, uz kuriem tiek pamatoti prasījumi vai iebildumi, no otras puses, civillietu nevar piebīvēt ar tādu faktu apliecinājumiem, kuriem ir visai nosacīta nozīme lietā, vai arī ar vairākkārtējiem skaita ziņā pierādījumiem, kuri vērsti tikai uz viena fakta pierādīšanu. Tā piemēram, tiesas sēdē tiek uzklautas desmit liecinieku liecības par vienu faktu. Tajā pat laikā, sacīkstes principa realizēšanas ietvaros, pusei nepastāv tiešs ierobežojums pierādījumu iesniegšanas skaita vai apjoma ziņā. Tiesas procesuālais instruments, kā ierobežot civillietas piesārņošanu ar neatbilstošiem vai nenozīmīgiem pierādījumiem Latvijas civilprocesā nav iestrādāts. Gluži pretēji, ar CPL 97.panta trešās daļas regulējumu, tiesai faktiski uzlikts par pienākumu visus pierādījumus izvērtēt tiesas spriedumā, norādot uz to attiecināmību un pieļaujamību.

Vairāku Eiropas valstu civilprocesa pierādīšanas teorijās pastāv viedoklis, ka tikai tiesai ir piešķirtas tiesības izlemt pierādījumu attiecināmību pierādāmā fakta pamatošanai. Tātad tiesai ir piešķirtas tiesības izvērtēt, kuriem pušu iesniegtajiem pierādījumiem ir nozīme pierādāmo apstākļu pamatošanai, bet kuri ir mazsvarīgi, vai vispār neattiecas uz pierādāmiem apstākļiem.

Tā piemēram, Vācijas Civilprocesa likuma³⁰⁵ (Zivilprozessordnung) 286.pants ietver tiesneša tiesības brīvi izvērtēt pierādījumus, taču pašā likumā nav tieši atrodamas normas, kurās būtu definēts pierādījumu attiecināmības jautājums. Vācijas civilprocesa normas 282.pantā uzliek pusēm par pienākumu iesniegt tikai tādus pierādījumus, kuriem ir nozīmē lietā. Tātad visu, kas tieši neattiecas uz pierādāmajiem faktiem, tiesa var atteikties pievienot lietai un nevērtēt. Jo Vācijas pierādīšanas teorijas pamatā ir tiesnesim plaši piešķirtās pilnvaras pašam norādīt uz

---

³⁰⁵ Zivilprozessordnung, pieejams: <http://www.rechtsrat.ws/gesetze/zpo/0282.htm>, aplūkots 2011.gada 14.februārī.

nepieciešamo pierādījumu iegūšanu. Tiek traktēts, ka tiesas pierādīšana sākas ar tiesneša rīkojumu, jo tikai tiesa nosaka pierādāmos faktus, kuri nepieciešami patiesības noskaidrošanai.³⁰⁶

Savukārt Igaunijas Civilprocesa likuma 238.panta 1.daļā ir norādīts, ka tiesa pieņem tikai tādus pierādījumus, vai arī organizē šo pierādījumu izprasīšanu, kā arī lietas izskatīšanas gaitā ņem vērā tikai tādus pierādījumus, kuriem ir nozīme lietā. Šī paša panta piektajā daļā Igaunijas Civilprocesa likums piešķir tiesai tiesības neņemt vērā pierādījumu arī pēc tā novērtēšanas, ja tam nav nozīmes lietā.³⁰⁷

Tātad, izvērtējot šos regulējumus, var secināt, ka pierādījumu attiecināmības izvērtējums arī citu valstu civilprocesos ir piešķirts tikai un vienīgi tiesai. Lietas dalībnieka pierādīšanas pienākums satura ziņā tiek aprobežots ar tiesas vērtējumu pierādījumu apjomam, ticamībai un nozīmei lietā. Latvijas Civilprocesa likumā būtu jāiekļauj precizēti ierobežojumi, kuri ir par pamatu, lai tiesa varētu atteikt un nevērtēt puses iesniegtos pierādījumus, ja tiem nav būtiskas nozīmes pierādāmo apstākļu pamatošanā, vai arī jau iesniegtie pierādījumi ir pietiekami, lai tiesa iegūtu pārliecību par noteiktu faktu esamību vai neesamību. Kā ierosinājumu var izteikt nepieciešamību ietvert Latvijas Civilprocesa likumā normu, kurā uzlikts par pienākumu lietas dalībniekam, iesniedzot pierādījumu, precīzi aprakstīt tā saistību ar pierādāmo faktu un norādīt, ko tieši tas pierāda un kāda tam ir nozīme lietā. Tādējādi tiesai būtu iespēja nepieņemt tādu pierādījumu, kurš ir tikai pievienots pieteikumam vai paskaidrojumam, bet nav pietiekamā apmērā analizēts un argumentēts, lai iegūtu pārliecību par šī pierādījuma saistību ar pierādāmiem faktiem. Pašlaik Latvijas tiesu praksē ir vērojama tendence, ka tiesas atstāj iesniegtās prasības bez virzības, norādot termiņu prasības pieteikumā konstatēto trūkumu novēršanai, atsaucoties uz CPL 128.panta otrās daļas 5.punkta un 129.panta trešās daļas 3.punkta regulējumu, t.i., norādot, ka prasības pieteikumā nav norādīti apstākļi, kurus pamato prasības pieteikumam pievienotie pierādījumi³⁰⁸. Tātad tiesību norma tiek interpretēta pretēji tās gramatiskai nozīmei, jo CPL 128.pants un 129.pants paredz, ka prasības pieteikumam ir jāpievieno pierādījumi, ar kuriem prasītājs pamato prasības pieteikumā norādītos apstākļus. Šāda situācija liecina par to, ka Latvijas tiesai nav procesuāla instrumenta, ar kuru varētu atteikties pieņemt tādus prasības pieteikumam pievienotus dokumentus, kuru saistība ar pierādāmiem apstākļiem ir neskaidra vai nav redzama vispār. Vienlaicīgi jānorāda, ka tiesas nedrīkst formāli un virspusēji vērtēt

---

³⁰⁶ Давтян А.Г. Гражданское процессуальное право Германии, Москва: Городец-издат, 2000., 104.с.

³⁰⁷ Tsiviilkohtumenetluse seadustik, stājies spēkā 01.01.2006., publicēts RT I 2005, 26, 197.

³⁰⁸ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2011.gada 24.oktobra lēmums lietā Nr.3-11/1045, kā arī Rīgas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2012.gada 14.decembra lēmums lietā Nr.3-11-1166, npublicētie materiāli.

pievienoto pierādījumu attiecināmību izskatāmajam civiltiesiskajam strīdam, jo kā norādīja Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2012.gada 4.janvāra lēmumā lietā Nr. CA-1558-12/26, „lietas dalībniekiem saskaņā ar Civilprocesa likuma 74.panta otrās daļas 7.punktu ir tiesības savus paskaidrojumus dot tiesai ne vien rakstveidā, bet arī mutvārdos.”³⁰⁹

Pierādījumu pieļaujamības jautājuma regulējums lielā mērā nav atkarīgs tikai no civilprocesuālā regulējuma, bet gan no materiāli tiesiskajās normās noteiktajām prasībām. Pastāv uzskats, ka pieļaujamības institūts ietver sevī ierobežojumus pierādīšanas līdzekļu izmantošanai, jo „faktus, kurus saskaņā ar likumu var pierādīt tikai ar noteiktiem pierādīšanas līdzekļiem, nevar pierādīt ne ar kādiem citiem pierādīšanas līdzekļiem.”³¹⁰ Šādi ierobežojumi var būt tieši noteikti vai izrietēt no materiālajām normām vai civilprocesuālajām normām. Tā piemēram, CPL 104.pantā noteikts ierobežojums attiecībā uz pušu un trešo personu paskaidrojumiem, kurus nevar vērtēt kā pierādījumus, ja tos neapstiprina citi tiesas sēdē pārbaudīti un novērtēti pierādījumi. Šī prasība ir ietverta ne tikai Latvijas Civilprocesa likumā, bet arī ir ieguvusi savu tiesisko atzinumu judikatūrā. LR AT Senāta 2009.gada 28.janvāra spriedumā lietā Nr. SKC-25, norādīts, ka puses paskaidrojums nav atzīstams par pierādījumu, jo nav citu tiesas sēdē pārbaudītu un iegūtu pierādījumu, bet atbildētāja minēto faktu neatzīst, līdz ar to, tiesai nebija pamats to uzskatīt par pierādītu.³¹¹

Attiecībā uz materiālajās normās noteiktajiem ierobežojumiem, neskaidrības pastāv par jautājumu, cik plaši puse var izmantot Civilprocesā noteiktos pierādīšanas līdzekļus, lai pierādītu noteiktus pierādāmos faktus. Vairāki autori, tajā skaitā arī V.Bukovskis, ir vērtējuši jautājumu par liecinieka liecību lomu un ticamību pierādījumu pieļaujamībā. V. Bukovskis ir atzinis, ka „liecinieku liecības nav pielaižamas tādu notikumu apliecināšanai, kas apliecināmi ar rakstu, vai neapstrīdētu publisku dokumentu apgāšanai tāpat kā notariālā kārtībā sastādītus vai apliecinātus dokumentus nevar apgāzt ar mājas kārtībā sastādītiem dokumentiem.”³¹² Līdzīgu skatījumu izteicis arī I.Medvedjevs³¹³, analizējot Krievijas un Francijas normatīvos regulējumus attiecībā uz pierādījumu pieļaujamību, norādot, ka minēto valstu civiltiesiskais regulējums ietver

---

³⁰⁹ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2012.gada 4.janvāra lēmumā lietā Nr. CA-1558-12/26, nepublicētie materiāli.

³¹⁰ Civilprocesa likums, „LV”, 326/330 (1387/1391), pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2011.gada 14.februārī.

³¹¹ LR AT Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 28. janvāra spriedums lietā Nr. SKC-25, www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 15.februārī.

³¹² Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata, R., 1933., 339.lpp.

³¹³ Медведев И.Г. Письменные доказательства в частном праве России и Франции, Санкт-Петербург, 2004., стр.188.

nepieciešamību noteiktu faktu pierādīšanai iesniegt rakstveida pierādījumus, bet to neesamības gadījumā, aizliedz izmantot liecinieku liecības.

Latvijas prakse pierādīšanas līdzekļu pieļaujamības jautājumā pieļauj izmantot visus Civilprocesa likumā norādītos pierādīšanas līdzekļus, ja tieši netiek pieprasīts noteiktas formas pierādījums. Tā piemēram, AT Senāts 2008.gada 29.oktobra spriedumā lietā Nr. SKC-386, norādīja, ka, lai ievērotu Civilprocesa likuma 10.pantā nostiprināto sacīkstes principu, atbildētājam jādod iespēja pierādīt savus iebildumus pret celto prasību. Noraidot lūgumu par liecinieku nopratināšanu, nav dota iespēja ar visiem atļautajiem pierādīšanas līdzekļiem aizstāvēties pret celto prasību.³¹⁴ Jāpiebilst, ka tiesas secinājums tika taisīts attiecībā uz Civillikuma 1838.pantu, kurā norādīts, ka samaksu var pierādīt ar visiem atļautiem pierādījuma līdzekļiem, bet sevišķi ar rakstisku apliecinājuma kvīti. Tātad Latvijas Civillikums, atsevišķos gadījumos norādot prioritāro pierādīšanas līdzekli – rakstveida pierādījumu, neliedz iespēju izmantot arī citus pierādīšanas līdzekļus, kādi ir puses rīcībā. Pierādījuma ticamības izvērtēšana ir tiesas kompetence. Līdzīga atziņa tika ietverta arī AT Senāta 2009.gada 14.oktobra spriedumā lietā Nr. 891, kurā norādīts, ka pierādījumiem par pārkāpuma faktu ir jābūt pārliecinošiem un tiem jāatbilst Civilprocesa likuma prasībām.³¹⁵

Tātad kopumā attiecībā uz pierādījumu pieļaujamību, var secināt, ka pieļaujamība var iedalīties divos veidos, t.i., vispārīgā pierādījumu pieļaujamībā un speciālā pierādījumu pieļaujamībā. Vispārīgā pierādījumu pieļaujamība izriet no Civilprocesa likuma 95.panta, paredzot, ka pieļaujami tikai likumā noteiktie pierādīšanas līdzekļi, saprotot pašus ziņu avotus, tādus kā liecinieku liecības, eksperta atzinums u.t.t. Šajā gadījumā lietas dalībnieka izvēle ir aprobežota tikai ar Civilprocesa likumā uzskaitītajiem pierādīšanas līdzekļiem, savukārt, speciālā pierādījumu pieļaujamība ir vērsta tikai uz noteikta pierādīšanas līdzekļa izmantošanu, izslēdzot neatbilstoša pierādījuma izmantošanu noteikta fakta pierādīšanai. Speciālā pierādījumu pieļaujamība ierobežo lietas dalībnieka izvēli, nosakot pierādījuma veidu un formu.

Analizējot gan materiālo normu prasības, gan arī civilprocesuālās normas Latvijā, jāatzīst, ka pārsvarā, paredzot noteikta pierādījuma iesniegšanu, lai pierādītu noteiktu faktu esamību vai neesamību, Latvijas Civilprocesa likums neizslēdz iespēju lietas dalībniekiem izmantot arī citus pierādīšanas līdzekļus. Pie norādītajiem apstākļiem Latvijas tiesai tiek uzlikts pienākums vērtēt

---

³¹⁴ LR AT Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 29. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-386, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 15.februārī.

³¹⁵ LR AT Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 14.oktobra spriedums lietā Nr. SKC-891, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 15.februārī.

visu iesniegto pierādījuma ticamību, jo kopsakarā ar citiem pierādījumiem, taisot loģiskos secinājumus, ir iespējams nonākt pie atzinuma, ka pierādāmais fakts var pastāvēt.

Līdz ar to, var secināt, ka pierādījumu pieļaujamības institūts Latvijas civilprocesā ļauj lietas dalībniekam bez būtiskiem ierobežojumiem izmantot Civilprocesa likumā norādītos pierādīšanas līdzekļus, pat ja materiālās normas pieprasa izmantot noteiktus pierādīšanas līdzekļus. Sacīkstes principa ietvaros tiesa nedrīkst atteikt pieņemt noteikta fakta pierādīšanai pēc veida un formas neatbilstošu pierādījumu, bet tiesas kompetencē ir vērtēt tā ticamību.

3.4. Pierādījumu iesniegšana pirmās un apelācijas instances tiesās

Viens no vispretrunīgākajiem jautājumiem Civilprocesā ir jautājums par pierādījumu iesniegšanu pirmās instances un apelācijas instances tiesās. Civilprocesam ir uzlikts neapskaužams pienākums atrast līdzsvaru starp vairākiem procesā valdošajiem principiem, t.i., sacīkstes principu, līdztiesības principu un patiesības principu. Vienlaicīgi nepārkāpjot arī procesuālās ekonomijas un lietas savlaicīgas izskatīšanas principu.

CPL 93.pants ir attiecināms uz visu civilo tiesvedību kopumā, paredzot pusēm un citiem lietas dalībniekiem iesniegt pierādījumus, lai pamatotu savus prasījumus vai iebildumus. Visai sarežģīts ir jautājums par pierādījumu iesniegšanas savlaicīgumu. CPL kopumā izvirza vairākus pretrunīgus terminus pierādījumu iesniegšanai lietā :

1. vienlaicīgi ar prasītāja prasības vai atbildētāja paskaidrojumu iesniegšanu, šo termiņu varētu nosacīti apzīmēt kā „sākotnējā pierādīju iesniegšana” pamats tam ir atrodams CPL 128.panta otrās daļas 5.pkt. un 148.panta otrās daļas 3.pkt.;
2. ne vēlāk kā četrpadsmit dienas pirms tiesas sēdes, šajā gadījumā vistiešāk izpaužas sacīkstes un līdztiesības principa mijiedarbība, paredzot, ka tam lietas dalībniekam, kurš iepazinies ar pretējās strīdus puses iesniegtajiem pierādījumiem un argumentiem vēl ir iespējams iesniegt savus argumentus un pierādījumus, kas tos atspēko.

Jāatzīst, ka CPL attiecīgajā lietas sagatavošanas stadijā ir nepilnīgs, pieļaujot iespēju strīdus pusei sākt reaģēt uz pretējās puses iesniegtajiem pierādījumiem četrpadsmit dienas pirms tiesas sēdes, tādā veidā negodprātīgi novilcinot savlaicīgu lietas izskatīšanu pēc būtības tiesas sēdē. Pie minētajiem apstākļiem pretējai pusei cits nekas neatliek kā izmantot CPL paredzētos savu tiesību un interešu procesuālās aizsardzības līdzekļus, tādus kā lietas atlikšana ar mērķi iesniegt savus pierādījumus. Taču pierādījumu iesniegšana izskatāmajā lietā nevar būt bezgalīga.

Noteikti var secināt, ka likumdevēja mērķis ir bijis noteikt vispārējo galīgo pierādījumu iesniegšanas termiņu ne vēlāk kā četrpadsmit dienas pirms tiesas sēdes paredzot, ka tas ir brīdis, kad noslēdzas lietas sagatavošana iztiesāšanai.

Nedrīkst aizmirst, ka civilprocess ir „formālā lietu vešanas kārtība” divu pušu privāttiesiskajā strīdā, kuru puses pašas nav spējīgas atrisināt likumīgā kārtā. Tātad var secināt, ka strīds jau pastāvēja ilgi pirms vērsšanās tiesā un tā apstākļus pierādošie fakti jau atrodas strīdus pušu rīcībā vai arī ir zināms, kur tie iegūstami. Tādējādi ir nepieciešams CPL ietvert norādi, regulējot pierādījumu iesniegšanas secīgumu katrai pusei, nosakot atšķirīgus termiņus pierādījumu iesniegšanā lietas sagatavošanas stadijā.

Saskaņā ar dispozitivitātes principu, katrai pusei ir tiesības izmantot vai arī neizmanto savas likumā piešķirtās tiesības. Piedāvātās kārtības gadījumā netiek pārkāpts pušu sacīkstes princips un vienlaicīgi puses tiek disciplinētas procesuālo normu ievērošanā. Taču pašreiz, pie spēkā esošās 93.panta redakcijas, likumdevējs ir piešķīris iespēju strīdus pusei rīkoties negodprātīgi, netieši norādot, ka, ja lietas dalībnieks iesniedz pierādījumus pēc tam, kad notecējis termiņš, un tiesa atzīst, ka ar šādu rīcību apzināti tiek kavēta lietas iztiesāšana, tiesa uzliek naudas sodu, vai arī atteikties attiecīgos pierādījumus pievienot lietai. Savā laikā A. Līcis ir norādījis, ka „tiesa nedrīkst balstīties tikai uz formāliem apsvērumiem un atteikties pieņemt lietā nozīmīgo pierādījumu un apzināti taisīt nepamatotu spriedumu, pamatojoties tikai uz savlaicīgi iesniegtajiem pierādījumiem.”³¹⁶

Līdz ar to, var secināt, ka tiesa drīkst atteikties pieņemt pēc termiņa tikai tādu pierādījumu, kuram, tiesas ieskatā, nav nozīmes pierādāmajos apstākļos, tātad tas nav attiecināms uz pierādāmiem apstākļiem, vai arī par šiem apstākļiem jau ir iesniegti pietiekamā apjomā pierādījumi. Pretējā gadījumā tiesas spriedums būs pretrunā ar CPL 190.pantu par sprieduma likumību un pamatotību.

Pie minētajiem apstākļiem, lai nodrošinātu lietas savlaicīgu un pareizu izskatīšanu, ir nepieciešams pilnībā novērst iespēju pusei pieļaut pierādījumu iesniegšanu lietas izskatīšana laikā, ja šie pierādījumi bija iesniedzami termiņā. Sacīkstes principa izmantošana nevar pārtapt par patvaļu procesā.

Tā kā CPL 93.pants norāda, ka pierādījumu iesniegšana ir puses pienākums, tad, kā atzīst J.Rozenbergs CPL komentāros³¹⁷, ja procesuālās darbības izpilde ir lietas dalībnieka pienākums, termiņa nokavējums neatbrīvo viņu no šī pienākuma. Par pienākuma neattaisnotu neizpildīšanu

---

³¹⁶ Līcis A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. R., 2003., 74.lpp.

³¹⁷ Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcija Rīga: Tiesu namu aģentūra., 2006., 175. lpp.

piemēro viņam attiecīgu procesuālo sankciju. Tātad sankcijai ir jābūt pietiekami lielai, lai atturētu lietas dalībnieku no procesa normas pārkāpuma. Pašreizējā sankcija līdz 500 Ls tika ietverta Civilprocesa likumā³¹⁸ ar mērķi mazināt gadījumus, kad pierādījumi tiek iesniegti bez jebkāda attaisnojoša iemesla ar likumā noteiktā termiņa nokavējumu. Pastiprinot sankciju no 50 Ls līdz 500 Ls, likumdevēja mērķis bija disciplinēt lietas dalībniekus, kā arī mazināt tos gadījumus, kad strīda puse apzināti cenšas novilcināt lietas izskatīšanu, nesavlaicīgi iesniedzot pierādījumus lietā un radot apstākļus, kad otrai strīda pusei ir jālūdz atlikt lietas izskatīšanu uz vēlāku laiku, lai varētu iepazīties ar jauniesniegtajiem pierādījumiem un sagatavot savus pretargumentus. Par otras puses tiesībām iepazīties ar visiem lietā iesniegtajiem pierādījumiem, tajā skaitā arī ar tādiem, kas iesniegti pēc likumā noteiktā iesniegšanas termiņa, ir atrodamas atziņas Eiropas Kopienas tiesas spriedumos, tā piemēram 2009.gada 2.decembra spriedumā Nr.C-89/08 P ir norādīts, ka „sacīkstes princips parasti nenozīmē tikai to, ka katram procesa dalībniekam tiek piešķirtas tiesības iepazīties ar pierādījumiem un apsvērumiem, kurus tiesā iesniedzis otrs procesa dalībnieks, un tos apspriest, un aizliedz ne tikai to, ka Kopienas tiesa pamato savu nolēmumu ar faktiem un dokumentiem, ar kuriem lietas dalībnieki nav varējuši iepazīties un tādējādi attiecībā uz tiem nav varējuši sagatavot savu nostāju.”³¹⁹ Tādējādi tiek nostiprinātas vienas no būtiskākām strīda pušu tiesībām, iepazīties ar lietā iesniegtajiem pierādījumiem un tiesai nav tiesību taisīt spriedumu pirms nav nodrošinātas šādas tiesības strīda pusei.

Vērā ņemama ir atziņa, kas izteikta LR Satversmes tiesas spriedumā Nr.2009-93-01, kurā atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu, norādīts, ka katrai pusei jābūt nodrošinātai iespējai iesniegt paskaidrojumus un pierādījumus, lai nepieļautu tādu situāciju, ka viens prāvnieks lietā tiek nostādīts labvēlīgākā stāvoklī nekā otrs.³²⁰

2013.gada 1.janvārī spēkā stājies likums „Grozījumi Civilprocesa likumā”,³²¹ kurā tika grozīts CPL 93.pants, paredzot samazināt pierādījumu galējo iesniegšanas termiņu tiesā no septiņām

---

³¹⁸ Likumprojekts „Grozījumi Civilprocesa likumam” Nr.66/Lp11, pieejami: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/webAll?OpenView&count=30&start=61>, aplūkots 2012.gada 10.augustā.

³¹⁹ 2009.gada 2.decembra Eiropas Kopienas tiesas spriedums Nr.C-89/08 P, pieejams : <http://curia.europa.eu>, aplūkots 2012.gada 15.decembrī.

³²⁰ 17.05.2010. Satversmes tiesas spriedums "Par Civilprocesa likuma 400.panta pirmās daļas 1.punkta un 405.panta pirmās un trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam", [LV, Nr.79 stājās spēkā 20.05.2010.](http://www.likumi.lv), pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 15.decembrī., sk arī . ECT spriedumu *Dombo Beheer B.V. v. The Netherlands*, judgment of 27 October 1993, 18 E.H.R.R. 213, para. 33.

³²¹ Likumprojekts „Grozījumi Civilprocesa likumam” Nr.66/Lp11, pieejami: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/webAll?OpenView&count=30&start=61>, aplūkots 2012.gada 10.augustā.

dienām uz četrpadsmit dienām, kā arī paredzot iespēju arī tiesnesim noteikt pierādījumu iesniegšanas termiņu pēc saviem ieskatiem. Jāatzīst, ka šāds termiņa samazinājums ir vērtējams pozitīvi, taču tas tikai daļēji atrisinās radušos problēmu par novēlotu pierādījumu iesniegšanu tiesā. Četrpadsmit dienu termiņa noteikšana pierādījumu iesniegšanai pirms tiesas sēdes ļauj pretējai pusei kvalitatīvāk sagatavoties lietas izskatīšanai, taču joprojām nenovērsīs radušos situāciju ar pierādījumu novēlotu iesniegšanu vai nepieciešamību atlikt tiesas sēdi, lai pretējā puse varētu izmantot pierādījumu iesniegšanas tiesības likumā noteiktajā termiņā. Pieņemtie grozījumi CPL 93.pantā savu mērķi nenovilcināt lietas izskatīšanu ar nesavlaicīgu pierādījumu iesniegšanu var sasniegt tikai pie nosacījuma, ja tiesas izmantotu CPL noteikto iespēju noteikt sagatavošanas sēdes, lai noskaidrotu visus nepieciešamos jautājumus sakarā ar iesniedzamajiem pierādījumiem un nepieciešamību šādus pierādījumus izprasīt no citām personām, iestādēm u.tml.

Pozitīvi ir vērtējama CPL 93.panta grozījumos ietvertais noteikums, ka tiesnesim ir tiesības pašam noteikt pierādījumu iesniegšanas termiņu, kas pieņemams, ka var būt arī īsāks par likumā noteikto vispārīgo galējo pierādījumu iesniegšanas termiņu. Tiesneša tiesības pašam noteikt pierādījumu iesniegšanas galējo termiņu ir sastopamas arī citu valstu civilprocesa likumos, tā piemēram, šāds noteikums pozitīvi darbojās Vācijā.³²²

CPL 93.panta grozījumos ietvertais priekšlikums paaugstināt soda naudu no 50 Ls uz summu līdz 500 Ls ir vērtējams kritiski. No vienas puses, tiek piešķirtas tiesības tiesai izvērtēt vainīgās puses mantisko stāvokli un piemērot adekvātu naudas sodu, no otras puses, nelielas naudas soda summas neatlīdzinās tiesas izmaksas jaunas tiesas sēdes organizēšanai. Tomēr, kopumā jāsecina, ka CPL 93.panta grozījumi ir atzīstami par pozitīvu mēģinājumu atrisināt vairāku gadu garumā pastāvošo problēmu ar nesavlaicīgu pierādījumu iesniegšanu.

Pierādījumu iesniegšana lietas iztiesāšanas laikā var tikt vērtēta kā attaisnojama, ja pierādās CPL 93.pantā ir norādīti izņēmuma apstākļi.

3. lietas iztiesāšanas laikā,

- ja tas nekavē lietas iztiesāšanu;
- tiesa savlaicīgas pierādījumu neiesniegšanas iemeslu atzinusi par attaisnojošiem;
- pierādījumi ir par faktiem, kuri kļuvuši zināmi lietas dalībniekam lietas iztiesāšanas laikā.

---

³²² Zivilprozessordnung, Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2012.gada 15.jūlijā.

Minētie gadījumi ir saistīti ar izņēmumiem civilprocesā, taču par attaisnotiem var uzskatīt tikai beidzamos divus gadījumus. Varētu pat atzīt, ka sacīkstes principa ietvaros ir pieļaujams iesniegt atsevišķus pierādījumus, kam ir nozīme lietā lietas izskatīšanas gaitā, jo atsevišķos gadījumos strīda būtība atklājas tikai lietas izskatīšanas gaitā un tie pierādījumi lietā, uz kuriem attiecīgais lietas dalībnieks ir licis uzsvāru, var izrādīties maznozīmīgi. Šādai jaunu pierādījumu iesniegšanai jābūt pamatotai.

Noteikti nevar piekrist iespējai iesniegt pierādījumus lietas iztiesāšanas laikā, ja tas nekavē lietas iztiesāšanu. Prezumējams, ka lietā tiek iesniegti tikai tādi pierādījumi, kam ir nozīme lietā. Līdz ar to, jebkurš pierādījums ir nozīmīgs un rada pretējai strīdus pusei tiesības izvērtēt savas iespējas un iesniegt pretargumentus, bet tas jau ir pamats lūgt tiesu atlikt lietas izskatīšanu uz vēlāku laiku.

Tātad var secināt, ka iesniedzamie pierādījumi ir saistīti tikai un vienīgi ar pierādījumu pietiekamības jautājumu par apstākļiem, kuri ir jau pamatoti ar prasītāja vai atbildētāja laicīgi iesniegtajiem pierādījumiem.

Visai strīdīga norma CPL attiecībā par pierādījumu iesniegšanu ir 430.panta ceturtā daļa, kura paredz, ka, ja apelācijas instances tiesā lietas dalībnieks iesniedz vai lūdz pārbaudīt pierādījumus, kurus viņam bija iespējams pieteikt lietas izskatīšanā pirmās instances tiesā, un ja apelācijas instances tiesa nekonstatē attaisnojošus iemeslus, kāpēc pierādījumi netika iesniegti pirmās instances tiesā, apelācijas instances tiesa pierādījumus nepieņem.

No attiecīgās normas varam secināt, ka lietas dalībniekam nav tiesības iesniegt pierādījumus apelācijas instancē par pierādāmiem apstākļiem un apelācijas instancei nav tiesību šos pierādījumus pieņemt, ja tie nav bijuši iesniegti laicīgi, skatot lietu pirmās instances tiesā. Ar 2013.gada 1.janvāra grozījumiem Civilprocesa likumā ir radīta situācija, kad lietas dalībnieks visu pierādījumu apjomu iesniedz pirmās instances tiesā un apelācijas instances tiesa atkārtoti vērtē tikai tos pierādījumus, kas ir apstrīdēti apelācijas sūdzībā, vai arī pastāv attaisnojoši apstākļi, kuru dēļ ir iespējama jaunu pierādījumu iesniegšana apelācijas instances tiesā. Tādā veidā apelācijas instance, kuras uzdevums ir pārbaudīt pirmās instances tiesas sprieduma likumību, saglabā savu kontroles funkciju, jo tiek vērtēti tādi pierādījumi, kuri iepriekš tika vērtēti pirmajā instancē.

Tādējādi ir secināms, ka likumdevēja centieni sakārtot pierādījumu iesniegšanas savlaicīguma jautājumu ir uzskatāmi kā pozitīvi, vienlaicīgi paredzot iespējas godprātīgajam lietas dalībniekam izmantot savas tiesības uz savas patiesības pierādīšanu.

3.5. Pierādījumu pārbaude un novērtēšana

Sākotnējais pierādīšanas pienākums vispirms gulstas uz prasītāju, kā tas izriet no CPL 93.panta pirmās daļas un CPL 128.panta, savukārt, atbildētājam ir tiesības noliegt prasību neiesniedzot pierādījumus. Tātad atbildētājam nav jāpierāda vai jāatspēko tādi fakti, kuri ir būtiski saistībā ar pierādāmajiem apstākļiem, bet kurus prasītājs nav pierādījis. Vienīgais izņēmums ir saistībā ar negatīvajiem faktiem, kas ir jāpierāda ar atbildētāja pozitīvo rīcību, jeb vienkāršojot teikto – negatīvus faktus var pierādīt ar pozitīvajiem faktiem.³²³ Pilnībā var piekrist A. Līča atzītajam, ka atsevišķu negatīvu fakti pierādīšanas iespējamība nekādā gadījumā nav jāsaprot kā negatīvu fakti pierādīšanas pienākums.³²⁴ Ne visos gadījumos tieši darbojas iepriekš norādītā pierādīšanas pienākuma nasta tikai uz prasītāju, tiesu praksē ir sastopami arī izņēmumi. Visai interesants ir LR Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008. gada 29. oktobra sprieduma Lietā Nr. SKC- 386 ietvertā tēze, kurā senatori norāda, ka pierādīšanas pienākums par izplatīto ziņu atbilstību īstenībai likums uzlicis atbildētājam.³²⁵ Tā kā civilprocesā darbojas sacīkstes princips, personai, kura vērsusies tiesā ar prasību, sākotnēji ir uzlikts obligāts pienākums pierādīt tos apstākļus, uz kuriem ir taisīta norāde prasības pieteikumā. Konkrētajā gadījumā par ziņu izplatīšanu, prasītājam, varētu prezumēt, pietiek tikai ar pasīvo pierādīšanas lomu, t.i., norādīt, ka nopublicētās ziņas ir apmelojošas un neatbilst īstenībai. Tiesa ir tā institūcija, kuras uzdevums ir izvērtēt pierādījumu pietiekamību un attiecināmību un pieļaujamību. Līdz ar to visai savdabīgs ir LR AT Senāta secinājums jau pieminētajā lietā Nr. SKC-386. Senāta spriedumā, attiecībā uz tiesas pienākumu izvērtēt lietā iesniegtos pierādījumus, norādīts, ka tiesai nebija pamats viedokli vērtēt kā pareizu vai nepareizu, neizvērtējot apstrīdētā sižeta saturu kopsakarā ar lietā iegūtajiem pierādījumiem.³²⁶

Kā jau iepriekšējās nodaļās tika norādīts, sacīkstes principa ietvaros, veidojot tiesiskās attiecības starp tiesu un lietas dalībniekiem, visas procesā iesaistītas personas vairāk vai mazāk, bet iesaistās pierādījumu vākšanā un vērtēšanā. Kā atzīst viens no krievu civilprocesuālistiem, pierādījumu analīze paredz šo pierādījumu vispusīgu izpēti, kuru veic tiesa, lietas dalībnieki un to pārstāvji, nolūkā noteikt vai šie pierādījumi ir attiecināmi uz lietu, vai ir pieļaujama to

---

³²³ A.Līcis, Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2003., 71.lpp.

³²⁴ Turpat, 72.lpp.

³²⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 29.oktobra spriedums lietā Nr. SKC-386, pieejams : www.at.gov.lv, aplūkots 2009. gada 25. jūlijā.

³²⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 29.oktobra spriedums lietā Nr. SKC-386, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2009. gada 25. jūlijā.

izmantošana dotajā lietā, vai tie ir patiesi un vai tie ir pietiekami.³²⁷ Tātad izvērtējot teikto, jāsecina, ka tiesai, neskatoties uz procesā atvēlēto šķietamo pasīvo lomu pierādīšanas procesā, tomēr piemīt visai aktīvs pienākums pierādījumu pārbaudē un novērtēšanā. Kā redzams no prakses materiāliem, tiesa savu motivāciju par labu pieņemtajai sprieduma rezultatīvajai daļai pamato ar tiem pierādījumiem, kurus pušu pierādīšanas procesa ietvaros ir atzinusi par atbilstošākiem, pilnīgākiem un ticamākiem. Šāds tiesas pienākums izriet arī no CPL 193.panta piektās daļas, kurā norādīts, ka tiesa motīvu daļā norāda lietā konstatētos faktus, pierādījumus, uz kuriem pamatoti tiesas secinājumi, un argumentus, ar kuriem noraidīti tie vai citi pierādījumi .

Pierādījumu novērtēšanas process vairāk ir balstīts uz loģikas un ticamības principiem, kuri pamatojas uz tiesneša kā personas subjektīvās domāšanas un secināju taisīšanas procesu. Kā jau iepriekšējās sadaļās norādīts, pierādījumu novērtēšana viennozīmīgi balstās uz tiesneša subjektivitāti, kas noraida jebkādu iespēju reglamentēt pierādījumu novērtēšanas procesu kā cilvēka spēju domāt, argumentēt un pamatot. Likumdevēja kompetencē ir noteikt vispārējos kritērijus no kuriem vadoties, var secināt, ka tiesnesis ir ievērojis pierādījumu novērtēšanas procesuālo dabu, ņemot par pamatu CPL 97.pantā norādītos kritērijus, t.i., pēc iekšējās pārlicības, vadoties no tiesiskās apziņas, kas balstīta uz loģikas likumiem, zinātnes atziņām un dzīvē gūtiem novērojumiem. Tātad no otras puses var piekrist civilprocesa teorijā izteiktajam viedoklim, ka pierādījumu novērtēšana nav tiesnešu rīcības brīvības jautājums, bet tai jābūt balstītai uz objektīviem apsvērumiem.³²⁸ Kā būtisku šī principa ievērošanas mehānismu, likumdevējs ir devis iespēju lietas dalībniekiem ar savu argumentēto viedokli pārsūdzēt pirmās instances tiesas spriedumu apelācijas kārtībā, pieļaujot iespēju pārliecināt apelācijas instances tiesnešus par pirmās instances tiesneša secinājumu neatbilstību patiesajiem apstākļiem. Līdz ar to var secināt, ka subjektīvais faktors pierādījumu novērtēšanā ir neatņemama pierādīšanas procesa sastāvdaļa, kurai ir pakļauta gan tiesa, gan lietas dalībnieki. Jo pierādījumu novērtēšanas procesā piedalās ne tikai tiesa kā galvenais vērtēšanas subjekts, bet arī lietas dalībnieki, mēģinot tiesu pārliecināt par savu argumentu un pierādījumu vērtēšanas patieso nostāju un atbilstību pagātnes faktiem.

---

³²⁷ Ярков В.В. Гражданский процесс. Москва, БЕК, 1999.г., с. 192.

³²⁸ Ekelof P.O. Free evaluation of evidence. Evidence and Proof. ED. W.Twinning.A.Stein Hants, Dartmouth Publishing Company Limited, 1993.p.136.

4. PIERĀDĪJUMU VEIDI

4.1. Personiskie (subjektīvie) pierādījumi

Analizējot personiskos jeb, kā iepriekš tika norādīts, subjektīvos pierādījumus, jāakcentē, ka šie pierādījumi pārsvarā ir ietverti tādos pierādīšanas līdzekļos, kuru pamatā ir cilvēks kā pierādījuma avots. Līdz ar to, ņemot vērā iepriekš norādīto pierādījumu klasifikāciju, ir jāpievēršas tādiem pierādījumiem kā pušu paskaidrojumiem, trešo personu paskaidrojumiem, liecinieku liecībām un eksperta atzinumiem. Jāatzīmē, ka pušu un trešo personu paskaidrojumi kā pierādījums ir vērtējams romāņu-ģermāņu tiesību sistēmai piederīgo valstu civilprocesos, bet nav sastopams anglo-sakšu tiesību sistēmai piederīgo valstu civilprocesos, kur tiek izmantoti kā pierādīšanas līdzekļi liecinieku liecības, rakstveida pierādījumi un lietiskie pierādījumi.³²⁹ Tādējādi analizējot pušu un trešo personu paskaidrojumus, tiks ņemts vērā normatīvais regulējums un valdošās doktrīnas romāņu-ģermāņu tiesību saimei piederīgajās valstīs.

4.1.1. Pušu un trešo personu paskaidrojumi

Pušu un trešo personu paskaidrojumi kā pierādījums civiltiesiskajā strīdā ir visai atšķirīgi vērtējams savas specifikas dēļ. Sākotnēji ir jānorāda, ka aplūkojot jautājumu par pušu un trešo personu paskaidrojumiem kā pierādījumiem civilprocesā, tiks ņemts vērā, ka gan puses, gan trešās personas kā lietas dalībnieki ir personas, kuras ir vistiešāk ieinteresētas strīda iznākumā un viņu sniegtajai informācijai par strīda pamatu un apstākļiem ir subjektīvs raksturs. No vienas puses, prasītājs un atbildētājs lietā, kā arī trešā persona ir uzskatāmi par pierādīšanas subjektiem, kuriem ir uzlikts par pienākumu pierādīt savus apgalvojumus un arī argumentus ar citiem lietā iesniegtiem pierādījumiem, no otras puses, viņu sniegtie paskaidrojumi, pēc pašlaik valdošās Latvijas civilprocesa doktrīnas, ir pierādīšanas līdzekļi, kuri satur informāciju par lietā nozīmīgiem strīda apstākļiem, tādējādi pušu un trešo personu paskaidrojumi un pat apgalvojumi noteiktas lietas ietvaros tiek vērtēti kā pierādījumi.

Formas ziņā pušu un trešo personu paskaidrojumi var izpausties gan mutvārdu paskaidrojumos, kas tiek sniegti tiesas sēdes gaitā, gan rakstveida paskaidrojumos, kas ietverti dažādos procesuālajos dokumentos. Šo paskaidrojumu izpausme atšķirīgās procesuālajās formās un neskaidrais tiesiskais regulējums liek pievērsties pušu un trešo personu paskaidrojumu sīkākai analīzei, izvērtējot to nozīmi un vietu civiltiesiskā strīda izšķiršanā tiesā. Juridiskajā

---

³²⁹ Clore J. Civil Litigation. Second edition, London, 1996., s.302.

literatūrā ir izteikts viedoklis, ka ne katru puses vai trešās personas paskaidrojumu var uzskatīt par pierādījumu civiltiesiskajā strīdā.³³⁰ Neskaidrības šajā jautājumā ir saskatāmas arī Latvijas Civilprocesa likuma regulējumā, kā arī tiesu praksē.

Latvijas CPL 104.pantā normatīvi ir nostiprināts, ka pušu un trešo personu paskaidrojumi, kuri ietver ziņas par faktiem, uz kuriem pamatoti viņu prasījumi vai iebildumi, atzīstami par pierādījumiem, ja tos apstiprina citi tiesas sēdē pārbaudīti un novērtēti pierādījumi. Tādējādi norādot uz pušu un trešo personu paskaidrojumu nepilno pierādījumu spēku. Taču, piešķirot pušu un trešo personu paskaidrojumiem pierādījuma procesuālo stāvokli, tiesai ir jāizvērtē norādīto personu sniegto ziņu patiesums un atbilstība pierādāmiem faktiem. Turklāt, vērtēšanas procesā nošķirot paskaidrojumus kā pierādījumus, no paskaidrojumiem, kas veido prasības pamatu un paskaidrojumiem kā palīginformācijas, kurai ir paskaidrojoša nozīme vispārēja priekšstata radīšanai par strīda apstākļiem. Līdz ar to var apgalvot, ka pušu un trešo personu paskaidrojumiem ir duāls raksturs :

- 1) Pušu un trešo personu kā lietas dalībnieku paskaidrojumi, kuriem ir nozīme saistībā ar civiltiesisko strīdu un personu aizsargājamajām tiesībām un interesēm;
- 2) Pušu un trešo personu paskaidrojumi kā pierādīšanas līdzekļi, kuri sniedz ziņas par pierādāmajiem faktiem civiltiesiskajā strīdā un ir vērtējami kā pierādījumi.

Jāņem vērā, ka prasītājs un atbildētājs ir iesaistīti noteiktās civiltiesiskās attiecībās un vērsoties tiesā, lai izšķirtu civiltiesisko strīdu, viņu paskaidrojumi sākotnēji ir ietverti prasības pieteikumā un atbildētāja paskaidrojumos kā noteiktas formas procesuālajos dokumentos. Tiesu praksē ir atzīts, ka „izskatot lietu, tiesai jānoskaidro lietas apstākļi, kuri ietilpst pierādīšanas priekšmetā – prasības pamata fakti un atbildētāja iebildumu pamata fakti (meklējamie fakti). Meklējamus faktus norāda puses, bet faktu sastāvu, kas jāpierāda lietā, galīgi nosaka tiesa saskaņā ar tām materiālo tiesību normām, kuru hipotēzēs ir norādīti fakti, kas nosaka pušu apstrīdētās un aizskartās tiesības un tām atbilstošus pienākumus.”³³¹ Tas ļauj secināt, ka pušu paskaidrojumi par lietas apstākļiem sākotnēji tiek vērsti uz noteiktu civiltiesisko attiecību pastāvēšanu starp pašām pusēm un civiltiesiskā strīda attīstību, kas veido prasības pamatu. Meklējamus faktus noteikti nevar attiecināt pie pierādījumiem. Meklējamie fakti kopsakarā ar prasības priekšmetā ietverto materiāltiesiskās normas sastāvu veido pierādīšanas robežas, kuras ietvaros tiesai ir jāizšķir civiltiesiskais strīds, taču pušu paskaidrojumus, saistībā ar

---

³³⁰ Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва: ОАО «Издательский дом «Городец», 2004, с.99.

³³¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 21.marta spriedums Lietā Nr. SKC-98/2012, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 15.jūnijā.

meklējamajiem faktiem, var uzskatīt kā pierādījumus, ja tie satur ziņas, kas pamatotas ar citiem pierādījumiem un ir attiecināmi uz pierādīšanas objektu.

Vācijas civilprocesuālais regulējums iedala pušu paskaidrojumus divos veidos:

- 1) Pušu uzklausišana (ZPO 141§) nav uzskatāma kā pierādījums³³²;
- 2) Puses nopratināšana (ZPO 448§) pēc tiesas ierosmes un puses nopratināšana pēc pretējās puses ierosmes (ZPO 445§)³³³ ir uzskatāma par pierādījumu.

Pušu uzklausišanai ir procesuāla nozīme, lai tiesa iegūtu priekšstatu par strīda apstākļiem, savukārt, puses nopratināšana tiek piemērota, ja ir nepietiekami pierādījumi,³³⁴ lai ar personas pratināšanas procesā iegūto informāciju pamatotu civiltiesiskajā strīdā nozīmīgu faktu esamību vai neesamību. Puses nopratināšanā sniegtās ziņas ir pieļaujamas pierādījuma statusā tikai tajā gadījumā, kad nopratināmā persona ir sniegusi atbilstošas formas zvērestu.³³⁵

Līdzīgs ieskats par pušu un trešo personu paskaidrojumiem ir vērojams Igaunijas Civilprocesa kodeksā, nodalot paskaidrojumu sniegšanu, kas nav uzskatāma par pierādījumiem, no puses nopratināšanas, kad paskaidrojumi ir sniegti pēc noteiktas formas zvēresta došanas. Igaunijās civilprocesā puses nopratināšana ar mērķi iegūt pierādījumus ir uzskatāma kā galējais līdzeklis pierādījumu iegūšanā, kas izmantojams tikai tad, ja nav iespējams tiesai iesniegt citus pierādījumus.³³⁶ Turklāt, kā norādīts Igaunijas Civilprocesa kodeksa 268.¹pantā, šāda puses nopratināšanas iniciatīva var nākt arī no tiesneša puses. Līdz ar to ir saskatāma līdzība ar Vācijas civilprocesā ietvertu normu attiecībā uz tiesneša iniciatīvu iegūt pierādījumus, ja tādi ir nepieciešami, lai pamatotu savus secinājumus un iegūtu pietiekamu informāciju par pagātnes iespējamajiem notikumiem.

Izvērtējot Latvijas civilprocesuālo regulējumu attiecībā uz pušu un trešo personu paskaidrojumiem, V.Bukovskis norāda, ka puses iztaujājot, tiesā saņemtās atbildes un paskaidrojumi par pierādījumiem tomēr neskaitās. Tie noder tiesai tikai lietas noskaidrošanai un palīdz atrast materiālo taisnību.³³⁷ Tātad pirmskara Latvijā, 1938.gada Civilprocesa likums šādu pierādīšanas līdzekli tieši neatzina un pušu paskaidrojumi tika ņemti vērā tikai kā civiltiesiskā strīdā nozīmīga informācija. Vienlaicīgi, neatzīstot pušu paskaidrojumus par pierādījumiem

---

³³² Moritz K. Beweisaufnahme und Beweiswürdigung. Pieejams: <http://bgb.jura.uni-hamburg.de/zivilprozess/beweis.htm>, aplūkots 2012.gada 15.jūnijā.

³³³ Rosenberg / Schwab / Gottwald. Zivilprozessrecht, 17., neubearbeitete Auflage 2010.,s. 709.

³³⁴ Zivilprozessordnung, 448.§, Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2012.gada 15.jūnijā.

³³⁵ Zivilprozessordnung, 452.§, Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2012.gada 15.jūnijā.

³³⁶ Tsiviilkohtumenetluse seadustik, stājies spēkā 01.01.2006., publicēts RT I 2005, 267.p.

³³⁷ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933., 354.lpp.

normatīvā līmenī, tiesu prakses atziņas vedināja izmantot šos paskaidrojumus kā pierādījumus. Tādējādi var atzīt, ka arī pirmskara Latvijas civilprocesā veidojās iezīmes, kas liecināja par jauna pierādīšanas līdzekļa formēšanos.

Šīs informācijas nozīmība ir plaši analizēta pirmskara Latvijas (laika posms līdz Otrajam pasaules karam (1939.-1945.)) tiesu praksē. Piemēram, Senāta prakses lietās tika atzīts, ka tiesa var atbildētāja tieši neapstrīdētas prasības paskaidrojumus atzīt par pierādītiem un uz tiem atsaukties sprieduma motīvos, vai arī, tiesa var atsaukties uz tiem atbildētāja paskaidrojumiem, kurus prasītājs nav īpaši apstrīdējis.³³⁸ Līdz ar to ir redzams, ka pirmskara Latvijas civilprocesā bija iespējams izmantot pušu paskaidrojumus pierādījuma statusā, bet nebija vēl tieši izstrādāta kārtība, kas norobežotu puses paskaidrojumus kā pierādīšanas procesa sastāvdaļu, ko realizē pierādīšanas subjekts ar loģiskiem konstatējumiem, argumentiem un tiesas pārliecināšanu no puses paskaidrojumiem kā reglamentēta pierādījumu iegūšanas procesa. Latvijai, veicot civilprocesa reformu un 1999.gadā pieņemot jaunu Civilprocesa likumu, tika ņemtas vērā pirmskara Latvijas civilprocesuālistu atziņas kopsakarā ar padomju periodā (1945.-1990.) spēkā esošo regulējumu attiecībā uz pušu un trešo personu paskaidrojumiem. Tādējādi veidojot neskaidrības civilprocesuālajā regulējumā par paskaidrojuma statusu.

Vēsturiski raugoties uz pušu un trešo personu paskaidrojumiem kā pierādījumu, Latvijas civilprocesā šāds patstāvīgs pierādīšanas līdzeklis tika ietverts līdz ar padomju civilprocesa koncepcijas ienākšanu. Jāatzīmē, ka līdz pat 1999.gada 1.martam, kad stājās spēkā Latvijas Civilprocesa likums, darbojās Latvijas PSR Civilprocesa kodekss (CPK), kuru pieņēma 1963.gada 27.decembrī, tātad, ar padomju civilprocesā valdošajām koncepcijām. Šī CPK 61.pantā tika ietverta norma, kura noteica, ka pušu un trešo personu paskaidrojumi par viņām zināmiem apstākļiem, kuriem ir nozīme lietā, jāpārbauda un jānovērtē līdz ar citiem lietā savākti pierādījumiem.³³⁹ No šīs normas ir secināms, ka līdz pat 1999.gada 1.martam, pušu un trešo personu paskaidrojumi tika uzskatīti par patstāvīgu pierādījumu ar pilnu pierādījuma spēku, kas ir līdzvērtīgs citiem lietā iesniegtiem pierādījumiem. Šaubas par šo pierādījumu patiesumu pastāvēja, jo tiesu praksē tika norādīts, ka tiesa nevar pamatot spriedumu lietā vienīgi uz pušu paskaidrojumiem, bija jābūt arī citiem pierādījumiem.³⁴⁰ Pašlaik CPK ietvertā koncepcija ir saglabājusies Krievijas civilprocesa kodeksa 68.pantā, kurā ir norāde uz pušu un

---

³³⁸ Civilprocesa likums ar paskaidrojumiem. Sastādījuši : senators F.Konradi, Tiesu palātas Civildepartamenta priekšsēdētājs T.Zvejnieks u.c., Rīga, 1939., 149.lpp.

³³⁹ Latvijas Civilprocesa kodekss. Kodeksa teksts ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 1998.gada 15.septembrim, Rīga: KIF" Biznesa komplekss", 1998., 22.lpp.

³⁴⁰ Rozenbergs J., Briģis I. Padomju civilprocesuālās tiesības. Rīga: "Zvaigzne", 1978., 142.lpp.

trešo personu paskaidrojumu kā patstāvīgu pierādījumu, vienlaicīgi norādot uz nepieciešamību pamatot sniegtos apgalvojumus un iebildumus ar citiem pierādījumiem.³⁴¹ Taču Krievijas CPK ir gājis savu patstāvīgu attīstības ceļu, nosakot, ka, gadījumā, ja puse neiesniedz tiesai viņas rīcībā esošos pierādījumus, tiesai ir tiesības pamatot savus secinājumus ar otras puses sniegtajiem paskaidrojumiem, kas atkārtoti norāda uz pušu un trešo personu paskaidrojumu patstāvīgo raksturu. Vēršanās pie otras puses sniegtā paskaidrojuma, lai ar to pamatotu tiesas secinājumus, ir Vācijas civilprocesam raksturīgs elements.

Tādējādi jāatzīst, ka Latvijas civilprocess ir izvēlējis savu atšķirīgu koncepciju, atņemot pušu un trešo personu paskaidrojumiem patstāvīga pierādījuma statusu, kas ir vērtējams kā solis atpakaļ pagātnē un radot neskaidrības tiesām šo pierādījumu vērtēšanā, kas nereti var novest pie nelikumīga sprieduma taisīšanas tiesu praksē. Tā piemēram, LR AT Senāta Civillietu departaments 2011.gada 28.septembra lietā Nr. SKC-241 ir secinājusi, ka „... paskaidrojumi neatbilst tiesas sēdē pārbaudītiem iepriekš minētajiem pierādījumiem, apelācijas instances tiesa pamatoti atzinusi, ka šajā strīdā nav piemērojami Civilprocesa likuma 104.panta pirmās daļas noteikumi.”³⁴² Tātad apelācijas instances tiesa puses sniegtos paskaidrojumus neatzina par pierādījumiem, jo bija pretrunā ar lietā esošajiem citiem pierādījumiem, kaut gan pirmās instances tiesa bija pretējās domās un puses paskaidrojumiem piešķīra pierādījuma statusu. Tajā pat laikā, AT Senāta Civillietu departaments 2011.gada 26.janvāra lietā Nr. SKC-47/2011 norādīja, ka „...balstot savu atzinumu par atbildētāja līdzdalību strīdus dzīvokļa pirkšanā vienīgi uz paša atbildētāja paskaidrojumiem, tiesa ir pārkāpusi Civilprocesa likuma 104.panta pirmo daļu ...”³⁴³ Šie piemēri apstiprina to, ka tiesām ir sarežģīti norobežot pušu paskaidrojumus no pierādījumiem bez noteiktas procedūras ieviešanas Latvijas civilprocesā, kas piešķirtu noteiktību un skaidrību pierādījumu vērtēšanā.

Izvērtējot kaimiņvalstu (Igaunijas un Lietuvas) civilprocesa regulējumus, kas ir reformēti un jaunāki³⁴⁴ attiecībā pret Latvijas Civilprocesa likumu, jāatzīst, ka procesuālā noteiktība attiecībā uz pušu un trešo personu paskaidrojumiem kā pierādījumu ir visai skaidra – tā ir puses pratināšana pēc zvēresta došanas.

---

³⁴¹ Гражданский процессуальный кодекс Российской Федерации от 14 ноября 2002 г. N 138-ФЗ, pieejams: <http://base.garant.ru/12128809/>, aplūkots 2012.gada 25.jūnijā.

³⁴² LR AT Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 28.septembra spriedums Nr.SKC-241, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 25.jūnijā.

³⁴³ LR AT Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 26.janvāra spriedums Nr.SKC-47/2011, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 25.jūnijā.

³⁴⁴ Lietuvas Civilprocesa kodekss stājās spēkā 2002.gadā, Igaunijas Civilprocesa kodekss stājās spēkā 2005.gadā, bet Latvijas Civilprocesa likums stājās spēkā 1999.gadā.

Lietuvas Civilprocesa likumā attiecībā uz pušu un trešo personu paskaidrojumiem ir norādīts, ka tie ir uzskatāmi par pierādījumiem, tikai tajā gadījumā, ja tie sniegti pēc zvēresta došanas.³⁴⁵

Tātad iepriekš aplūkotajos civilprocesuālajos regulējumos pušu un trešo personu paskaidrojumi tiks atzīti par pierādījumiem tikai tad, kad ziņas būs iegūtas pēc noteiktas procesuālas darbības piemērošanas, kas rada skaidrību gan tiesai, gan arī pašam lietas dalībniekam, kādos gadījumos pušu un trešo personu paskaidrojumi ir vērtējami kā lietā nozīmīga informācija un kādos gadījumos tas ir pierādījums.

Tādējādi ir redzams, ka Latvijas CPL regulējums, atzīstot pašu pušu un trešo personu paskaidrojumus par lietā nozīmīgiem apstākļiem kā pierādījumus ar nosacījumu, ka ir vēl citi pierādījumi, kas pamato šos apgalvojumus, ir radījis šķietamību, ka pušu un trešo personu paskaidrojumi ir pierādījumi visos gadījumos, ja paralēli pastāv citi pierādījumi. Zūd puses un trešās personas paskaidrojuma kā patstāvīga pierādījuma nozīme, jo paskaidrojums ir pierādījums tikai tandēmā ar citu pierādījumu.

Kā tas šī darba ietvaros iepriekš jau tika norādīts, puses un trešās personas, realizējot pierādīšanas procesu sniedz tiesai savus paskaidrojumus, argumentus, apsvērumus, kā arī realizē citas procesuālās darbības sacīkstes principa ietvaros. Visas šīs darbības nevar uzskatīt par pierādījumu procesuālā nozīmē. Pierādījums ir pierādīšanas līdzeklī kā noteiktā procesuālā avotā ietverta informācija – ziņas par noteiktiem apstākļiem un meklējamiem faktiem. Ziņa kā sniegtā informācija ir patstāvīga un pietiekama, tās esamība nav jāpamato ar citām ziņām.

Vērtējot iespēju ieviest Latvijas CPL jaunas procesuālas formas, lai puses un trešās personas paskaidrojumus atzītu par pierādījumu arī tādos gadījumos, kad nav iespējami citi pierādījumi, jāatzīst, ka Latvijas civilprocesā nav iespējams pārņemt zvēresta institūtu līdzīgi kā tas ietverts Latvijas Administratīvā procesa likumā³⁴⁶ un kaimiņvalstu civilprocesos. Šī apgalvojuma pamatā var minēt vairākus apsvērumus :

1. Zvēresta institūts vēsturiski nav pazīstams Latvijas civilprocesam un Latvijas sabiedrībai kopumā;
2. Zvēresta institūta ticamība ir apšaubāma un nenodrošina patieso ziņu iegūšanu par pagātnes apstākļiem.

---

³⁴⁵ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso. Valstybės žinios, 2002-04-06, Nr. 36-1340, pieejams: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=162435, aplūkots 2012.gada 15.jūnijā.

³⁴⁶ Administratīvā procesa likums. "LV", 164 (2551), 14.11.2001.; Ziņotājs, 23, 13.12.2001.,stājas spēkā 01.02.2004., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 20.jūnijā.

Pamatojot dotos apgalvojumus, ir jānorāda uz administratīvo tiesu praksi Latvijā attiecībā uz pieteicēja zvēresta došanu administratīvajā procesā. Jāsecina, ka šis procesuālais institūts tiek izmantots reti un administratīvās tiesas ir visai kategoriskas savos secinājumos, tā piemēram, Administratīvā rajona tiesa 2007.gada 25.septembra lietā Nr. A42419305 A597-07/10 ir norādījusi, ka „Tiesa noraida Pieteicēja lūgumu ar zvērestu pierādīt faktu, ka 1995.gada 15. septembrī tika iesniegts minētais iesniegums un ka tajā bija attiecīga satura teksts (*lūgums nodot mazdārziņa zemi pastāvīgā lietošanā*). Tiesas vērtējumā cilvēka atmiņa var būt neprecīza, un ņemot vērā, ka pastāv subjektīvais faktors (*vēlme pasniegt notikumus sev labvēlīga virzienā*) tiesa uzskata, ka nevar izmantot zvērestu kā pierādīšanas līdzekli, ja lietā jau ir citi rakstveida pierādījumi un aizstāt kādu pierādīšanas līdzekli (*rakstveida pierādījumu*) ar citu pierādīšanas līdzekli.”³⁴⁷

Līdzīgā ieskatā par tiesas tiesībām pieļaut vai nē zvēresta došanu izskatāmajā lietā ir arī LR AT Senāta Administratīvo lietu departaments, kurš 2008.gada 23.maija lietā Nr. 123066806 SKA–243/2008 norādīja, ka „Analizējot Administratīvā procesa likuma 161.panta trešās daļas pirmā teikuma un 224.panta pirmās daļas tiesību normas kopsakarā, atzīstams, ka priekšnoteikums pieteicēja zvēresta kā pierādīšanas līdzekļa izmantošanai ir tiesas secinājums, ka lietā nav citu pierādīšanas līdzekļu vai ka tie nav pietiekami droši. Par pierādīšanas līdzekļa drošumu liecina no tā izrietošo pierādījumu ticamība. Arī juridiskajā doktrīnā norādīts, ka viens no zvēresta došanas pamatprincipiem ir - puse savus paskaidrojumus vispirms sniedz bez zvēresta. Ja puse vēlas apstiprināt savus paskaidrojumus ar zvērestu, tiesai ir tiesības izlemt šo lūgumu. Lemjot par puses pieteikto lūgumu, tiesa vadās no apsvērumiem par pierādījumu pietiekamību un ticamību. Ja par to tiesai šaubu nav, tiesai ir jāatturas no nelietderīgu zvērestu pieļaušanas (*Zivilprozessordnung. Baumbach/Lauterbach/ Albers/Hartmann. 66.Aufl. München: Beck, 2008., § 452, Rn.4*). Tādēļ Senāts secina, ka apelācijas instances tiesa, konstatējot, ka lietā ir pietiekami droši pierādīšanas līdzekļi, un nepieļaujot *J.B.* pastiprināt savus paskaidrojumus ar zvērestu, nav pārkāpusi Administratīvā procesa likuma 161.panta trešo daļu.”³⁴⁸

No sniegtajiem piemēriem administratīvajā procesā ir skaidri redzams, ka tiesu praksē nelabprāt pieņem zvēresta institūtu, izvērtējot tā ticamības un nepieciešamības kritērijus. Līdz ar to civilprocesā, kad civiltiesiskais strīds ir jārisina starp divām strīdīgajām pusēm, kurās atrodas

---

³⁴⁷ Administratīvā rajona tiesas 2007.gada 25.septembra spriedums lietā Nr. A42419305 A597-07/1, pieejams: http://www.manastiesibas.lv/pdf/AL_2509_raj_A-597-07_10.pdf, aplūkots 2012.gada 25.jūnijā.

³⁴⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 23.maija spriedums lietā Nr. 123066806 SKA–243/2008, pieejams: http://www.manastiesibas.lv/pdf/AL_2305_AT-SKA-0243_2008.pdf, aplūkots 2012.gada 25.jūnijā.

privāto tiesību subjekti ar plašām un daudzējādām attiecībām un personisko ieinteresētību pozitīvā strīda rezultātā, šī institūta piemērošana nesniegs vēlamās sekas sacīkstes principa realizēšanas ietvaros, bet pēc savas būtības formāli sarežģīts un novilcinās civiltiesiskā strīda izskatīšanu, jo tiesneša negatīvais lēmums ar atteikumu pieļaut puses paskaidrojuma apliecināšanu ar zvērestu, būs formāls pamats sprieduma apstrīdēšanai apelācijas un kasācijas kārtībā.

Izvērtējot Latvijas civilprocesa doktrīnas un prakses īpatnības, uzskatāms, ka pušu un trešo personu paskaidrojumu kā pierādījumu pieņemšana civilprocesā ir iespējama ieviešot puses un trešās personas pratināšanas institūtu līdzīgi kāds tas pastāv attiecībā uz lieciniekiem. Šāda prakse sekmīgi darbojas Nīderlandē. Nīderlandes Civilprocesa kodeksa (*Wetboek Burgerlijke Rechtsvordering*) 164.pantā ir noteikts, ka, ja persona ir uzklausīta kā liecinieks, viņas apgalvojums par faktiem, kas jāpierāda ar savu liecību nedod viņai priekšrocību, ja vien paziņojums nav paredzēts, lai papildinātu nepilnīgu pierādījumu.³⁴⁹

Tādējādi, lai saglabātu pušu un trešo personu paskaidrojumiem patstāvīga pierādīšanas līdzekļa statusu un vienlaicīgi radītu noteiktību, nošķirot sniegtos paskaidrojumus kā pierādījumu no paskaidrojumiem kā lietā nozīmīgas informācijas, ir nepieciešams ieviest Latvijas Civilprocesa likuma 104.panta pirmajā daļā grozījumus, paredzot puses un trešās personas nopratināšanu tiesas sēdē pēc analogijas ar liecinieka nopratināšanu, paredzot kriminālatbildības sankciju par tiesas maldināšanu vai nepatiesas liecības sniegšanu. Latvijas Civilprocesa likumā personas brīdināšana par saukšanu pie kriminālatbildības par apzinātu tiesas maldināšanu ir izplatīts sankcijas veids gan attiecībā uz lieciniekiem, gan arī tiesu ekspertiem, kuriem ir pienākums tiesai sniegt patiesu informāciju par viņu rīcībā esošo lietā nozīmīgo informāciju. Iespējamais grozījums tiek piedāvāts šādā redakcijā : **„Pušu un trešo personu paskaidrojumi, kuri ietver ziņas par faktiem, uz kuriem pamatoti viņu prasījumi vai iebildumi, atzīstami par pierādījumiem, ja tie iegūti nopratinot pusi un trešo personu, lai papildinātu nepilnīgu pierādījumu. Pušu un trešo personu paskaidrojumi jāpārbauda un jānovērtē līdz ar citiem lietā iegūtajiem pierādījumiem.”**

Vienlaicīgi ir nepieciešams papildināt Civilprocesa likumu ar jaunu 167.¹pantu šādā redakcijā:

„167.¹pants. Puses un trešās personas nopratināšana.

---

³⁴⁹ Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, 1986., pieejams: <http://wetboek.net/Rv.html>, aplūkots 2012.gada 25.jūnijā.

(1) Puse un trešā persona var lūgt tiesai sevi nopratināt par lietā nozīmīgiem apstākļiem, ja ir nepieciešams papildināt nepilnīgu pierādījumu.

(2) Pirms nopratināšanas puse vai trešā persona paraksta šāda satura brīdinājumu:

"Es, . . . (nopratināmā vārds un uzvārds), apņemos godprātīgi liecināt tiesai par lietā nozīmīgiem apstākļiem. Man izskaidrots, ka par apzināti nepatiesas liecības došanu man draud kriminālatbildība saskaņā ar krimināllikumu."

(3) Puses vai trešās personas parakstīto brīdinājumu pievieno tiesas sēdes protokolam.

(4) Pēc brīdinājuma parakstīšanas tiesa aicina pusi vai trešo personu sniegt paskaidrojumus par apstākļiem, kuri nav pamatoti ar citiem pierādījumiem lietā vai ir pamatoti nepilnīgi.

(5) Tiesa un lietas dalībnieki var uzdot jautājumus pratināmai pusei un trešajai personai."

Kā otru būtisku problēmu saistībā ar pušu un trešo personu paskaidrojumu juridisko dabu ir jāanalizē jautājums par puses faktu atzīšanu. Šis jautājums jau tika analizēts šajā darbā saistībā ar pierādīšanas procesa realizēšanas aspektu, taču juridiskajā literatūrā ir sastopami pretrunīgi atzinumi arī par to, vai otras puses faktu atzīšanu var uzskatīt par pierādījumu.

Vienā no paustajām atziņām ir norādīts, ka atzīšanai ir pierādījuma nozīme, ja tā izdarīta tiesā.³⁵⁰ Apgalvojumam nevar piekrist tā iemesla dēļ, ka fakta atzīšanu attiecīgā puse var realizēt gan rakstveidā ārpus tiesas sēdes sniedzot savus paskaidrojumus tiesai par celto prasību, gan arī mutiski tiesas sēdē, sniedzot mutvārdu paskaidrojumus tiesai. Tādējādi likumdevējs nav paredzējis noteiktu atzīšanas došanas formu un kārtību, kas norobežotu puses sniegto informāciju, kurai ir nozīme lietā no puses paskaidrojuma, kas vērtējams kā pierādījums. Par sliktu iepriekš norādītajam apgalvojumam liecina arī tas, ka Latvijas Civilprocesa likuma 104.panta otrajā daļā ir piešķirtas tiesības tiesai šādu atzīšanos izvērtēt un nepieņemt. Otras puses pierādīto faktu atzīšana ir pieļaujama ar nosacījumu, ka tiesai nav šaubu, ka atzīšana nav notikusi viltus, vardarbības, draudu vai maldības ietekmē vai arī lai slēptu patiesību. Turklāt vienas puses pierādīto faktu atzīšana nesatur ziņas par lietā nozīmīgiem apstākļiem, kas ir pierādījuma pamatā. Drīzāk varētu secināt, ka vienas puses pierādīto faktu atzīšana, ja to pieņem tiesa, ir uzskatāma par procesuālas, bet nevis materiālas nozīmes ziņām, kas liecina par to, ka pušu starpā nav strīda par noteikta un jau pierādīta fakta esamību vai neesamību. Līdz ar to var

---

³⁵⁰ Rozenbergs J., Briģis I. Padomju civilprocesuālās tiesības. Rīga: "Zvaigzne", 1978., 143.lpp.

piekrist A.Līča norādītajam, ka atzīšana nav pierādījums, bet pretējās puses atbrīvošana no pierādīšanas pienākuma.³⁵¹ Līdzīga atziņa, par to, ka fakta atzīšanai ir vairāk procesuāla nozīme, ir izsecināma arī no 1938.gada Civilprocesa likuma 155.panta, kurā tika norādīts, „kad viena no pusēm, miertiesnesim lietu iztiesājot, pati rakstiski vai mutiski atzīst tāda apstākļa patiesību, kurš noder par viņas pretnieka tiesību apstiprinājumu, tad šis apstākļis uzskatāms par tādu, kas tālākus pierādījumus neprasa.”³⁵² Tātad nav jāpierāda tādi apstākļi, par kuriem starp pašām pusēm nepastāv strīds, bet par pierādījumu puses atzīšana netika uzskatīta arī šajā gadījumā.

Kā trešo problēmu saistībā ar pušu un trešo personu paskaidrojumu atzīšanu par pierādījumiem ir jānorāda tas, ka tikai un vienīgi pušu pušu un trešo personu sniegtie paskaidrojumi ir atzīstami par pierādījumiem. Pušu un trešo personu pārstāvju paskaidrojumi ir uzskatāmi par lietā nozīmīgu informāciju un tiem nevar piešķirt pierādījuma spēku. Arī šajā jautājumā Latvijas civilprocesa regulējums ir nekonsekvents un nesniedz skaidri nepārprotamu regulējumu. CPL 82.panta pirmajā daļā ir norādīts, ka fiziskās personas lietas tiesā var vest pašas vai ar pilnvarotu pārstāvju starpniecību. Savukārt CPL 82.panta otrajā daļā noteikts, ka juridisko personu lietas tiesā ved to amatpersonas, kas darbojas likumā, statūtos vai nolikumā piešķirto pilnvaru ietvaros, vai arī citi juridisko personu pilnvaroti pārstāvji. CPL 83.panta regulējums paredz, ka par pilnvarotu pārstāvi civilprocesā var būt jebkura fiziskā persona, ar CPL atrunātajiem izņēmumiem. CPL 86.panta pirmā daļa nosaka, ka pārstāvim ir tiesības pārstāvamā vārdā izpildīt visas procesuālās darbības, izņemot tās, kuru izpildīšanai nepieciešams īpašs pilnvarojums. Tas liecina, ka pārstāvis kā lietas dalībnieks savu procesuālo tiesību un pienākumu ietvaros sniedz tiesai paskaidrojumus par lietā nozīmīgiem apstākļiem. V.Bukovskis ir norādījis, ka pārstāvībai ir tā nozīme, ka visai pilnvarnieka darbībai, dotās pilnvaras robežās, ir tāds pat spēks, kā paša pilnvarnieka darbībai.³⁵³ Tātad var secināt, ka arī pārstāvja paskaidrojumu sniegšana kā procesuālā darbība ir uzskatāma par tādu, kuru sniedz pati puse, taču tā ir vērtējama kā lietā nozīmīga informācija, kura iegūta pastarpināti no citas personas.

Par labu izvirzītajam apgalvojumam, ka tikai pušu pušu un trešo personu sniegtie paskaidrojumi ir uzskatāmi par pierādījumiem, liecina arī tas, ka Latvijas Civilprocesa likumā ir atrunāts, ka paskaidrojumu sniegšanas pienākums ir noteikts lietas dalībniekiem (150.p., 156.p.,157.p.), bet kā pierādīšanas līdzeklis ir nosaukti tikai pušu un trešo personu paskaidrojumi. Tā kā par pierādījumu tiek uzskatītas tikai tādas ziņas,

---

³⁵¹ A.Līcis. "Personiskie pierādīšanas līdzekļi civilprocesā. Latvijas Universitātes Raksti. 2004.,667. sēj. Juridiskā Zinātne, 83.lpp. Pieejams: <http://www.lu.lv/materiali/apgads/raksti/667.pdf>, aplūkots 2012.gada 25.jūnijā.

³⁵² Civilprocesa likums ar paskaidrojumiem. Sastādījuši : senators F.Konradi, Tiesu palātas Civildepartamenta priekšsēdētājs T.Zvejnieks u.c., Rīga, 1939., 63.lpp.

³⁵³ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933.,273.lpp.

kuru nesējs (avots) ir civilprocesa likumā noteikts pierādīšanas līdzeklis, lietas dalībnieka, kurš nav puse vai trešā persona, paskaidrojumi nevar būt par pierādījumiem. Tādējādi, vadoties arī no tiešuma principa civilprocesā, tiesas izskatot civiltiesiskos strīdus, nevar izmantot pušu un trešo personu pārstāvju paskaidrojumus kā pierādījumus lietā, jo iegūtā informācija nav ziņas par faktiem, kuras persona pati ir uztvērusi ar savām maņām. Tā ir informācija, kuru personas pārstāvis ir ieguvis no lietas iznākumā ieinteresētās personas, paužot tālāk šīs personas viedokli tiesā paskaidrojumu sniegšanas procesā. Diemžēl, kā liecina tiesu prakse, pārstāvja paskaidrojums tiesas spriedumā tiek identificēts ar pašas puses paskaidrojumu. Šāda prakse var novest pie nepareiziem tiesas secinājumiem un nelikumīga sprieduma. Līdz ar to, ieviešot Latvijas Civilprocesa likumā piedāvātos grozījumus par noteiktu procedūru pušu un trešo personu paskaidrojumu kā pierādījumu iegūšanu, vienlaicīgi tiks atrisināts jautājums par pušu un trešo personu pārstāvju paskaidrojuma statusu.

Vērtējot jautājumu par pušu un trešo personu pārstāvjiem un to paskaidrojumu sniegšanu tiesvedības procesā, ir nepieciešamība norādīt uz paskaidrojumiem, kurus procesa ietvaros sniedz juridisko personu pārstāvji. Līdz šim aplūkoti jautājumi par puses un trešās personas paskaidrojuma atzīšanu par pierādījumu tiešā veidā attiecās uz fiziskām personām kā tiesību subjektiem, jo tikai šīs personas ir spējīgas tieši ar savām maņām uztvert notiekošo un noraidīt šo informāciju tālāk, kā arī apzināties personiskās atbildības iestāšanos, ja sniegtā informācija būs sagrozīta vai nepatiesa. Juridiskās personas, lai arī ir apveltītas ar tādām pašām tiesībām un pienākumiem kā fiziska persona, savu spēju robežās nespēj sniegt personīgi uztvertu informāciju. Kā norādījis A. Strupišs : „juridiskās personas statuss sabiedrībai ir juridiska fikcija, kuras mērķis ir sabiedrības kā atsevišķa tiesību subjekta juridiska (tai skaitā mantiska) norobežošana no tās dalībniekiem.”³⁵⁴ Komerclikuma 221.panta pirmajā daļā ir norādīts, ka valde ir sabiedrības izpildinstitūcija, kura vada un pārstāv sabiedrību.³⁵⁵ Juridiskas personas valdei, pārstāvēt sabiedrību uz likuma pamata, ir tiesības paust juridiskās personas gribu. Kā atzinis K.Čakste : „juridiskas personas tiesību spēja mazliet atšķiras no fiziskas personas tiesību spējām. Juridiskai personai nevar piederēt tās tiesības, kas var piederēt tikai fiziskai personai pēc sava jēguma...”³⁵⁶ Tādējādi valdes locekļiem, pieņemot lēmumus juridiskas personas vietā, pārstāvēt to kā likumiskajiem pārstāvjiem, ir iespējams sniegt juridiskas personas vārdā paskaidrojumus pēc brīdināšanas par kriminālatbildību, ja sniegtie paskaidrojumi nebūs patiesi. Līdzīgs noteikums ir ietverts Lietuvas

---

³⁵⁴ Strupišs A. Komerclikuma komentāri. III daļa, Rīga, „A. Strupiša juridiskais birojs” SIA, 2003., 25.lpp.

³⁵⁵ Komerclikums, "LV", 158/160 (2069/2071), 04.05.2000.; Ziņotājs, 11, 01.06.2000., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 1. jūlijā.

³⁵⁶ Čakste K. Civiltiesības. Lekcijas. Raksti. Rīga, Apgāds Zvaigzne ABC, 2011., 42.lpp.

Civilprocesa kodeksā (186.panta piektā un sestā daļa), kurā minētais jautājums tiek atrisināts, paredzot, ka juridisko personu likumiskie pārstāvji ir tiesīgi zvērēt un sniegt paskaidrojumus ar pierādījuma nozīmi.³⁵⁷

Ņemot vērā Civilprocesa likuma normu formālo raksturu un to, ka civilprocesuālās normas ir piederīgas publiskajām tiesībām, ir nepieciešams normatīvi regulēt arī juridiskās personas likumiskā pārstāvja tiesības sniegt paskaidrojumus ar pierādījuma statusu. Tādējādi Latvijas Civilprocesa likums ir papildināms ar jaunu 167.²pantu sekojošā redakcijā :

„167.² pants. Juridiskas personas likumiskā pārstāvja nopratināšana.

Gadījumā, ja puse un trešā persona ir juridiska persona, tās likumiskais pārstāvis var lūgt sevi nopratināt šā likuma 167.¹ pantā noteiktajā kārtībā, ja ir nepieciešams papildināt nepilnīgu pierādījumu. Juridiskās personas likumiskā pārstāvja sniegtie paskaidrojumi tiek vērtēti kopsakarā ar citiem lietā iegūtajiem pierādījumiem.”

Tātad apkopojot teikto un pie noteikuma, ka tiek ieviesti piedāvātie papildinājumi un grozījumi Latvijas Civilprocesa likumā, tiks iegūta skaidrība par pušu un trešo personu paskaidrojumu duālo dabu, kas ļaus tiesām norobežot paskaidrojumus kā lietā nozīmīgu informāciju no paskaidrojumiem kā pierādījuma, kā arī tiks sakārtots jautājums par patstāvīga pierādījuma statusa piešķiršanu pušu un trešo personu paskaidrojumiem.

4.1.2. Liecinieku liecības

Liecinieka liecības ir viens no biežāk sastopamajiem pierādīšanas līdzekļiem civilprocesā, jo tajos gadījumos, kad materiālās normas nenosaka saistības ietveršanu noteiktā darījuma formā, lietas dalībnieks savas saistības esamību vai noteiktu apstākļu pastāvēšanu ir tiesīgs pierādīt ar visiem civilprocesā norādītajiem pierādīšanas līdzekļiem, tajā skaitā arī ar liecinieka liecību. Vienlaicīgi tie tiek uzskatīti arī par mazticamiem pierādījumiem,³⁵⁸ jo pamatā tiesai ir jāvērtē gan informācija, kuru liecinieks ir sniedzis, tās ticamība un patiesums, gan arī jāizvērtē pati fiziskā persona, ņemot vērā šīs personas subjektivitāti raksturojošos kritērijus, vērtējamo notikumu senumu, liecinieka tiešo vai netiešo ieinteresētību lietas iznākumā un citus būtiskos apstākļus, kuri var ietekmēt patiesības atspoguļošanas liecinieka liecībās.

---

³⁵⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso. Valstybės žinios, 2002-04-06, Nr. 36-1340, pieejams: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=162435, aplūkots 2012.gada 15.jūnijā.

³⁵⁸ Moritz Klaus, Beweisaufnahme und Beweiswürdigung, pieejams: <http://bgb.jura.uni-hamburg.de/zivilprozess/beweis.htm>, aplūkots 2012.g.10.jūlijā.

Liecinieka liecības kā pierādījums Latvijas Civilprocesā ir izmantojamas prasības tiesvedībā pie nosacījuma, ka lieta tiek skatīta mutvārdu procesā, jo pašlaik rakstiskās liecinieka liecības nav pieļaujamas, un samērā bieži šis pierādīšanas līdzeklis parādās arī sevišķajā tiesvedības procesā, it īpaši atsevišķu juridisko faktu konstatēšanas gadījumos. Neskatoties uz plašo liecinieka liecību izmantošanu civiltiesisko strīdu izskatīšanā tiesā, jāņem vērā, ka ne visus pušu apgalvojumus un iebildumus ir iespējams pamatot tikai ar liecinieka liecībām. Katrs konkrēts gadījums tiesai ir jāizvērtē atsevišķi par liecinieka liecību pieļaujamību, kā arī citiem būtiskiem kritērijiem, kas raksturo informācijas nesēju – fizisku personu (subjektīvisms). Kā piemēru var minēt LR AT Senāta 2008.gada 29.oktobra spriedumā lietā Nr.SKC-386 taisīto atziņu, ka rakstveida apliecinājums var tikt atzīts par pārliecinošāku samaksas pierādījumu, tomēr Civillikums tieši pieļauj arī jebkura cita pierādīšanas līdzekļa, tostarp liecinieku liecību, izmantošanu samaksas pierādīšanai.³⁵⁹ Tajā pat laikā LR AT Senāts 2012.gada 18.aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-176/2012 ir norādījis, ka neceļot atsevišķu prasību, publiskā aktā norādīto nevar apgāzt ne ar liecinieku liecībām, ne ar privātā kārtā taisītu dokumentu.³⁶⁰ Tādējādi liecinieka liecības izmantošana pierādījuma statusā ir jāizvērtē gan pēc attiecināmības, gan pēc pieļaujamības kritērijiem, kā arī kopsakarā ar citiem pierādījumiem, kas iegūti civiltiesiskā strīda laikā. Lai arī Civilprocesa likums ir pieļāvis izmantot visus tajā norādītos pierādīšanas līdzekļus, kā tas jau tika analizēts šajā darbā, tomēr pastāv gan materiālajās normās, gan procesuālajās normās noteiktie aprobežojumi, kad ar liecinieku liecībām nav iespējams pierādīt noteiktu faktu esamību vai neesamību, piemēram, bērna izcelšanos no noteiktas personas vai fiziskas personas veselības traucējuma diagnozi un saslimstības smagumu u.tml. Šādos gadījumos nākas izmantot citus ticamākus un adekvātākus pierādīšanas līdzekļus, taču sacīkstes principa ietvaros, pierādīšanas līdzekļu izvēle ir civiltiesiskā strīda pušu kompetence, kurā tiesnesim, ar retiem likumā noteiktiem izņēmumiem, nav tiesību iejaukties.

Analizējot liecinieka liecības kā pierādīšanas līdzekli, ir jāpievēršas tā jēdzieniskajai izpratnei, t.i. jānošķir jēdziens „liecinieks” no jēdziena „liecinieka liecība” un „liecināšana”.

Ar jēdzienu „liecinieks” ir jāsaprot informācijas nesējs, avots, kas vienmēr un visos gadījumos var būt tikai fiziska persona (cilvēks)³⁶¹. Nevienam citam tiesību subjektam nav iespējams piešķirt liecinieka procesuālo stāvokli. Tas ir saistīts ar to, ka tikai fiziska persona ir

---

³⁵⁹Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 29. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-386, pieejams :www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 15.februārī.

³⁶⁰Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 18.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-176/2012, pieejams :www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 10.jūlijā.

³⁶¹Rosenberg / Schwab / Gottwald. Zivilprozessrecht, 17., neubearbeitete Auflage 2010.,s. 681.

spējīga tieši uztvert informāciju ar saviem maņu orgāniem un to noraidīt tālāk. Tādējādi juridiskajā literatūrā ir sastopama diskusija par to, kas var būt par liecinieku un sniegt liecību tiesā. Vienā no civilprocesuālistu paustajiem viedokļiem norādīts, ka liecinieks ir cilvēks, kurš bija klāt kādā notikumā.³⁶² Šāds apgalvojums ir ļoti šaurs un tam nevar piekrist vairāku iemeslu dēļ:

- 1) fiziskā persona liecību var sniegt arī par apstākļiem, kurus nav tieši uztvērusi klātesot notikumā, bet par kuriem informācija ir iegūta netieši, piemēram, no cita notikuma dalībnieka (atvasināta liecība), kurš nav sasniedzams vai ir miris (autores priekšlikums ieviest izņēmumu Latvijas Civilprocesa likuma 105.pantā);
- 2) fiziskā persona nav spējusi patiesi uztvert notikumu savu psihisko vai fizisko ierobežojumu dēļ, piemēram, liecinieka vecums, garīgo spēju aprobežojumi, veselības stāvoklis, fiziskie trūkumi u.c.;
- 3) fiziskā persona ir bijusi klāt notikumā, bet ņemot vērā notikuma senumu, nespēj to patiesi atspoguļot;
- 4) fiziskā persona, kura bija klāt notikumam, netiek izsaukta liecināt par viņai zināmajiem apstākļiem.;
- 5) fiziskā persona ir tieši ieinteresēta lietas iznākumā vai arī pastāv liecināšanas aizlieguma likumiskie šķēršļi.

Analizējot atšķirīgās pieejas liecinieka statusa noteikšanai, jānorāda, ka pārsvarā dominē divi viedokļi par to, kurš var būt par liecinieku :

- 1) fiziska persona, kura tieši ir uztvērusi notikušo;
- 2) fiziska persona, kurai ir zināmi lietā nozīmīgi apstākļi.

Tātad, pirmajā gadījumā netiek pieļautas tādas personas liecības, kura savas zināšanas par lietā svarīgiem apstākļiem ir ieguvusi pastarpināti no citiem avotiem, t.i., netiek pieļautas atvasinātās liecības vai liecinieku pārstāvība. Šāds ierobežojums ir noteikts Latvijas Civilprocesa likuma 105.panta piektajā daļā, nosakot, ka nevar būt par pierādījumu liecinieka liecības, kas pamatotas:

- 1) uz ziņām, kuru avots nav zināms;
- 2) uz citu personu sniegtajām ziņām, ja šīs personas nav nopratinātas.

Lieciniekam ir pienākums sniegt patiesu³⁶³ informāciju, tādējādi ziņu avota norāde ir būtiska, lai tiesnesis varētu izvērtēt sniegtās liecības atbilstību iespējamajiem pagātnes faktiem. Norāde

³⁶²Суркова Т.В., Черникова О.С., Смушкин А.Б. Гражданский процесс. Учебное пособие, pieejams: <http://lib.rus.ec/b/176417/read#t42>, aplūkots 2011.g. 14.jūlijā.

³⁶³Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва:Издательский Дом "Городец", 2004.с.170.

uz ziņu avota nepieciešamību ir ietverta arī Krievijas Civilprocesa kodeksa 69.pantā,³⁶⁴ nosakot, ka par pierādījumiem nevar uzskatīt tādas ziņas, kuru avotu liecinieks nevar norādīt. Ar normatīvi nostiprinātu prasību izziņāt informācijas iegūšanas avotu, tiesai ir uzlikts pienākums noskaidrot, liecinieka zināšanu izcelsmi par lietā nozīmīgiem apstākļiem. Šajā gadījumā ir jānorāda, ka procesuāli liecinieks pats tiek uzskatīts par informācijas avotu, taču viņam nav tiesības pašam šo informāciju ģenerēt. Tādējādi liecinieka viedoklis, atziņas vai cita veida uzskati, kas nav saistīti ar tiešo un objektīvo patiesi iegūto informāciju par civiltiesiskajā strīdā nozīmīgajiem apstākļiem, kā arī gadījumiem, kad sniegtās informācijas izcelsme nav skaidra, nav uzskatāmas par liecinieka liecībām.

Otrais gadījums ir plašāk sastopamais regulējums civilprocesa regulējošajos normatīvajos aktos. Šis regulējums pieļauj par liecinieku būt personai, kurai ir zināmi apstākļi, kas ļautu izšķirt radušos strīdu. Šāds regulējums ir sastopams Lietuvas Civilprocesa kodeksa 189.panta pirmajā daļā³⁶⁵, Igaunijas Civilprocesa kodeksa 251.panta pirmajā daļā.³⁶⁶ Vācijas Civilprocesa likums vispār nesniedz norādi par to, kurš var būt liecinieks, bet regulē liecību sniegšanas procedūru kā tādu. Tādējādi ir secināms, ka atsevišķu valstu civilprocesa normas netieši pieļauj iespēju kā liecinieka liecības izmantot arī tādas ziņas, kuras persona ir ieguvusi no citas personas vai pastarpināti. Tomēr, jebkurā gadījumā ir jāņem vērā, ka juridiskajā literatūrā ir nostiprinājusies atziņa, ka par liecinieku var būt persona, kura pati tieši ir uztvērusi notikumu un viņai ir zināmi lietā nozīmīgi apstākļi un tikai izņēmuma situācijās, kad nav iespējams iegūt liecību no personas, kura tieši ir šādu informāciju ieguvusi pati, pieļaut kā liecinieka liecības arī tādas ziņas, kuras iegūtas no citiem zināmiem, bet uz lietas izskatīšanas brīdi nepieejamiem avotiem.

Atsevišķās situācijās arī Latvijas likumdevējam būtu lietderīgi izvērtēt iespēju pieļaut tiesā liecināt lieciniekiem, kuri informāciju ir ieguvuši no tādiem avotiem, kuri ir zināmi, bet nav vairs pieejami. Tā piemēram, persona šo informāciju ir ieguvusi no citas personas stāstījuma, bet sākotnējais informācijas avots ir miris vai arī nav spējīgs liecināt garīga rakstura vai veselības traucējumu dēļ (ierobežota rīcībspēja, insults, persona atrodas komā u.c.). Šādos gadījumos liecinieka sniegtās ziņas ir vērtējamas kopsakarā ar citiem pierādījumiem, izvērtējot to patiesumu. Netiešu liecinieku liecību izmantošana civilprocesā ir samērā sens institūts

---

³⁶⁴Гражданский процессуальный кодекс РФ (ГПК РФ) от 14.11.2002 N 138-ФЗ, pieejams: http://www.consultant.ru/popular/gpkrf/8_1.html#p43, aplūkots 2012.gada 10.jūlijā.

³⁶⁵Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksą, Valstybės žinios, 2002-04-06, Nr. 36-1340, pieejams: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=162435, 189.pants, aplūkots 2012.gada 10.jūlijā.

³⁶⁶Tsviilkhohtumenetluseadustik, stājies spēkā 01.01.2006., publicēts RT I 2005, 251.p.

pierādīšanas procesā. V.Bukovskis savos darbos norāda, ka ziņu ievākšana no apkārtniekiem [C. pr. n. 500.— 525. (412.— 437.) p.] ir kāda veca pierādīšanas līdzekļa — visu apkārtnieku iztaujāšanas (повальный обыск) atspoguļojums, ko lietoja krievu vecā procesā pirms tiesu reformas izvešanas. Ar visu apkaimiešu iztaujāšanu saprata visu vietējo iedzīvotāju izprašāšanu caur valsts ierēdņiem par apvainotā uzvešanos³⁶⁷. Jāatzīmē, ka šāda apkārtnieku aptaujāšana bija raksturīga Krievijas civilprocesa ietekmes valstīs, jo kā norādīja pagājušā gadsimta sākuma civilprocesuālists E. Vaskovskis, apkārtnieki ir tie paši liecinieki un viņu sniegto liecību novērtēšanu veic tiesa pēc tādiem pašiem kritērijiem kā liecinieka liecības novērtēšanu, vienlaicīgi norādot, ka mūsdienu ārvalstu procesiem šāds institūts nav pazīstams.³⁶⁸ Šāds pierādīšanas līdzeklis bija ietverts arī 1938.gada Civilprocesa likumā, pieļaujot apkārtējo iedzīvotāju iztaujāšanu strīdos par nekustamā īpašuma valdījuma plašumu, vietu vai ilgumu, kā arī gadījumos, kad bija nepieciešams pierādīt kādas vispārzināmas vietējās parašas pastāvēšanu.³⁶⁹ Tādējādi ir secināms, ka par liecinieku pie noteiktiem apstākļiem vai par noteiktiem jautājumiem civilprocesā var būt arī persona, kuras rīcībā ir ziņas, kurām ir nozīme strīda izšķiršanā.

Aplūkojot ASV normatīvo regulējumu attiecībā uz liecinieka institūtu, kā izņēmums liecinieka liecībām ir norādītas tā saucamās „liecības no cita vārdiem” (Hearsay Within Hearsay), kuru normatīvais regulējums ir ietverts ASV Federālajos noteikumos par pierādījumiem (Federal Rules of Evidence) 805.papagrāfā.³⁷⁰ „Liecība no cita vārdiem” ir izņēmums, kas katrā konkrētā gadījumā ir izvērtējams un tikai tiesa var atzīt vai neatzīt šādu liecinieka liecību kā pierādījumu.³⁷¹ Tātad tā ir informācija, kuru viena persona iegūst no citas personas par kādu notikumu, stāvokli, vai lietām, par kurām pirmajai personai nav bijusi tieša pieredze. Bez jau norādītā regulējuma ASV, „liecības no cita vārdiem” ir sastopamas arī citu valstu normatīvajos aktos, tā piemēram, Anglijas³⁷² Pierādījuma likumā (1995) ir norādīts, ka Civilajā tiesvedībā pierādījumu nevar izslēgt pamatojoties tikai uz to, ka tās ir „liecības no cita vārdiem”. Attiecībā uz „liecības no cita vārdiem” jeb atsevišķos avotos „baumu pierādījumi”

---

³⁶⁷Bukovskis V., Civilprocesa mācības grāmata. Rīga, 1933., Autora izdevums, 367.lpp.

³⁶⁸Васьковский Е.В. Учебник гражданского процесса., Москва, 1917 г. // Allpravo.Ru, 2005 г., pieejams : <http://www.allpravo.ru/library/doc2472p0/instrum4301/item4386.html>, aplūkots 2012.gada 15.jūlijā.

³⁶⁹Civilprocesa likums ar paskaidrojumiem. Sastādījuši : senators F.Konradi, Tiesu palātas Civildepartamenta priekšsēdētājs T.Zvejnieks u.c., Rīga, 1939., 170.lpp

³⁷⁰Federal Rules of Evidence. Pieejams: www.law.cornell.edu/rules/fre/, aplūkots 2012.gada 10.jūlijā.

³⁷¹Аболонин Г.О.Гражданское процессуальное право США. М., Wolters Kluwer Russia, 2010 c.252, pieejama: <http://books.google.lv/books>, aplūkots 2012.gada 10.jūlijā.

³⁷²Civil Evidence Act 1995, s.1 Admissibility of hearsay evidence. Pieejams: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1995/38/crossheading/admissibility-of-hearsay-evidence>, aplūkots 2012.gada 12.jūlijā.

(Hearsay evidence) ir noteikts īpašs regulējums pie kādiem apstākļiem šīs ziņas ir vērtējamas un atzīstamas par pierādījumiem. Pārsvārā tā ir informācija, kura nāk no personas, kas jau ir mirusi un nav iespējams to nopratināt kā liecinieku,³⁷³ kā arī seniem dokumentiem un ierakstiem dažādos avotos, tajā skaitā arhīvos, memuāros u.t.t. Kā izņēmuma gadījumi ASV Federālajos noteikumos par pierādījumiem tiek minēti divdesmit četri ziņu gadījumi, kas vērtējami kā pierādījumi.³⁷⁴

Tātad, pastāvot noteiktiem apstākļiem, tiesai šīs liecības ir jāvērtē kā izņēmums no vispārpieņemtā. Par labu tam, ka liecinieks var liecināt arī par citu teikto un procesuāli ir pieļaujamas atvasinātās liecības, norāda arī Juridisko terminu vārdnīca, kurā ir definēts jēdziens „liecinieka liecība”. Šajā definējumā ir norādīts, ka par pierādījumu var vērtēt tikai liecību, t.i., to informāciju, kuru liecinieks sniedz ievērojot noteiktu liecināšanas procesuālo formu – nopratināšanu par viņam zināmajiem notikumiem un faktiem, kurus viņš uztvēris ar saviem maņu orgāniem vai par kuriem uzzinājis no citām personām vai citiem avotiem.³⁷⁵ Tātad zināšanas, kuras iegūtas no citām personām ir vērtējamas tiesā kā pierādījumi.

Iespējamie grozījumi Latvijas Civilprocesa likumā, lai veicinātu pierādījumu daudzējādību un patiesības noskaidrošanu civiltiesiskajos strīdos, būtu nepieciešams papildināt Civilprocesa likuma 105.pantu ar jaunu sesto daļu sekojošā redakcijā :

„(6) Gadījuma, ja attaisnojošu iemeslu dēļ nav iespējams nopratināt personas, kuras ir sniegušas ziņas lieciniekam, tiesa var vērtēt liecinieka liecību kopsakarā ar citiem tiesas sēdē pārbaudītiem un novērtētiem pierādījumiem.”

Kā nākamais vērtējamais jautājums saistībā ar liecinieka liecībām, ir jāanalizē liecinieka spēja uztvert notikumus adekvāti un sniegt tiesā patiesu informāciju par lietā nozīmīgajiem apstākļiem. Pamats liecinieka sniegto liecību ticamības apšaubīšanai var būt pilngadīga liecinieka ierobežotās garīgās vai fiziskās spējas uztvert notiekošo. Šāds ierobežojums kā tiesas vērtējams izņēmums var attiekties uz liecinieka garīgo vai psihisko saslimstību, kad iegūtās informācijas uztveršana šādai personai klātesot notikumiem, var nebūt patiesa, tādējādi pastāv risks, ka sniegtās ziņas nav izmantojamas kā liecinieka liecība tiesā. M.Treušņikovs ir norādījis, ka par liecinieku var būt jebkura persona, kura spēj pareizi uztvert un attēlot apkārtējās pasaules notikumus un atsevišķas psihiska, kā arī fiziska rakstura saslimstības vai trūkumi nenozīmē, ka

---

³⁷³Hearsay evidence. The Free Dictionary. pieejams : <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/Hearsay+evidence>, aplūkots 2012.gada 15.jūlijā.

³⁷⁴FindLaw. Hearsay evidence, pieejams : <http://criminal.findlaw.com/criminal-procedure/hearsay-evidence.html>, aplūkots 2012.gada 15.jūlijā.

³⁷⁵Juridisko terminu vārdnīca. Autoru kolektīvs, Rīga: ”Nordik”, 1998., 132.lpp.

ši persona nevarētu būt par liecinieku.³⁷⁶ Šādam paustajam viedoklim var piekrist, jo arī Latvijas Civilprocesa likums kopš 2012.gada 1.janvāra tiek reformēts saistībā ar plašāku tiesību piešķiršanu personām ar garīga un psihiska rakstura saslimstībām. Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām,³⁷⁷ kuru Latvija ir ratificējusi³⁷⁸ un apņēmusies nodrošināt tajā iestrādātos principus attiecībā uz personām, kurām noteikta invaliditāte, tostarp garīga vai fiziska rakstura dēļ, 13.panta pirmajā daļā nosaka, ka „dalībvalstis nodrošina efektīvu tiesas pieejamību personām ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem, tostarp nodrošinot procesuālus un vecumam atbilstošus pielāgojumus, lai atvieglotu viņu kā tiešu un netiešu procesa dalībnieku, tostarp kā liecinieku, lomu visās tiesvedības stadijās, tostarp izmeklēšanas un citās pirmstiesas stadijās.” Tādējādi ir redzams, ka fiziskai personai ir jānodrošina iespēja liecināt tiesā, bet tiesai ir jāvērtē šī liecība kopsakarā ar citiem lietā iegūtajiem pierādījumiem. Vērtējot pašlaik spēkā esošo CPL 106.panta redakciju, kurā ir noteikts to personu uzskaitījums, kuras nevar būt par lieciniekiem, jānorāda, ka šā panta trešais punkts neaizliedz imperatīvi liecināt tādām personām, kurām ir fiziskie vai psihiskie trūkumi. Tieši pretēji, šādas personas ir liecinieki, izņemot gadījumus, kad tās nespēj pareizi uztvert apstākļus, kuriem ir nozīme lietā. Praksē, diemžēl šī norma biežāk tiek tulkota sašaurināti, izslēdzot no liecinieku vidus jebkuru personu ar garīgiem trūkumiem, jo CPL nav paredzēts mehānisms personas spēju novērtēšanai uztvert adekvāti apkārtējo pasauli. Līdz ar Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām ratificēšanu Latvijā, ir nepieciešams būtiski mainīt Latvijas tiesu praksi saistībā ar liecinieka spējām liecināt, ja viņam ir garīga vai psihiska rakstura traucējumi.

Strīdīgs ir jautājums par to, vai persona ar fiziska rakstura trūkumiem un garīga rakstura traucējumiem ir spējusi adekvāti uztvert notiekošo un patiesi to atainot tiesā. Uzskatāms, ka tiesnesis savu vērtējumu par liecības ticamību norāda sprieduma motīvu daļā, izvērtējot pierādījumus, jo tiesnesim nav tiesības iejaukties puses pierādīšanas procesa realizēšanā. Tas būtu pretrunā ar sacīkstes principu. Tādējādi strīda pusei, kurai ir šaubas par liecinieka spējām uztvert pareizi apkārtējās pasaules notikumus ir tiesības lūgt tiesai noteikt psihiatrisko vai psiholoģisko ekspertīzi. Šāds lūgums izriet no Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 13.panta pirmās daļas prasības. Latvijas Civilprocesa likumā pašlaik tikai attiecībā uz rakstveida

---

³⁷⁶Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва:Издательский Дом "Городец", 2004.с.173.

³⁷⁷Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām. Latvijā stājās spēkā 2010.gada 31.martā, pieejama:

http://www.humanrights.org.lv/upload_file/konvencija_par_personu_ar_invaliditati_tiesibam.pdf, aplūkota 2012.gada 15.jūlijā.

³⁷⁸12.10.2009. MK rīkojums Nr.693 "Par Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas plānu 2010.–2012.gadam", "LV", 165 (4151), 16.10.2009., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 15.jūlijā.

pierādījumiem tiek veiktas ekspertīzes, lai noskaidrotu rakstveida pierādījuma patiesumu (CPL 178.panta pirmā daļa), bet saistībā ar liecinieka liecību patiesuma pārbaudi atsevišķas procesuālas darbības nav paredzētas. Līdz ar to, lai nodrošinātu procesuālos instrumentus tiesai pēc puses lūguma noteikt lieciniekam ar garīga vai psihiska rakstura traucējumiem ekspertīzi viņa stāvokļa un apkārtējās pasaules notikumu patiesuma uztveršanas novērtēšanai, ir nepieciešams papildināt Latvijas Civilprocesa likumu ar 170.panta devīto daļu sekojošā redakcijā :

„(9) Gadījumā, kad tiek nopratināts liecinieks, kuram ir noteikta aizgādība, vai ir fiziski trūkumi, lietas dalībniekiem ir tiesības lūgt tiesai noteikt ekspertīzi par personas spējām uztvert apstākļus, kuriem ir nozīme lietā.”

Kā otru gadījumu var minēt fiziskās personas vecumu, ar kuru atsevišķu valstu civilprocesā nepilngadīgai personai ir piešķirtas tiesības liecināt tiesā. Pārsvārā civilprocesuālajos regulējumos dominē divas koncepcijas attiecībā uz nepilngadīgās personas tiesībām sniegt liecību tiesā:

- 1) normatīvajā aktā tiek noteikts minimālais liecinieka vecums;
- 2) normatīvajā aktā nav norādes uz liecinieka minimālo vecumu, bet ir atsauce uz spējām uztvert apkārtējo pasauli un liecināt tiesā.

Vairumā Eiropas Savienības (ES) dalībvalstu civilprocesos ir noteikts liecinieka minimālais vecums, kad personas sniegtās ziņas var novērtēt kā pierādījumu. Tas nozīmē, ka šīs ziņas ir iegūtas atbilstošā procesuālā kārtībā (pēc brīdināšanas par kriminālatbildību vai zvēresta došanas) kā pierādījums ar pilnu pierādījuma spēku. Liecinieka minimālais vecums tiek noteikts četrpadsmit - piecpadsmit gadi³⁷⁹.

Lietuvas civilprocesa kodeksā minimālais liecinieka vecums ir noteikts sešpadsmit gadi³⁸⁰. Nepilngadīgās personas, kuras ir jaunākas par norādīto vecumu ir tiesīgas sniegt informāciju tiesai par viņiem zināmajiem apstākļiem tikai izņēmuma gadījumā. Tiesai ir tiesības uzklaut šīs personas, vērtējot sniegto ziņu lietderību un personas spējas uztvert apkārtējās pasaules notikumus patiesi.

---

³⁷⁹http://www.law.yale.edu/rcw/rcw/jurisdictions/eurow/belgium/frontpage.htm#_edn16, aplūkots 2012.gada 15.jūlijā, The Swedish Code of Judicial Procedure 1942 (SFS 1942:740), pieejams : www.regeringen.se/content/1/c4/15/40/472970fc.pdf, aplūkots 2012.gada 15.jūlijā, Tsiviilkohtumenetluseeadustik, stājies spēkā 01.01.2006., publicēts RT I 2005, 256.p., Civil Procedure Act. Colección: Traducciones del derecho español, Madrid.,2010.,p.97.,art.361.

³⁸⁰Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksą, Valstybės žinios, 2002-04-06, Nr. 36-1340, pieejams: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=162435, 194.pants, aplūkots 2012.gada 15.jūlijā.

Kā piemēru tam, ka civilprocesa normas neregulē liecinieka minimālo vecumu vispār, var nosaukt Vācijas Civilprocesa likumu, kurā, kā jau tika norādīts iepriekš, akcents tiek likts uz liecinieka rīcībā esošajām ziņām, kurām ir nozīme civiltiesiskā strīda izšķiršanā. Līdzīgi ir regulēts liecinieka statuss Francijas Civilprocesa kodeksa 205.pantā, nosakot, ka jebkuru personu var uzklaut kā liecinieku izņemot personas, kurām trūkst procesuālās rīcībspējas.³⁸¹ Tādējādi personas, kuras nav pilngadīgas, nevar uzklaut kā lieciniekus tiesā, taču nepilngadīgas personas sniegto informāciju tiesa var ņemt vērā, ja tai ir nozīme strīda izšķiršanā.

Liecinieka minimālā vecuma noteikšanas jautājums ir visai komplikēts, jo likumdevējam ir jāņem vērā nepilngadīgās personas spēja sasniedzot noteiktu vecumu un briedumu patiesi uztvert apkārtējās pasaules notikumus un adekvāti atspoguļot tos pratināšanas procesā tiesā. Civiltiesiskās attiecības ir lielā mērā sarežģītas un daudzējādas, lai nepilngadīgais tajās orientētos pietiekamā apjomā, tādējādi ir uzskatāms, ka Latvijas Civilprocesa likuma 106.panta ceturtajā punktā ietvertā norāde, ka par lieciniekiem var būt personas no septiņu gadu vecuma, ir uzskatāma par maldinošu. Personas spēja formulēt viedokli par vienkāršiem un bērnam izprotamiem no ģimenes attiecībām izrietošiem jautājumiem, kas skar tieši šo bērnu vai arī deliktspēja no septiņu gadu vecuma materiālajās normās, nenorāda uz nepilngadīgās personas spējām pilnā apjomā uztvert notiekošo daudz sarežģītākās civiltiesiskajās attiecībās, kas izriet no dažāda veida darījumiem vai cita veida mantiskām vai nemantiskām attiecībām. Kā norādījis K.Torgāns, taisnīguma vārdā likums ir noteicis, ka zaudējumu atlīdzības prasījumu, gan ieskaitot likumiskos pārstāvjus, var vērst arī pret šo personu mantu.³⁸² Taču tas nepamato faktu, ka nepilngadīgais, kurš sasniedzis septiņu gadu robežu ir izpratis savas rīcības sekas un atbilstoši tās uztvēris. Tādējādi sniedzot liecību tiesā par citu personu savstarpējām attiecībām, nepilngadīgajam var būt nepatiesa izpratne par liecināmiem apstākļiem. Latvijas Civilprocesa likuma 169.panta ceturtajā daļā ir norādīts, ka lieciniekam, kurš nav sasniedzis 14 gadu vecumu, tiesnesis izskaidro viņa pienākumu patiesi liecināt, izstāstīt visu viņam šajā lietā zināmo, bet nebrīdina šo liecinieku par atbildību par atteikšanos liecināt vai par apzināti nepatiesas liecības došanu. Tādējādi uzskatāms, ka Latvijas Civilprocesa likumā netieši ir iestrādāta norāde, ka liecinieks ir tiesīgs liecināt tikai tad, ja ir sasniedzis četrpadsmit gadu vecumu, bet jaunākas personas, ja tiek nopratinātas tiesā, nav vērtējamas liecinieka statusā un viņu sniegtā informācija nav vērtējama kā liecinieka liecība pierādījuma izpratnē. Procesuālās skaidrības ieviešanas

---

³⁸¹ French Code of Civil Procedure. Pieejams: http://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1962/13735/version/3/file/Code_39.pdf, aplūkots 2012.gada 16.jūlijā.

³⁸² Torgāns K. Saistību tiesības. Pirmā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 241.lpp.

nolūkos un ņemot vērā arī citu ES valstu civilprocesuālo regulējumu attiecībā uz minimālo liecinieka vecuma noteikšanu, ir nepieciešams izteikt Latvijas Civilprocesa likuma 106.panta ceturto punktu sekojošā redakcijā : „**4) nepilngadīgās personas vecumā līdz četrpadsmit gadiem.**” Kā arī ir nepieciešams papildināt Latvijas Civilprocesa likuma 172.pantu ar jaunu ceturto daļu sekojošā redakcijā : „**(4) Nepilngadīgās personas vecumā no septiņiem līdz četrpadsmit gadiem var tikt uzklautas tiesā pēc puses lūguma, ja tiesa atzīst šādu nepieciešamību.**” Tādējādi gadījumos, ja nepilngadīgās personas rīcībā ir ziņas, kurām var būt nozīme civiltiesiskā strīda pareizai izšķiršanai, bet šo personu nevar nopratināt kā liecinieku, tiesa var uzklaut šādas personas sniegto informāciju un ņemt vērā, vērtējot to kopsakarā ar lietā iegūtajiem pierādījumiem. Šāda nepilngadīgā (no7-14 gadiem) sniegtās ziņas ir pielīdzināmas pierādījumiem ar nepilnu pierādījuma spēku un izvērtējamas kopsakarā ar citiem lietā iegūtiem pierādījumiem.

Vērtējot liecinieka statusu Civilprocesā, uzmanība ir jāpievērš apstāklim, ka par liecinieku var būt persona, kuru liecināt ir izsaukusi tiesas pēc vienas puses motivēta lūguma. Sacīkstes principa ietvaros, realizējot pierādīšanas pienākumu, puse izvēlās lūgt tiesai noteiktas personas izsaukt kā lieciniekus. Civilprocesa likums neparedz iespēju personai, kuras rīcībā ir ziņas, kurām ir nozīme strīda izšķiršanā, pašai pieteikties tiesā liecinieka statusā. Tādējādi no vienas puses, liecinieks ir uzskatāms par ziņu avotu, kura izmantošanu pierādīšanas procesā lūdz lietas dalībnieks, no otras puses, tiesnesim pieņemot lēmumu par lietas dalībnieka lūguma apmierināšanu, noteiktai personai, kura nav ieinteresēta lietas iznākumā, tiek piešķirts procesuālais stāvoklis, kā arī noteiktas procesuālās tiesības un pienākumi.

Tiesnesim, pieņemot lēmumu izsaukt noteiktu personu kā liecinieku civillietā, veidojas civilprocesuālās tiesiskās attiecības starp tiesu un liecinieku. Tādējādi šo attiecību ietvaros tiek nosaukti būtiskākie liecinieka pienākumi un tiesības, kas visbiežāk tiek normatīvi regulētas civilprocesa normās. Izvērtējot Latvijas Civilprocesa likumā ietverto regulējumu, kas attiecināms uz liecinieka tiesībām un pienākumiem, jāsecina, ka tie ir līdzīgi citu šajā darbā aplūkoto valstu civilprocesa regulējumiem.

Kā liecinieka pienākumus ir jānorāda:

- 1) pienākumu ierasties uz tiesas sēdi;
- 2) pienākums sniegt patiesu informāciju par viņam zināmajiem lietas apstākļiem.

Kā liecinieka tiesības ir jānorāda:

- 1) tiesības atteikties liecināt, ja tiek konstatēti likumā noteiktie šķēršļi atzīt personu par liecinieku vai persona izmanto savas likumā noteiktās tiesības atteikties liecināt (liecinieka imunitāte)³⁸³;
- 2) tiesības saņemt kompensāciju par izdevumiem sakarā ar ierašanos uz tiesu;
- 3) tiesības saņemt cita veida mantisku atlīdzinājumu (neiegūto darba samaksu, neiegūto peļņu u.c.)

Atsevišķos avotos³⁸⁴ pie liecinieka tiesībām norāda arī tiesības sniegt liecības dzimtajā valodā. Sniegt liecību dzimtajā valodā, kas nav tiesvedības valoda ir nostiprinātas liecinieka tiesības atsevišķu valstu civilprocesa regulējumos, tā piemēram, Krievijas Civilprocesa kodeksa 9.pantā³⁸⁵, kurā procesa dalībniekam tiek nodrošinātas tiesības izteikties dzimtajā valodā ar tulka starpniecību. Šajā gadījumā tulka nodrošināšana un ar to saistītās izmaksas ir tiesas izdevums. Savukārt, Maltas civilprocesa kodeksa 596.pantā ir atrunāts jautājums par tulka pakalpojuma nodrošināšanu un izmaksu nastu, paredzot, ka, ja tiesa nesaprot valodu, kurā pierādījumi tiek sniegti, tā ieceļ kvalificētu tulku, kura pakalpojumus apmaksā attiecīgā puse.³⁸⁶ Tiesības lieciniekam sniegt liecību dzimtajā valodā akcentēšana ir procesuāli nozīmīga patiesības noskaidrošanai. Izvērtējot Latvijas Civilprocesa likumā esošo regulējumu, ir redzams, ka attiecībā uz liecinieka tiesībām liecināt dzimtajā valodā, kas nav latviešu valoda, nav iestrādāts normatīvais regulējums. Līdz ar to praksē nākas sastapties ar procesuālo analogiju, t.i., tiesa atsevišķos gadījumos nodrošina tulka pakalpojuma saņemšanu saziņai ar liecinieku un viņa sniegtās liecības tulkošanai tiesvedības valodā, kaut gan likumdevējs Civilprocesa likuma 13.panta ceturtajā daļā skaidri ir noteicis, ka „lietas dalībniekiem, izņemot juridisko personu pārstāvjus, kuri nepārvalda tiesvedības valodu, tiesa nodrošina tiesības iepazīties ar lietas materiāliem un piedalīties procesuālajās darbībās, izmantojot tulka palīdzību.” Šāda situācija tiesu praksē veicina neskaidrības un veidojas atšķirīga tiesu prakse. Tā kā liecinieks nav lietas dalībnieks, Civilprocesa likumā nav iestrādāta norma, kas ļautu nodrošināt tulka pakalpojuma

---

³⁸³ Молчанов, В. В. Развитие учения о свидетелях и свидетельских показаниях в гражданском процессе. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Pieejams: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1376183>, aplūkots 2012.gada 16.jūlijā.

³⁸⁴ Суркова Т.В., Черникова О.С., Смушкин А.Б. Гражданский процесс. Учебное пособие. Pieejams : <http://lib.rus.ec/b/176417/read#t42>, aplūkots 2012.gada 18.jūlijā.

³⁸⁵ Гражданский процессуальный кодекс Российской Федерации от 14 ноября 2002 г. N 138-ФЗ, pieejams: <http://base.garant.ru/12128809/>, aplūkots 2012.gada 20.jūlijā.

³⁸⁶ Code of Organization and Civil Procedure. Cap. 12.To amend and consolidate the Laws of Organization and Civil Procedure. 1st August, 1855, (Maltas Tiesu organizācijas un civilprocesa kodekss), pieejams: legislationline.org/.../id/.../05a0bc9f4c3d5fe644f430402c03fe5f.pdf, aplūkots 2012.gada 20.jūlijā.

saņemšanu lieciniekam nopratināšanas procesā. Vienlaicīgi gan civilprocesa teorijā, gan normatīvajā regulējumā norādīts, ka lieciniekam ir pienākums sniegt patiesu liecību. Šāda iespēja ir nodrošināma tikai tādā valodā, kuru persona vislabāk pārvalda, t.i., dzimtajā valodā. Liecinieks ir informācijas avots un persona, kuras tiesības un intereses tiesas spriedums nevar skart, t.i., neieinteresēta lietas iznākumā, tādējādi nevar tikt aizskartas šīs personas tiesības uz tiesas pieejamību kā Satversmē nostiprinātās cilvēktiesības. Sacīkstes principa ietvaros, lietas dalībniekam, kurš lūdzis tiesai šādu liecinieku nopratināt, ir pienākums nodrošināt tulka pakalpojuma saņemšanu, gadījumā, ja liecinieks nepārvalda tiesvedības valodu. Šāds apgalvojums izriet no Latvijas Civilprocesa likuma 93.panta otrās daļas, kurā norādīts, ka pierādījumus iesniedz puses un citi lietas dalībnieki. Nereti noteikta persona var būt vienīgā, kuras rīcībā ir ziņas par lietā nozīmīgiem apstākļiem, līdz ar to, ja lietas dalībnieka rīcībā nav citu pierādījumu, kuru izzināšana neprasa papildus izmaksas, tulka nodrošināšana liecinieka saziņai ar tiesu nopratināšanas procesa ietvaros ir lietas dalībnieka interesēs. Tādējādi, lai ieviestu skaidrību Latvijas Civilprocesa likumā attiecībā par liecinieka tiesībām sazināties ar tiesu viņa dzimtajā valodā, kas nav tiesvedības valoda un ieviestu vienveidīgu jautājuma regulējumu, ir nepieciešams papildināt Latvijas Civilprocesa likuma 170.panta trešo daļu ar teikumu : „**Gadījumā, ja liecinieks nepārvalda tiesvedības valodu, pusei, pēc kura lūguma liecinieks izsaukts, ir jānodrošina tulka palīdzība.**”

Šāds grozījums ir nepieciešams Latvijas Civilprocesa likumā arī tā iemesla dēļ, lai ieviestu skaidrību jautājumā par pierādījumu iegūšanu ārvalstīs, tajā skaitā arī liecinieka nopratināšanu, izmantojot videokonferences. 1970.gada 18.marta Konvencija par pierādījumu iegūšanu ārvalstīs civillietās vai komercietās³⁸⁷ (turpmāk „Konvencija”) regulē tiesiskās palīdzības lūguma iesniegšanas kārtību, bet neregulē procesu kādā pierādījums ir jāiegūst, izņemot specifisko prasību ievērošanu, lai iegūtās ziņas uzskatītu par pierādījumu arī tiesiskās palīdzības lūdzējas valsts civilprocesa izpratnē. Tā piemēram, Konvencijas 9.pantā ir norādīts, ka iestāde, kas izpilda tiesiskās palīdzības lūgumu, piemēro savas valsts nacionālo tiesību normas attiecībā uz procesuālo kārtību, taču tiek dota iespēja arī piemērot īpašu veidu vai procesuālo kārtību, kuru iesniedzējas valsts iestāde lūdz, izņemot gadījumus, kad tas ir nesavienojami ar izpildes valsts nacionālo tiesību normām vai šo tiesiskās palīdzības lūgumu nav iespējams izpildīt valsts iekšējās prakses, procesuālās kārtības vai praktisku grūtību dēļ. Līdzīgs regulējums ir redzams arī Padomes 2001.gada 28.maija Regulā (EK) Nr.1206/2001 par sadarbību starp dalībvalstu

---

³⁸⁷ Konvencija par pierādījumu iegūšanu ārvalstīs civillietās vai komercietās. 1970.gada 18.marts. LV, 43 (4029), 18.03.2009., stājas spēkā 12.11.2010., pieejama : www.likumi.lv, aplūkota 2012.gada 20.jūlijā.

tiesām pierādījumu iegūšanā civillietās un komercietās³⁸⁸, par kuras piemērošanu ir pausts ģenerālvokāta Nilo Jēskinena (Niilo Jääskinen) viedoklis, ka Regulas Nr.1206/2001 nosaukumā ir uzsvērts, ka tās mērķis ir tikai ieviest mehānismus, lai atvieglotu “sadarbību starp dalībvalstu tiesām”, nevis vienādojot izbeigt to pierādījumu iegūšanas veidu darbību, kuri ir spēkā dalībvalstīs.³⁸⁹ Tādējādi, piemērojot nacionālās valsts procesuālās normas liecinieka nopratināšanā ar videokonferences³⁹⁰ starpniecību, tiesas pienākums nodrošināt nepieciešamās organizatoriskās darbības aicinot liecinieku liecināt uz viņa dzīvesvietai tuvāko ar videokonferences aparāturu nodrošināto tiesu, kā arī pienākums nodrošināt citas procesuālās darbības liecinieka nopratināšanai, bet tulka pakalpojuma nodrošināšana, gadījumā, ja izsauktais liecinieks nepārvalda tiesvedības valsts valodu, ir attiecīgā lietas dalībnieka pienākums, kurš izteicis lūgumu šādu liecinieku nopratināt ārvalstīs.

Apkopojot iepriekš norādīto, var formulēt liecinieka jēdzienu: **Liecinieks ir fiziska persona, kura atbilstoši savām garīgajām un fiziskajām spējām ir patiesi uztvērusi apkārtējās pasaules notikumus, var sniegt ziņas par lietā nozīmīgiem apstākļiem, ir juridiski neieinteresēta un kuru tiesa pēc lietas dalībnieka lūguma ir izsaukusi liecināt.**

Savukārt ar jēdzienu „liecinieka liecības” ir saprotams Civilprocesa likumā regulētais pierādīšanas līdzeklis, kas izpaužas normatīvi nostiprinātā noteiktā procesuālā formā. Tādējādi **liecinieka liecība ir fiziskas personas (liecinieka) atvasinātā informācija par viņam zināmiem noteiktiem pagātnes apstākļiem, kas iegūta nopratinot liecinieku.**

Pastāv uzskats, ka liecinieka liecība saturiski sastāv no divām daļām, kur viena ir vispārējā daļa, bet otra speciālā daļa.³⁹¹ Pie vispārējās daļas pieskaita ziņas par pašu liecinieku, tajā skaitā tiek noskaidrotas liecinieka un strīda pušu savstarpējās attiecības, savukārt, speciālajā daļā tiek noskaidroti meklējamie fakti par strīdā nozīmīgajiem apstākļiem. Šāds paustais viedoklis šķiet patiess tikai pirmšķietami, taču analizējot dziļāk liecinieka liecības būtību, ir jāsecina, ka par liecinieka liecību ar pierādījuma nozīmi var izmantot tikai speciālajā daļā noskaidrojamās

---

³⁸⁸ Padomes 2001.gada 28.maija Regulā (EK) Nr.1206/2001 par sadarbību starp dalībvalstu tiesām pierādījumu iegūšanā civillietās un komercietās . Pieejama:

http://ec.europa.eu/civiljustice/homepage/homepage_ec_lv.htm, aplūkots 2012.gada 20.jūlijā.

³⁸⁹ Ģenerālvokāta Nilo Jēskinena (Niilo Jääskinen) secinājumi lieta C170/11 , sniegti 2012.gada 24.maijā, pieejams : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62011CC0170:LV:HTML>, aplūkots 2012.gada 20.jūlijā.

³⁹⁰ Videokonferences izmantošana pierādījumu iegūšanai civillietās un komercietās saskaņā ar Padomes Padomes 2001.gada 28.maija Regulā (EK) Nr.1206/2001 Praktiskā rokasgrāmata. Pieejama: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_videoconferencing_lv.pdf.

³⁹¹ Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва:Издательский Дом "Городец", 2004.с.174.

meklējamos faktus. Ziņas par pašu liecinieku un viņa saikni ar strīda pusēm ir būtiskas tiesai, lai liecinieka sniegto liecību novērtētu, bet šīm ziņām nav faktaloģiskās nozīmes. Tādējādi ir ierosināms uzskatīt, ka **liecinieka nopratināšana sastāv no divām daļām - vispārīgās daļas, kurā liecinieks kā fiziska persona sniedz ziņas par sevi, savu saikni ar pusēm, kā arī paskaidro par informācijas iegūšanas avotu, un speciālās daļas, kura sastāv no liecinieka liecībām.** Tādējādi atbilstoši Krimināllikuma³⁹² 300.pantam, fizisku personu var saukt pie kriminālatbildības tikai tajā gadījumā, ja sniegtā liecība ir nepatiesa, t.i., ja persona ir sniegusi apzināti saturiski sagrozītu un pagātnes faktiem neatbilstošu informāciju par lietā nozīmīgiem apstākļiem, bet nav pamata personu saukt pie kriminālatbildības sakarā ar sagrozītu un patiesībai neatbilstošu informāciju par vispārīgajai daļai attiecināmo informāciju, kurai ir sniegtās liecības izvērtēšanas nozīme.

Liecināšanas procesā tiesai izvērtējot liecinieka liecību, saturiski jānošķir liecinieka zināšanas par lietā nozīmīgiem apstākļiem no viedokļa paušanas. Vispārpieņemts civilprocesa teorijā, ka lieciniekam ir jāsniedz ziņas mutiski tiesā par to, ko viņš uztvēris, neizsakot savu attieksmi vai viedokli par nopratināmiem apstākļiem. Tomēr daudzos gadījumos pierādījuma nozīme ir arī liecinieka viedoklim par noteiktiem faktiem un apstākļiem. Ja pierādījuma definējumā ir ietverta norāde, ka pierādījums ir ziņas par faktiem, to esamību vai neesamību, tad, plašākā pierādījuma jēdziena kontekstā, ietilpst arī jēdziens „apstākļi”, kuri jānoskaidro tiesai civiltiesiskā strīda pareizai izšķiršanai un kas cieši ir saistīts ar jēdzienu „fakts”. Juridisko terminu skaidrojošā vārdnīca norāda, ka apstākļi ir faktors, kas pastāv līdzās citai parādībai vai faktam un kam ir noteikts sakars ar to.³⁹³ Tātad liecinieks liecinot par faktiem, nevar izvairīties sniegt informāciju par apstākļiem. Tiesa šos apstākļus vērtē atbilstoši pierādījumu novērtēšanas prasībām. Tā piemēram, informācija par personas emocionālo stāvokli, vai dabas parādību raksturojums, tie ir apstākļi, kas nav maznozīmīgi un liecinieks kā subjekts, kurš spēj uztvert šos apstākļus ar saviem maņu orgāniem, spēj liecināšanas procesā sniegt pēc iespējas precīzāku faktu raksturojumu, norādot arī ar tiem saistītos apstākļus. Juridiskajā literatūrā tiek norādīts, ka liecinieka liecības pēc sava satura var iedalīties trijās grupās :

- 1) informatīvās ziņas;
- 2) ziņas, kuras satur vērtējumu;

---

³⁹² Krimināllikums. LV, 199/200 (1260/1261), 08.07.1998.; Ziņotājs, 15, 04.08.1998., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 18.jūlijā.

³⁹³ Juridisko terminu vārdnīca. Autoru kolektīvs, Rīga: "Nordik", 1998., 19.lpp.

3) speciālista liecība;³⁹⁴

Informatīvās ziņas parasti sniedz personas, kuras pašas personīgi uztvēra pagātnes notikumus. Šīs liecības vistiešākajā nozīmē ir vērtējamas kā ziņas par faktiem, jo persona var liecināt tikai par to, kas tika redzēts vai dzirdēts.

Ziņas, kuras satur vērtējumu ir saistītas ar personām, kuras netieši ir ieinteresētas lietas iznākumā. Tās var būt tuvi draugi, ģimenes locekļi, darbinieki u.c. Šādu personu sniegtās liecības tiesai var sniegt maldinošu priekšstatu par faktiskajiem apstākļiem,³⁹⁵ līdz ar to tiek uzlikta papildus slodze tiesai šādu pierādījumu objektīvai novērtēšanai, lai nošķirtu liecinieka personīgo viedokli no faktiem, kuriem ir nozīme strīda pareizai izšķiršanai. Var piekrist Līča A. paustajam viedoklim, ka nav pieļaujama liecinieka personiskā viedokļa paušana³⁹⁶. Tiesai šādos gadījumos ir pieļaujams norādīt lieciniekam uz pienākumu sniegt patiesu informāciju ar faktoloģisku nozīmi.

Speciālista viedokļa paušana civilprocesā ir samērā izplatīta parādība. Tās ir ziņas, kas balstītas uz personas noteiktām speciālajām zināšanām un no kurām tiesa var iegūt informāciju, kas netieši ļauj taisīt atbilstošus secinājumus par apstākļiem, kuriem ir nozīme lietā. Strīdīgs ir jautājums par to, vai attiecīgās speciālista liecības ir vērtējamas pierādījuma statusā. Šajā jautājumā ir visai atšķirīgi viedokļi. Tā piemēram, Vācijas civilprocesā tiek atsevišķi regulēts jautājums par speciālista liecību, nosakot, ka šīs personas nopratināšanā tiek piemēroti tie paši noteikumi, kas attiecās uz liecinieka nopratināšanu.³⁹⁷ Speciālista liecības mērķis ir sniegt speciālās zināšanas, kas nepieciešamas, lai pareizi uztvertu un novērtētu pagātnes faktus un apstākļus. Šādas speciālista liecības (Opinion evidence) ir ietvertas arī Federālo noteikumu kodeksā (Code of Federal Regulations)³⁹⁸, kurā galvenā speciālista liecības sniegšanas joma ir dažādi medicīniska rakstura jautājumi vai cita veida speciālās zināšanas, kurām ir nozīme pareizai faktu novērtēšanai. Šādu liecību novērtēšana tiesai sekmē pareiza viedokļa pamatošanu, radot izpratni par faktiem, kuru nevar iegūt ar informatīvo ziņu liecību. Būtiski ir nošķirt speciālista liecību no eksperta atzinuma. Kā galveno norobežojošo kritēriju var minēt apstākli, ka liecinieku izsauc uz tiesu liecināt pēc lietas dalībnieka lūguma par tiem faktiem un

---

³⁹⁴ Гражданский процесс Российской Федерации. Под ред. Власова А.А., Москва: Юрайт-Издат, 2003., с.94.

³⁹⁵ Allen Ch. Practical Guide to Evidence. Third Edition. London :Cavendish Publishing Limited, 2004., p.275.

³⁹⁶ Līcis A., Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 99.lpp.

³⁹⁷ Zivilprozessordnung, 414.§, Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2012.gada 20.jūlijā.

³⁹⁸ Code of Federal Regulations. § 404.1527., pieejams: http://www.ssa.gov/OP_Home/cfr20/404/404-1527.htm, aplūkots 2012.gada 20.jūlijā.

apstākļiem, par kuriem personai ir ziņas pirms tiesvedības procesa uzsākšanas, bet eksperts tiek noteikts ar tiesas lēmumu sniegt atzinumu par ziņām, kuras tas iegūvis tiesvedības procesā.³⁹⁹ Juridiskajā literatūrā ir nostiprinājies viedoklis, ka par pierādījumu nevar uzskatīt tādu speciālista viedokli, kas iziet ārpus personas speciālajām zināšanām.⁴⁰⁰ Speciālista liecība ir nepieciešama tajos gadījumos, kad ar ikdienas zināšanām (vispārzināmiem faktiem), kas piemīt jebkuram cilvēkam, tajā skaitā arī tiesnesim, nav pietiekams, lai iegūtu pareizu izpratni par pagātnes faktiem.

Latvijas tiesu praksē speciālista liecības kā pierādījums tiek izmantotas samērā bieži, kad ir nepieciešamas speciālās zināšanas, lai pamatotu noteiktu faktu esamību vai neesamību, kā arī, atsevišķos gadījumos, lai pierādītu prasījuma apjoma pamatotību⁴⁰¹. Piemēram, speciālista vērtējums par nodarīto zaudējumu apmēru. Tādējādi nevar piekrist Līča A. paustajam viedoklim, ka Latvijas Civilprocesa likumā nav paredzēts tāds pierādīšanas līdzeklis kā speciālista liecības, tādēļ ziņām, ko satur šīs liecības, nav pierādījuma spēka.⁴⁰² Speciālista viedoklis tiesu praksē tiek vērtēts kā pierādījums.⁴⁰³ Tādējādi ir nepieciešams papildināt Latvijas Civilprocesa likumu ar jaunu 109.¹pantu sekojošā redakcijā :

„109.¹pants. Speciālista liecība.

- (1) Gadījumos, kad noteiktu faktu pamatošanai ir nepieciešamas speciālās zināšanas, tiesa, pēc lietas dalībnieka motivēta lūguma, izsauc šīs jomas speciālistu atzinuma sniegšanai.**
- (2) Speciālists tiek nopratināts atbilstoši šā likuma 170.panta noteikumiem.**
- (3) Speciālista liecību tiesa novērtē kā pierādījumu.”**

Šādu grozījumu rezultātā Latvijas Civilprocesa likumā tiks ieviests jauns liecinieka liecības veids, kurā persona sniegs savu viedokli par viņai zināmajiem apstākļiem, kas pamatosies uz personas speciālajām zināšanām.

---

³⁹⁹ Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва:Издательский Дом "Городец", 2004.с.172.

⁴⁰⁰ Martin L. Sides Q.C. Admissibility of Expert Opinion Evidence.s.3, pieejams : <http://www.aic.gov.au/events/aic%20upcoming%20events/1993/~media/conferences/medicine/sides.pdf>, aplūkots 2012.gada 20.jūlijā.

⁴⁰¹ Civiprocesa likuma komentāri.Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra.,2006., 208.lpp.

⁴⁰² Līcis A., Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 102.lpp.

⁴⁰³ Piem. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2007.gada 5.decembra spriedums Lietā Nr. SKC–796 un Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 25.janvāra spriedums Lietā Nr. SKC – 652/2012, pieejams : www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 20.jūlijā.

Apkopojot teikto, ir jāsecina, ka Latvijas Civilprocesa likums pašlaik nesniedz pietiekami skaidru un pilnīgu liecinieka liecību iegūšanas un novērtēšanas regulējumu, atstājot lielu daļu nozīmīgu jautājumu izvērtēšanu tiesneša brīvai interpretācijai vai ieskatam. Tā kā liecinieka liecības tiek bieži izmantotas kā pierādījums noteiktu faktu esamības vai neesamības pamatošanai, piedāvātie grozījumi vienvēidotu Latvijas Civilprocesa likuma regulējumu atbilstoši citu Eiropas valstu civilprocesiem, padarot to skaidrāku un precīzāku.

4.1.3. Eksperta atzinums un tam izvirzītās prasības

Eksperta atzinums tiek pieskaitīts pie pierādījumiem, kuri iegūti pamatojoties uz veikto ekspertīzi lietā par noteiktiem faktiskajiem apstākļiem.

Civilprocesa likums attiecībā uz eksperta atzinuma nepieciešamību civillietā, kā arī tā izvērtēšanas īpatnībām ir sniedzis salīdzinoši nekonkrētu regulējumu, tādējādi praksē izraisot virkni neskaidrību un dažādo interpretāciju attiecībā uz eksperta atzinumu kā pierādījumu.

Kā viena no identificētajām problēmām ir saistīta ar eksperta atzinuma statusu civilprocesā. Civilprocesa likumā eksperta atzinumā ietvertā informācija par ekspertējamo jautājumu ir viens no pieļaujamajiem pierādījumiem, kas ietverts noteiktā pierādīšanas līdzeklī - ekspertīzē. Atšķirībā no citiem civilprocesā izmantojamiem pierādīšanas līdzekļiem, ekspertīze, tās procesuālajā nozīmē, ir pieļaujama tikai tad, ja attiecībā uz tās veikšanu ir pieņemts procesuālais dokuments - tiesneša lēmums. Eksperta atzinums pēc savas formas un satura ietver sevī gan personiskā pierādījuma elementus, gan lietiskā pierādījuma elementus, jo ekspertīzi drīkst veikt tikai noteiktās jomas speciālists (fiziska persona), kuram ir atbilstošas zināšanas un spējas atbildēt uz tiesneša lēmumā uzdotajiem jautājumiem. Civilprocesa likums nepieļauj par ekspertu nozīmēt juridisku personu. Šī apgalvojuma pamatojums izriet no Civilprocesa likuma 122.panta un Tiesu ekspertu likuma normām, kurā norādīts, ka tiesu eksperts ir persona, kurai ir speciālas zināšanas un pieredze kādā zinātnes, tehnikas, mākslas vai amatniecības nozarē un kura ir ieguvusi tiesības veikt tiesu ekspertīzes.⁴⁰⁴ Savukārt eksperta atzinuma forma ir rakstveida dokuments, kurš sastādīts pēc noteiktas struktūras un ietver sevī fiksētu nemainīgu informāciju, kurai ir nozīme tiesā izskatāmajā civiltiesiskajā strīdā. Tādējādi noteiktas jomas speciālista kvalifikācijas jautājums, atbilstoši speciālā likuma – Tiesu eksperta likuma prasībām, ir pakļauts sertifikācijas pārbaudei.

---

⁴⁰⁴ Tiesu ekspertu likums, "LV", 157 (3525), 03.10.2006.; Ziņotājs, 20, 26.10.2006., [stājas spēkā 01.07.2007.] ar grozījumiem līdz 01.01.2010., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 23.martā.

Analizējot jautājumu par izvirzītajām prasībām ekspertam, juridiskajā literatūrā netiek pievērsta īpaša uzmanība tam, vai personai, kura tiek izvēlēta kā eksperts procesuālajā nozīmē veikt ekspertīzi, ir nepieciešams speciāls apliecinājums (sertifikāts). Kā pamatkritērijus izvirzot tikai personas speciālās zināšanas noteiktās darbības jomās.⁴⁰⁵ Izvērtējot speciālā likuma izvirzītās prasības ekspertam, jāsecina, ka tiek sašaurināts personu loks, kuriem tiek piešķirtas tiesības taisīt eksperta atzinumu, t.i., par ekspertu tiesā var būt tikai tāds noteiktas jomas speciālists, kurš kompetentai komisijai ir apliecinājis savu zināšanu līmeni, nokārtojot sertifikācijas pārbaudījumus. Tādējādi pat, ja lietas dalībnieks, atbilstoši Civilprocesa likumā noteiktajam, izsaka lūgumu tiesai par ekspertu lietā noteikt konkrētu speciālistu, tiesa šādu lūgumu var apmierināt tikai tad, ja ir iegūta informācija par atbilstošā kārtībā izsniegta sertifikāta esamību šim speciālistam. Uzskatāms, ka šāds ierobežojums ir nepamatots, jo eksperta uzdevums ir sniegt informāciju tādās jomās, kurās tiesnesim var nebūt pietiekamu zināšanu, lai novērtētu lietā iesniegtos pierādījumus to specifisko īpatnību dēļ⁴⁰⁶. Tādējādi ir pieļaujams, ka pēc puses lūguma tiesa nosaka ekspertīzes veikšanu personai, kurai ir nepieciešamās zināšanas noteiktā jomā, pieredze sniegt atzinumus, bet kurai nav izsniegts sertifikāts veikt tiesu ekspertīzi.

Saistībā ar eksperta statusa piešķiršanu personai, kurai ir speciālās zināšanas noteiktās darbības jomās, ir jānorāda, ka procesuālā nozīmē par eksperta atzinumu nav vērtējams speciālista atzinums, kurš veikts tikai pēc puses ieskatiem pirms prasības celšanas tiesā kā nepieciešams šīs prasības pamatojums, vai arī lietas izskatīšanas laikā, lai atspēkotu celto prasību vai pamatotu iebildumus pret to. Gan juridiskajā literatūrā, gan tiesu praksē ir nostiprinājies uzskats, ka šāda veida speciālista viedoklis ir uzskatāms un vērtējams kā rakstveida pierādījums. Tādējādi var piekrist LR AT Senāta Civillietu departamenta 2007.gada 26.septembra spriedumā Nr. SKC-635 taisītajai atziņai, ka „eksperta brīdināšana tiesas sēdē pēc tam, kad ekspertīze bija pabeigta, nerada tiesiskas sekas, un tas atzīstams par procesuālo tiesību normu pārkāpumu.”⁴⁰⁷ Speciālista atzinumu, kurš nav taisīts uz tiesneša lēmuma pamata, par eksperta atzinumu kā noteiktu pierādīšanas līdzekli atzīt nevar, jo nav ievērota likumā noteiktā procesuālā ekspertīzes noteikšanas un veikšanas forma.

---

⁴⁰⁵Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва: ОАО «Издательский дом «Городец», 2004, с. 189.

⁴⁰⁶Fröhlich D. Die Beweisvereitelung im Zivilprozess, Inaugural-Dissertation, Hammelburg, 2008., s.30, pieejams: <http://opus.bibliothek.uni-wuerzburg.de/volltexte/2009/3706/pdf/dissFroehlich.pdf>, aplūkots 2012.gada 23.martā.

⁴⁰⁷Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2007.gada 26.septembra spriedums lietā Nr.SKC-635, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 23.martā.

Kā otru pamatproblēmu, kas ir vērojama praksē, var norādīt pierādījuma prioritātes piešķiršanu eksperta atzinumam salīdzinājumā ar citiem pierādījumiem lietā. Civilprocesa likuma 125.panta pirmajā daļā skaidri ir norādīts, ka eksperta atzinumu tiesa novērtē saskaņā ar Civilprocesa likuma 97.panta noteikumiem, t.i., eksperta atzinums ir viens no pierādīšanas līdzekļiem civilprocesā, ar kuru palīdzību tiesa nosaka tādu faktu esamību vai neesamību, kuriem ir nozīme lietas izspriešanā. Veicot pierādījumu novērtēšanu, tiesa atbilstoši Civilprocesa likuma 97.panta trešajai daļai spriedumā norāda, kādēļ tā vienam pierādījumam devusi priekšroku salīdzinājumā ar citu pierādījumu un atzinusi vienus faktus par pierādītiem, bet citus par nepierādītiem.⁴⁰⁸ Ja eksperta atzinums ir uzskatāms kā speciālista liecība par faktiem, kuru novērtēšanai ir nepieciešamas speciālas zināšanas, tad tiesai ir jāņem vērā, ka eksperts var sniegt atbildes tikai savas kompetences ietvaros, bet nevar sniegt pierādījumu novērtēšanu, kas ir tiesas uzdevums strīda izšķiršanā. Informācijai, kuru sniedz eksperts, veicot viņa rīcībā nodotā materiāla izpēti, var būt nozīme noteiktās lietas izskatīšanā, bet vērtējot šo pierādījumu kopsakarā ar citiem lietā esošajiem pierādījumiem, tiesai ir tiesības šo pierādījumu vērtēt kritiski⁴⁰⁹, jo eksperta atzinumā ietvertais vērtējums, lai arī satur lietā nozīmīgas ziņas, tomēr tas ir veikts uz ierobežota izpētes materiāla pamata. Eksperts pats nevāc pierādījumus. Viņa uzdevums ir sniegt atzinumu pamatojoties uz lietas materiāliem, kurus iesniegušas puses kā pierādījumus lietā, vai arī kurus ir izprasījusi tiesa pēc eksperta lūguma.⁴¹⁰ Ekspertīzei nepieciešamie materiāli var nebūt pilnīgi un pietiekami, ņemot vērā, ka daudzos gadījumos ekspertīze tiek veikta uz pagātnes notikumiem vai objektiem, kuri nav pilnībā saglabājušies līdz ekspertīzes veikšanai. Tādējādi eksperta rīcībā var nonākt tikai daļēja informācija vai nepilnīgs izpētes objekts un viņa veicamā ekspertīze ir retrospektīva. Vērtējot pierādījumus, tiesai šis apstāklis ir jāņem vērā veicot eksperta atzinuma vērtēšanu. Būtiski, ka arī ekspertam ir tiesības atteikties no atzinuma došanas, ja izpētāmie materiāli nav pietiekami. Līdz ar to vienmēr pastāv risks, ka eksperts ir pārvērtējis savas profesionālās spējas un sniedzis atzinumu, kurš pamatots ar iespējamajām teorētiskajām varbūtībām⁴¹¹, bet nevis ar faktiskajiem materiāliem lietā. Uz nepieciešamību tiesai izvērtēt eksperta atzinumā ietverto informāciju, norāda arī netieši Civilprocesa likuma 125.pants, nosakot, ka, ja eksperta atzinums nav pietiekami skaidrs vai ir nepilnīgs, tiesa var noteikt papildus ekspertīzi, vai arī, ja atzinums nav

---

⁴⁰⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011. gada 12. janvāra spriedums lietā Nr. SKC-7/2011, pieejams www.at.gov.lv, aplūkots 2012. gada 23. martā.

⁴⁰⁹ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933., 390. lpp.

⁴¹⁰ Civilprocesa likuma 122. pants. Civilprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. g. 3. novembris, Nr. 326/330., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012. gada 23. marts.

⁴¹¹ Piem., Rīgas apgabaltiesas 2011. gada 27. janvāra spriedums lietā Nr. C04202809, 3. lpp., pieejams: http://www.petpat.lv/files/dec_lv/Pilsetas_linijas_tiesas_spriedums.pdf, aplūkots 2012. gada 23. martā.

pamatots, noteikt atkārtotu ekspertīzi. Kā pamatoti atzīts gan tiesu praksē, gan arī juridiskajā literatūrā, ja tiesa nonākusi pie slēdziena, ka lietpratēju atzinums runā pretim lietas ticamiem apstākļiem, var šo atzinumu nepieņemt, bet šādos gadījumos tiesai jāmotivē, kādēļ nav piekritusi eksperta atzinumam.⁴¹²

Civilprocesa likums 124.panta pirmajā daļā attiecībā uz eksperta atzinumu nosaka, ka tam ir jābūt motivētam un pamatotam, bet netiek norādītas atsauces uz kritērijiem, kuri nosaka eksperta atzinuma pietiekamus motivētības vai pamatojuma kritērijus. Kā viens no trūkumiem ir norādams apstākļi, ka Civilprocesa likums nenosaka eksperta atzinuma procesuālās formas saturu, tādējādi katrs eksperts izvēlās pēc saviem ieskatiem sniegt rakstveida atzinumu, norādot vispārīgi uz ekspertīzes mērķi un sniedzamo atzinumu saturu. Attiecībā uz ekspertīzes atzinuma formu, praksē kļūdaini tiek uzverts, ka eksperts sniedz savu atzinumu rakstveidā. Civilprocesa likuma normas pieprasa eksperta atzinumā ietvert gan rakstiskuma, gan mutiskuma elementus, tas nozīmē, ka prioritāri eksperta atzinums izpaužas kā rakstiski sastādīts dokuments pēc noteiktas formas un satura, bet kā otra eksperta atzinuma sastāvdaļa ir eksperta nopratināšana tiesas sēdē, sniedzot mutisku liecību par ekspertīzes apstākļiem un skaidrojot iegūtos rezultātus. Uz mutiskuma elementa nozīmīgumu pareizai apstākļu novērtēšanai lietas izskatīšanas gaitā norāda arī Civilprocesa likuma normas, paredzot iespēju nopratināt ekspertu ar videokonferences starpniecību. Tādējādi gadījumos, kad tiesa vērtē tikai rakstiskā formā sastādīto eksperta atzinumu, bet nenopratina ekspertu tiesas sēdes gaitā, jāuzskata, ka tiesa vērtē procesuālā ziņā nepilnīgu pierādījumu. Jāuzsver, ka eksperts ir liecinieks nevis par notikumiem un darbībām to plašākajā nozīmē, bet gan par faktiem un apstākļiem, kuri izriet no šiem notikumiem un darbībām. Tās ir liecības par citiem pierādījumiem. Ignorējot eksperta nopratināšanu tiesas sēdē, tiek liegta pusēm sacīkstes principa realizēšana un iespēja pilnīgi un objektīvi analizēt pierādījumus. Turklāt tiek pieļauta iespēja interpretēt rakstisko eksperta atzinumu neatbilstoši tajā ietvertajam saturam.

Attiecībā uz rakstisko eksperta atzinumu, būtu iesakāms ieviest noteiktu eksperta atzinuma formu, kura satur trīs daļas, t.i., ievaddaļu, kurā norādīti eksperta identificējošie dati, zinātniski pētnieciskā daļa, kurā apraksta izmantotās metodes, paņēmienus un vērtējamā jautājuma būtību, kā arī vērtēšanai pakļautos objektus, to specifiku. Savukārt trešajā daļā tiek taisīts eksperta atzinums par vērtējamiem jautājumiem, sniedzot pilnīgas, izsmeļošas un skaidras atbildes uz tiesneša formulētajiem jautājumiem. Uzskatāms, ka tikai šādi formulējamu eksperta atzinumu var vērtēt gan tiesa, gan arī lietas dalībnieki. Jānorāda, ka Tiesu ekspertu likumā ir ietverts 11. pants, kurā uzskaitīti atzinumā ietveramie rekvizīti un prasības, tostarp pirmās daļas otrajā punktā ietvertais

---

⁴¹²Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933., 390.lpp.

tiesu ekspertīzes veikšanas pamatojums. Izpētot vairākus eksperta atzinumus dažādos civiltiesiskajos strīdos, varēja secināt, ka tiesu ekspertiem ir visai neskaidrs priekšstats par ekspertīzes veikšanas pamatojumu, jo nereti apjomīga satura eksperta atzinumi, saturēja nebūtisku un maznozīmīgu informāciju, saturiski aprakstot civillietā esošos lietas materiālus vai pilnībā norādot tiesneša pieņemtā lēmuma saturu. Šāda rīcība norāda, ka ekspertiem nereti nav izpratnes par normatīvo aktu prasībām un jēdziena „ekspertīzes veikšanas pamatojums” saturisko nozīmi. Kā ekspertīzes pamatojums ir norādāms attiecīgais tiesneša pieņemtais lēmums, uz kura pamata eksperts ir veicis savas procesuālās darbības, savukārt civilprocesuālās tiesiskās attiecības starp tiesu un ekspertu izveidojas ar brīdi, kad tiek iecelts konkrētais speciālists eksperta statusā. Tādējādi tiesneša lēmuma rezolūtīva daļa ir ekspertīzes veikšanas pamatojums.

Eksperta atzinumā kā obligāta prasība noteikts pienākums uzskatīt tos materiālus, kuri ir nodoti eksperta rīcībā, lai ekspertīzes laikā veiktu atbilstošas pārbaudes darbības, taču šo materiālu saturiskā analīze tiek aprakstīta eksperta atzinuma zinātniski pētnieciskajā daļā tikai saistībā ar izmantojamajām vērtēšanas un pārbaudes darbībām, lai eksperts varētu nonākt pie loģiskiem secinājumiem, sniedzot tiem zinātnisku pamatojumu.

Zinātniski pētnieciskai daļai saturiski jābūt visapjomīgākai, jo šajā daļā tiek ietverts eksperta darba rezultāts, norādot un vispārējos vilcienos aprakstot zinātniski pētnieciskās metodes, kuras tiek izmantotas eksperta atzinumā, kā arī secinājumus par pētāmajiem tiesas uzdotajiem jautājumiem. Tieši zinātniski pētnieciskā daļa tiek nodota tiesas un lietas dalībnieku izvērtēšanai, noskaidrojot eksperta atzinuma saistību ar civiltiesiskajā strīdā iegūtajiem citiem pierādījumiem un atbilstību uzdoto pētāmo jautājumu saturam un apjomam. Uzskatāms, ka pašreizējais Civilprocesa likuma regulējums saistībā ar izvirzītajām prasībām eksperta atzinumam ir pietiekams un tā ir prakses problēma, ja eksperta atzinums ir neskaidrs un grūti novērtējams. Pie norādītajiem apstākļiem īpaša nozīme ir eksperta mutiskajai liecībai tiesā, kuras sniegšana ir obligāti izvirzāma prasība gan tiesai, izsaucot ekspertu liecināšanai tiesā, gan ekspertam, kura procesuālais pienākums ir ierasties uz tiesas sēdi vai izmantojot Civilprocesa likumā paredzēto videokonferenci, sniegt precizējošos paskaidrojumus tiešsasaistē ar tiesas sēžu zāli, kurā notiek lietas izskatīšana.

Kopumā var secināt, ka praksē konstatētās problēmas ir vairāk vērstas uz tiesību normu dažādas interpretācijas mēģinājumiem, kā arī ekspertu zināšanām par ekspertīzes procesuālo kārtību un eksperta atzinuma kā procesuāla dokumenta kvalitāti. Šīs prakses problēmas ir risināmas ar plašākiem juridiskās prakses (judikatūras) skaidrojumiem un tiesas spriedumu civillietās pieejamību publiskajā vidē.

4.2. Lietiskie (objektīvie) pierādīšanas līdzekļi

Lietiskie (objektīvie) pierādīšanas līdzekļi civilprocesa tiek iedalīti divās lielās grupās :

- 1) rakstveida pierādījumi;
- 2) lietiskie pierādījumi.

Abām pierādīšanas līdzekļu grupām raksturīga ļoti plaša objektu dažādība un informācijas patstāvība jeb nemainīgums. Informācijas avotā ietvertās ziņas ir objektīvas un laika gaitā saglabā savu sākotnējo saturu. Šo pierādīšanas līdzekļu kopējais apzīmējums „lietiskie pierādīšanas līdzekļi” norāda uz pierādījumu nesēju – materiālās dabas objektu – nedzīvās dabas priekšmetu, lietu. Saturiski šie priekšmeti var sniegt lietā nozīmīgas ziņas, kuras tiesa un lietas dalībnieki uztver ar saviem maņu orgāniem un taisa atbilstošus secinājumus par pagātnes notikumiem un to varbūtību. Lietiskajā pierādīšanas līdzeklī ietvertā informācija par lietā nozīmīgiem faktiem un apstākļiem ir uztverama izzinot pierādīšanas līdzeklī ietverto informāciju vai nu tieši, vai ar speciālista(eksperta) starpniecību, vai ar speciāli pielāgotām ierīcēm.

4.2.1. Rakstveida pierādījumi

Rakstveida pierādījumu daudzējādība aprūstina šo pierādījumu definēšanu un padara neiespējamu to pilnīgu identificēšanu. Līdzīgus secinājumus ir taisījuši vairāki tiesību zinātnieki⁴¹³, norādot uz objektu dažādību un lielajām savstarpējam atšķirībām. Par to liecina arī Latvijas Civilprocesa likuma 110.pantā sniegtais rakstveida pierādījumu atvērtais uzskaitījums ar apzīmējumu „u.c.”, pieļaujot pēc iespējas plašāku objektu aptveršanu un neaprobežojoties ar konkrētu priekšmetu uzskaitījumu.

Vispārpieņemts ar rakstveida pierādījumiem saprast dažādus dokumentus, ierakstus un fotogrāfijas. Kā jau tika norādīts, pilnīgu rakstveida pierādījumu uzskaitījumu nav iespējams sniegt arī tā iemesla dēļ, ka laika gaitā šie ziņu nesēji mainās, attīstoties dažādām tehnoloģijām un cilvēka domas izpausmes un notikumu fiksēšanas veidiem. Rodas jauni objekti nomainot laika gaitā novecojušās un neizmantojamās rakstveida informācijas fiksēšanas formas. Tā piemēram, A.Liede savulaik norādīja, ka ar rakstveida pierādījumiem jeb dokumentiem uzskatāmi visi tie pierādījumi, kas ietverti jēdzienu zīmēs un sniedz nozīmīgu informāciju ar savu jēdzienisko saturu.⁴¹⁴ Viņa definējumā ir skaidri redzama rakstveida pierādījuma

---

⁴¹³ Медведев И.Г. Письменные доказательства в частном праве России и Франции, Санкт-Петербург, 2004., с.120., kā arī Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва: Издательский Дом "Городец", 2004., с.208. Līcis A., Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 108.-109.lpp. u.c.

⁴¹⁴ Liede A. Kriminālprocess un tiesu pierādījumi. Rīga : „Zvaigzne” , 1970., 388.lpp.

sašaurināta izpratne, identificējot to tikai ar dokumentiem. Šī paša laika perioda (1970.-1978.g.) tiesību zinātnieki J.Rozenbergs un I.Briģis piekrītot A.Liedes skaidrojumam, norāda, ka parasti rakstveida pierādījumi ir rakstiska teksta veidā uz papīra.⁴¹⁵ Uz papīra formas prioritāti informācijas fiksēšanai, ir norādījis savā pētījumā arī krievu zinātnieks I.Medvedjevs⁴¹⁶. Šādam apgalvojumam daļēji var piekrist, saprotot, ka izplatītākais cilvēka domas fiksēšanas veids joprojām paliek šīs domas jeb gribas izpauduma fiksēšana uz papīra ar noteiktām rakstu zīmēm vai cita veida lasāmiem apzīmējumiem, neskatoties uz to, ka cilvēku sadzīvē arvien plašāk tiek izmantots elektroniskais dokuments. Elektroniskā dokumenta būtība tiks analizēta atsevišķā šī darba daļā, ņemot vērā tā praktisko nozīmi un pierādījuma statusu.

Skaidrojot jēdzienu „dokuments”, A.Liede ir norādījis, ka tas ir arī jebkura no valsts un sabiedriskām iestādēm, uzņēmumiem, organizācijām, amatpersonām un personām iegūta rakstveida informācija, kam ir nozīme lietā, saprotot dokumenta rakstveidību paplašināti, t.i., pieskaitot pie rakstveida dokumentiem rasējumus, shēmas, fotogrāfijas, matemātiskās formulas.⁴¹⁷ To, ka rakstveida pierādījums nav identificējams tikai ar dokumentiem, bet ir plašāks savā jēdzieniskajā saturā, norāda arī J.Rozenbergs un I.Briģis, paužot atziņu, ka rakstveida pierādījumi ir priekšmeti, uz kuriem ar zīmēm izteiktas domas, kas satur ziņas par faktiem, kam ir nozīme civillietas izspriešanā. Ar jēdzienu „priekšmets” ir iespējams apzīmēt jebkuru materiālās dabas objektu, tajā skaitā arī dokumentu. Tādējādi šo rakstveida pierādījuma definējumu var sekmīgi attiecināt uz daļu no visiem identificētajiem rakstveida pierādījumiem to pašreizējā daudzveidībā, bet šis definējums pēc savas būtības neaptver elektroniska rakstura informāciju, līdz ar to ir atzīstams par nepilnīgu.

Jāatzīst, ka arī jēdziens „dokuments” dažādos avotos tiek traktēts atšķirīgi, vadoties no noteiktas darbības jomas izpratnes, vai paturot prātā tradicionālo rakstveidības izpausmi uz dažādiem priekšmetiem. Tā piemēram, Dokumentu juridiskā spēka likums „dokumenta” jēdzienu skaidro kā jebkuru rakstveida informācija, ko rada jebkurš publisko vai privāto tiesību subjekts (piemēram, valsts vai pašvaldības institūcija, privāto tiesību juridiskā persona, fizisko vai juridisko personu apvienība, notārs, tiesu izpildītājs) (turpmāk — organizācija) vai fiziskā persona.⁴¹⁸ Šī definējuma ietvaros ar dokumentu ir iespējams saprast absolūti visu, kas tiek atainots ar dažādiem līdzekļiem uz jebkā. Definējuma pamatā tiek pieprasīts rakstiskuma

---

⁴¹⁵ Rozenbergs J., Briģis I. Padomju civilprocesuālās tiesības. Rīga: ”Zvaigzne”, 1978., 146..lpp.

⁴¹⁶ Медведев И.Г. Письменные доказательства в частном праве России и Франции, Санкт-Петербург, 2004., с.120.

⁴¹⁷ Liede A. Kriminālprocess un tiesu pierādījumi. Rīga: „Zvaigzne”, 1970., 389.lpp.

⁴¹⁸ Dokumentu juridiskā spēka likums, „LV”, 78 (4270), 19.05.2010., stājas spēkā 01.07.2010., pieejams : www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 21.jūlijā.

elements, kas izpaužas noteiktā loģiskā saturā (informācija), kas uztverams un saprotams citām personām. Tādējādi tās var būt ne tikai uz papīra izklāstītas dokumenta izgatavotāja domas vai viedoklis par kaut ko, bet arī elektroniski sagatavota informācija, fotogrāfijas, attēli u.tml. Juridisko terminu vārdnīca jēdzienu „dokuments” skaidro kā objektīvās īstenības priekšmetu un cilvēka domas informācijas fiksējumu ar rakstu zīmju, grafikas, fotogrāfijas, skaņu ierakstu un citu līdzekļu palīdzību uz jebkura informācijas nesēja – papīra, filmas, disketes utt.⁴¹⁹ Taču šī definējuma pamatā ir vērojama tendence bez cilvēka domas fiksējuma kā dokumentu ierobežojoši uztvert tikai to, kas attēlo objektīvās īstenības priekšmetu, neņemot vērā, ka fotogrāfijas un attēli var atspoguļot maldinošu informāciju, kas arī pie noteiktiem apstākļiem ir uzskatāms kā dokuments un kā pierādījums, ja ir nepieciešams šādu atveidojumu apstrīdēt kā viltojumu.

Ņemot vērā, ka aplūkotajos dokumenta definējumos galvenais uzsvars tiek likts uz cilvēka domas materiālizētu atspoguļojumu informācijas nesējā (tajā skaitā arī fotogrāfijas, vai citāds apkārtējās vides priekšmetu fiksējums) neatkarīgi no personas juridiskā vai tiesiskā statusa, var piekrist juridiskajā literatūrā paustajam viedoklim, ka ar dokumentiem tiek saprasta cilvēka domas(gribas) izpausme ar rakstveida zīmju un citu rakstveida apzīmējumu palīdzību,⁴²⁰ bet papildinot šo viedokli ar norādi, **„kas fiksēta noteiktā informācijas nesējā un uztverama citām personām tieši vai pastarpināti ar speciāli pielāgotām projicējošām ierīcēm.”**

Vairāku valstu civilprocesos rakstveida pierādījuma jēdziena vietā tiek izmantots jēdziens „dokumentārie pierādījumi”. Tā piemēram, tas ir vērojams Vācijas civilprocesa likumā (ZPO) rakstveida pierādījumu vietā lietojot apzīmējumu „der Urkundenbeweis”. Līdzīgs apzīmējums „Documentary evidence” tiek izmantots arī angļu-amerikāņu juridiskajā literatūrā.⁴²¹ Šāds apzīmējums ir uzskatāms par alternatīvo apzīmējumu rakstveida pierādījumiem, jo, kā iepriekš tika noskaidrots, viss, kas ir izteikts rakstveida formā ir uzskatāms par dokumentu un pie noteiktu procesuālo prasību ievērošanas, ir izmantojams kā pierādījums tiesā. Tādējādi noskaidrojot rakstveida pierādījumu jēdzienisko saturu, ir nepieciešams analizēt šim pierādīšanas līdzeklim raksturīgās pazīmes un normatīvajos aktos noteiktās prasības, lai dokumentu atzītu par pierādījumu civiltiesiskajā strīdā.

Jebkurš dokumentārais pierādījums sastāv no diviem savstarpēji saistītiem elementiem: informācijas nesēja – materiālās dabas priekšmeta un informācijas. Katrs no šiem elementiem

---

⁴¹⁹ Juridisko terminu vārdnīca. Autoru kolektīvs, Rīga: ”Nordik”, 1998., 67.lpp.

⁴²⁰ Давтян А.Г. Гражданское процессуальное право Германии, Москва: Городец-издат, 2000.,с.117

⁴²¹ Clore J. Civil Litigation. Second edition, London, 1996.,p.295.

tiesai ir jāizvērtē atsevišķi, lai iegūtu zināšanas par attiecīgā pierādījuma atbilstību pieļaujamības un attiecināmības procesuālajiem kritērijiem. Rakstveida pierādījuma jēdziens ir nošķirams no rakstveida dokumenta jēdziena. Līdzīgi, kā tas jau tika norādīts analizējot cita veida pierādījumus un to īpatnības, ziņu avots ne visos gadījumos ir vērtējams par pierādīšanas līdzekli un pierādīšanas līdzeklī ietvertā informācija ir norobežojama no pierādījuma civillietā, ņemot vērā dokumenta sastādīšanas apstākļus, sastādītāja gribas izpausmi un dokumenta saturu.

Rakstveida pierādījuma būtiskākā īpatnība ir ticamības augstais līmenis. Var piekrist V.Bukovska secinājumam, ka rakstiskie pierādījumi ir svarīgākais pierādījumu veids, jo tie satur personas noteiktu domu un gribu taisni tādā veidā, kādā tā savā laikā izteikta.⁴²² Rakstveida pierādījums tiek uzskatīts par labāko pierādījumu⁴²³. Tas nozīmē, ka dokumenta oriģinālam ir vislielākā ticamība kā pierādījumam, kas atspoguļo personas patiesās gribas izpausmi tās sākotnējā izpausmē. Pastāv uzskats, ka rakstveida pierādījumi sevī apvieno divus nemainīgus elementus – materiālo un ideālo.⁴²⁴ Materiālais elements attiecās uz informācijas nesēja formu, bet ideālais elements ir noteikta satura informācija. Šādam apgalvojumam var piekrist, jo neskatoties uz rakstveida dokumentu plašo objektu daudzējādību, rakstveida informācijai ir jābūt izteiktai citiem subjektiem saprotamā formā ar noteiktām atpazīstamām rakstu zīmēm (informācija) un jābūt ietvertai noteiktā informācijas nesējā, kas spēj saglabāt paustās ziņas un padarīt tās atpazīstamas citām personām un, kas nav mazsvarīgi rakstveida pierādījuma vērtēšanā, dokumenta materiālā un ideālā elementa savienojumam jāveido noteikta juridiskā forma. 28.09.2010. MK noteikumi Nr.916 "Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība" 5.punktā nosaka, ka dokumentu izstrādā tā, lai visu tā glabāšanas laiku nodrošinātu dokumenta juridisko spēku un informatīvo funkciju, kā arī iespēju radīt dokumenta atvasinājumu.⁴²⁵ „Rakstiski izteiktais tiesiskais darījums var tikt fiksēts ne vien uz papīra, bet pat uz cita materiāla, ja vien materiāla īpašības ļauj uz tā uzrakstīt un saglabāt darījuma tekstu.”⁴²⁶ Tātad rakstveida dokumenta viena no prasībām ir informācijas nesēja stabilitāte un spēja taisīt no tā atvasinājumus.

---

⁴²² Bukovskis V., Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga, 1933., Autora izdevums., 391.lpp.

⁴²³ A Dictionary of Law. Seventh edition. Oxford, 2009.,p.59.

⁴²⁴ Медведев И.Г. Письменные доказательства в частном праве России и Франции, Санкт-Петербург, 2004., с.121.

⁴²⁵ 28.09.2010. MK noteikumi Nr.916 "Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība". LV, 163 (4355), 14.10.2010., stājas spēkā 15.10.2010., pieejams : www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 21.jūlijā.

⁴²⁶ Balodis K., Ievads civiltiesībās. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2007., 201.lpp.

Dokumenta juridisko spēku nodrošina tajā ietvertie rekvizīti : dokumenta autora nosaukums, dokumenta datums, paraksts.⁴²⁷ Šo rekvizītu uzskaitījums ir vispārīgs un ir attiecināms tikai uz nelielu daļu rakstveida pierādījumu. Tādējādi bez jau norādītajiem rekvizītiem, lai rakstveida dokumentu atzītu par rakstveida pierādījumu ir jāvērtē dokumenta sastādīšanas autors, mērķis, saturs un forma. Tie ir biežākie rakstveida pierādījumu klasifikācijas kritēriji, kas ļauj novērtēt rakstveida dokumenta ticamību un attiecināmību noteiktajam civiltiesiskajam strīdam.

Klasificējot rakstveida pierādījumus pēc noteiktām pazīmēm, kas piemīt lielākajai daļai rakstveida dokumentu, biežāk norādītā klasifikācija sevī ietver iedalījumu pēc:

- 1) Subjekta (avota) : oficiālie un privātie rakstveida pierādījumi;
- 2) Saturs : rīcības un informatīvie rakstveida pierādījumi;
- 3) Formas : vienkāršie un likumā noteiktās formas (kvalificētie) rakstveida pierādījumi;
- 4) Rašanās veida: oriģinālie un atvasinātie rakstveida pierādījumi.⁴²⁸

Saistībā ar šo klasifikāciju diskusija var būt tikai attiecībā par noteiktām pazīmes prasībām un tās interpretācijas robežām.

Latvijas Civilprocesa likumā rakstveida pierādījumu regulējums ir vispārīga rakstura un dokumentu vērtēšana vairāk ir vērsta uz citos normatīvajos aktos ietvērto normu regulējuma piemērošanu. Ar oficiālajiem rakstveida pierādījumiem biežāk tiek saprasti dažādu valsts un pašvaldības institūciju, amatpersonu taisītie dokumenti⁴²⁹. Šo dokumentu īpatnība – dokumenta formas un saturs detalizēts regulējums. Tā piemēram, Civilstāvokļa aktu likumā⁴³⁰ dažādiem reģistra ierakstiem ir detalizēti noteikts ierakstāmo ziņu uzskaitījums. Dokumentu rekvizītu uzskaitījums un noformēšanas kārtība ir regulēta Dokumentu juridiskā spēka likumā un 28.09.2010. MK noteikumos Nr.916 "Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība", Administratīvā procesa likumā u.c. Tas nozīmē, ka jebkura rekvizīta trūkums vai pieprasīto ziņu neietveršana oficiālajā dokumentā, ir pamats apšaubīt dokumenta juridisko spēku un līdz ar to izslēdz to no rakstveida pierādījumiem. Līdzīgu ieskatu ir paudis A.Līcis, norādot, ka, ja nav ievērota kāda no dokumenta sastādīšanas prasībām, to nevar atzīt par pierādīšanas līdzekli.⁴³¹ Tik augstas prasības oficiālajiem dokumentiem piešķir šo dokumentu saturam lielāku ticamību, taču

---

⁴²⁷ Dokumentu juridiskā spēka likums, 4.pants. LV, 78 (4270), 19.05.2010., stājas spēkā 01.07.2010., pieejams : www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 21.jūlijā.

⁴²⁸ Līcis A., Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 109.-110.lpp., kā arī Rozenbergs J., Briģis I. Padomju civilprocesuālās tiesības. Rīga: "Zvaigzne", 1978., 146-147.lpp.,sk.arī Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва: Издательский Дом "Городец", 2004.,с.215. u.c.

⁴²⁹ The Concise Oxford Dictionary. Oxford University Press. Tenth Edition (1999), p. 988.

⁴³⁰ Civilstāvokļa aktu likums. 19.pants, 24.pants, 36.pants. LV, 52 (3210), 01.04.2005.; Ziņotājs, 8, 28.04.2005., stājas spēkā 15.04.2005., pieejams : www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 22.jūlijā.

⁴³¹ Līcis A., Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 109.lpp.

šī jautājuma procesuālais regulējums Latvijas civilprocesa doktrīnā vairāk ir teorētiska rakstura. Ar jēdzienu „oficiāls” tiek skaidrots, ka tas ir tāds, kas pastāv vai notiek saskaņā ar likumu vai valdības lēmumu vai atspoguļo to viedokli, minot šī jēdziena sinonīmus – valstiski sankcionēts, noteikts vai pilnvarots, oficiāli noteikts un likumīgs.⁴³² Lietuvas Civilprocesa kodeksa 197.pantā ir norādīts, ka oficiālajiem rakstveida dokumentiem ir lielāks pierādījuma spēks.⁴³³ Savukārt Igaunijas Civilprocesa kodeksa 272.pantā ietverta norāde, ka par dokumentiem uzskata oficiālās un privātās vēstules.⁴³⁴ Līdzīgi arī Vācijas civilprocesa likuma 415.§- 418. § ir ietverts regulējums oficiālo dokumentu juridiskajam spēkam, paredzot, ka tiem ir pilns pierādījuma spēks.⁴³⁵ Vērtējot Latvijas Civilprocesa likuma normu regulējumu, jāatzīst, ka tikai netieši ir secināms, ka oficiālajiem dokumentiem ir lielāka ticamība kā citiem rakstveida pierādījumiem.⁴³⁶ Šāds secinājums izriet no tā, ka tiesu praksē ir nostiprinājusies atziņa, ka oficiālajos dokumentos ietvertajām ziņām ir piešķirama lielāka ticamība. Kā piemēru var norādīt Administratīvā rajona tiesas 2012.gada 17.aprīļa spriedumā lietā Nr. 142257811 1–171–12/43 ietverto atziņu, ar kuru „tiesa konkrētajā gadījumā augstāku ticamību piešķir policijas darbinieku norādītajiem faktiem ziņojumos un Protokolā fiksētajiem faktiskajiem apstākļiem, tai skaitā Protokolā norādītajam pieteicēja braukšanas virzienam, pretēji pieteicēja sniegtajam argumentam.”⁴³⁷ Augstākas publiskā dokumenta ticamības piešķiršana rakstveida pierādījumam nenorāda uz tā neapstrīdamību. Lietas dalībniekam iesniedzot pierādījumus par oficiālā dokumenta kļūdaino vai maldinošo ierakstu, ir iespējams atspēkot publiskā dokumenta ticamības pieņēmumu. Izņēmums ir CPL 178.panta trešajā daļā ietvertais regulējums, kurš nosaka, ka Zemesgrāmatu, notariālo un citu likumā noteiktajā kārtībā apliecināto aktu patiesīgumu nevar apšaubīt. Tos var apstrīdēt, ceļot atsevišķu prasību. Tātad Latvijas Civilprocesa likums tikai apliecinājuma aktiem ir piešķīris īpašu ticamības līmeni.

---

⁴³² Valsts oficiālo elektronisko publikāciju pieejamības veicināšanas koncepcija. Ministru kabineta 2010.gada 13. aprīļa rīkojums Nr.206, pieejama: polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file5104.doc, aplūkots 2012.gada 21.jūlijā.

⁴³³ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksa. Valstybės žinios, 2002-04-06, Nr. 36-1340, Pieejams: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=162435, aplūkots 2012.gada 21.jūlijā.

⁴³⁴ Tsiviilkohtumenetluse seadustik, stājies spēkā 01.01.2006., publicēts RT I 2005, 26, 197.

⁴³⁵ Zivilprozessordnung, 415.§, Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2012.gada 21.jūlijā.

⁴³⁶ Civilprocesa likums.178.panta trešā daļa.LV, 326/330 (1387/1391), 03.11.1998.; Ziņotājs, 23, 03.12.1998. stājas spēkā 01.03.1999., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 21.jūlijā.

⁴³⁷ Administratīvā rajona tiesas 2012.gada 17.aprīļa spriedums lietā Nr. 142257811 1–171–12/43, pieejams: http://www.manastiesibas.lv/pdf/AL_1704_raj_A-01716-12_43.pdf, aplūkots 2012.gada 21.jūlijā.

Apkopojot norādīto par publisko dokumentu īpatnībām, var izdalīt šim rakstveida pierādījumu veidam raksturīgākās pazīmes, pēc kurām šie dokumenti tiek vērtēti :

- 1) Publisko dokumentu izdevējs ir valsts vai pašvaldības iestāde, vai šo institūciju amatpersona;
- 2) Publiskā dokumenta satura prasības un rekvizīti ir regulēti normatīvajos aktos;
- 3) Publiskā dokumenta neatbilstība normatīvajos aktos norādītajām prasībām izslēdz to no pierādīšanas līdzekļiem;
- 4) Publiskā dokumenta saturam ir augstāka ticamība;
- 5) Publiskajā dokumentā ietverta ziņu patiesumu var atspēkot ar citiem pierādījumiem.

Privātie rakstveida pierādījumi tiek sastādīti pēc personas brīvas gribas vai normatīvo aktu prasības, noslēgt darījumu sevišķā formā, lai paliktu pierādījumi par darījuma saturu un noslēgšanas faktu.⁴³⁸ Bez tam, privātās personas rakstiskā formā var ietvert jebkuru savu domas vai gribas izpaudumu. Privātam rakstveida dokumentam normatīvie akti neizvirza tik striktas prasības, pieļaujot lielāku rīcības brīvību, taču gadījumos, kad sastādītajam dokumentam ir jāpilda iespējamā pierādījuma funkcija, privātai personai ir jāievēro oficiālajam dokumentam izvirzītās dokumenta sastādīšanas un noformēšanas prasības, tajā skaitā līguma noslēgšanas pienākums atbilstoši iepriekš apstiprinātai redakcijai.⁴³⁹ Dokumentu juridiskā spēka likums un tajā ietvertās prasības dokumentu sastādīšanai attiecās uz jebkuru publisko vai privāto tiesību subjektu vai fizisko personu.⁴⁴⁰ Tādējādi ir secināms, ka arī privāto tiesību subjektam, sastādot savus dokumentus, ir jāņem vērā normatīvo aktu prasības, kas izvirzītas dokumentu izstrādāšanai un noformēšanai, lai sastādītais dokuments iegūtu rakstveida pierādījuma statusu civiltiesiskajā strīdā.

Dokumentu iedalījums rīcības dokumentos un informatīvajos dokumentos ir cieši saistīts ar dokumenta satura izvērtēšanu, jo rīcības dokumentos ir tieši redzama personas gribas izpausme.⁴⁴¹ Tas visos gadījumos ir vērtējams kā tiešs pierādījums, no kura ir skaidri redzami pierādāmie fakti un lietā nozīmīgie apstākļi. Savukārt informatīvie dokumenti apliecina jau pastāvoša notikuma vai apstākļu esamību vai neesamību. To uzskaitījums var būt ļoti plašs, jo šajā kategorijā ietilpst gan publiskie dokumenti, tajā skaitā izziņas, izraksti, u.c. apliecinājumi,

---

⁴³⁸ Balodis K., Ievads civiltiesībās. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2007., 191.lpp.

⁴³⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011. gada 13.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC –43/2011, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 21.jūlijā.

⁴⁴⁰ Dokumentu juridiskā spēka likums, 1.pants. LV, 78 (4270), 19.05.2010., stājas spēkā 01.07.2010., pieejams : www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 22.jūlijā.

⁴⁴¹ Rozenbergs J., Briģis I. Padomju civilprocesuālās tiesības. Rīga: "Zvaigzne", 1978., 146.lpp.

gan privātie dokumenti – vēstules, zīmītes u.c.⁴⁴² Dokumenta saturam ir vairāk materiāla nozīme un tajā ietvertā informācija tieši vai netieši ir saistīta ar pierādāmiem faktiem un lietā nozīmīgiem apstākļiem. Dokumenta satura izvērtējums pēc savas būtības sniedz civiltiesiskā strīda izšķiršanai nepieciešamo informāciju tiesai.

Dokumentu iedalījums vienkāršajos un kvalificētajos dokumentos ir vērsts uz dokumenta noformēšanas prasību ievērošanu un ticamības izvērtēšanu. Vienkāršie rakstveida pierādījumi tiek sastādīti paužot personas gribu bez speciāliem apliecinājumiem un citām īpašām normatīvo aktu prasībām vai to reģistrāciju noteiktās valsts institūcijās, lai piešķirtu rakstveida dokumentā paustajai informācijai ticamību un pierādījuma nozīmi.

Pētot tiesu praksi, ir konstatējams, ka vairākos gadījumos personām pastāv problēmas pierādīt savu prasījumu pamatotību tā iemesla dēļ, ka viņu rīcībā nav pienācīgā rakstiskā formā noformētu dokumentu, kuros būtu strīdīgā saistība fiksēta. Civillikumā ietvertās prasības rakstveida formas ievērošanai ir visai strīdīgas, jo no vienas puses rakstveida formas neievērošana var radīt darījuma spēkā neesamību, bet no otras puses piešķir personai tiesības prasīt darījuma noformēšanu rakstveida formā.⁴⁴³ Kā norādījis K.Torgāns, „ja likums prasa noteiktu formu, tad nav izvēles starp vēlamu vai nevēlamu. Turpretim pušu vienošanās par līguma formu var būt divu mērķu sasniegšanai: a) vai nu lai piešķirtu līgumam spēku, vai arī b) lai atvieglotu pierādīšanu strīda gadījumā.”⁴⁴⁴ Tajā pat laikā LR AT Senāta Civillietu departaments 2008.gada 15.oktobra lietā Nr. SKC 338/2008 ir atzinis, ka Civillikuma 1487.pants nosaka, ja rakstiska forma vajadzīga tādēļ, ka darījums zināmos gadījumos nevar būt spēkā bez ierakstīšanas zemesgrāmatā, tad darījums tā dalībniekus saista pats par sevi arī bez tā izteikšanas rakstiskā formā, tiklīdz notikusi vienošanās par visām tā būtiskām sastāvdaļām. Tādēļ nevienam no viņiem nav tiesības no šīs vienošanās atkāpties un katrs var prasīt, lai otrs taista attiecīgu aktu, jo rakstiskās formas neievērošana neatņem darījumam spēku un katra no pusēm ir tiesīga prasīt no otras puses gan darījuma rakstisku noformēšanu, gan nostiprinājuma lūguma parakstīšanu.⁴⁴⁵ Tādējādi ir secināms, ka gadījumos, kad persona sākotnēji nav ievērojusi darījuma rakstveida formu, normatīvie akti piešķir tiesības vērsties tiesā un pierādot saistības esamību, prasīt

---

⁴⁴² Rosenberg / Schwab / Gottwald. Zivilprozessrecht, 17., nebearbeitete Auflage 2010.,s. 674.

⁴⁴³ 28.01.1937. likums "Civillikums. Ceturtā daļa. SAISTĪBU TIESĪBAS", 1484.pants, stājas spēkā 01.03.1993. ar grozījumiem: [22.12.1992. likums \(Zinotājs, 1, 14.01.1993.\)](#), [www.likumi.lv](#), aplūkots 2012.gada 22.jūlijā.

⁴⁴⁴ Torgāns K. Saistību tiesības. Pirmā daļa. Mācību grāmata. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2006, 49.lpp.

⁴⁴⁵ LR AT Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 15.oktobra spriedums lietā Nr. SKC 338/2008, pieejams : [www.at.gov.lv](#), aplūkots 2012.gada 22.jūlijā.

darījuma noformēšanu rakstveida formā, lai turpmāk sargātu savas tiesiskās intereses, tajā skaitā iegūtu ticamus pierādījumus civiltiesiskā strīda gadījumā.

Rakstveida dokumenta ticamības jautājums juridiskajā literatūrā ir plaši pētīts un it īpaši vērtējot iespēju normatīvi pastiprināt prasību darījumu noformēšanā starp privātajām personām, ietverot darījumu notariāli apliecinātā publiskā aktā. Ar publisko aktu saprot publiskā kārtībā sastādītu dokumentu, kuru sastādījusi kompetenta amata persona jeb iestāde (vai kurš sastādīts, tādiem piedaloties) likuma paredzētā kārtībā.⁴⁴⁶

Kā arguments par labu darījuma ietveršanai notariāli apliecinātā aktā tiek minēta šī akta augstā ticamības pakāpe, jo notariāls apliecinājums nodrošina konkrēta fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskumu, piešķirot tam pierādījuma spēku. Notariālam apliecinājumam ir obligāta notāra neitrala, bet aktīva konsultēšana.⁴⁴⁷ Lai arī ar notariālo apliecinājumu tiek iegūta dokumenta kā rakstveida pierādījuma augstāka ticamība, taču minētajam argumentam ir arī savi negatīvie aspekti:

- 1) Notārs tikai apliecina pušu gribu, pēc pušu konsultēšanas, un piešķir šai gribai juridisku spēku⁴⁴⁸, taču pušu griba slēgt šo darījumu pastāvēja arī pirms apliecinājuma;
- 2) Normatīvie akti pieprasa darījuma ietveršanu rakstveida formā, kas nodrošina pierādījuma spēku, notariālais apliecinājums piešķir lielāku ticamības pakāpi, bet nevis nodrošina civiltiesiskā strīda gadījumā noteiktu faktu vai apstākļu esamības vai neesamības pierādījumu;
- 3) Tiesai nav saistošs dokumenta notariālais apliecinājums, jo jebkuri pierādījumi tiek vērtēti kopsakarā ar citiem lietā iesniegtajiem pierādījumiem;
- 4) Notariāli apliecināta dokumenta ticamība ir apstrīdama ar jaunu prasību tiesā.

Tādējādi notariāli apliecinātais dokuments tiesas izvērtējumā var būt ar lielāku ticamības pakāpi, jo notāram ir jāizskaidro darījuma tiesiskās sekas un jāpārlicinās par pušu patieso gribu, bet **pierādījuma nozīme civiltiesiskajā strīdā ir rakstiskā formā izteiktajai pušu gribai, bet nevis apliecinājumam.** Tas izriet arī no LR AT Senāta prakses apkopojuma „Tiesu prakse saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanā”, kurā norādīts, ka saskaņā ar Notariāta likuma 87.¹ pantu, taisot publisku dokumentu, zvērināts notārs noskaidro notariālā akta dalībnieku gribu

---

⁴⁴⁶ Bukovskis V. Civīlprocesa mācību grāmata. Rīga, 1933, 392.lpp.

⁴⁴⁷ Damane L. Notariālais akts kā mantisko un nemantisko tiesību garants. Promocijas darbs. 24.lpp.

Pieejams : <https://luis.lanet.lv/pls/pub/luj.fprnt?l=1&fn=F-2050448075/Linda%20Damane%202012.pdf>, aplūkots 2012.gada 22.jūlijā.

⁴⁴⁸ Eiropas Savienības Tiesas spriedumi lietās Nr.C-47/08, pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62008CJ0047:EN:HTML>, aplūkots 2012.gada 23.jūlijā.

un darījuma noteikumus, skaidri un nepārprotami pieraksta personu paziņojumus, iepazīstina dalībniekus ar iespējamām darījuma tiesiskajām sekām, lai likumu nezināšana un pieredzes trūkums netiktu izmantots viņiem par ļaunu. Pie minētajiem apstākļiem līgumā ietvertā saistība ir atbilstoša līgumslēdzējušu patiesai gribai un ir izmantojama kā pierādījums.⁴⁴⁹ Tātad **augstākas ticamības nozīme ir tikai tam faktam, ka zvērināts notārs vai cita amatpersona, pildot savas amata funkcijas, noskaidro patiesos pušu nodomus un izskaidro darījuma sekas un pārliecinās par tā brīža personu patieso gribu.**

Publiskā akta apliecinājumus ir tiesīgas veikt arī bāriņtiesas⁴⁵⁰ un konsuls⁴⁵¹. Apkopojot teikto, var secināt, ka normatīvie akti pieprasa darījuma ietveršanu rakstveida formā, lai izmantotu to kā pierādījumu, bet darījuma rakstveida formas pastiprināšana ar tā ietveršanu publiskā aktā ir personu brīvās gribas izpausme, lai pierādījumam piešķirtu augstāku ticamības pakāpi.

Pēc rašanās veida rakstveida pierādījumus iedala oriģinālajos un atvasinātos rakstveida pierādījumos.

Vācijas Civilprocesa likumā izvirzītais noteikums – par pierādījumu var atzīt tikai oriģināldokumentu⁴⁵² ir cieši nostiprinājies princips civilprocesā attiecībā uz rakstveida pierādījumiem. Līdzīga atziņa ir ietverta arī vispārējo tiesību (common law) civilprocesuālistu darbos, nosakot oriģināldokumenta kā rakstveida pierādījuma prioritāro nozīmi.⁴⁵³ Tiesai ir pienākums izziņāt lietā nozīmīgus apstākļus no pirmavotiem, taču saprotot, ka oriģināldokumenta nozīme ir daudz plašāka kā kalpot par pierādījumu noteiktā civiltiesiskā strīdā starp pusēm, civiltiesiskā strīda izšķiršana ir pieļaujama arī uz atvasināta dokumenta pamata – kopijas izraksta u.c. atveidojuma pamata, taču pie nosacījuma, ka tiesai ir iespēja pārliecināties par oriģināla esamību un atveidojuma atbilstību oriģinālam. Tiesai nav tiesību atteikt ierosināt civillietu tikai tamdēļ, ka prasītājs ir iesniedzis lietā dokumenta atvasinājumus.⁴⁵⁴ Dokumentu atzīšana par pierādījumiem un pierādījumu novērtēšana var notikt tikai tiesas sēdes ietvaros. LR AT Senāta Civillietu departaments 2012.gada 22.februāra spriedumā lietā SKC-76/2012 atzina, ka tiesai iesniegti materiāli pierādījumu juridisko statusu

---

⁴⁴⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas prakses apkopojums „Tiesu prakse saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanā”, 2010., 12.lpp., pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 23.jūlijā.

⁴⁵⁰ Bāriņtiesu likums, 61.pants. LV, 07.07.2006., Nr. 107 (347), pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 23.jūlijā.

⁴⁵¹ Konsulārais reglaments, 14.pants. LV, 18.06.1994., Nr. 72., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 23.jūlijā.

⁴⁵² Rosenberg / Schwab / Gottwald. Zivilprozessrecht, 17., nebearbeitete Auflage 2010., s. 674.

⁴⁵³ Clore J. Civil Litigation. Second edition, London, 1996., p. 317.

⁴⁵⁴ Треушников М.К. Судебныедоказательства. Москва: ОАО «Издательскийдом «Городец», 2004, с.220.

iegūst pēc tam, kad, uzklaudot visu lietas dalībnieku viedokļus, tiesa izlēmusi jautājumu par to pieņemšanu, vadoties no pierādījumu attiecināmības un pieļaujamības kritērija.⁴⁵⁵

Kopiju iesniegšanai tiesā var būt būtiska pierādījumu nozīme kā izņēmumam tajos gadījumos, kad oriģināldokuments ir gājis bojā, nav atjaunojams vai nav atrodamas. Vērtējot lietas dalībnieku paskaidrojumus un iesniegtos pierādījumus kopsakarā, tiesa var iegūt ziņas par pagātnes notikumiem arī no dokumentu kopijām.

Vērtējot atsevišķu valstu civilprocesa normas, ir vērojama tendence laika ziņā jaunākām redakcijām pieļaut civiltiesisko strīdu izskatīšanu arī pamatojoties uz lietā iesniegtajām rakstveida dokumentu kopijām. Tā piemēram, Igaunijas Civilprocesa kodeksā ir norādīts, ka rakstveida dokumentus iesniedz oriģinālā vai kopijas veidā, paredzot tiesai tiesības pieprasīt uzrādīt oriģināldokumentu vai sniegt motivētu paskaidrojumu par neiespējamību uzrādīt oriģināldokumentu.⁴⁵⁶

Vispārējās tiesībās (common law), atkāpjoties no „vislabākā pierādījuma”(best evidence)-oriģināldokumenta principa, ir normatīvi nostiprināta iespēja, pastāvot noteiktiem apstākļiem, kā pierādījumus vērtēt iesniegtās dokumentu kopijas. Tā piemēram, Civil Evidence Act 1995, 8.pantā ir atrunājis virkni gadījumu, kad ir pieļaujams kā pierādījums dokumenta kopija. Pārsvārā kā būtiskāko iemeslu norādot oriģināldokumenta bojā eju vai neiespējamību to atrast, vai nespēju to uzrādīt citu būtisku iemeslu dēļ.⁴⁵⁷

Latvijas Civilprocesa likuma 111.panta otrā daļa 2011.gadā tika grozīta, paredzot, ka rakstveida pierādījumi iesniedzami oriģinālā vai noteiktā kārtībā apliecināta noraksta, kopijas vai izraksta veidā.⁴⁵⁸ Jāatzīst, ka šī redakcija ir vērtējama kā visai neveiksmīga vairāku apsvērumu dēļ:

- 1) Likumdevējs pieprasa apliecinājuma veikšanu dokumenta atvasinājumam, kas iespējama uzrādot apliecinājuma veicējam (amatpersonai) dokumenta oriģinālu tā salīdzināšanai ar kopiju. Nespēja uzrādīt dokumenta oriģinālu, izslēdz dokumenta atvasinājuma izmantošanu pierādījuma statusā;
- 2) Apliecinājuma veikšana ir saistīta ar papildus procesuālajām izmaksām tieši fiziskām personām, kas izjauc procesuālo līdzsvaru starp fizisku un juridisku personu kā lietas

---

⁴⁵⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments 2012.gada 22.februāra spriedums lietā SKC-76/2012, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 23.jūlijā.

⁴⁵⁶ Tsiviilkohtumenetluse seadustik, stājies spēkā 01.01.2006., publicēts RT I 2005, 26, 197.

⁴⁵⁷ Civil Evidence Act 1995, pieejams :<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1995/38/contents>, aplūkots 2012.gada 23.jūlijā.

⁴⁵⁸ 08.09.2011. likums "Grozījumi Civilprocesa likumā", LV, 148 (4546), 20.09.2011., stājas spēkā 30.09.2011., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 23.jūlijā.

dalībnieku, jo fiziskas personas var apliecināt ar savu parakstu tikai savu sastādīto dokumentu atvasinājumus⁴⁵⁹, savukārt, juridiskām personām dokumenta atvasinājuma pareizību organizācijā apliecina organizācijas vadītājs, cita amatpersona, kas ir tiesīga pārstāvēt organizāciju, vai šo personu pilnvarotā persona.⁴⁶⁰ Tādējādi fiziskai personai, lai apliecinātu atsavinājuma atbilstību oriģinālam ir jāizmanto zvērināta notāra vai bāriņtiesas maksas pakalpojums.

- 3) Ir vērojamas redakcionālas neskaidrības starp CPL 111.panta otrās daļas un trešās daļas redakcijām, jo šā panta otrajā daļā tiek norādīts, ka ir iesniedzami tiesā dokumentu atvasinājumi ar noteiktu apliecinājumu, taču trešā daļa nosaka, ka oriģināldokumenti, kā arī noteiktā kārtībā apliecināti rakstveida pierādījumi iesniedzami, ja likumos vai Latvijas Republikai saistošos starptautiskajos līgumos paredzēts, ka konkrētos faktus var pierādīt tikai ar oriģināldokumentiem vai noteiktā kārtībā apliecinātiem norakstiem. Neskaidrs paliek jautājums, par to, vai Latvijas CPL pieļauj neapliecināta dokumenta atvasinājuma izmantošanu kā rakstveida pierādījumu? Lai novērstu šo neskaidrību, ir nepieciešams atvieglot dokumentu atvasinājuma iesniegšanu kā rakstveida pierādījumu tiesā, izslēdzot no CPL 111.panta otrās daļas vārdus „**noteiktā kārtībā apliecināta**”.

Apkopojot teikto, ir jānorāda, ka attiecībā uz dokumentiem kā rakstveida pierādījumiem ir jāsaglabā esošā klasiskā klasifikācija, kas ļauj tiesām pilnīgi un vispusīgi novērtēt iesniegtos pierādījumus pēc tos raksturojošām pazīmēm, izvērtējot iesniegto rakstveida dokumentu pieļaujamību pierādījuma statusā un tajos ietverto ziņu attiecināmību pierādāmajiem faktiem un lietā nozīmīgiem apstākļiem.

4.2.2. Lietiskie pierādījumi

Civilprocesā lietisko pierādījumu izmantošana ir salīdzinoši reta parādība, jo par lietisko pierādījumu ir pieņemts uzskatīt dažādus materiālās dabas objektus – ķermeniskas lietas, kas ar savām īpašībām var sniegt ziņas par lietā nozīmīgiem faktiem un apstākļiem. Civiltiesiskajā strīdā nozīmīgo ziņu iegūšana ir saistīta ar cilvēka maņām uztveramo informāciju, ko persona var iegūt apskatot lietu. Šos pierādījumus mēdz dēvēt arī par *prima facie* pierādījumiem, jo tiesai šie pierādījumi jāuztver ar redzi, ožu, dzirdi, pieskārienu, garšu, utt.⁴⁶¹ Vācijas civilprocesā

---

⁴⁵⁹ Dokumentu juridiskā spēka likums. LV, 78 (4270), 19.05.2010., stājas spēkā 01.07.2010., pieejams : www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 23.jūlijā.

⁴⁶⁰ 28.09.2010. MK noteikumi Nr.916 "Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība", LV, 163 (4355), 14.10.2010., stājas spēkā 15.10.2010., pieejami : www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 23.jūlijā.

⁴⁶¹ Rechtslexikon Augenschein. Pieejams: <http://www.lexexakt.de/glossar/augenschein.php>, aplūkots 2012.gada 29.jūlijā.

atsevišķi netiek izdalīts tāds pierādīšanas līdzeklis kā „lietiskie pierādījumi”, bet tā vietā tiek izmantots plašāks pierādīšanas līdzeklis – „tiesas apskate” (Augenscheinbeweis).⁴⁶² Tiesas apskate ietver sevī ne tikai lietu apskati, bet gan arī fizisku personu apskati.⁴⁶³ Latvijas Civilprocesa likums pieļauj tikai ķermenisku lietu izzināšanu, bet attiecībā uz fizisko personu apskati, to veselības stāvokļa izvērtēšanu un citu civiltiesiskajā strīdā būtisku apstākļu izvērtēšanu veic eksperts kā noteiktas jomas speciālists. Ar jēdzienu „ķermeniskas lietas” saprot vizuāli uztveramas lietas.⁴⁶⁴ Savukārt Civillikuma Lietu tiesībās ir norādīts, ka ķermeniskas lietas ir vai nu kustamas, vai nekustamas.⁴⁶⁵ Pie kustamu lietu sastāva tiek pieskaitīti arī dzīvnieki.⁴⁶⁶ Tādējādi arī **ar lietiskajiem pierādījumiem ir jāuztver ne tikai nedzīvās dabas objekti, bet arī dzīvās dabas objekti.**

Jāatzīst, ka Civilprocesiālais regulējums lietiskajiem pierādījumiem ir ļoti vispārīgs, neņemot vērā šo lietu īpatnības un atšķirības, tādējādi ir atzīstams, ka arī attiecībā uz civillietā izmantojamajiem lietiskajiem pierādījumiem un to glabāšanu ir attiecināmi pēc analogijas 27.12.2011. MK noteikumi Nr.1025 "Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu"⁴⁶⁷, kas izdoti pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma⁴⁶⁸ normām, gadījumos, kad ir nepieciešams nodrošināt priekšmeta glabāšanu lietā kā lietisko pierādījumu līdz lietas izskatīšanai pēc būtības.

Juridiskajā literatūrā ir pamatota norāde uz lietisko un rakstveida pierādījumu tuvo līdzību.⁴⁶⁹ Abos gadījumos ziņu nesējs ir materiālās dabas objekti, taču kā būtisku savstarpēju atšķirību var norādīt to, ka rakstveida pierādījumos ietvertās civiltiesiskajā strīdā nozīmīgās informācijas iegūšana ir saistīta ar cilvēka domas (gribas) izpausmi ar noteiktu zīmju starpniecību un tajās ietvertās jēgas uztveršanu. Savukārt lietiskie pierādījumi ir vērsti uz lietas īpašību uztveršanu, kas saistīts ar ķermeniskas lietas ārējo izskatu, garšu, smaržu, skaņu un citām fizikālām

---

⁴⁶² Deixler Hübner A. Zivilverfahren: Erkenntnisverfahren und Grundzüge des Exekutions- und Insolvenzrechts. Wien: Orac, 2000.,s.79.

⁴⁶³ Rosenberg / Schwab / Gottwald. Zivilprozessrecht, 17., neubearbeitete Auflage 2010.,s. 668.-669.

⁴⁶⁴ Višņakova G.,Balodis K. „Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas; Valdījums; Tiesības uz svešu lietu., Rīga: „Mans īpašums”, 1998.g.9.lpp.

⁴⁶⁵ Civillikums. Trešā daļa. LIETU TIESĪBAS , 842.pants, stājas spēkā 01.09.1992., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 29.jūlijā.

⁴⁶⁶ Višņakova G.,Balodis K. „Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas; Valdījums; Tiesības uz svešu lietu., Rīga: „Mans īpašums”, 1998.,10.lpp.

⁴⁶⁷ 27.12.2011. MK noteikumi Nr.1025 "Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu", LV, 205 (4603), 30.12.2011., stājas spēkā 31.12.2011., pieejami : www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 29.jūlijā.

⁴⁶⁸ Kriminālprocesa likums.LV, 74 (3232), 11.05.2005.; Ziņotājs, 11, 09.06.2005., stājas spēkā 01.10.2005., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 29.jūlijā.

⁴⁶⁹ Rozenbergs J., Briģis I. Padomju civilprocesiālās tiesības. Rīga: "Zvaigzne", 1978., 148.lpp., kā arī Līcis A., Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 114.lpp.

īpašībām. Lietiskajos pierādījumos tiek vērtētas lietas individuālās īpatnības.⁴⁷⁰ Tā piemēram šajā sakarā biežāk pieminētais objekts ir rakstveida dokuments⁴⁷¹, kurš vienlaicīgi var tikt vērtēts tiesā gan kā rakstveida pierādījums, kuru tiesa vērtē pēc saturiskās informācijas, gan kā lietiskais pierādījums, izvērtējot formas vai ārējā izskata īpatnības. Tādas pat neskaidrības rada fotogrāfijas un citi elektroniskie informācijas atveidojumi⁴⁷². Jo fotogrāfijā ietvertā informācija tiek uztverta vizuāli, vērtējot redzamo attēlu, kā arī elektroniski fiksētā informācija (skaņu ieraksti, filmas u.t.t.) tiek uztverta kā tās atveidojums. Elektronisko dokumentu izvērtēšanai tiks veļtita atsevišķa nodaļa sīkāk analizējot to īpašības. Taču vērtējot kopsakarā ar lietisko pierādījumu pazīmēm un raksturīgākām lietiskajos pierādījumos ietvertās informācijas uztveršanas īpatnībām ir secināms, ka pie noteiktiem apstākļiem, tiesai atsevišķa elektroniski fiksēta informācija ir jāvērtē kā lietiskais pierādījums, bet nevis kā tas ir pašlaik Latvijas CPL 110.pantā norādīts kā rakstveida pierādījums.

Vācijas civilprocess pieļauj lietisko pierādījumu izzināšanas procesā pieaicināt speciālistus, kas palīdz izprast lietā ietvertās īpašības⁴⁷³, tādējādi radot neskaidrības par tiesas apskates un eksperta atzinuma savstarpējo līdzību. Kā norobežojošais faktors starp šiem diviem pierādīšanas līdzekļiem ir jānorāda informācijas uztveršanas prioritāte, t.i., vadoties no civilprocesam raksturīgā tiešuma principa, tiesa pati primāri uztver objekta īpašības, bet eksperta zināšanas ir nepieciešamas pareizai pierādījuma izvērtēšanai. Savukārt ekspertīzes gadījumā tiesa vērtē eksperta atzinuma saturu, bet nevis pašas ķermeniskās lietas īpašības. Tātad ekspertīzes gadījumā vērtēta tiek informācija par lietā nozīmīgiem apstākļiem, kurus primāri ir uztvēris eksperts kā noteiktas jomas speciālists. Šim norobežojošajam kritērijam ir nozīme arī Latvijas civilprocesā, jo CPL 117.pants paredz tiesai iespēju pašai apskatīt lietisko pierādījumu pēc tā atrašanās vietas un tajā pat laikā tiesai ir tiesības pratināt liecinieku, kuram ir zināšanas par lietā nozīmīgiem apstākļiem, kas nav notikuma aculiecinieks.

Attiecībā uz lietiskajiem pierādījumiem darbojas tie paši pierādījumu pieļaujamības un attiecināmības kritēriji, kas pastāv pie citiem pierādīšanas līdzekļiem, t.i., tiesā pierādījuma statusu var piešķirt tikai likumīgā ceļā iegūtiem pierādījumiem un tiesai šie pierādījumi ir jāvērtē kopsakarā ar citiem lietā iegūtajiem pierādījumiem.

---

⁴⁷⁰ Līcis A., Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 114.lpp.

⁴⁷¹ Rozenbergs J., Briģis I. Padomju civilprocesuālās tiesības. Rīga: "Zvaigzne", 1978., 148.lpp.

⁴⁷² Rübmann H. Das Beweisrecht elektronischer Dokumente.

Pieejams : <http://ruessmann.jura.uni-sb.de/rw20/people/ruessmann/Elbeweis/ELBEWEIS.HTM>, aplūkots 2012.gada 29.jūlijā.

⁴⁷³ Zivilprozessordnung, 372.§, Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2012.gada 29.jūlijā.

Maz aplūkots juridiskajā literatūrā ir jautājums par lietiskā pierādījuma atvasinājuma (kopijas) pieļaujamību. Pārsvarā ir jāpiekrīt paustajai atziņai, ka lietisko pierādījumu īpašības tiek vērtētas noteikta objekta oriģinālam⁴⁷⁴, taču atsevišķos gadījumos ir pieļaujami arī atvasinājumi. Tā piemēram, fotogrāfija vienmēr ir uzskatāma kā cita objekta atvasinājums. Tādējādi vērtējot fotogrāfijā fiksēto atveidojumu, pēc būtības tiek vērtēts objekts un tam piemītošās ar redzi uztveramās īpašības. Līdz ar to attiecībā uz lietiskajiem pierādījumiem, ir jāsecina, ka **tiesai ir tiesības pieļaut lietiskā pierādījuma atvasinājuma iesniegšanu lietā tiktāl, ciktāl no objekta atvasinājuma ir iespējams iegūt patiesu lietā nozīmīgu informāciju.** Katrā konkrētā gadījumā tiesai ir jāizvērtē atvasinājuma pieļaujamība, vērtējot lietiskā pierādījuma fiksēšanu fotogrāfijā, videoierakstā vai protokolā par pietiekamu, lai iegūtu nepieciešamo informāciju.

---

⁴⁷⁴ Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва: Издательский Дом "Городец", 2004.,с.233.

5. PIERĀDĪŠANAS PIENĀKUMS ATSEVIŠĶU KATEGORIJU LIETĀS

Pierādīšanas pienākuma jautājums civilprocesā ir sarežģīts un daudzējāds, kā to liecina gan normatīvo aktu regulējums, gan arī tiesu prakse. Pēc vispārējā principa Civilprocesa likums ar 93.panta pirmo daļu šo pienākumu ir uzlicis pusēm, nosakot, ka „katrai pusei jāpierāda tie fakti, uz kuriem tā pamato savus prasījumus vai iebildumus. Prasītājam jāpierāda savu prasījumu pamatotība. Atbildētājam jāpierāda savu iebildumu pamatotība.” Civilprocess ir formālā lietu vešanas kārtība, kuru regulē procesuālās tiesības. Līdz ar to, vadoties no Civilprocesa likuma 8.panta, tiesa noskaidro lietas apstākļus, pārbaudot pierādījumus, kuri iegūti likumā noteiktajā kārtībā.

Taču neskatoties uz vispārīgumu pušu pierādīšanas pienākumā, kura mērķis ir nodrošināt sacīkstes principa realizāciju civilprocesā, pastāv vesela virkne izņēmumu, kad pierādīšanas pienākums gulstas tikai uz vienu strīda pusi. Šādi izņēmumi ir regulēti materiālajās normās, kur viens no strīda dalībniekiem tiek uzskatīts par speciālo subjektu, kuram pierādījumu iegūšana ir apgrūtināta viņa stāvokļa dēļ, vai gluži pretēji, visi pierādījumi ir pieejami pārsvarā tikai vienai no strīda pusēm. Kā būtiskākos izņēmumus šajā jautājumā var norādīt darba tiesību jomu un komerciesību jomu. Gan Darba likumā⁴⁷⁵, gan Komerclikumā⁴⁷⁶ ir ietvertas vairākas normas, kurās tiek atrunāta pierādīšanas pienākuma pāreja, tā piemēram Darba likumā pierādīšanas pienākums pāriet uz darba devēju, ja prasību tiesā ir iesniedzis darbinieks saistībā ar diskriminācijas jautājumiem, nepamatotu darba līguma uzteikumu un atlaišanas kārtības pārkāpumiem, bet Komerclikums paredz pierādīšanas pienākumu valdes loceklim, padomes loceklim, prokūristam vai komercpilnvarniekam, gadījumos, ja prasību tiesā ir iesniegusi sabiedrība, dalībnieku kopsapulces vai valdes personā. Līdzīga norma ir ietverta arī likumā „Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām”⁴⁷⁷ 79.panta piektajā daļā, nosakot, ka, ja rodas strīds par to, vai valdes locekļu rīcībai ir pamatots iemesls, pierādīšanas pienākums ir valdes locekļiem. Tātad visos norādītajos gadījumos likumdevēja mērķis ir bijis pēc iespējas kvalitatīvāk izšķirt noteiktu kategoriju strīdus tiesā, ņemot vērā strīda dalībnieka iespējas savākt un iesniegt tiesai nepieciešamos pierādījumus.

---

⁴⁷⁵ Darba likums. "LV", 105 (2492), 06.07.2001., ar grozījumiem līdz 25.03.2010., pieejams : www.likumi.lv, aplūkots 2010.gada 15.novembrī.

⁴⁷⁶ Komerclikums "LV", 158/160 (2069/2071), 04.05.2000, ar grozījumiem līdz 01.05.2010., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2010.gada 15.novembrī.

⁴⁷⁷ Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām „LV", 149 (2724), 16.10.2002, pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2010.gada 15.novembrī.

Vērtējot komerciesībās ietverto pierādīšanas pienākuma īpatnību, jāatzīst, ka attiecībā uz valdes locekli, padomes locekli, prokūristu un komercpilnvarnieku ir piemērota civilprocesā samērā reti sastopamā parādība – negatīvā fakta pierādīšana. Attiecīgajai personai nākas pierādīt, ka nav vainojama nodarītajos zaudējumos. Tas izriet no Komerclikuma 169.panta pirmās daļas un trešās daļas. Minētajā pantā ir norādīts, ka valdes un padomes loceklim savi pienākumi jāpilda kā krietnam un rūpīgam saimniekam. Piekrītot ieņemt attiecīgo amatu komercsabiedrībā, vēlētās amatpersonas vienlaicīgi uzņemas risku par iespējamajiem zaudējumiem sabiedrībai, ja viņu rīcība ir pretrunā ar „krietna un rūpīga saimnieka” rūpību. Līdz ar to celtās prasības robežās jāpierāda rūpības esamība. Var pievienoties atzinumam, ka „Krietns un rūpīgs saimnieks” ir plaši interpretējams jēdziens, kuru tiesu prakse un tiesību zinātnieki piepilda ar konkrētu saturu, jo ikviens gadījums jāvērtē individuāli, lai sasniegtu taisnīgu un objektīvi pamatotu tiesisko attiecību noregulējumu.”⁴⁷⁸ Tas, ka negatīvos faktus var pierādīt ar pozitīvajiem faktiem, ir atzīmējuši savos darbos vairāki autori⁴⁷⁹, pieļaujot atsevišķos gadījumos izņēmumu no vispārējā civilprocesā norādītā pierādīšanas pienākuma. Līdz ar to valdes loceklim jāpierāda, ka ir ievērojis normatīvo aktu prasības un rīkojies savas kompetences ietvaros. Neskaidrs ir jautājums par pierādīšanas robežām un pierādījumu pietiekamību. Šajā jautājumā pastāv vairāki viedokļi. Tā piemēram, ir pausts uzskats, ka valdes loceklim ir jāpierāda arī tas, ka pastāvot analogai situācijai, līdzīgi būtu rīkojusies jebkura cita vidusmēra saprātīga persona, kurai ir pietiekamas zināšanas un kvalifikācija attiecīgajā jomā.⁴⁸⁰ Šāds apgalvojums ir plaši interpretējams un ne vienmēr sasniegs tajā ietverto pozitīvo mērķi – pierādīt, ka persona rīkojās saprātīgi, ņemot vērā faktiskos apstākļus. Gadījumā, ja prasība ir celta par zaudējumu piedziņu no konkrēta valdes locekļa vai citas atbildīgās personas, viņai ir jāpierāda fakts, ka savā darbībā vai bezdarbībā ir rīkojusies ar pietiekamu rūpību, lai nerastos negatīvās sekas un atbilstoši izvērtējusi jebkādos iespējamos un paredzamos komercdarbības riskus, ņemot vērā savas zināšanas, pieredzi un profesionalitāti. Tātad jāpierāda, ka valdes loceklis vai cita vēlētā amatpersona ir pildījusi savus pienākumus saprātīgi. Lielā mērā šī faktora izvērtēšana būs atkarīga no CPL 97.panta pirmajā daļā ietvertajiem pierādījumu vērtēšanas kritērijiem – tiesas iekšējās pārlicības, tiesiskās apziņas, kas balstīta uz loģikas likumiem, zinātnes atziņām un dzīvē gūtiem novērojumiem.

---

⁴⁷⁸ Lagzdiņš J., Unbedahte A. (2009) Valdes locekļu atbildība par kapitālsabiedrībai nodarītajiem zaudējumiem. Pieejams: www.ifinanses.lv, aplūkots 2009.gada 21.augustā.

⁴⁷⁹ Līcis A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 71.lpp.

⁴⁸⁰ Lagzdiņš J., Unbedahte A. (2009) Valdes locekļu atbildība par kapitālsabiedrībai nodarītajiem zaudējumiem. Pieejams: www.ifinanses.lv, aplūkots 2009.gada 21.augustā.

Līdzīgu atziņu ir ietvēris savā spriedumā arī AT Senāts 2007.gada 5. decembra lietā Nr. SKC-796⁴⁸¹

Analizējot darba strīdos noteikto pierādīšanas pienākuma pāreju no prasītāja – darbinieka uz atbildētāju – darba devēju, atšķirībā no komerciesību jomas, ir jāizdala vairākas īpatnības, ņemot vērā darba strīdu daudzējādību.

Darba strīdu aktualitāte sevi apliecina ikdienas. Vēršoties tiesā ar prasību, ne katrs darba devējs un vēl jo vairāk darbinieks spēj apzināties tiesāšanās procesa sarežģītību un specifiku. Lielākajā daļā sākotnēji it kā vienkārši strīdi par nesamaksātās darba samaksas piedziņu vai atjaunošanu darbā sakarā ar nepamatotu darba devēja uzteikumu, izvēršas par ilgstošu un sarežģītu tiesvedību.

Darba strīda definējums ir norādīts „Darba strīdu likumā”⁴⁸² un paredz, ka darba strīdi ir domstarpības, kas radušās starp darba tiesisko attiecību subjektiem, par jautājumiem, kas saistīti ar darba tiesību normu vai koplīguma noteikumu piemērošanu, kā arī darba līguma izpildīšanu, vai arī nosakot jaunus vai grozot esošos darba apstākļus, kuri nav noregulēti ar likumu vai citiem normatīvajiem aktiem, un šo domstarpību izšķiršanai likumā noteikta īpaša kārtība.

Neskatoties uz visai plašo darba strīdu specifiku un veidiem, īpaša uzmanība jāpievērš individuālajiem tiesību strīdiem, kuri, atbilstoši Darba strīdu likuma 4. pantam, nosaka, ka „individuāls tiesību strīds ir tādas domstarpības starp darbinieku vai darbiniekiem un darba devēju, kuras rodas, slēdzot, grozot, izbeidzot vai pildot darba līgumu, kā arī piemērojot vai tulkojot normatīvo aktu noteikumus, darba koplīguma vai darba kārtības noteikumus.” Pašlaik praksē biežāk sastopamo darba strīdu prasījums ir pārsvarā vērsts uz neizmaksātās darba samaksas un citiem, no darba devēja piedzenamiem maksājumiem, kas pienākas darbiniekam, vai arī tiek apstrīdēta nepamatota atlaišana, lūdzot tiesai uzlikt par pienākumu atjaunot darba tiesiskās attiecības un piedzīt no darba devēja zaudējumus vidējās izpeļņas apmērā par visu tiesāšanās laiku.

Izsakot savus prasījumus, nereti darbiniekam trūkst informācijas par civilprocesa norisi un tiesāšanās kārtību. Viņš ir dzirdējis vai lasījis, ka darbiniekam vēršoties tiesā nav jāmaksā valsts nodeva un ka darba devējam viss ir jāpierāda. Tā rezultātā darbiniekam rodas nepareizs priekšstats par tiesvedību un iespējamajām sekām, ar kurām var nākties saskarties, ja prasība

---

⁴⁸¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts 2007.gada 5. decembra spriedums lietā Nr. SKC-796, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2010.gada 15.novembrī.

⁴⁸² Darba strīdu likums, "LV", 149 (2724), 16.10.2002. Pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2010.gada 15.novembrī.

tiks noraidīta. Turklāt jāatzīmē, ka darba strīda process ir regulēts vienlaicīgi vairākos normatīvos aktos, kas arī lielā mērā ir uzskatāms par negatīvu faktoru, jo nesniedz vienotu priekšstatu par attiecīgās tiesvedības specifiku, bet uzliek jebkuram strīda dalībniekiem nonākt pie attiecīgā regulējuma skaidrības tikai sistemātiskās iztulkošanas ceļā, sasaistot vienkopus Darba likuma, Civilprocesa likuma un Darba strīdu likuma normas.

Vēršoties tiesā ar prasību pret darba devēju, darbiniekam ir jārēķinās ar samērā ilgstošu tiesvedības procesu un iespējamām izmaksām. Lai arī Civilprocesa likuma 149.panta astotajā daļā ir noteikts, ka lietās par darbinieka atjaunošanu darbā un lietās par darba devēja uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu tiesas sēdes diena nosakāma ne vēlāk kā 15 dienu laikā pēc paskaidrojuma saņemšanas vai tā iesniegšanas termiņa notecēšanas vai pēc sagatavošanas sēdes, tomēr praksē pastāv problēma, ka arī šīs kategorijas lietas, neskatoties uz savu prioritāti, skata samērā ilgstošā laika periodā.

Tiesu administrācijas informācija liecina, ka pirmās instances tiesās par atjaunošanu darbā 2009. gada pirmajā pusē saņemtas 166, bet izskatītas 90 lietas, pusgada beigās vēl neizskatītas 128 lietas. Salīdzinājumam: visā 2008. gadā pirmās instances tiesas saņēma 126 prasības par atjaunošanu darbā, un gada laikā tika izskatītas 122 lietas.⁴⁸³

Savukārt par darba samaksas piedziņu un citiem darba strīdiem 2009. gada pusgadā pirmās instances tiesās saņemtas 669, bet izskatītas 412 lietas, neizskatītas pusgada beigās vēl bija 813 lietas. 2008. gadā pirmās instances tiesas saņēma 694 prasības par darba samaksas piedziņu un citiem darba strīdiem, un gada laikā izskatīja 450 lietas.⁴⁸⁴

Savukārt jau 2010.gadā statistikas dati liecina, ka lielākā daļa darba strīdu tiek izskatīti trīs mēnešu periodā, t.i., kopumā 96 lietas no 156 lietām, bet atlikušās lietas tiek izskatītas pusgada periodā.⁴⁸⁵ 2011.gada statistika darba strīdu jautājumā ir mazāk iepriecinoša, jo darba strīdu lietas ieielgst līdz pat gadam, t.i. 282 lietas no 965 lietām darba strīdos.⁴⁸⁶ Jāatzīmē, ka arī darba strīdu kopējais skaits gadā ir pieaudzis par vienu trešo daļu. Tas liecina par lielāku tiesas noslodzi un lielo konfliktu skaitu.

Tātad arī darba strīdos darbiniekam ir jārēķinās, ka viņa lieta pirmajā instancē tiks skatīta pusgadu, gadu. Protams, kā šie termiņi ir visai gari, līdz ar to rodas jautājums, kas kavē šīs stratēģiski svarīgās lietu kategorijas ātrāku izskatīšanu tiesā. Noteikti nevar visu novelt tikai

---

⁴⁸³ Statistikas pārskats par civillietu izskatīšanas ilgumu mēnešos Latvijas tiesās pirmajā instancē (2009) pieejams: <http://www.tiesas.lv/index.php?id=1985>, aplūkots 2009.gada 10.decembrī.

⁴⁸⁴ Lūse L.(2009) Darba strīdu ceļš: no priekšnieka kabineta līdz tiesai. Latvijas Vēstnesis, 16. septembris.

⁴⁸⁵ TIS statistika, pieejams: <https://tis.ta.gov.lv>, aplūkota 2012.gada 15.decembrī.

⁴⁸⁶ Turpat.

un vienīgi uz tiesu pārslogotību ar skatāmajām lietām. Analizējot sīkāk darba strīdu specifiku, jāatzīst, ka ne katrs darba strīds tiek izskatīts pirmajā tiesas sēdē, līdz ar to, dažādu procesuālo normu un lietas spriešanas interesēs, lai nonāktu līdz taisnīgam un patiesam spriedumam, tiesai nākas atlikt lietas izskatīšanu, nozīmējot jaunus izskatīšanas datumus pēc iespējas tuvāk nākotnē.

Darba strīdu specifika paredz, ka jebkurš darba strīds, tajā skaitā individuālais tiesību strīds vispirms ir jāmēģina noregulēt savstarpējo pārrunu ceļā. Tas ir iestrādāts „Darba strīdu likuma” 7. pantā, norādot, ka ikvienai individuāla tiesību strīda pusei ir tiesības vērsties tiesā, ja individuāls tiesību strīds netiek izšķirts pārrunās starp darbinieku un darba devēju vai arī kādu no pusēm neapmierina darba strīdu komisijas lēmums. Arī juridiskajā literatūrā tiek pausts viedoklis, ka visi darba strīdi sākotnēji ir jārisina ārpus tiesas strīda risināšanas kārtībā, mēģinot panākt risinājumu, noslēdzot izlīgumu.⁴⁸⁷ Tātad var prezumēt, ka vērsties tiesā ar prasību, gan darbiniekam, gan darba devējam ir jāpierāda, ka šāds strīda noregulējums pirms tiesas procesā ir mēģināts panākt. Taču tajā pat laikā, lasot attiecīgā 7. panta otro daļu, sagaida vilšanās, jo likums vienlaicīgi atļauj ignorēt šo prasību strīda atrisināšanai pirmstiesas procesā, nosakot, ka apstākļi, ka puses nav mēģinājušas izšķirt individuālu tiesību strīdu savstarpējās pārrunās, nevar būt par pamatu atteikumam pieņemt prasības pieteikumu un izskatīt lietu pēc būtības. Tātad, no likuma normas nav skaidrs, vai strīda risināšana pirmstiesas procesā ir strīda dalībnieku tiesība vai pienākums? Vai arī jebkāda strīda risināšana pirms tiesas ceļā ir tikai deklaratīva prasība, pēc lietas dalībnieku ieskata, līdz ar to atzīstot, ka strīda noregulējums pirmstiesas procesā ir strīda dalībnieka tiesība, protams, izņemot tos gadījumus, kas Darba likumā ir atrunāts kā pienākums, piemēram, Darba likuma 79.pantā, kurā regulēts jautājums par ieturējumiem no darbinieka darba samaksas sakarā ar to, ka darbinieks nodarījis darba devējam zaudējumus prettiesiskas, vainojamas rīcības dēļ. Taču, ja darbinieks apstrīd darba devējam radušos zaudējumu atlīdzības prasījuma pamatu vai apmēru, darba devējs var celt atbilstošu prasību tiesā divu gadu laikā no zaudējumu nodarīšanas dienas. Likumdevējs šajā gadījumā ir norādījis uz obligātu priekšnoteikumu, lai vērstos tiesā ar prasību, darba devējam ir jāpierāda darbinieka vaina uz vispārējiem civilprocesā nostiprinātiem principiem, kā arī nodarītā zaudējuma apmērs, t.i., atbilstoši Civilprocesa likuma 93.panta pirmajai daļai, katrai pusei jāpierāda tie fakti, uz kuriem tā pamato savus prasījumus vai iebildumus. Prasītājam jāpierāda savu prasījumu pamatotība. Atbildētājam jāpierāda savu iebildumu pamatotība.

Pie minētajiem apstākļiem, būtu vēlams, ja normatīvajos aktos tiktu ieviesta skaidrība – ir vai nav jānoregulē strīds ārpus tiesas procesā. Tas ieviestu konkrētību un noteiktību šajās attiecībās,

---

⁴⁸⁷ Slaidiņa V.,Skultāne I., Darba tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011., 270.lpp.

jo pie pašreizējā regulējuma nav izslēgta varbūtība, ka civiltiesiskais strīds ir tikai šķietams, bet faktiski nepastāv ne tiesību, ne arī interešu aizskārums. Līdz ar to personām nav pamata vērsties tiesā, vai arī vēl ir jānoskaidro strīda būtība, priekšmets un prasījuma robežas. Darba strīdā nereti tas notiek tiesas sēžu zālē. No otras puses, uzliekot par pienākumu risināt darba strīdu ārpus tiesas procesā, Darba likuma 122.pantā noteiktie prasības iesniegšanas termiņi – 1 mēnesis no uzteikuma saņemšanas dienas vai no atlaišanas dienas ir pārāk īsi un darbinieks, pat vēloties šajās lietu kategorijās risināt radušos konflikta situāciju ārpus tiesas ceļā, to nevar atļauties, jo nokavēs prasības iesniegšanu tiesā. Tādējādi tiesas tiek noslogotas ar prasībām, kuras darbinieks nav vēl precīzi formulējis, pieļaujot procesuālas nepilnības. Jo mazāk sāpīgas sekas darbiniekam ir uz tiesas lēmuma pamata novērst trūkumus prasībā, nekā nokavēt iesniegšanas termiņu, zaudējot prasījuma tiesības vispār. Līdz ar to CPL 133.pants tiek izmantots kā līdzeklis, lai mākslīgi pagarinātu prasības sagatavošanas termiņu vai arī šajā laikā vēl mēģinātu atrisināt domstarpības ar darba devēju pārrunu ceļā. Tā kā darbinieks ir atbrīvots no valsts nodevas samaksas vērsties ar prasību tiesā, labvēlīgās civilprocesa normas darbiniekam kā prasītājam ne vienmēr tiek izmantotas godprātīgi minēto apstākļu dēļ. Lai novērstu iespēju šādi negodprātīgi izmantot civilprocesa labvēlīgās normas darbiniekam kā prasītājam darba strīdā, nepieciešams grozīt Darba likuma 122.pantu, nosakot, ka prasība tiesā jāiesniedz 3 mēnešu laikā no attiecīgo apstākļu iestāšanās dienas, kā arī precizējot Darba strīdu likuma 7.pantu, nosakot, ka vērsties tiesā ar prasību darba strīdā, prasītājam ir jāiesniedz pierādījumi par darba strīda risināšanu ārpus tiesas procesā. Pretējā gadījumā tiesa var piemērot CPL 219.panta pirmās daļas prasības, atstājot prasību bez izskatīšanas. Vienlaicīgi būtu izslēdzama Darba strīdu likuma 7.panta otrā daļa.

Bez tam, var norādīt uz vēl vienu pamatproblēmu, ar ko saistīta darba strīdu lietas atlikšana un salīdzinoši ilgā izskatīšana pirmās instances tiesā, tas ir specifiskais pierādīšanas pienākums darba strīdos. Vērtējot civilprocesā esošā pierādīšanas procesa īpatnības, jāatsaucas uz V. Bukovska teikto, ka process ir divu pušu cīņa, kurā uzvar tas, kas tiesas priekšā pierāda savu taisnību ar iesniegto pierādījumu palīdzību.⁴⁸⁸

Analizējot pierādīšanas pienākuma īpatnības darba strīdos, jānorāda uz tā nekonkrēto regulējumu, kas daudzos gadījumos maldina darbinieku kā prasītāju vai atbildētāju lietā. Pierādīšanas pienākums var mainīties no vispārējiem civilprocesa principiem, ka katram jāpierāda savi prasījumi un iebildumi, ar to, ka pierādīšanas pienākums ir tikai darba devējam,

---

⁴⁸⁸ Bukovskis V., Civilprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933., Autora izdevums.,237.lpp.

atkarībā no prasības priekšmeta, t.i., aizskartajām vai apstrīdētajām tiesībām vai tiesiskajām attiecībām, kuras pastāv starp prasītāju un atbildētāju.

Atkarībā no prasības priekšmeta var norādīt, ka biežāk tiek taisīta atsauce uz Darba likuma 125.pantu, kurš regulē izņēmuma gadījumus, kad sākotnējais pierādīšanas pienākums gulstas uz darba devēju, t.i. :

- 1) ka darba līguma uzteikums ir tiesiski pamatots un atbilst noteiktajai darba līguma uzteikšanas kārtībai;
- 2) ka, atlaižot darbinieku no darba, viņš nav pārkāpis darbinieka tiesības turpināt darba tiesiskās attiecības.

Tātad var secināt, ka saistībā ar darba devēja uzteikumu likumdevējs ir noteicis darba devēja pierādīšanas pienākumu, jo viņam bija jākonstatē neatbilstoša darba specifikai darbinieka uzvedība, vai darba veikšanai nepieciešamo spēju trūkums, kā arī jāpamato, ka nespēj nodarbināt darbinieku sakarā ar saimniecisku, organizatorisku, tehnoloģisku vai līdzīga rakstura pasākumu veikšanu uzņēmumā. Līdz ar to pierādījumi par lietā pierādāmiem apstākļiem ir darba devēja rīcībā, bet darbinieks var nezināt par šiem faktiskajiem apstākļiem. Tas nenozīmē, ka attiecībā uz darbinieku nedarbojas pierādīšanas pienākuma vispārējās prasības, jo ir notikusi pierādīšanas pienākuma pāreja. Darba strīdos, kas izriet no darba līguma uzteikuma un atlaišanas no darba, Civilprocesam raksturīgais sacīkstes princips turpina darboties un neviena norma nav atbrīvojusi darbinieku no pierādīšanas pienākuma par civiltiesiskā aizskārumsa esamību. Līdz ar to V.Bukovska norāde, ka pierādīšana ir divu pušu cīņa, ir vērojama arī tajos gadījumos, kad likumdevējs formāli ir atbrīvojis darbinieku no pierādīšanas pienākuma. Vēršoties tiesā ar prasību, darbiniekam ir jāpierāda, ka viņš ir bijis darbinieks un ka viņa tiesību un interešu aizskārums faktiski ir noticis, t.i., viņš ir saņēmis uzteikumu, vai arī neatbilstoši Darba likuma regulējumam ir pārkāpta atlaišanas kārtība. Taču par prasības priekšmetu, darbinieks pierādījumus nesniedz, bet norāda tikai uz strīda faktiskajiem apstākļiem. Pretējā gadījumā, tiesai, saskaņā ar CPL 127.panta prasībām, darbinieku nebūtu tiesības atzīt lietā par prasītāju, nosakot viņa procesuālo stāvokli. Savukārt, darba devējam jāpierāda tas, ka viņš savā rīcībā ir darbojies likuma ietvaros un darbinieka skatījums uz lietas apstākļiem neatbilst īstenībai. Tātad šajās lietu kategorijās noteikti apgalvot, ka pierādīšanas pienākums gulstas tikai un vienīgi uz darba devēju, ir neatbilstoši Darba likuma 125.pantā noteiktajam normas saturam.

Līdzīgi pierādīšanas pienākums ir noteikts darba strīdos, kas saistīti ar diskrimināciju pret darbinieku. Saskaņā ar Darba likuma 29.panta trešo daļu, ja strīda gadījumā darbinieks norāda uz apstākļiem, kas varētu būt par pamatu viņa tiešai vai netiešai diskriminācijai atkarībā no dzimuma, darba devēja pienākums ir pierādīt, ka atšķirīgās attieksmes pamatā ir objektīvi

apstākļi, kas nav saistīti ar darbinieka dzimumu, vai arī to, ka darbinieka piederība pie noteikta dzimuma ir attiecīgā darba veikšanas vai attiecīgās nodarbošanās objektīvs un pamatots priekšnoteikums.

Tātad darbinieka subjektīvais skatījums uz iespējamo atšķirīgo attieksmi, darba devējam jāatspēko ar viņa rīcībā esošiem pierādījumiem par pretējo. Taču arī šajā gadījumā darbiniekam vispirms ir jānorāda uz diskriminācijas faktiskajiem apstākļiem, lai radītu darba devējam pierādīšanas pienākumu. Līdzīgi tas ir lietās par aizliegumu sodīt darbinieku vai citādi tieši vai netieši radīt viņam nelabvēlīgas sekas tāpēc, ka darbinieks darba tiesisko attiecību ietvaros pieļaujamā veidā izmanto savas tiesības, arī šajos gadījumos pierādīšanas pienākums saistībā ar minētajiem apstākļiem uzlikts darba devējam. Noteikti var norādīt, ka darbiniekam savs skatījums par notikušo tiesību vai interešu aizskārumu ir jāpamato ar faktisku lietas apstākļu izklāstu.

Izvērtējot Civilprocesa likuma 10.pantu, kurā ir noregulēts civilprocesa vadošais princips – sacīkstes princips, jānorāda, ka pierādīšanas pienākums ir tikai daļa no sacīkstes principa. Darbiniekam arī gadījumos, kad pierādīšanas pienākuma nasta ir uzlikta darba devējam, jārealizē sacīkste iesniedzot tiesai adresētus pieteikumus, piedaloties liecinieku un ekspertu nopratināšanā, citu pierādījumu pārbaudē un novērtēšanā, piedaloties tiesu debatēs un veicot citas procesuālās darbības. Tātad var secināt, ka likumdevēja mērķis nav bijis atbrīvot darbinieku no sacīkstes realizēšanas, bet ekonomijas principa ietvaros, atslogot tiesas no darbinieka kā prasītāja norādīto pierādījumu izprasīšanas ar tiesas lēmumu, vēl jo vairāk, ka darbinieks nespētu norādīt, kur un kādā pierādīšanas līdzeklī vai pierādījuma formā viņam nepieciešamais pierādījums ir ietverts un vai vispār ietverts, kā to pieprasa CPL 112.panta pirmā daļa.

Līdz ar to arī norādītajās lietu kategorijās darba devējam nākas atspēkot darbinieka subjektīvos apgalvojumus, iesniedzot pierādījumus par savas rīcības objektīvajiem apstākļiem.

Pārējās darba strīda lietu kategorijās, kas izriet no darba samaksas piedziņas un citiem prasījumiem, darbiniekam, kā jebkuram prasītājam ir jāpierāda savi prasījumi attiecībā gan uz tiesībām prasīt neizmaksāto darba samaksu, gan par nostrādāto laiku, gan arī jāiesniedz atbilstošs savu prasījumu aprēķins, savukārt darba devējam, uz vispārējiem pierādīšanas pamatiem ir tiesības atspēkot darbinieka pierādījumus. Tā kā darba strīdos pārsvarā visi pierādījumi ir darba devēja rīcībā, darbiniekam nākas atsaukties uz CPL 112.pantā ietvertajām tiesībām, lūgt tiesu izprasīt nepieciešamos pierādījumus no darba devēja. Šajā sakarībā ir jāatsaucas uz LR AT

2006.gada 5. aprīļa Senāta spriedumu lietā Nr.SKC -225⁴⁸⁹, kurā ietvertā atziņa norāda, ka Civilprocesa likuma 9.pantā ietvertās normas garantē pusēm vienlīdzīgas procesuālās tiesības un vienādas iespējas izmantot tā piešķirtās tiesības savu interešu aizsardzībai. Ja prasītājs ir pieteicis tiesai motivētu lūgumu par rakstveida pierādījumu izprasīšanu, kurus viņam pašam nav iespējams iesniegt tiesā, tiesai ir pienākums tos izprasīt. Tātad darbiniekam, ka prasītājam ir pienākums pierādīt ar pierādījumiem savu apgalvojumu patiesumu. Gan likumdevējs, gan LR AT Senāts, šajā lietu kategorijā nav norādījis uz darbinieka īpašo stāvokli pierādīšanas pienākumā. Tieši pretēji, LR AT Senātam taisot atsauci uz CPL 9.p., gan darbinieks, gan darba devējs tiek apveltīti vienlīdzīgām procesuālām tiesībām un pienākumiem.

Šīs atšķirības pierādīšanas pienākumā atkarībā no prasības priekšmeta, nereti maldina darbinieku, radot nepareizu viedokli, ka visos strīdos, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām, pierādīšanas pienākums gulstas uz darba devēju. Līdz ar to darba strīdu atšķirības būtu nepieciešams daudz precīzāk definēt Darba likumā, papildinot attiecīgās Darba likuma normas ar norādi par pierādīšanas pienākumu konkrētajā lietu kategorijā.

---

⁴⁸⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts 2006. gada 5. aprīļa Senāta spriedums lietā Nr. SKC -225., pieejams : www.at.gov.lv, aplūkots 2009. gada 10.decembrī.

6. ELEKTRONISKIE RAKSTVEIDA PIERĀDĪJUMI CIVILPROCESĀ

Līdz ar dažādu tehnoloģiju attīstību un e-komercijas ieviešanu ikdienas dzīvē, vienlaicīgi ir vērojama jaunu pierādījumu iesniegšana civillietās. Arvien biežāk nākas sastapties pierādīšanas procesā ar elektroniskajiem dokumentiem vai elektroniskajās ierakstu sistēmās fiksētajiem datiem. Šī iemesla dēļ vairāku valstu, tajā skaitā arī Eiropas valstu, civilprocesi pārdzīvo diezgan būtiskas izmaiņas pierādīšanas teorijās saistībā ar elektronisko pierādījumu pieļaujamību un izmantošanu.

Protams, ka vislielāko soli priekšā ir spērušas ASV, ieviešot e-justīciju, t.i., Kolorado štatā spēkā esošais normatīvais regulējums pieļauj prasības pieteikumu iesniegšanu, lūgumu un rakstveida pierādījumu – dokumentu iesniegšanu tiesā civillietās, izmantojot elektroniskos saziņas līdzekļus⁴⁹⁰.

Ar 2010.gada jūliju Latvijā noris darbs pie tiesas sēžu zāļu modernizācijas, paredzot visas Latvijas tiesas aprīkot ar skaņu (audio) ieraksta un videokonferenču aparatūru, lai nodrošinātu optimālas komunikācijas iespējas lietās izskatīšanā gan starp tiesām visā Latvijā, gan tiesām un ieslodzījumu vietām. Tādā veidā nodrošinot iespēju personai ņemt dalību tiesas sēdē no attāluma, vai arī sniegt liecību, atrodoties sev tuvākas tiesas speciāli aprīkotā telpā. Līdz ar to tiek veicināta tiesas pieejamība un ekonomiskā gan finanšu, gan laika resursu izmantošana.

Šo procesu ietvaros rodas jautājums par nepieciešamību pilnveidot Civilprocesa likumu, ņemot vērā jauninājumus un gaidāmās pārmaiņas attiecībā uz procesuālo darbību realizēšanu, gan arī attiecībā uz plašāku elektronisko pierādījumu izmantošanu pierādīšanas procesā.

Latvijā jau 2003.gadā stājās spēkā „Elektronisko dokumentu likums”⁴⁹¹, reglamentējot galvenos elektroniskā dokumenta elementus tāds kā elektroniskais paraksts, elektroniskā dokumenta oriģināls, atvasinājumi, aizsardzības iespējas u.c. jautājumus. Likuma ietvaros tika nodefinēts, ko saprot ar elektronisko dokumentu, nosakot, ka tie ir jebkuri elektroniski radīti, uzglabāti, nosūtīti vai saņemti dati, kas nodrošina iespēju tos izmantot kādas darbības veikšanai, tiesību īstenošanai un aizsardzībai. Atšķirībā no jebkuriem elektroniski radītiem datiem, tādiem kā digitālā fotogrāfija vai audio ieraksts, elektroniskā dokumenta uzdevums ir tiesību īstenošana un aizsardzība. Turklāt elektroniskos datus var uzskatīt par dokumentu tikai tādā gadījumā, ja tas atbilst likuma 3.pantā norādītajām prasībām, t.i., ja elektroniskajam dokumentam ir

---

⁴⁹⁰ Медведев И.Г. Письменные доказательства в частном праве России и Франции. Санкт-Петербург, 2004. стр.158.

⁴⁹¹ Elektronisko dokumentu likums. LR likums: Latvijas Vēstnesis, 169 (2744), 20.11.2002.

elektroniskais paraksts un elektroniskais dokuments atbilst citām normatīvajos aktos noteiktajām prasībām – dokumenta autoru nosaukums, dokumenta datums un paraksts.⁴⁹²

2005.gada 28. jūnijā stājās spēkā MK noteikumi Nr.473, „Elektronisko dokumentu izstrādāšanas, noformēšanas, glabāšanas un aprites kārtība valsts un pašvaldību iestādēs un kārtība, kādā notiek elektronisko dokumentu aprite starp valsts un pašvaldību iestādēm vai starp šīm iestādēm un fiziskajām un juridiskajām personām”⁴⁹³, 14.punktā nosakot, ka elektronisko dokumentu apriti nodrošina, izmantojot sekojošus elektronisko datu nesējus un informācijas apmaiņas veidus:

1. elektronisko pastu;
2. iestāžu pārziņā esošās speciālās tiešsaistes formas;
3. kompaktdiskus;
4. kopnes *USB* saskarnes atmiņas ierīces;
5. publiskās pārvaldes dokumentu pārvaldības sistēmu integrācijas vidi.

Neskatoties uz veselu virkni normatīvo aktu, kuri regulē elektroniskā dokumenta apriti, jānorāda, ka prakse identificē vairākas pamatproblēmas. Kā vienu no tām var norādīt sekojošo - elektronisko dokumentu prasībām atbilstošu dokumentu aprite ir nodrošināta starp valsts un pašvaldības iestādēm savstarpēji, kā arī valsts un pašvaldības iestādēm komunicējot ar fiziskām un juridiskām personām, taču normatīvajos aktos izvirzīto prasību neievērošana notiek fizisko un privāto juridisko personu starpā. Nereti e-sarakste ir par pamatu, lai privāto tiesību subjekti savā starpā noslēgtu vienošanās, nodibinātu sev saistošus pienākumus ar tālejošām sekām. Šāda elektroniskā formātā veikta sarakste adresātiem nerada šaubas par tā rakstītāju un informācijas patiesumu, tiek pildīta un atzīta sev par saistošu. Neskaidrības rodas gadījumā, ja attiecīgā sarakste ir jāizmanto kā pierādījums strīdā, kura izskatīšana ir nodota tiesai.

Saskaņā ar Civilprocesa likumu, attiecībā uz elektroniskā formātā sastādītu dokumentu sniegtais regulējums atrodams 110.pantā, kurā norādīts, ka rakstveida pierādījumi ir ziņas par faktiem, kuriem ir nozīme lietā, un šīs ziņas ar burtu, ciparu un citu rakstisku zīmju vai tehnisku līdzekļu palīdzību ierakstītas dokumentos, citos rakstos, kā arī attiecīgās ierakstu sistēmās (audio, video magnetofonu lentēs, datoru disketēs u.c.). Civilprocesa likums sniedz ļoti vispārinātu skatījumu attiecībā uz elektroniskajiem pierādīšanas līdzekļiem, norādot, ka tie ir iekļaujami

---

⁴⁹² Dokumentu juridiskā spēka likums. LR likums: Latvijas Vēstnesis, 78 (4270), 19.05.2010.

⁴⁹³ 28.06.2005. MK noteikumi Nr.473 "Elektronisko dokumentu izstrādāšanas, noformēšanas, glabāšanas un aprites kārtība valsts un pašvaldību iestādēs un kārtība, kādā notiek elektronisko dokumentu aprite starp valsts un pašvaldību iestādēm vai starp šīm iestādēm un fiziskajām un juridiskajām personām" Latvijas Vēstnesis, 102 (3260), 01.07.2005.

rakstveida pierādījumos. No Civilprocesa likuma 110.panta satura izriet, ka Civilprocesa likums pie rakstveida pierādījumiem pieskaita jebkurus elektroniskā formātā izteiktus ierakstus. Līdz ar to varam secināt, ka Civilprocesa likums atsevišķi neizdala dažādu veidu elektronisko ierakstu īpatnības, tā piemēram, elektroniskais dokuments netiek nodalīts no audio un video ieraksta. Lietas dalībniekam iesniedzot jebkura veida elektronisko pierādījumu, jāsakaras ar pierādījuma ticamības problēmu. Ja attiecībā uz elektroniskā formātā sastādītiem dokumentiem ir atrodams speciālais regulējums, tad attiecībā uz cita veida elektroniskajiem pierādījumiem šāda regulējuma nav.

Pierādījumu iesniegšana strīdā ir attiecīgās puses pienākums, taču pierādījumu novērtēšana ir tiesas pienākums. Civilprocesa likuma 97.pants, piešķirot tiesai tiesības brīvi izvērtēt pierādījumus, nav devis atbilstošus instrumentus, lai dažādu veidu elektroniskos pierādījumus, tajā skaitā arī elektroniskos dokumentus novērtētu pēc to ticamības rādītājiem.

Nedaudz atšķirīgs skatījums elektronisko pierādījumu vērtēšanas jautājumā ir Vācijas civilprocesa likumam (ZPO), kurā ir tieši iekļauts regulējums §371a ar nosaukumu „Elektronisko dokumentu pierādījuma spēks”, attiecīgi sniedzot regulējumu par elektronisko parakstu ticamību. Šajā pantā tiek norobežotas prasības privātajam elektroniskajam dokumentam un publiskas iestādes sastādītajam elektroniskajam dokumentam, akcentējot, ka attiecīgā elektroniskā dokumenta ticamība vērtējama atbilstoši tā veidam speciālajos normatīvajos aktos izvirzītajām prasībām. Jebkurā gadījumā, dokumenta ticamību apliecina drošs kvalificēts elektroniskais paraksts, kurš šaubu gadījumā tiek nodots ekspertu izvērtējumam. Turklāt publiskais elektroniskais dokuments paraksta ticamības ziņā netiek vērtēts.⁴⁹⁴ Neskatoties uz Vācijas civilprocesa tiešo regulējumu attiecībā uz elektronisko dokumentu kā pierādījumu vērtēšanu, vienlaicīgi tiek pieļauts iesniegt rakstveida elektroniskos dokumentus arī bez ticama kvalificēta paraksta. Pretējai strīda pusei ir tiesības atzīt dokumenta autentiskumu arī bez ticama elektroniskā paraksta esamības, kas šādā gadījumā arī no tiesas puses ir vērtējams kā pierādījums lietā.⁴⁹⁵ Līdzīgs secinājums izriet arī no Latvijas Civilprocesa likuma 97.panta, jo arī Latvijas tiesa var pēc saviem ieskatiem atļaut pusēm iesniegt un izmantot pierādīšanā arī tādus

---

⁴⁹⁴ Markus Heinker „Beweiswürdigung elektronischer Dokumente im Zivilprozess unter vergleichender Betrachtung von qualifizierten elektronischen Signaturen nach dem Signaturgesetz und dem Askemos-Verfahren”, pieejams: <http://www.askemos.org/A23f2f7a3f61d286e98dbc2671a45c3a9>, aplūkots 2011.gada 20.februārī.

⁴⁹⁵ Frank-Peter Kimmel „Beweiskraft der elektronischen Signatur im Zivilprozess in Deutschland und Österreich” pieejams: http://www.eulisp.de/tl_files/eulisp%20abschlussarbeiten/kimmel_frank_peter.pdf, aplūkots 2011.gada 20.februārī.

elektroniskus dokumentus, kas nav apstiprināti ar drošu elektronisko parakstu, kā arī izvērtējot to ticamību, atsaukties uz tiem sprieduma motīvu daļā.

Vērtējot Latvijā esošo regulējumu attiecībā uz elektroniskajiem dokumentiem kā pierādījumiem, jāatzīst, ka vairākos Latvijas likumos ir ietverta atsauce uz publiskajiem elektroniskajiem dokumentiem, kuru saturs tiek fiksēts atsevišķos publiskajos reģistros. Tā piemēram, Komerčķīlas likums, Komerclikums, LR likums „Par grāmatvedību”, LR likums „Par uzņēmumu gada pārskatiem”, Zemesgrāmatu likums u.c. Zemesgrāmatu likuma⁴⁹⁶ 130.pantā ir norādīts, ka nostiprinājumu, kuru nevar pierādīt ar datorizēto zemesgrāmatu aktu (apliecību), var pierādīt ar zemesgrāmatu nodaļas tiesneša lēmuma apliecinātu datorizdruku. Apliecinātā datorizdrukā vārds pa vārdam ir atkārtots tiesneša lēmums. Tiesnesis datorizdruku paraksta un apzīmogo. Tātad Zemesgrāmatu likumā kā speciālajā normatīvajā aktā ir ietverta norma, kurā noteikts kādā kārtībā publiskā dokumenta elektroniskais atvasinājums iegūst ticama pierādījuma spēku.

Savukārt LR likumā „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru”⁴⁹⁷ 9.panta 3.daļā ir norādīts, ka „Uzņēmumu reģistrs izsniedz reģistrācijas lietā esošo dokumentu atvasinājumus papīra formā vai elektroniski, ja saņemts rakstveida (tajā skaitā elektronisks) pieprasījums no ieinteresētās personas. Papīra dokumentu elektroniskā atvasinājuma pareizību apliecina Elektronisko dokumentu likumā noteiktajā kārtībā. Elektroniskā dokumenta atvasinājums papīra formā apliecināms normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā tajā gadījumā, ja dokumenta pieprasītājs nepārprotami pieprasījis šāda apliecinājuma sniegšanu. Tātad arī attiecībā uz Uzņēmuma reģistra, kā publiskā reģistra izsniedzamajiem elektroniskā formātā sastādītajiem dokumentiem ir norādītas speciālās prasības to ticamības apliecināšanai.

Salīdzinot Latvijas un Vācijas regulējumus attiecībā uz elektroniskajiem dokumentiem, jāatzīst, ka neskatoties uz to, ka Latvijas Civilprocesa likums neietver atsevišķu regulējumu attiecībā uz elektronisko dokumentu ticamības novērtējumu, kā tas norādīts Vācijas Civilprocesa likumā, tomēr attiecīgajos speciālajos likumos ir ietverts pietiekams regulējums publisko elektronisko dokumentu ticamības izvērtēšanai.

Attiecībā uz privātajiem elektroniskajiem dokumentiem un to ticamību, kā viens no kritērijiem ir vērtējams fakts, ka pretējā puse neapšaubā elektroniski nosūtītā dokumenta esamību, tā saturu un attiecināmību uz pierādāmiem faktiem. Taču tiklīdz kāda no pusēm apšaubā tā ticamības kritērijus, tiesai nav pamata atzīt privātu elektronisku dokumentu, kurš

---

⁴⁹⁶ Zemesgrāmatu likums, LR likums : stājas spēkā 05.04.1993. pieejams : www.likumi.lv, aplūkots 2011.gada 20.februārī.

⁴⁹⁷ Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru, LR likums: Ziņotājs, 49, 06.12.1990.

nesatur atbilstošu elektronisko parakstu par ticamu pierādījumu. Nepiegiežot pietiekamu vērību elektronisko dokumentu sūtījumu noformēšanas prasībām, personas izslēdz iespēju šos sūtījumus droši izmantot kā pierādījumus civiltiesiskajā strīdā pat, ja attiecīgais dokuments ir nosūtīts no personas e-pasta adreses. Elektronisko sūtījumu izdrukās no strīda pušu veiktās elektroniskās sarakstes var liecināt tikai, ka šāds sūtījums ir veikts, bet neliecina par tā nosūtītāju, tātad autoru.

Tajā pat laikā, neviens normatīvais akts nevar uzlikt par pienākumu fiziskām personām sastādot privātos dokumentus, izmantot atbilstošus un drošus elektronisko parakstus.

Kā otru pamatproblēmu attiecībā uz elektroniskajiem pierādījumiem ir jānorāda audio un video ierakstu izmantošana pierādīšanas procesā. Saistībā ar Civilprocesa likuma 110.pantu, arī audio un video ieraksti ir vērtējami kā rakstveida pierādījumi, taču to izmantošanas, vērtēšanas un ticamības kritēriji nav norādīti speciālajos normatīvajos aktos.

Turklāt atsevišķu valstu pierādīšanas teorijā pastāv uzskats, ka audio un video ieraksti ir jāizdala atsevišķā pierādīšanas līdzekļu grupā, jo satur vienlaicīgi gan rakstveida, gan lietisko pierādījumu pazīmes.⁴⁹⁸ Tādējādi to novērtēšanai un ticamībai ir nepieciešami speciāli izstrādāti kritēriji.

Par labu tam, ka audio un video ieraksti satur lietiskā pierādījuma pazīmes, liecina to nepieciešamība tikt ietvertiem noteiktā nesējā, t.i., kasetē, kompaktdiskā vai *USB* saskarnes atmiņas ierīcē. Atšķirībā no elektroniskā dokumenta, audio un video elektroniskā ieraksta atveidojums papīra formātā ne visos gadījumos ir iespējams. Līdz ar to pierādījuma iesniegšana ir iespējama tikai ar pašu datu nesēju, no kura, bez speciāli pielāgotas projekcijas ierīces, informācija nav iegūstama. Tātad lietā tiek iesniegta atbilstoši CPL 115.pantā noteiktajam, ķermeniska lieta, kas ar savām īpašībām, īpatnībām vai pašu esamību var noderēt to faktu noskaidrošanai, kam ir nozīme lietā.

Atšķirībā no elektroniskā dokumenta, kura ticamības pamatkritērijs ir elektroniskais paraksts, audio un video ierakstam šāda pamatkritērija nav. Tikai ekspertīzes rezultātā ir iespējams secināt, vai attiecīgais ieraksts ir pārveidots, uzlabots vai mainīts. Tiesu praksē ir neskaidrs jautājums, kādā apjomā iesniegtais audio un video ieraksts ir jāvērtē tiesā, jo fragmenta noklausīšanās vai noskatīšanās ne visos gadījumos sniedz pietiekami adekvātu informāciju par notikuma faktiskajiem apstākļiem. Turklāt veicot informācijas projekciju, ar dažādām ierīcēm, būtiski var

---

⁴⁹⁸ Гражданский процесс. Под редакцией М.К. Треушников, Москва: ОАО "Издательский Дом "Городец", 2007, с.202.

mainīties informācijas kvalitāte, kas pie noteiktiem apstākļiem ļauj apšaubīt paša pierādījuma ticamību.

Vērtējot audio un video ierakstus, nākas sastapties arī ar to iegūšanas likumības jautājumu. Slepēni iegūts ieraksts, nevar kalpot par pierādījumu tiesā, pretējā gadījumā tiktu pārkāpts ne tikai likumības princips, bet arī tiesības uz taisnīgu tiesu.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 112.pantu un 116.pantu, gan rakstveida pierādījumu, gan lietisko pierādījumu var izprasīt no valsts un pašvaldību iestādēm, citām fiziskajām un juridiskajām personām, ja lietas dalībnieks ir izteicis atbilstoši motivētu lūgumu, taču attiecība uz audio un video ierakstu izprasīšanu, pusei ir nepieciešams uzlikt par pienākumu sniegt daudz detalizētāku informāciju par gan par ieraksta taisīšanas likumību, gan par ieraksta veikšanas apstākļiem, gan iesniedzamo informācijas formātu.

Ņemot vērā audio un video ierakstu īpatnības, Latvijas Civilprocesa likumā būtu nepieciešams ietvert papildus regulējumu attiecībā uz šiem specifiskajiem pierādīšanas līdzekļiem un to novērtēšanas kritērijiem. Tā kā Latvijas civilprocesa pierādīšanas teorijā audio un video ieraksti ir pieskaitīti pie rakstveida pierādījumiem, pieturoties pie šīs koncepcijas, grozījumi un papildinājumi ir veicami CPL 112.panta otrajā daļā, nosakot, ka „Izprasot audio un video pierādījumus, lietas dalībnieks papildus norāda ieraksta taisīšanas formu, kad, kur un pie kādiem apstākļiem ieraksts tika veikts.” Šādā veidā vismaz sākotnēji tiks dota iespēja tiesai izvērtēt pierādījuma iegūšanas likumību. Savukārt, CPL 113.pants būtu papildināms ar otro daļu sekojošā redakcijā : „Persona, kura iesniegusi audio vai video ieraksta oriģinālu, ar rakstveida pieprasījumu var saņemt ierakstu atpakaļ, lietā ir atstājama audio vai video ieraksta kopija, kuras izgatavošanas izdevumus sedz saskaņā ar Civilprocesa likuma 44.panta prasībām.”

Attīstoties dažādām ierakstu sistēmām, elektroniskie pierādīšanas līdzekļi arvien biežāk tiks izmantoti tiesās kā pierādījumi noteiktu faktu esamības vai neesamības apstiprināšanai. Tādējādi modernizējot tiesas sēžu zāles ar audio un video iekārtām, uzmanība būtu jāpievērš arī elektronisko pierādījumu novērtēšanas, glabāšanas un kopēšanas koncepcijas izstrādei.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai sekojošas tēzes, kas izteiktas secinājumu un priekšlikumu formā:

1. Vērtējot tiesas pienākumu noskaidrot lietā nozīmīgos apstākļus, ir jāsecina, ka civilprocesā objektīvās patiesības noskaidrošana tiesai ir iespējama tikai mijiedarbībā ar sacīkstes principu tiktāl, ciktāl ar pušu (lietas dalībnieku) pierādījumiem tas ir iespējams līdz ticamai pagātnes patiesībai. Tādējādi objektīvās patiesības noskaidrošana civilprocesā tiek ierobežota ar sacīkstes principu un vienas strīda puses spējām pārliecināt tiesu ar viņa rīcībā esošajiem pierādījumiem par iespējamo ticamo pagātnes patiesību.
2. Pētījuma rezultātā, analizējot dažādos tiesību zinātnieku skatījumus un pierādīšanas kā noteikta civilprocesa institūta īpatnības, autore piedāvā pilnveidotu pierādīšanas definējumu: **„Pierādīšana ir normatīvi reglamentētas un loģiski pamatotas tiesas un lietas dalībnieku darbības, kas vērstas uz pagātnes apstākļu izzināšanu pierādījumu novērtēšanas procesā, noskaidrojot nozīmīgus juridiskos faktus pierādīšanas priekšmeta noteiktajās robežās.”**
3. Latvijas civilprocesam ir vērojama tendence atsevišķos jautājumos sacīkstes procesu tuvināt inkvizīcijas procesam, palielinot tiesneša aktivitāti procesa ātrākai virzībai tiesas spriešanas nolūkos. Tiesības iegūt pierādījumus pēc savas iniciatīvas tiesai tiek piešķirtas tikai gadījumos, kad ir nepieciešams operatīvi aizsargāt nepilngadīgas personas intereses un tādas personas intereses, kurai ir aprobežotas tiesības veikt noteiktas darbības. Šie izņēmuma gadījumi Latvijas civilprocesā ir reglamentēti izsmelīgi, tādējādi likumā īpaši atrunātos gadījumos pierādījumu vākšanas funkcija pēc tiesas iniciatīvas ir jāpārliedz uz bāriņtiesām vai prokuroru, lai saglabātu tiesnešu neitralitāti un objektivitāti.
4. Attiecībā uz sacīkstes principu kā visa civilprocesa kopīgo principu, jāsecina, ka tā darbība nav absolūta un atkarīga tikai no pušu zināšanām un spējas pierādīt, bet tiesai vai tiesnesim ir tiesības līdzdarboties tiesas spriešanas interesēs un noskaidrot iespējamo patiesību. Vienlaicīgi var atzīt, ka sacīkstes princips kā civilprocesa vadošais princips ir vērsts uz lietas dalībniekiem, kuriem procesuāli ir noteikts pierādīšanas pienākums, bet

nevis uz tiesu vai tiesnesi, kura loma pierādīšanas procesā ir noskaidrot lietas faktiskos apstākļus.

5. Tiesas uzdevums ir noskaidrot lietas apstākļus līdz iespējamajai ticamai patiesībai, kura izriet no iesniegtajiem pierādījumiem un pušu argumentiem, bet faktu pierādīšanas pienākums, ļauj tiesai patstāvīgi izvēlēties tiesību normas, ar kurām jāpamato pierādīšanas procesā konstatētās noteiktās tiesiskās attiecības, par kurām pušu starpā pastāv strīds.
6. Prasības priekšmets nosaka tikai sākotnējās ievirzes civillietai, norādot uz civillietas ierosināšanas nepieciešamību, lai aizsargātu prasības pieteikuma iesniedzēja subjektīvās tiesības vai likumiskās intereses. Būtiskākā nozīme pierādīšanas priekšmeta satura noteikšanā ir apstākļiem, kuri norāda uz juridisko faktu un šie apstākļi tiek identificēti ar pienācīgā procesuālā kārtībā un pietiekamā apjomā iegūtiem pierādījumiem, kurus iesniedz tiesā civiltiesiskajā strīdā iesaistītās puses. Izvērtējot pierādīšanas priekšmeta raksturīgākās īpatnības, autore iesaka pierādīšanas priekšmetu definēt **kā lietā nozīmīgu materiāltiesisko un procesuālo apstākļu kopumu, kuru strīda pusēm nepieciešams pierādīt saistībā ar noteiktiem pierādāmiem juridiskajiem faktiem un citiem lietas izskatīšanā nozīmīgiem apstākļiem, kuri pamato juridiskos faktus, lai pareizi un taisnīgi izšķirtu tiesā esošo lietu.**
7. Pusēm visos procesos, neatkarīgi no tā vai tas inkvizīcijas process vai sacīkstes process, tiek uzlikts pienākums pierādīt strīda apstākļus, iesniedzot atbilstošus pierādījumus. Attiecībā uz tiesu kā pierādīšanas subjektu, ir jāsecina, ka tikai inkvizīcijas procesā tiesai ir atvēlētas tiesības aktīvi iesaistīties pierādīšanas procesā normatīvi atrunātajos gadījumos un apjomā, lai veicinātu strīda atrisināšanu un taisītu strīdā taisnīgu spriedumu.
8. Vērtējot civilprocesuālās tiesiskās attiecības saistībā ar pierādīšanas procesa realizēšanu, ir jāsecina, ka „personas, kas piedalās lietā” var iedalīt aktīvajos pierādīšanas subjektos – pusēs (prasītājs, atbildētājs) un trešā persona ar patstāvīgiem prasījumiem un pasīvajos pierādīšanas subjektos, jeb personās, kuras atbalsta puses – trešajās personās bez patstāvīgiem prasījumiem. Kā arī atsevišķi ir izdalāms tāds pierādīšanas subjekts kā tiesa, kurš ir pieskaitāms pie nosacīti aktīvā subjekta, jo neatkarīgi no procesa, jebkuras tiesību sistēmas tiesai ir pienākums konstatēt juridiskos faktus, vērtēt un analizēt pušu iesniegtos pierādījumus ar mērķi taisīt pamatotu spriedumu par strīda apstākļiem.

9. Pienākums pierādīt ir jāsaprot kā pierādīšanas sastāvdaļa, kuras rezultātā, strīda puse izvēlās savu apgalvojumu vai iebildumu pamatošanas līdzekli – pierādījumu, noteikta pierādīšanas priekšmeta robežās. Pierādījumu iesniegšanas pienākums rodas tikai pēc noteikta viedokļa izteikuma (rakstiskā vai mutiskā formā), kuru obligāti ir jāpamato ar pierādījumu, taisot atbilstošus secinājumus, argumentējot un vērtējot. Viedokļa izpaušme tiesā, bez pierādījuma iesniegšanas un otrādi, nerada pierādīšanas pienākumu pretējai pusei, jo nepastāv arī pierādīšanas process kā tāds. Tādējādi var secināt, ka **pierādīšanas pienākums ir komplicēta darbība, kuras rezultātā apgalvojums par noteiktiem apstākļiem ir jāpamato ar pierādījumu.**
10. Strīda pusei ir tiesības izvēlēties, vai piedalīsies pierādīšanas procesā, lai iegūtu sev labvēlīgu spriedumu. Tā ir puses, precīzāk sākotnēji atbildētāja, tiesība ieņemt pasīvu procesa dalībnieka lomu un ļaut tiesai izšķirt strīdu tikai uz pretējās puses, prasītāja, iesniegtajiem pierādījumiem. *Onus probandi*, sasaistot to ar puses atbildību un pierādīšanas procesa mērķi – noskaidrot lietā nozīmīgus faktus, ir vērtējams kā puses pienākums, bet nevis tiesība, kurš ir mainīgs, atkarībā no tā, kurai pusei savi apgalvojumi vai iebildumi par juridiski nozīmīgiem faktiskajiem apstākļiem jāpamato ar pierādījumiem. **Līdz ar to būtu lietderīgi Latvijas Civilprocesa likuma 74.panta 2.daļā, kurā tiek regulētas puses tiesības, izslēgt vārdus „iesniegt pierādījumus” un ietvert šo regulējumu CPL 74.panta 7.daļā kā puses pienākumu iesniegt pierādījumus.**
11. Prezumpcija atbrīvo no pierādīšanas tikai vienu pusi – to, kura piekrīt apgalvojumam. **Līdz ar to precīzāk būtu izdalīt CPL 96.panta 4.daļu – likumiskā prezumpcija un arī 5.daļu – otras puses neapstrīdēti fakti, atsevišķā pantā 96.¹ ar nosaukumu – Pierādīšanas pienākuma pāreja uz pretējo strīda pusi.**
12. Visas likumiskās prezumpcijas var iedalīt vēl divās lielās grupās : **prezumpcijas, kuras nostiprinātas materiālajās normās un prezumpcijas, kuras nostiprinātas procesuālajās normās.** Materiālajās normās ietvertās likumiskās prezumpcijas tiek apstrīdētas iesniedzot prasību tiesā, kurā tiek apstrīdēts pieņēmums un pierādīts pretējais ar pierādījumiem par attiecīgo faktu esamību vai neesamību, bet civilprocesuālās prezumpcijas pārsvarā tiek aizstātas automātiski ar pretēja pieņēmuma prezumpciju (apgriezto prezumpciju), kura ir spēkā līdz netiek atspēkota ar pierādījumiem par pretējo.
13. Vispārzināms fakts tiek apstrīdēts ar pierādījumiem par pretējo. Atšķirībā no prezumpcijas apstrīdēšanas, vispārzināmā fakta apstrīdēšanas gadījumā nav jāceļ jauna prasība. Apkopojot visus vispārzināma fakta noteikšanas kritērijus, jāsecina, ka par

vispārzināmiem faktiem ir atzīstami ikdienā izmantojami zinātniskie sasniegumi, cilvēku kopējā empīriskā pieredze un zināšanas, kas ieguvušas plašu pielietojumu sadzīvē, ir zināmas arī tiesnesim, vai viegli pārbaudāmas publiskos reģistros vai citos ticamos neprocesuālos avotos.

14. Vispārzināmā fakta nošķiršanai no citiem līdzīgiem faktiem tiek piedāvāti vairāki vērtējamie kritēriji, kuri tiesai jāņem vērā atzīstot faktu par vispārzināmu:
- 1) Fakta zināšanas nedrīkst būt īslaicīgas, tām jābūt pastāvīgām, neapstrīdamām un ticamām, t.i., saistītām ar cilvēku ikdienu un sadzīvi tik lielā mērā, ka attiecīgie apstākļi neizraisa šaubas un jebkurš cilvēks tos uztver kā pašsaprotamus.
  - 2) Fakts ir zināms arī tiesnesim. Fakta atzīšanai par vispārzināmu faktu, primāras ir tiesneša personiskās zināšanas.
  - 3) Fakts ir redzams publiska rakstura dokumentā vai publiskā reģistrā. Līdz ar to pie vispārzināmiem faktiem ir pieskaitāma informācija, kura ir vispārpieejama publiskajos reģistros, jo tā atbilst vispārzināmā fakta kritērijiem, t.i, faktu zina plašs personu loks un faktu zina arī tiesnesis.
  - 4) Vispārzināma fakta atzīšana ir tiesneša tiesības, bet nevis pienākums un pusei var uzlikt par pienākumu šo faktu pierādīt kā jebkuru citu lietā nozīmīgu faktu vai apstākli.
15. Izvērtējot iespēju pilnveidot Latvijas Civilprocesa likuma 96.panta pirmās daļas redakciju, ar mērķi noteikt precīzākus vispārzināmā fakta atzīšanas kritērijus, Latvijas Civilprocesa likuma 96.panta pirmā daļa ir izsakāma sekojošā redakcijā : **„Ja tiesa atzīst kādu faktu par vispārzināmu un par to ir iegūstama informācija no patiesiem avotiem, tas nav jāpierāda.”**
16. Civilprocesa teorijā ir nostiprinājusies atziņa, ka pierādījums ir ziņas par faktu. Vienas puses fakta atzīšana norāda uz to, ka strīda puses piekrīt un neapstrīd civiltiesiskajā strīdā procesuālā kārtībā iegūtas ziņas patiesumu. Tādējādi fakta atzīšana ir vērtējama kā vienas puses iesniegto pierādījumu patiesuma atzīšana kā procesuāla darbība, bet nevis kā ziņa par lietā pierādāmiem faktiem. Latvijas Civilprocesa likumā būtu lietderīgi redakcionāli sakārtot puses fakta atzīšanu, lai nepieļautu turpmāku šī jautājuma pārāk plašu interpretējumu, izslēdzot no CPL 104.panta otro daļu, bet papildinot CPL 96.panta piekto daļu ar sekojošu teikumu : **„ Tiesa var atzīt šādus faktus par pierādītiem, ja tai nav šaubu, ka atzīšana nav notikusi viltus, vardarbības, draudu vai maldības ietekmē, vai arī, lai slēptu patiesību.”**

17. Civilprocesā, neskatoties uz tradicionāli pieņemto liecinieka liecināšanu mutvārdos tiesā, jaunākajos ārvalstu civilprocesa regulējumos tiek pieļauta arī liecinieka rakstveida liecība. Tā kā arī Latvijas civilprocesā tiek ieviests rakstveida process vairākās lietu kategorijās, tiesas spriešanas nolūkos un respektējot ekonomijas principu, būtu lietderīgi ieviest rakstveida liecinieku liecības arī Latvijas Civilprocesa likumā papildinot 108.pantu ar jaunu ceturto daļu:

„(4) Tiesa ar lēmumu var uzdot lieciniekam sniegt rakstiskas atbildes uz tiesas uzdotajiem jautājumiem, ja atzīst, ka pastāv objektīvi šķēršļi, kas traucē liecinieka ierašanos uz tiesu un liecinieka rakstiskas atbildes ir pietiekamas, lai noskaidrotu lietā nozīmīgus apstākļus.”

18. Lai nodrošinātu pušu un trešo personu paskaidrojumiem patstāvīga pierādīšanas līdzekļa statusu un vienlaicīgi radītu noteiktību, nošķirot sniegtos paskaidrojumus kā pierādījumu no paskaidrojumiem kā lietā nozīmīgas informācijas, ir nepieciešams ieviest Latvijas Civilprocesa likuma 104.panta pirmajā daļā grozījumus. Iespējamais grozījums tiek piedāvāts šādā redakcijā : **„Pušu un trešo personu paskaidrojumi, kuri ietver ziņas par faktiem, uz kuriem pamatoti viņu prasījumi vai iebildumi, atzīstami par pierādījumiem, ja tie iegūti nopratinot pusi un trešo personu, lai papildinātu nepilnīgu pierādījumu. Pušu un trešo personu paskaidrojumi jāpārbauda un jānovērtē līdz ar citiem lietā iegūtajiem pierādījumiem.”**

19. Vienlaicīgi ir nepieciešams papildināt Civilprocesa likumu ar jaunu 167.¹pantu šādā redakcijā:

„167.¹pants. Puses un trešās personas nopratināšana.

(1) Puse un trešā persona var lūgt tiesai sevi nopratināt par lietā nozīmīgiem apstākļiem, ja ir nepieciešams papildināt nepilnīgu pierādījumu.

(2) Pirms nopratināšanas puse vai trešā persona paraksta šāda satura brīdinājumu:

"Es, . . . (nopratināmā vārds un uzvārds), apņemos godprātīgi liecināt tiesai par lietā nozīmīgiem apstākļiem. Man izskaidrots, ka par apzināti nepatiesas liecības došanu man draud kriminālatbildība saskaņā ar krimināllikumu."

(3) Puses vai trešās personas parakstīto brīdinājumu pievieno tiesas sēdes protokolam.

(4) Pēc brīdinājuma parakstīšanas tiesa aicina pusi vai trešo personu sniegt paskaidrojumus par apstākļiem, kuri nav pamatoti ar citiem pierādījumiem lietā vai ir pamatoti nepilnīgi.

(5) Tiesa un lietas dalībnieki var uzdot jautājumus pratināmai pusei un trešajai personai.”

20. Latvijas Civilprocesa likums ir papildināms ar jaunu 167.² pantu sekojošā redakcijā :

„167.² pants. Juridiskas personas likumiskā pārstāvja nopratināšana.

Gadījumā, ja puse un trešā persona ir juridiska persona, tās likumiskais pārstāvis var lūgt sevi nopratināt šā likuma 167.¹ pantā noteiktajā kārtībā, ja ir nepieciešams papildināt nepilnīgu pierādījumu. Juridiskās personas likumiskā pārstāvja sniegtie paskaidrojumi tiek vērtēti kopsakarā ar citiem lietā iegūtajiem pierādījumiem.”

21. Liecinieka kā pierādīšanas līdzekļa regulējums Latvijas Civilprocesa likumā ir konservatīvs un nepietiekams, lai sekmētu pēc iespējas ātrākas patiesas informācijas iegūšanu, tādējādi, ņemot vērā ārvalstu pieredzi, tiek piedāvāti iespējamie grozījumi Latvijas Civilprocesa likumā, lai veicinātu pierādījumu daudzējādārbu un patiesības noskaidrošanu civiltiesiskajos strīdos. Līdz ar to nepieciešams veikt sekojošus grozījumus:

1) Papildināt Civilprocesa likuma 105.pantu ar jaunu sesto daļu sekojošā redakcijā :

„(6) Gadījuma, ja attaisnojošu iemeslu dēļ nav iespējams nopratināt personas, kuras ir sniegušas ziņas lieciniekam, tiesa var vērtēt liecinieka liecību kopsakarā ar citiem tiesas sēdē pārbaudītiem un novērtētiem pierādījumiem.”

2) Latvijas Civilprocesa likumu ar 170.panta devīto daļu sekojošā redakcijā :

„(9) Gadījumā, kad tiek nopratināts liecinieks, kuram ir noteikta aizgādība, vai ir fiziski trūkumi, lietas dalībniekiem ir tiesības lūgt tiesai noteikt ekspertīzi par personas spējām uztvert apstākļus, kuriem ir nozīme lietā.”

3) Latvijas Civilprocesa likuma 106.panta ceturto punktu sekojošā redakcijā :

„4) nepilngadīgās personas vecumā līdz četrpadsmit gadiem.”

4) Kā arī ir nepieciešams papildināt Latvijas Civilprocesa likuma 172.pantu ar jaunu ceturto daļu sekojošā redakcijā :

„(4) Nepilngadīgās personas vecumā no septiņiem līdz četrpadsmit gadiem var tikt uzklausītas tiesā pēc puses lūguma, ja tiesa atzīst šādu nepieciešamību.”

5) Latvijas Civilprocesa likuma 170.panta trešo daļu ar teikumu :

„Gadījumā, ja liecinieks nepārvalda tiesvedības valodu, pusei, pēc kura lūguma liecinieks izsaukts, ir jānodrošina tulka palīdzība.”

22. Izvērtējot liecinieka un liecinieka liecības būtisko nozīmi civilprocesā, autore sniedz sekojošus priekšlikumus liecinieka un liecinieka liecības definēšanai:

Liecinieks ir fiziska persona, kura atbilstoši savām garīgajām un fiziskajām spējām ir patiesi uztvērusi apkārtējās pasaules notikumus, var sniegt ziņas par lietā nozīmīgiem apstākļiem, ir juridiski neieinteresēta un kuru tiesa pēc lietas dalībnieka lūguma ir izsaukusi liecināt.

Liecinieka liecība ir fiziskas personas (liecinieka) atvasinātā informācija par viņam zināmiem noteiktiem pagātnes apstākļiem, kas iegūta nopratinot liecinieku.

23. Civilprocesā tiesvedības gaitā atsevišķos gadījumos, lai objektīvi un pilnīgi varētu novērtēt iesniegtos pierādījumus, tiesnesim ir nepieciešamas iegūt civiltiesiskajā strīdā nozīmīgu informāciju, kas ir saistīta ar lietā nozīmīgiem apstākļiem, bet neattiecas uz pierādāmiem faktiem, tādējādi ir nepieciešams papildināt Latvijas Civilprocesa likumu ar jaunu 109.¹pantu sekojošā redakcijā :

„109.¹pants. Speciālista atzinums.

(1) Gadījumos, kad noteiktu faktu pamatošanai ir nepieciešamas speciālās zināšanas, tiesa, pēc lietas dalībnieka motivēta lūguma, izsauc šīs jomas speciālistu atzinuma sniegšanai.

(2) Speciālists tiek nopratināts atbilstoši šā likuma 170.panta noteikumiem.

(3) Speciālista atzinumu tiesa novērtē kā pierādījumu.”

24. Attiecībā uz rakstveida pierādījumiem notariāli apliecinātais dokuments tiesas izvērtējumā var būt ar lielāku ticamības pakāpi, jo notāram ir jāizskaidro darījuma tiesiskās sekas un jāpārliecinās par pušu patieso gribu. Pierādījuma nozīme civiltiesiskajā strīdā ir rakstiskā formā izteiktajai pušu gribai, bet nevis apliecinājumam. Tātad **augstākas ticamības nozīme ir tikai tam faktam, ka zvērināts notārs vai cita amatpersona, pildot savas amata funkcijas, noskaidro patiesos pušu nodomus un izskaidro darījuma sekas un pārliecinās par tā brīža personu patieso gribu.**

25. Latvijas civilprocesa pierādīšanas teorijā audio un video ieraksti ir pieskaitīti pie rakstveida pierādījumiem, pieturoties pie šīs koncepcijas, grozījumi un papildinājumi ir

veicami CPL 112.panta otrajā daļā, nosakot, ka **„Izprasot audio un video pierādījumus, lietas dalībnieks papildus norāda, ieraksta taisīšanas formu, kad, kur un pie kādiem apstākļiem ieraksts tika veikts.”** Šādā veidā vismaz sākotnēji tiks dota iespēja tiesai izvērtēt pierādījuma iegūšanas likumību. Savukārt, CPL 113.pants būtu papildināms ar otro daļu sekojošā redakcijā : **„Persona, kura iesniegusi audio vai video ieraksta oriģinālu, ar rakstveida pieprasījumu var saņemt ierakstu atpakaļ, lietā ir atstājama audio vai video ieraksta kopija, kuras izgatavošanas izdevumus sedz saskaņā ar Civilprocesa likuma 44.panta prasībām.”**

ANOTĀCIJA

Civilprocesa teorijā pierādījumu un pierādīšanas jautājums ir viens no pamatinstitūtiem, kurš atrodas patstāvīgā attīstībā. Civiltiesisko strīdu daudzējādība un sabiedrības prasība ātri un kvalitatīvi izskatīt ierosināto civillietu tiesā, rada nepieciešamību attīstīt un pilnveidot civilprocesa pierādīšanas procesu un tā normatīvo regulējumu, kas radītu atbilstošu teorētisko bāzi un pilnveidotu esošo normatīvo regulējumu.

Attīstoties dažādām tehnoloģijām un ienākot cilvēku ikdienā, kā arī komerciālajā aprīvē elektroniskajiem saziņas līdzekļiem, civilprocess nevar palikt konstants attiecībā uz pierādīšanas līdzekļu izmantošanas regulējumu un pierādījumu pieļaujamību un attiecināmību. Promocijas darbā ir aplūkotas iespējas pilnveidot pierādīšanas teorijas pamatjautājumus, salīdzinot Latvijas civilprocesuālo regulējumu ar citu valstu civilprocesiem, analizējot procesuālo regulējumu atšķirības un dažādos teorētiskos skatījumus.

Civilprocesa principu attīstība izvirza nepieciešamību pārvērtēt sacīkstes principa robežas kontekstā ar citiem pierādīšanas procesā izmantojamajiem civilprocesa principiem un izvērtēt iespēju iegūt tiesām lielākas tiesības ietekmēt pierādīšanas procesa virzību, kā arī pierādījumu iesniegšanas kārtību līdztiesības nodrošināšanas nolūkos starp strīda pusēm.

Promocijas darba mērķis ir pilnveidot civilprocesa pierādījumu un pierādīšanas institūta teorētisko bāzi, izstrādāt un sniegt priekšlikumus civilprocesa normu pilnveidošanai un grozīšanai. Darba ietvaros ir salīdzinātas atšķirības starp dažādām civilprocesa doktrīnām, analizēts jautājums par pierādīšanas nastas īpatnībām un pierādīšanas subjekta tiesībām un pienākumiem, kā arī izstrādāti priekšlikumi pilnveidot civilprocesa terminoloģiju atbilstoši civilprocesa attīstības tendencēm. Darba uzdevums ir mazināt formālos šķēršļus civillietu ātrākai izskatīšanai tiesās pētot ārvalstu regulējuma pozitīvos piemērus. Tiesvedības procesā tiesai ir jāiegūst nepieciešamās patiesās ziņas un informācija par lietā nozīmīgiem apstākļiem ar civilprocesa likumā nostiprināto pierādīšanas līdzekļu starpniecību, taču pierādīšanas procesa gaitā ir nepieciešams izvērtēt lietā iesniegto materiālu atbilstību pierādījuma statusam. Tādējādi darbā ir sniegti kritēriji pierādījumu atzīšanai un izvērtēšanai, kā arī analizēts jautājums par puses atbrīvošanu no pierādīšanas pienākuma, vispārzināmiem faktiem, prezumpcijām un sekām kādas iestājas, ja pierādīšanas procesā civiltiesiskā strīda puse izvēlās pasīvu rīcību.

Promocijas darba rezultāti ir prezentēti autores publikācijās un zinātniskajās konferencēs.

ABSTRACT

Proof and proving in civil procedure theory is one of the principal institutions undergoing continuous development. The sheer diversity of disputes subject to civil procedure and the public demand to have civil cases brought before a court resolved quickly and efficiently result in the necessity to develop and improve the procedure of providing proof in civil procedure and its regulations with a view to forming a relevant theoretical basis and improving the existing regulations.

As various technologies are being developed and come into daily life and means of electronic communication come into commerce, the civil procedure cannot remain invariable as far as regulations concerning use of the means of proving and the admissibility and applicability of proof are concerned. This promotion paper looks into the possibility to improve the principal issues in the theory of proving by comparing Latvian civil procedure law to civil procedures in other countries and analysing their differences and different perspectives in theory.

Development of the principle of civil procedure brings forward the necessity to reassess the boundaries of the competition principle in context with other principles of civil procedure used in the process of proving and to examine the possibility for courts to acquire greater rights in order to have more weight on the progress of the proving process and the procedure of the provision of proof in order to ensure equality between the parties to a dispute.

This promotion paper purports to improve the theoretical basis of the institution of civil procedure proof and proving, to develop and provide proposals for improving and amending civil procedure law regulations. This paper contains a comparison of the differences among various civil procedure doctrines, provides an analysis of the peculiarities of the burden of proof and the rights and obligations of the subject of proof as well as puts forth proposals for the improvement of civil procedure law terms in line with the tendencies of civil procedure development. The task of this paper is to reduce formal obstacles to a more speedy review of civil cases in courts through the study of positive examples in regulations used in foreign countries. In the course of legal proceedings, a court has to obtain the required true information about essential circumstances of the case by means of the proof of evidence laid down by the civil procedure law but in the course of proving the court needs to assess whether materials provided in the case qualify as proof.

Thus this paper provides criteria for the recognition and assessment of proof and analyses the issue of releasing a party from the obligation to provide proof, generally known facts, presumptions and the consequences resulting from a passive attitude in the process of proving by a party to a civil dispute.

ANNOTATION

Im Zivilprozessrecht ist die Frage der Beweismittel und des Beweisens eins der wichtigsten Institute, das sich stets entwickelt. Wegen der verschiedenen zivilrechtlichen Streite und des Verlangens der Einwohner, die vor den Gerichten eingeleiteten Zivilsachen möglichst schnell und in guter Qualität zu verhandeln, ist es erforderlich, den Prozess des Beweisens sowie seine gesetzliche Regelung in Zivilverfahren zu entwickeln und zu vervollkommen, weil das die entsprechende theoretische Basis schaffen und die bisherige Normregelung ergänzen würde.

Mit der Entwicklung von verschiedenen Technologien und der Anwendung der elektronischen Kommunikationsmittel im Alltag sowie im Handelsverkehr kann der Zivilprozess in Bezug auf die Regelung der Zulässigkeit und Beweiskraft von Beweisen nicht konstant bleiben. In dieser Promotionsarbeit sind die Möglichkeiten der Vervollkommnung der Grundfragen der Theorie von Bewahrheitung der Tatsachen behandelt, indem das lettische Zivilprozessrecht mit dem Zivilprozessrecht anderer Länder verglichen wird und dabei die Unterschiede und verschiedene theoretische Standpunkte untersucht werden.

Mit der Entwicklung der Grundsätze des Zivilprozessrechts ist es erforderlich, die Grenzen des Grundsatzes des Wettbewerbs im Kontext mit anderen im Prozess des Beweisens anzuwendenden Grundsätzen des Zivilprozesses wiederholt auszuwerten sowie die Möglichkeit zu überprüfen, den Gerichten größere Befugnisse in Bezug auf den Einfluss auf die Weiterleitung des Beweisprozesses einzuräumen und die Ordnung des Anführung der Beweise zur Sicherung der Gleichberechtigung der Streitparteien zu ergänzen.

Das Anliegen der Promotionsarbeit ist es, die theoretische Basis der Beweismittel sowie des Instituts von Beweisen zu vervollkommen, die Vorschläge zur Entwicklung und Änderung der Zivilprozessnormen zu entwickeln und einzubringen. Im Rahmen der Arbeit werden die Unterschiede zwischen verschiedenen Zivilprozess-Doktrinen verglichen, die Frage über die Besonderheiten der Beweislast und Rechte und Pflichten des Beweissubjekts untersucht sowie Vorschläge zur Vervollkommnung der Terminologie des Zivilprozesses entsprechend den Entwicklungstendenzen des Zivilprozessrechts erarbeitet. Die Aufgabe dieser Arbeit ist es, die formellen Hindernisse in Bezug auf kurzfristigere Verhandlung der Zivilsachen durch Gerichte zu mindern, indem positive Muster der ausländischen Regelung erforscht werden. Während der Gerichtsverfahren haben die Gerichte die erforderlichen wahrheitsgetreuen Angaben und Information über wichtige Tatsachen der entsprechenden Zivilsache mit Hilfe von in der Zivilprozessordnung festgelegten Beweismitteln zu sammeln, im Laufe des Beweisprozesses muss man aber das Entsprechen der im Verfahren eingereichten Materialien dem Status des Beweisens auszuwerten. Folglich sind in der Arbeit die Kriterien für die Anerkennung und

Auswertung der Beweise sowie die Frage über die Freistellung der Partei von der Beweispflicht in Bezug auf allgemein bekannte Tatsachen, Präsumtionen und Folgen, die eintreten, falls im Beweisprozess die Partei des zivilrechtlichen Streits passives Handeln vorzieht, behandelt.

Die Ergebnisse der Promotionsarbeit sind in den Veröffentlichungen der Autorin sowie auf den wissenschaftlichen Konferenzen präsentiert worden.

Izmantotās literatūras, normatīvo aktu un juridiskās prakses saraksts

Literatūras saraksts:

1. Balodis K., Ievads civiltiesībās. Apgāds Zvaigzne ABC, 2007.,384 lpp., ISBN 978-9984-40-493-6.
2. Bukovskis V., Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga, 1933., Autora izdevums.,527 lpp.
3. Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcija Rīga: Tiesu namu aģentūra., 2006., 976 lpp., ISBN 9984-671-99-2.
4. Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.-28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011., 546 lpp., ISBN 978 - 9984-790-89-3.
5. Civilprocesa likums: LR likums. Grām.: Civilprocesa likums (1938.g. izd., 1939. iespied.) ar paskaidrojumiem no Latvijas Senata un Tiesu palatas spriedumiem un no attiecīgās zinātniskās literatūras, kā arī dažiem aizrādījumiem uz likumdošanas momentiem. Sast. Konradi F., Zvejnieks T.u.c. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1939.
6. Čakste K. Civiltiesības. Lekcijas. Raksti. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2011, 356 lpp. ISBN 978-9934-0-1799-5.
7. Damane L. Notariālais akts kā mantisko un nemantisko tiesību garants. Promocijas darbs. 177 lpp. Pieejams : <https://luis.lanet.lv/pls/pub/luj.fprnt?l=1&fn=F-2050448075/Linda%20Damane%202012.pdf>, aplūkots 2012.gada 22.jūlijā.
8. Iljanova D.,Vispārīgie tiesību principi kā tiesību avots. Latvijas Vēstnesis, 1997.gada 22.oktobris, Nr.277/278.
9. Juridisko terminu vārdnīca. Autoru kolektīvs, Rīga: "Nordik", 1998., 302 lpp. ISBN 998451045X.
10. Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005.
11. Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās., Tiesu namu aģentūra, 2010., 316.lpp. ISBN 978-9984-7908-1-7.
12. Lagzdiņš J., Unbedahte A. (2009) Valdes locekļu atbildība par kapitālsabiedrībai nodarītajiem zaudējumiem. www.ifinances.lv, aplūkots 2009.21.08.
13. Latviešu konversācijas vārdnīca. 7.sējums., / galv. red. A.Švābe, A.Būmanis, K.Dišlers., Rīga: A.Gulbja apgādībā, 1931-1932.g.,12832.sleja.

14. Latviešu konversācijas vārdnīca. 15.sējums., / galv. red. A.Švābe, A.Būmanis, K.Dišlers., Rīga: A.Gulbja apgādībā, 1937., 29837.sleja.
15. Latviešu konversācijas vārdnīca. 16.sējums. / galv. red. A.Švābe, A.Būmanis, K.Dišlers., Rīga: A.Gulbja apgādībā, 1937.-1938., 32124.sleja un 31211.sleja.
16. Latviešu konversācijas vārdnīca.- 21. sējums. / galv. red. A.Švābe, A.Būmanis, K.Dišlers., Rīga: A.Gulbja grāmatu spiestuve, 1940.- 34084.sleja.
17. Latviešu valodas vārdnīca. Autoru kolektīvs, Rīga : Avots, 2005., 1210.lpp., ISBN 9984-757-79-X.
18. Liede A. Kriminālprocess un tiesu pierādījumi. Rīga: „Zvaigzne” , 1970., 396.lpp., ISBN 978-9934-0-1196.
19. Līcis A., Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 127.lpp., ISBN 9984671615.
20. Līcis A. Personiskie pierādīšanas līdzekļi civilprocesā. Latvijas Universitātes raksti. Juridiskā zinātne.Nr.667., 2004, 83.lpp. ISBN9984-770-06-0.
21. Lūse L. Darba strīdu ceļš: no priekšnieka kabineta līdz tiesai. Latvijas Vēstnesis, 2009.g. 16. septembris.
22. Merimā M., Civilprocesa attīstība Igaunijas Republikā. Jurista vārds, 2008. gada 3.jūnijs, Nr.21 (255), pieejams: <http://www.juristavards.lv>, aplūkots 2011.gada 19.martā.
23. Neimanis J., Ievads tiesībās., Rīga, 2004., 214 lpp. ISBN 9984977005
24. Ņikoforovs O., Psiholoģija- Pedagogam, Rīga, 2006., pieejams: psihoserviss.narod.ru/Texts/pirma.doc, aplūkots 2011.gada 19.jūlijā.
25. Paļčikovska M., Tiesneša objektivitāte un neitralitāte: sacīkstes principa realizācija. Jurista Vārds., 2007. Nr.48 (501),pieejams: www.juristavards.lv, aplūkots 2011.gada 19.martā.
26. Rasnačs L., Jurisdikcija un tās noteikšana civiltiesiska rakstura lietās. Rīga, 2009., 19.lpp., pieejams: <https://luis.lanet.lv/pls/pub/luj.fprnt?l=1&fn=F1598257487/LaurisRasnacs2009.pdf>, aplūkots 2011.gada 1.novembrī
27. Rozenbergs J ., Briģis I., Padomju civilprocesuālās tiesības. Rīga: ”Zvaigzne”, 1978. ISBN 978-993-401-158-0
28. Slaidiņa V.,Skultāne I., Darba tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011., 295.lpp., ISBN 978-9934-0-1681-3.

29. Sociālā darba terminoloģijas vārdnīca. Rīga: SDSPA "Attīstība", 2000 [58.lpp.], pieejams: <http://www.social.lv/portal/component/glossary/?id=69>, aplūkots 2012.gada 25.janvārī.
30. Stīvensone Dž., Bibliotēku un informācijas pārvaldība angļu-latviešu un latviešu-angļu terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 244.lpp., ISBN 9984-22-089-3.
31. Strada-Rozenberga K., Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002., 289 lpp. ISBN 9984-7284-9-8.
32. Strupišs A., Komerclikuma komentāri. A daļa, Komerclikuma vispārīgie noteikumi. „A.Strupiša juridiskais birojs” SIA, 2003., 303 lpp., ISBN 9984-19-414-0.
33. Strupišs A., Komerclikuma komentāri. III daļa, Rīga, „A. Strupiša juridiskais birojs” SIA, 2003., 335 lpp., ISBN 9989732-0-4.
34. Šneiders A., Par likuma burtu un garu., pieejams: http://www.philos.lv/Likuma_burts.html, aplūkots 2011.gada 22.jūlijā.
35. Torgāns K., Saistību tiesības. Pirmā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006., 315 lpp., ISBN 9984-790-00-2.
36. Varbūtiskā loģika. Pamatprincipi. Žurnāls "Sakaru Pasaule", 2004.,4(36), pieejams: <http://www.sakaru-pasaule.lv/main.php3?sub=view&RID=1061>, aplūkots 2011.gada 23.augustā.
37. Višņakova G.,Balodis K., Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas; Valdījums; Tiesības uz svešu lietu., Rīga: „Mans īpašums”, 1998., 255 lpp., ISBN 9984-574-13-X.
38. Videokonferences izmantošana pierādījumu iegūšanai civillietās un komercietās saskaņā ar Padomes Padomes 2001.gada 28.maija Regulā (EK) Nr.1206/2001 Praktiskā rokasgrāmata. Pieejama: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_videoconferencing_lv.pdf
39. A Dictionary of Law. Seventh edition. Oxford, 2009.,p.624., ISBN13: 9780199551248.
40. Allen Ch., Practical Guide to Evidence. Third Edition. Cavendish Publishing Limited, London, 2004.,p.367., ISBN 1-85941-899-6.
41. Allen Ch., Practical Guide to Evidence. Fourth Edition. Cavendish Publishing Limited, London, 2008., p.528., ISBN: 9780415457194.
42. American Jurisprudence, Second Edition, Lawyers Cooperative Publishing, 1994. p.85, pieejams: <http://books.google.lv>, aplūkots 2011.gada 12.oktobrī.

43. Balzer C., Beweisaufnahme und Beweiswürdigung im Zivilprozess: eine systematische Darstellung und Anleitung für die gerichtliche und anwaltliche Praxis. Berlin., 2001., s.243, ISBN-10: 3503087540.
44. Bentham J., Rationale of Judicial Evidence Part 2. The Works of Jeremy Bentham, vol. 7, pieejams :
http://oll.libertyfund.org/?option=com_staticxt&staticfile=show.php%3Ftitle=1998&chapter=130778&layout=html&Itemid=27, aplūkots 2012. gada 15. maijā.
45. Civil Procedure Direct Evidence Law & Legal Definition, pieejams: <http://definitions.uslegal.com/c/civil-procedure-direct-evidence/>, aplūkots 2012. gada 6. aprīlī.
46. Clore J., Civil Litigation. Second edition, London, 1996., ISBN: [1859410057](https://www.isbn-international.org/view/title/1859410057)
47. Deixler Hübner A., Zivilverfahren: Erkenntnisverfahren und Grundzüge des Exekutions- und Insolvenzrechts. Wien: Orac, 2000., s.340, ISBN 3700717962.
48. Ekelof P.O., Free evaluation of evidence. Evidence and Proof. ED. W. Twining. A. Stein Hants, Dartmouth Publishing Company Limited, 1993.
49. Jauernig O., Zivilprozessrecht, München, 1998, s.188. ISBN 3406439071
50. Frank-Peter Kimmel „Beweiskraft der elektronischen Signatur im Zivilprozess in Deutschland und Österreich” pieejams:
http://www.eulisp.de/tl_files/eulisp%20abschlussarbeiten/kimmel_frank_peter.pdf, aplūkots 20.02.2011.
51. Fröhlich D., Die Beweisvereitelung im Zivilprozess. Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Würde eines Doctor iuris der Juristischen Fakultät der Julius-Maximilians-Universität, Würzburg, 2008. Pieejams: <http://opus.bibliothek.uni-wuerzburg.de/volltexte/2009/3706/pdf/dissFroehlich.pdf>, aplūkots 2012. gada 23. martā.
52. Keane A., The modern law of evidence. Sixth edition, Oxford University Press, 2006. p.727., ISBN: [9780406975799](https://www.isbn-international.org/view/title/9780406975799).
53. Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium, 6878/75, 7238/75, European Court of Human Rights ECHR, www.iidh.ed.cr/.../le.../le%20compte, aplūkots 2011. gada 30. augustā.
54. Markus Heinker „Beweiswürdigung elektronischer Dokumente im Zivilprozess unter vergleichender Betrachtung von qualifizierten elektronischen Signaturen nach dem Signaturgesetz und dem Askemos-Verfahren”, pieejams:
<http://www.askemos.org/A23f2f7a3f61d286e98dbc2671a45c3a9>, aplūkots 20.02.2011.

55. Mellifont K.A., The Derivative Imperative : How Should Australian Criminal Trial Courts Treat Evidence Deriving from Illegally or Improperly Obtained Evidence? Queensland University of Technology, 2007, s.257.
56. Moritz Klaus, Beweisaufnahme und Beweiswürdigung, pieejams: <http://bgb.jura.uni-hamburg.de/zivilprozess/beweis.htm>, aplūkots 2011.g.16.jūlijā.
57. Munday R., Evidence. Third Edition. Oxford University Press, 2005. p.644., ISBN-10: 0199285101
58. Murphy P.A., Practical Approach to Evidence. 3rd edition. London, 1988., p.638., ISBN-10: 1854312235.
59. Murphy P., Murphy on Evidence. Tenth Edition. Oxford University Press, 2009., p.625., ISBN: 0199561125.
60. The Concise Oxford Dictionary. Oxford University Press. Tenth Edition (1999). ISBN 9780199548415.
61. Musielak H.J., Die sog. tatsächliche Vermutung. Pieejams: www.ja-aktuell.de/cms/website.php?id=/de, aplūkots 2011.gada 23.augustā.
62. Nokes GD. An Introduction to Evidence. London, Sweet&Maxwell, 1967., p.581. ISBN-10: 0421061707.
63. Pfeiffer T. Der Beweis im Zivilprozess, Pieejams: <http://www.muenster.de/~texte/thomas/Beweis%20ZPO.pdf>, s.8, aplūkots 2012.gada 6.aprīlī.
64. Read also Shain, M. (1944), 'Presumptions under the Common and the Civil Law', 18 S. Cal. L. Rev., at 92 ff citēts pēc Wodage W.Y. Operation And Effect Of Presumptions In Civil Proceedings: An Inquiry Into The Interpretation Of Art 2024 Of The Ethiopian Civil Code, s.264. Pieejams: www.ajol.info/index.php/mlr/article/viewFile/63089/50957, aplūkots 2011.gada 25.augustā.
65. Rechtslexikon Augenschein. Pieejams: <http://www.lexexakt.de/glossar/augenschein.php>, aplūkots 2012.gada 29.jūlijā.
66. Reinhard Greger, Erlangen. Veränderungen und Entwicklungen des Beweisrechts im deutschen Zivilprozess. BRAK-Mitteilungen 4/2005, S. 150-155, www.brak-mitteilungen.de, aplūkots 2012.gada 5.janvārī.
67. Roger C.P., David P.L., Steven H. Goldberg. Evidence Law, A students Guide to the Law of evidence as applied in American Trials. St. Paul, Minn, 1988. p.4, citēts pēc Аболонин, Г. О. Гражданское процессуальное право США. Москва: Волтерс Клувер, 2010., с. 432, ISBN 978-5-466-00482-3.

68. Rosenberg/Schwab.Zivilprozessrecht. Munnchen, 1993.,s.1069. ISBN 340636960X.
69. Rosenberg / Schwab / Gottwald. Zivilprozessrecht, 17., neubearbeitete Auflage 2010., s.1109., ISBN 978-3-406-59514-1.
70. Růßmann H., Das Beweisrecht elektronischer Dokumente.
Pieejams : <http://ruessmann.jura.uni-sb.de/rw20/people/ruessmann/Elbeweis/ELBEWEIS.HTM>, aplūkots 2012.gada 29.jūlijā.
71. Salako S., Insite Law - Evidence. <http://www.insitelawmagazine.com/evidencech4.htm>, aplūkots , 2012.gada 5.janvārī.
72. Schliemann H., Das Arbeitsrecht im BGB. 2.Auflage, Berlin, 2002, s.567. ISBN 3-11-016108-7.
73. Seibl M., Die Beweislast bei Kollisionsnormen. Mohr Siebeck Tübingen, 2009., s.385, ISBN 978-3-16-150181-4.
74. Steinringer C., Beweisrechtliche Aspekte des Verbraucherschutzes bei allgemeinen oder für den Einzelfall vorformulierten Vertragsbedingungen im italienischen und deutschen Recht. Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der juristischen Fakultät der Universität Regensburg. 2002., Pieejams: http://epub.uni-regensburg.de/10141/1/Dissertation_Cora_Steinringer.pdf., aplūkota 2011.gada 30.augustā.
75. Uglow S., Evidence: Text and Materials.London:Sweet&Maxwell,1997., ISBN 9780421925106.
76. Vogel O., Grundriss des Zivilprozessrechts und des internationalen Zivilprozessrechts der Schweiz. Bern: Stampfli,1997.,s.447, ISBN 3727209054.
77. Wodage W.Y., Operation And Effect Of Presumptions In Civil Proceedings: An Inquiry Into The Interpretation Of Art 2024 Of The Ethiopian Civil Code, s. 262. Pieejams: www.ajol.info/index.php/mlr/article/viewFile/63089/50957, aplūkots 2011.gada 25.augustā.
78. World Dictionary of Foreign Expressions: A Resource for Readers and Writers. By Gabriel G. Adeleye, Kofi Acquah-Dadzie, Thomas J. Sienkewicz, James T. McDonough, Hardbound, 1999., p.411, ISBN 0-86516-422-3, pieejama: <http://books.google.ru/books>, aplūkots 2011.gada 23.augustā.
79. Zeiss W., Schreiber K., Zivilprozessrecht. 10. Auflage. Tübingen, 2003.,s.411, ISBN 3161477871

80. Аболонин Г.О., Гражданское процессуальное право США. М., Wolters Kluwer Russia, 2010 с. 432, ISBN 978-5-466-00482-3., pieejama: <http://books.google.lv/books>, aplūkots 2012.gada 10.jūlijā.
81. Алехина С. А, Блажеев В. В. и др.; подред. Шакарян М. С., Гражданское процессуальное право., Москва, 2004., с. 584., ISBN 5-98032-367-8.
82. Аристотель. Никомахова этика. Москва :ЗАО "Издательство "ЭКСМО-Пресс", 1997. (2010.15.03), pieejams: <http://www.lib.ru/POEEAST/ARISTOTEL/nikomah.txt>, aplūkots 2010.gada 15.martā.
83. Бабарыкина О.В., О структуре классификации доказательств в гражданском процессе., 2009., pieejams: http://www.juristlib.ru/book_5427.html, aplūkots 2012.gada 6.aprīlī.
84. Васьковский Е.В., Учебник гражданского процесса., Москва, 1917 г. // Allpravo.Ru, 2005 г., pieejams : <http://www.allpravo.ru/library/doc2472p0/instrum4301/item4386.html>, aplūkots 2012.gada 15.jūlijā.
85. Давид Р., Жоффре-Спинози К., Основные правовые системы современности. Пер. с фр. В.А. Туманова. , Москва: Междунар. отношения, 1999., ISBN 57133-0927-4.
86. Давтян А.Г., Гражданское процессуальное право Германии, Москва: Городец-издат, 2000.,с.320., ISBN 5-9258-0013-3.
87. Гарольд Дж. Берман., Западная традиция права : эпоха формирования. 2-е изд., Москва: Инфра. М- Норма, 1998., с. 624, ISBN 5-211-03624-7.
88. Гражданский процесс- Учебник . Под ред. В.А. Мусина, Н.А. Чечиной, Д.М.Чечота М., 1996., с.480, ISBN 5-7896-0030-1.
89. Ярков В.В., Гражданский процесс: учебник для вузов Издательство Волтерс Клувер, 2006., ISBN 5-466-00094-9.
90. Кудрявцева Е.В., Английское гражданское судопроизводство: Сборник статей, publicēts pirmatotā: Институт раскрытия доказательств в России и в Англии // Законы России: опыт, анализ, практика. - № 1. - 2007., с.72.
91. Малышев К., Курс гражданского судопроизводства. Т. 1. Изд. 2. СПб., 1876. С. 267., citēts рёс Гражданский процесс : учеб. для вузов / Под ред. М. К. Треушников д.ю.н., проф., засл. деятеля науки РФ. -2-е изд., перераб. и доп. – Москва.: Городец, 2007.,с.282.
92. Медведев И.Г., Письменные доказательства в частном праве России и Франции, Санкт-Петербург, 2004., с.405, ISBN 5-94201-333-0.

93. Молчанов, В. В., Развитие учения о свидетелях и свидетельских показаниях в гражданском процессе. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. pieejams: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1376183>, aplūkots 2012.gada 16.jūlijā.
94. Решетникова И. В., Доказательственное право Англии и США., Екатеринбург: Изд-во УрГЮА, 1997., с.240, ISBN 5-7845-0025-2.
95. Решетникова. И. В., Курс доказательственного права в российском гражданском судопроизводстве. Москва, 2000. ISBN 5-318-00297-8
96. Сергун А.К, Судебные доказательства. Гражданское процессуальное право России: Учебник . Под рел. М.С. Шакарнн. М.. 1996.
97. Сериков Ю.А., Презумпции в гражданском судопроизводстве.Москва: Волтерс Клувер 2006., ISBN 5-94201-035-8.
98. Суркова Т.В., Черникова О.С., Смушкин А.Б., Гражданский процесс. Учебное пособие, pieejams: <http://lib.rus.ec/b/176417/read#t42>, aplūkots 2011.g. 14.jūlijā
99. Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва: Издательский Дом "Городец", 2004. ISBN: 978-5-9584-0159-8.
- 100.Треушников М.К., Гражданский процесс. Москва: Издательский Дом "Городец", 2007. ISBN 5-9584-0111-4.
101. Ярков В.В., Гражданский процесс. Москва: БЕК, 1999. ISBN 5-85639-264-7.
102. Ярков В.В., Гражданский процесс: учебник для вузов Издательство Волтерс Клувер, 2006. ISBN 5466000949.

Normatīvie akti:

1. Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām. Latvijā stājās spēkā 2010.gada 31.martā, pieejama :http://www.humanrights.org.lv/upload_file/konvencija_par_personu_ar_invaliditati_tiesibam.pdf aplūkota 2012.gada 15.jūlijā.
2. Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija.(1950) pieejama: www.humanrights.lv/doc/.../eckkons.htm, aplūkots 2010.20.11.
3. Konvencija par pierādījumu iegūšanu ārvalstīs civillietās vai komercietās. 1970.gada 18.marts. LV, 43 (4029), 18.03.2009., stājas spēkā 12.11.2010., pieejama : www.likumi.lv, aplūkota 2012.gada 20.jūlijā.

4. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 861/2007(2007. gada 11. jūlijs), ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām. Pieejama: <http://eur-lex.europa.eu>, aplūkots 2012.gada 15.maijā.
5. Padomes regula (EK) Nr. [1206/2001](#) par sadarbību starp dalībvalstu tiesām pierādījumu iegūšanā civillietās un komercietās. Pieejama: <http://eur-lex.europa.eu>, aplūkots 2011.gada 24.jūlijā.
6. Recommendation No. R(84) on the principles of civil procedure designed to improve the functioning of justice, pieejams: <https://wcd.coe.int/com>, aplūkots 2011.gada 20.martā.
7. Latvijas Republikas Satversme, "LV", 43, 01.07 .1993., stājas spēkā 07.11.1922., pieejama: www.likumi.lv.
8. Administratīvā procesa likums, "LV", 164 (2551), 14.11.2001.; Ziņotājs, 23, 13.12.2001., stājas spēkā 01.02.2004.
9. Bāriņtiesu likums, 61.pants . LV, 07.07.2006., Nr. 107 (347), pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 23.jūlijā.
10. Elektronisko dokumentu likums. LR likums: Latvijas Vēstnesis, 169 (2744), 20.11.2002.
11. Civillikums. Stājas spēkā 01.03.1993. Ziņotājs, 1, 14.01.1993.
12. Civillikums. Trešā daļa. LIETU TIESĪBAS , 842.pants, stājas spēkā 01.09.1992., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 29.jūlijā.
13. Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības., 28.01.1937. likums, pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2011.gada 19.martā.
14. Civilprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.g.3. novembris, Nr. 326/330., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2011.gada 1.novembrī.
15. Civilstāvokļa aktu likums. 19.pants, 24.pants, 36.pants. LV, 52 (3210), 01.04.2005.; Ziņotājs, 8, 28.04.2005., stājas spēkā 15.04.2005., pieejams : www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 22.jūlijā.
16. Darba likums. "LV", 105 (2492), 06.07.2001., ar grozījumiem līdz 25.03.2010.
17. Darba strīdu likums, "LV", 149 (2724), 16.10.2002.
18. Dokumentu juridiskā spēka likums. LR likums: Latvijas Vēstnesis, 78 (4270), 19.05.2010.
19. Informācijas atklātības likums "LV", 334/335 (1395/1396), 06.11.1998., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 25.janvārī.
20. Likums "Grozījumi Civilprocesa likumā", LV, 148 (4546), 20.09.2011., stājas spēkā 30.09.2011., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 23.jūlijā.

21. Par tiesu varu , Ziņotājs, 1, 14.01.1993., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2011.gada 25.jūlijā.
22. Komerclikums, pieņemts 13.04.2000, spēkā no 01.01.2002, LV 04.05.2000, pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2011.gada 25.oktobrī.
23. Krimināllikums. LV, 199/200 (1260/1261), 08.07.1998.; Ziņotājs, 15, 04.08.1998., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 18.jūlijā.
24. Kriminālprocesa likums.LV, 74 (3232), 11.05.2005.; Ziņotājs, 11, 09.06.2005., stājas spēkā 01.10.2005., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 29.jūlijā.
25. Likumprojekts „Grozījumi Civilprocesa likumam” Nr.66/Lp11, pieejami: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/webAll?OpenView&count=30&start=61>, aplūkots 2012.gada 10.augustā.
26. Par Latvijas Republikas 1937.gada Notāru likuma spēka atjaunošanu un grozījumiem un papildinājumiem tajā (Notariāta likums), "LV", 48, 09.07.1993 stājas spēkā 01.09.1993. , pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 5.maijā.
27. Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru, LR likums: Ziņotājs, 49, 06.12.1990.
28. Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām „LV", 149 (2724), 16.10.2002.
29. Tiesu ekspertu likums, "LV", 157 (3525), 03.10.2006.; Ziņotājs, 20, 26.10.2006.) [stājas spēkā 01.07.2007.] ar grozījumiem līdz 01.01.2010., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 23.martā.
30. Zemesgrāmatu likums, stājas spēkā 05.04.1993.,LV 11, 08.04.1993., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2011.gada 25.oktobrī.
31. 27.12.2011. MK noteikumi Nr.1025 "Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu", LV, 205 (4603), 30.12.2011., stājas spēkā 31.12.2011., pieejami : www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 29.jūlijā.
32. 28.09.2010. MK noteikumi Nr.916 "Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība", LV, 163 (4355), 14.10.2010., stājas spēkā 15.10.2010., pieejami : www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 23.jūlijā.
33. 12.10.2009. MK rīkojums Nr.693 "Par Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas plānu 2010.–2012.gadam", "LV", 165 (4151), 16.10.2009., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 15.jūlijā.
34. 28.06.2005. MK noteikumi Nr.473 "Elektronisko dokumentu izstrādāšanas, noformēšanas, glabāšanas un aprites kārtība valsts un pašvaldību iestādēs un kārtība, kādā notiek elektronisko dokumentu aprīte starp valsts un pašvaldību iestādēm vai starp

- šīm iestādēm un fiziskajām un juridiskajām personām" Latvijas Vēstnesis, 102 (3260), 01.07.2005.
35. Konsulārais reglaments. LV, 18.06.1994., Nr. 72., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 23.jūlijā.
  36. Valsts oficiālo elektronisko publikāciju pieejamības veicināšanas koncepcija. Ministru kabineta 2010.gada 13. aprīļa rīkojums Nr.206, pieejama: polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file5104.doc, aplūkots 2012.gada 21.jūlijā.
  37. Belgium- Representing Children Worldwide. JUDICIAL CODE, (2005), pieejams :http://www.law.yale.edu/rcw/rcw/jurisdictions/eurow/belgium/frontpage.htm#_edn16, aplūkots 2012.gada 15.jūlijā
  38. Bundesverfassungsgericht-1BvR 1030/00 vom 06.02.2001., pieejams: www.bundesverfassungsgericht.de, aplūkots 2012.gada 5.janvārī.
  39. Civilinio proceso kodeksas, spēkā no 28.02.2002., Pieejams: http://www.wipo.int/clea/docs_new/pdf/lt/lt/lt074lt.pdf, aplūkots 2011.gada 5.novembrī.
  40. Civil Evidence Act 1995, s.1 Admissibility of hearsay evidence. Pieejams: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1995/38/crossheading/admissibility-of-hearsay-evidence>, aplūkots 2012.gada 12.jūlijā.
  41. Civil Procedure Act. Colección: Traducciones del derecho español, Madrid.,2010.,p.97.,art.361.
  42. Code of Federal Regulations. § 404.1527., piejams: http://www.ssa.gov/OP_Home/cfr20/404/404-1527.htm, aplūkots 2012.gada 20.jūlijā.
  43. Code of Organization and Civil Procedure. Cap. 12.To amend and consolidate the Laws of Organization and Civil Procedure. 1st August, 1855, (Maltas Tiesu organizācijas un civilprocesa kodekss), pieejams: legislationline.org/.../id/.../05a0bc9f4c3d5fe644f430402c03fe5f.pdf, aplūkots 2012.gada 20.jūlijā.
  44. Federal Rules of Evidence.Rule 6011. Pieejams: <http://federalevidence.com/rules-of-evidence>, aplūkots 2011.gada 24.jūlijā.
  45. French Code of Civil Procedure. Pieejams: http://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1962/13735/version/3/file/Code_39.pdf, aplūkots 2012.gada 16.jūlijā.
  46. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso. Valstybės žinios, 2002-04-06, Nr. 36-1340, Pieejams:

- http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=162435, aplūkots 2012.gada 15.jūnijā.
47. Občanský soudní řád, spēkā no 01.04.1964., Pieejams: <http://zakony-online.cz/?s22&q22=all>, aplūkots 2011.gada 5.novembrī.
  48. The Civil Procedure Rules 1998, pieejams: <http://www.legislation.gov.uk>, aplūkots 2012.gada 5. janvārī.
  49. The Swedisch Code of Judicial Procedure 1942 (SFS 1942:740), pieejams : www.regeringen.se/content/1/c4/15/40/472970fc.pdf, aplūkots 2012.gada 15.jūlijā
  50. Tsiviilkohtumenetluse seadustik, stājies spēkā 01.01.2006., publicēts RT I 2005, 26, 197.
  51. Uniform Evidence Law (ALRC Report 102), pieejams:<http://www.alrc.gov.au>, aplūkots 2011.gada 20.oktobrī.
  52. Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, 1986., pieejams: <http://wetboek.net/Rv.html>, aplūkots 2012.gada 25.jūnijā.
  53. Zakon o pravdnem postopku (ZPP), spēkā no 25.03.1999. Pieejams:<http://www.uradni-list.si>, aplūkots 2011.gada 5.novembrī.
  54. Zivilprozessordnung. Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, Pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, aplūkots 2010.20.11.

Prakses materiāli:

1. 06.11.2003. Satversmes tiesas spriedums "Par Civilprocesa likuma 83. panta 4. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam" ("LV", 157 (2922), 07.11.2003.) stājās spēkā 07.11.2003., aplūkots 2010.gada 16.martā, pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=80803>
2. 17.05.2010. Satversmes tiesas spriedums "Par Civilprocesa likuma 400.panta pirmās daļas 1.punkta un 405.panta pirmās un trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam", ("LV", 79 (4271), 20.05.2010.) stājās spēkā 20.05.2010., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2012.gada 15.decembrī.
3. Eiropas Savienības Tiesas spriedumi lietās Nr.C-47/08, pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62008CJ0047:EN:HTML>, aplūkots 2012.gada 23.jūlijā.
4. 2009.gada 2.decembra Eiropas Kopienas tiesas spriedums Nr.C-89/08 P, pieejams : <http://curia.europa.eu>, aplūkots 2012.gada 15.decembrī.

5. LR AT prakses apkopojums „Tiesu prakse saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanā”, 2010., pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 23.jūlijā.
6. LR AT Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 18.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-176/2012, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 10.jūlijā.
7. LR AT Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 21.marta spriedums Lietā Nr. SKC-98/2012, Pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 15.jūnijā.
8. LR AT Senāta Civillietu departaments 2012.gada 22.februāra spriedums lietā SKC-76/2012, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 23.jūlijā.
9. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 25.janvāra spriedums Lietā Nr. SKC – 652/2012, pieejams : www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 20.jūlijā.
10. LR AT Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 28.septembra spriedums Nr. SKC-241, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 25.jūnijā.
11. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 18.maija Spriedums Lietā Nr. SKC-863/2011, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 1.novembrī.
12. LR AT Senāta spriedums 2011.gada 26.janvāra lietā Nr. SKC – 47/2011, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 29.augustā.
13. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011. gada 13.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC –43/2011, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 21.jūlijā.
14. LR AT Senāta Civillietu departamenta 2011 .gada 12.janvara spriedums lietā Nr.SKC-7/2011, pieejams www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 23.martā.
15. LR AT Senāta 2010.gada 22.decembra Spriedums lietā SKC-966, Pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 20.martā.
16. LR AT Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 14.oktobra spriedums lietā Nr. SKC-891, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 15.februārī.
17. LR AT Senāta 2009.gada 28.janvāra spriedums lietā Nr. 32, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2010.gada 16.martā.
18. LR AT Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 28. janvāra spriedums lietā Nr. SKC-25, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 15.februārī.
19. LR AT Senāta 2009.gada 14.janvāra lēmums lietā Nr.SPC-16/2009, npublicēts materiāls.

20. LR AT Senāta spriedums 2008.g. Lietā Nr. SKC-209, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2010.20.11.
21. LR AT Senāta spriedums 2008.g. Lietā Nr. SKC-386, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2010.20.11.
22. LR AT Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 29. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-386, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 15.februārī.
23. LR AT Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 15.oktobra spriedums lietā Nr. SKC 338/2008, pieejams : www.at.gov.lv, aplūkot s2012.gada 22.jūlijā.
24. LR AT Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 23.maija spriedums lietā Nr. 123066806 SKA–243/2008, pieejams: http://www.manastiesibas.lv/pdf/AL_2305_AT-SKA-0243_2008.pdf, aplūkots 2012.gada 25.jūnijā.
25. LR AT Senāta spriedums 2008.g. Lietā Nr. SKC-386, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2009. gada 25. jūlijā.
26. LR AT Senāta 2007.gada 5. decembra spriedums lietā Nr. SKC-796, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2010.gada 15.novembrī.
27. LR AT Senāta Civillietu departamenta 2007.gada 26.septembra spriedums lietā Nr.SKC-635, pieejams : www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 23.martā.
28. LR AT 2007.gada Senāta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-610 , nav publicēts.
29. LR AT 2007.gada Senāta rīcības sēdes lēmumi lietā Nr. SKC – 614, nav publicēts.
30. LR AT 2007.gada Senāta rīcības sēdes lēmumi lietā Nr. SKC – 140, nav publicēts.
31. LR AT Senāta Civillietu departamenta 2006.gada 14. jūnija lēmums Lietā Nr. SKC – 488, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 19.martā.
32. LR AT Senāta 2006. gada 5. aprīļa spriedums lietā Nr. SKC -225., pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2009.gada 10.decembrī.
33. LR AT Senāta Krimināllietu departamenta 2006. gada 1. februāra Lēmums lietā SKK – 01-0038/06 (krimināllieta Nr.1087134201), pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 25.septembrī.
34. LR AT Senāta 2005.gada 5.oktobra Spriedums lietā Nr.SKC-543, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 20.martā.
35. LR AT Senāta Administratīvo lietu departamenta 2005.gada 7.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-176, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2012.gada 6.aprīlī
36. LR AT Senāta 2005.gada 5.maija Spriedums lietā Nr.SKC-303, pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 20.martā.

37. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2012.gada 4.janvāra lēmumā lietā Nr. CA-1558-12/26 par Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2011.gada 20.oktobra lēmumu lietā Nr.3-11/1045/11, nav publicēts.
38. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas lēmums par Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2012.gada 24.janvāra lēmuma lietā Nr. 3-11/64-12, nav publicēts.
39. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas lēmums par Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2012.gada 24.februāra lēmuma lietā Nr. 3-11/175-12 atcelšanu, nav publicēts.
40. Rīgas apgabaltiesas 2011.gada 27.janvāra spriedums lietā Nr.C04202809, 3.lpp., pieejams: http://www.petpat.lv/files/dec_lv/Pilsetas_linijas_tiesas_spriedums.pdf, aplūkots 2012.gada 23.martā.
41. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2011.gada 24.oktobra lēmums lietā Nr.3-11/1045, nav publicēts.
42. Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2011.gada 15.novembra spriedums lietā Nr.C31444111, nav publicēts.
43. Rīgas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2012.gada 14.decembra lēmums lietā Nr.3-11-1166., nav publicēts.
44. Administratīvā rajona tiesas 2012.gada 17.aprīļa spriedums lietā Nr. 142257811 1–171–12/43, pieejams: http://www.manastiesibas.lv/pdf/AL_1704_raj_A-01716-12_43.pdf, aplūkots 2012.gada 21.jūlijā.
45. Administratīvā rajona tiesas 2007.gada 25.septembra spriedums lietā Nr. A42419305 A597-07/1, pieejams: http://www.manastiesibas.lv/pdf/AL_2509_raj_A-597-07_10.pdf, aplūkots 2012.gada 25.jūnijā.
46. Eiropas Savienības Tiesas Ģenerālvokāta Nilo Jēskinena [*Niilo Jääskinen*] secinājumi lieta C170/11, sniegti 2012.gada 24.maijā, pieejams : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62011CC0170:LV:HTML>, aplūkots 2012.gada 20.jūlijā.
47. Eiropas Savienības Tiesas Ģenerālvokāte Eleanora Šarpstone [*Eleanor Sharpston*] 2006. gada 14. decembra secinājumos Lietā C-273/05 P Iekšējā tirgus saskaņošanas birojs (preču zīmes, paraugi un modeļi) (ITSB) pret *Celltech R&D Ltd*, pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62005J0273:LV:HTML>, aplūkots 2011.gada 25.septembrī.

48. Latvijas tiesnešu ētikas komisijas 2008.gada 1.augusta Skaidrojums. Pieejams: www.tiesas.lv/files/Ētikas_komisijas_lēmumi/skaidrojums, aplūkots 2010.20.11.
49. Objektīvās izmeklēšanas princips - interpretācija un piemērošana. Latvijas Republikas Augstākās tiesas pētījums, 2005., pieejams: www.at.gov.lv, aplūkots 2011.gada 18.jūlijā.
50. Saīsinājuma „BGHZ” skaidrojums – DieEntscheidungendes Bundesgerichtshofs in Zivilsachen (BGHZ)(vācu val.) Vācijas Federālajā tiesas lēmums (tulkojums), kas citēts no Lēmumu apkopojuma 53 sējuma, un sākas 260 lpp.
51. Statistikas pārskats par civillietu izskatīšanas ilgumu mēnešos Latvijas tiesās pirmajā instancē (2009) pieejams: <http://www.tiesas.lv/index.php?id=1985>, aplūkots 2009.10.12.
52. TIS izmantošanas noteikumi. Tiesu informācijas sistēma. Pieejams: tis.lursoft.lv, aplūkots 2011.gada 1. novembrī.
53. Civilprocesa turpmākās attīstības tendences. Tieslietu ministrija. Rīga, 19.09.2007.
54. Civilprocesa likuma grozījumu darba grupas sēžu protokoli 2007.-2009.gads, nav publicēts.

Interneta resursi:

1. Akadēmiskā terminu datu bāze AkadTerm. Pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=objektivit%C4%81te&list=objektivit%C4%81te&lang=LV>, aplūkots 2011.gada 22.jūlijā.
2. Argumentācija. Pieejams: <http://grammar.about.com/od/ab/g/argmterm.htm>, aplūkots 2011.gada 22.jūlijā.
3. Dialektiskā loģika. Pieejams: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/logic/392>, aplūkots 2011.gada 17.jūlijā.
4. Formālā loģika. Pieejams: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/logic/392>, aplūkots 2011.gada 17.jūlijā.
5. Gotfrīds Vilhelms Leibnics. Citātu kartotēka, pieejams: <http://tikainesakinevienam.lv/tag/gotfrids-vilhelms-leibnics/>, aplūkots 2010.gada 15.martā.
6. Inkvizīcija. Pieejams: <http://vesture.eu/index.php/Inkviz%C4%ABcija>, aplūkots 2011.gada 23.jūlijā.
7. *Iura novit curia*. Pieejams: http://dic.academic.ru/dic.nsf/brokgauz_efron/447/Jura, aplūkots 2011.gada 20.martā.

8. Konsekvence. Pieejams: <http://www.latvianforyou.com>, aplūkots 2012.gada 15.janvārī.
9. Latvijas tiesnešu ētikas komisijas 2008.gada 1.augusta Skaidrojums. Pieejams: www.tiesas.lv/files/Ētikas_komisijas_lēmumi/skaidrojums, aplūkots 2010.20.11.
10. Mazsvarīgs. Pieejams: <http://www.latvianforyou.com/cgi-bin/l.pl?word=mazsvar%C3%AEgs&pos=371393>, aplūkots 2012.gada 6.aprīlī.
11. Domāšanas process. Pieejams: http://articles.famouswhy.com/the_process_of_thinking/, aplūkots 2012.gada 14.augustā.
12. Personisks. Pieejams: <http://www.latvianforyou.com>, aplūkots 2012.gada 15.maijā.
13. Subjektīvs. Pieejams: <http://www.latvianforyou.com>, aplūkots 2012.gada 15.maijā.
14. TIS statistika, pieejams: <https://tis.ta.gov.lv>, aplūkota 2012.gada 15.decembrī.
15. Vispārzināmie fakti. Juridiskā vārdnīca. Pieejams: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/lower/16602>, aplūkots 2011.gada 5.septembrī.
16. Deutsch-Englisch-Wörterbuch, Pieejams: <http://www.dict.cc/deutsch-englisch/offenkundige+Tatsachen.html>, aplūkots 2011.gada 12.oktobrī.
17. Factum probandum. Pieejams: http://www.special-dictionary.com/latin/f/factum_probandum.htm, aplūkots 2011.gada 17.jūlijā.
18. FindLaw. Hearsay evidence Pieejams : <http://criminal.findlaw.com/criminal-procedure/hearsay-evidence.html>, aplūkpots 2012.gada 15.jūlijā.
19. Non liquet. Pieejams: <http://definitions.uslegal.com/n/non-liquet/>, aplūkots 2011.gada 19.augustā.